Anul IV, Numărul 4 (13), octombrie–decembrie 2021

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN

Anul IV, Numărul 4 (13)
octombrie–decembrie 2021

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Lică Barbu, Cornelia Bartels, Mircea Bodnariu, Valentin Busuioc, Dan Caragea, Alexandru Cazacu, Rodica Gabriela Chira, Livia Ciupercă, Radu Comșa, George Corbu, Cornelia Costin, Ionuț Cristache, Camelia Cristescu, Florentina Loredana Dalian, Caliopi-Alina Dinu, Iuliana Dinu, Ana Dobre, Șerban Mihai Georgescu, Ovidiu Gligu, Vasilica Grigoraș, George Grigore, Cătălina Hașotti, Dumitru Ichim, Daniel Ioniță, Irina Iosip, Adrian-George Itoafă, Rodica Lăzărescu, Valeria Manta Tăicuțu, Sabina Măduța, Victoria Milescu, Gheorghe Miletineanu, Milena Munteanu, Claudiu Neacșu, Răzvan Nicula, Nicolae Nistor, Daniel Onaca, Veronica Pavel Lerner, Florentina-Laurența Pîrlog, Nicolae Sirius, Urfet Șachir, Ara Alexandru Șișmanian, Daniela Șontică, Christian Tămaș, Letizia Timofte, Mihail Țăpârlea, Marius-Cosmin Vasile, Marian Vișescu, Letiția Vladislav, Vlada Zagnat, Gina Zaharia**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Thomas Francis Dicksee
(1819–1895), *Jessica* (1867)

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Cad frunzele toamnei 3

Studiu:
Schiller – ispita romantică (5)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 5

Vorbe cu tâlc:
Venera–Vineri (3) de Dan Caragea 9

Universalia:
Chipul lui Solveig sau Sacrul și profanul în romanul lui Göran Tunström, „Oratoriul de Crăciun”
de Daniel Onaca 16
La început a fost Nilul de Hassan Teleb
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore 22
Perdeaua de Yūsuf Idrīs
Prezentare și traducere din limba arabă de Florentina-Laurența Pîrlog 23

Poem din poemele Europei:
Versuri de François Villon, Leonid Dimov, Odysseas Elytis 25

Echo:
Poezii de Rudy Roth, Valentin Busuioc, Daniel Onaca, traduse în limbi străine 27

Musica:
Un festival singular în lumea muzicală
de Costin Tuchilă 32

Studiu:
Omul – ființă cognoscibilă, morală și evghenică în opera filosofică a lui Dimitrie Cantemir
de Mihail Țăpârlea 37

Traditiones:
Prinții otomani (3). Viața de cușcă
de Urfet Șachir 44

Poesis:
Versuri de Gina Zaharia, Ara Alexandru Șișmanian, Victoria Milescu, Camelia Cristescu, Florentina Loredana Dalian, Cătălina Hașotti, Nicolae Nistor, Caliopi-Alina Dinu, Dumitru Ichim, Marian Vișescu, Adrian-George Itoafă 48

Aforisme:
Maxime... minime (2)
de George Corbu 67

Document:
Reîntâlnire peste timp cu baritonul David Ohanesian
de Cornelia Bartels 71
Pan M. Vizirescu, alesul biruitor
Interviu realizat de Sabina Măduța 76

Voci din Diaspora:
Copilărie pe Calea Moșilor. Din amintirile nepotului părintelui Dumitru Stăniloae
Interviu cu Dumitru Horia Ionescu realizat de Daniela Șontică 78
Zâmbetul și zbuciumul zborului în zigzag
de Vasilica Grigoraș 82

Dialog la antipozi:
Katherine Mansfield, una dintre cele mai influente scriitoare de la Antipozi
de Daniel Ioniță 86

Studiu:
Orfeu ca mijocitor al erosului între apolinic și dionisiac de Vlada Zagnat 89
Peltz și lumea lui (II)
de Rodica Lăzărescu 93

Cronică literară:
Articole de Ana Dobre, Valeria Manta Tăicuțu, Rodica Gabriela Chira, Christian Tămaș 98

Note de lectură:
Un actor, un film, o carte/o revistă cât o lume
de Veronica Pavel Lerner 109

Cartea de publicistică:
„La curtea lui Urmuz”, o invitație la documentare și reflecție
de Milena Munteanu 111

Roman:
Primăvara exilului (fragment)
de Nicolae Sirius 113
Nici tu nu te-ai schimbat (fragmente)
de Ovidiu Gligu și Letizia Timofte 117
Săptămâna în care sufletul a învățat să plângă (fragment)
de Letiția Vladislav 125

Carnet de scritor:
Cu ochii larg deschiși de Ionuț Cristache 127
Transfigurare de Livia Ciupercă 129

Eseu:
Spectacolul străzii de Dan Caragea 130
Din elucubrațiile dresorului de berze
de Șerban Mihai Georgescu 132

Teatru:
Copilul cuvânt de Pușa Roth 134

Cronicar de teatru:
Cronicar – critic – profesor de estetică
de Gheorghe Miletineanu 138

Trecutul prezent:
Bună dimineața, copilărie! și *Pâine și cioburi de terracotta* de Rudy Roth 140

Proză scurtă de Valentin Busuioc, Claudiu Neacșu, Mircea Bodnariu, Radu Comșa, Răzvan Nicula, Lică Barbu 142

Lumea copilăriei:
Izvorul de argint de Gina Zaharia 166
Fabule de Iuliana Dinu 168

Film:
Despre (in)fidelitate de Alexandru Cazacu 170

Silogismele culturii:
Obiectivele politicii culturale de după 1989 (2)
de Cornelia Costin 173

Studiu:
Media și publicitate în postmodernism
de Irina Iosip 177

Literatură economică
de Marius-Cosmin Vasile 182

Editura Leviathan 188

Editorial LEVIATHAN

CAD FRUNZELE TOAMNEI

A mai bătut un clopot, a mai căzut o frunză, cineva a mai scris un poem, poate, de dragoste. S-a mai auzit sunetul ascuțit al unei salvări, a mai căzut o frunză, cineva a mai scris o proză. Nu despre moarte, ci despre viață. Scriem noi, toți, în acestă toamnă „un roman" despre viață și moarte, despre încredere și neîncredere, despre orgolii și nepăsare, despre frig și mizerie, despre speranță și disperare, despre neputințele noastre, despre partizanate, despre cei care ne conduc în nepăsarea lor, despre oameni care nu pot privi în jos – de la înălțimea funcției lor – la un popor strivit și prea puțin furios. Există și un popor – am putea spune, curajos – care nu crede că moartea așteaptă ca un vânător să-și înșface prada. Și un altul – temător – care s-a închis în propria carapace și speră la un final care este tot mai departe. A mai murit cineva, altcineva a mai scris un poem despre nemurire, a mai căzut o frunză peste speranțele noastre, altcineva protestează împotriva a ceva, eu cred că de frică, nu de curaj, ignorând pericolul. Fiecare cu lumea lui, cu toamna lui, cu visele, credințele, răzvrătirile, așteptările lui peste care cad frunzele toamnei, egal, ca morțile anunțate sec, peste tot. Altcineva a scris o piesă de teatru despre dragoste și trădare. Istorie. Mi-am adus aminte de decembrie '89. Atunci mureau oameni pentru libertate. Astăzi ne ascundem de prea multă libertate. Cad frunzele toamnei peste amintirile noastre, peste speranțele noastre, peste multele morminte ale acestui anotimp, ale acestui timp care a pus stavilă ucigătoare libertăților noastre. Cineva tocmai a terminat un poem. Un poem – speranță pentru un alt mâine. Altcineva a scris o proză, deocamdată SF, despre viața pe altă planetă. Un altul, îndrăgostit, o scrisoare către ea, aleasa. Bat iar clopotele, se aud sirenele salvărilor, cad frunzele toamnei.

Rămâne scrisul o poartă spre uitarea realităților cotidiene? Poate că da, poate că nu, dar sigur reprezintă speranța pentru un alt mâine sau, poate, o descătușare a gândului, o liniște necesară, o pauză dată știrilor înfricoșătoare, clopotelor, vuietului sirenelor, o apropiere de tine, de noi. Și totuși, cad frunzele toamnei!

Mergem mai departe scriind, uitând, parcă, ce se întâmplă dincolo de zidurile caselor, de zidurile apartamentelor-colivii, încercând să ne croim o altă lume, fie ea și de ficțiune (ce

Cesare Ripa (cca. 1555–1622), *Alegoria Cunoașterii*, în *Iconologia*, 1603

trăim este aproape ficțiune!), o lume care să ne facă să uităm, fie și numai câteva minute, de întâmplările tragice care ne însoțesc pas cu pas. Stăruința și străduința de a aduna creațiile oamenilor care continuă să scrie, este un demers spre izbânda sufletului, este semn că normalitatea, o parte a ei, nu se lasă înfrântă, nu abdică. În acest război cu dușmanul invizibil, spiritul creator găsește calea spre lumină și în acest final de octombrie îmbrăcat în splendida mantie a culorilor toamnei.

Cultura este o modalitate de a suporta mai ușor realitatea sau, de ce nu, „o formă de viaţă prin care o colectivitate umană îşi exprimă forţa creatoare", așa cum spunea Marin Preda în tulburătorul roman *Cel mai iubit dinte pământeni* (1980). Căutând argumente, m-am oprit și la un fragment din André Marlaux, care afirma printre altele: „Cultura este suma tuturor formelor de artă, de iubire şi de gândire, care, pe parcursul secolelor, l-au ajutat pe om să fie tot mai puţin înrobit".

Octombrie–noiembrie 2021

„Rămâne scrisul o poartă spre uitarea realităților cotidiene? Poate că da, poate că nu, dar sigur reprezintă speranța pentru un alt mâine sau, poate, o descătușare a gândului."

Cesare Ripa, Detaliu de pe pagina de titlu a *Iconologiei*

Editura Leviathan, parte a grupului publicistic Leviathan. Amănunte în pp. 188–190.

LEVIATHAN
VERITAS LIBERABIT VOS

Citiți portalul Leviathan.ro
adresa web: https://leviathan.ro
Cotidian exclusiv cultural, înființat în anul 2015
Știri la zi, comentarii, cronici, eseuri, rubrici de autor

Cultură
Informație
Atitudine

Un proiect media complet independent, dedicat românilor de pretutindeni.
Misiunea **Leviathan** este de a oferi conținut online care să informeze, să inspire și să educe, respectând însă inteligența cititorilor săi. Într-o epocă în care conținutul media este în cea mai mare măsură limitat la relatări partizane și lipsite de substanță, **Leviathan** își propune să ofere vizitatorilor platformei o experiență informațională autentică și inovativă.
Editor: Asociația Culturală Leviathan.
Adresa: leviathan.romania@yahoo.com

Pagini de facebook: Revista Culturală Leviathan (https://www.facebook.com/leviathan.romania/)
Diaspora culturală românească (https://www.facebook.com/groups/diaspora.culturala.romaneasca/)
Zâmbetul unește (https://www.facebook.com/Z%C3%A2mbetul-une%C8%99te-352487118804478/?modal=admin_todo_tour)
Descoperă scriitorul din tine (https://www.facebook.com/Descoper%C4%83-scriitorul-din-tine-884744138559599/?modal=admin_todo_tour)
Lumea noastră (https://www.facebook.com/groups/511105329335657/)

Studiu

SCHILLER – ISPITA ROMANTICĂ (5)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Unsprezece ani aveau să treacă de la premiera lui *Don Carlos* (1787) până la ivirea noii creații dramatice a lui Schiller, trilogia *Wallenstein*, subintitulată *poem dramatic* (1798). Așadar, un interval aproape dublu dacă luăm în considerație că primele patru piese ale autorului, deja dramaturg celebru, se succedaseră în intervalul 1781–1787. Sunt însă ani dedicați în primul rând studiilor de istorie, filosofie și estetică în perioada când Schiller este profesor de istorie universală și filosofie la Universitatea din Jena (unde fusese numit în 1789). Profunde, bine primite, studiile sale de istorie sunt, evident, pregătitoare pentru viitoarele drame istorice. Schiller este preocupat de o varietate de subiecte, de la migrația popoarelor (*Völkenvanderung/Migrația popoarelor)* la cruciade, dar și, în general, la sistemul feudal european *(Übersicht des Zustandes von Europa zur Zeit des ersten Kreuzzugs/Privire generală asupra stărilor din Europa în timpul Primei Cruciade)* sau dedicate unor perioade distincte *(Geschichte des Abfalls der vereinigten Niederlande von der spanischen Regierung/Istoria revoltei Țărilor de Jos împotriva dominației spaniole* și *Geschichte des Dreißigjährigen Krieges/ Istoria Războiului de 30 ani)*. Din ultima, capitolele rezervate lui Wallenstein au cel mai mare relief. În metabolismul creației dramatice, ca și în cazul lui *Don Carlos*, evenimentul istoric va fi folosit ca material de construcție, păstrându-i-se însă datele generale. „Istoria, spune Schiller, este, de fapt, numai un magazin pentru fantezia mea și subiectele ei trebuie să se supună mâinilor mele." Ceea ce vor face, fără ezitare, romanticii și mai târziu, în diverse formule, de la fantezia istorică la teatrul absurdului, dramaturgii moderni.

Apropierii de filosofia lui Kant, după 1790, când apare *Critica puterii de judecată*, și de ideile lui Goethe, de care îl va lega o strânsă (și devenită celebră în istoria literaturii) prietenie, îi datorează Schiller scrierile sale filosofice și de estetică. Teoria kantiană a datoriei ca scop ultim al acțiunii morale este urmată totuși nuanțat de Schiller. Sufletul armonios (*schöne Seele*) pe care el îl invocă este o formă de împăcare între datoria morală și înclinările naturale ale omului. Trecând în plan estetic, el le numește, cu ecouri din

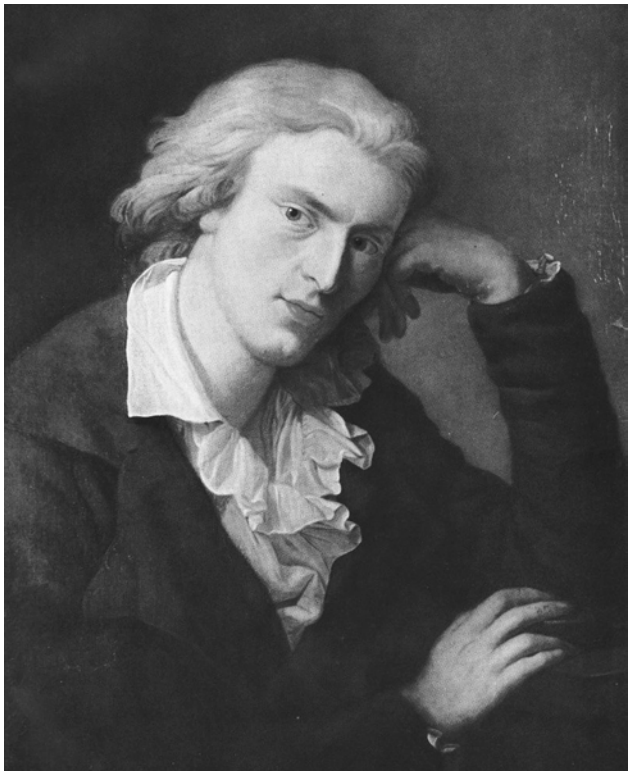

Anton Graff (1736–1813), *Friedrich Schiller,* 1786–1791, Muzeele orașului Dresda

Antichitate, *Grație și demnitate* (*Über Anmut und Würde,* 1793). „În Grație se contopesc frumusețea fizică și cea sufletească, dând armonia estetică, iar în Demnitate se contopesc înclinările naturale cu datoria morală." [1]

În același an, 1793, apare lucrarea *Despre sublim* (*Über das Erhabene)*, în care autorul arată că adevărata umanitate a omului rezidă în forța lui morală, cea care îl poate face să iasă învingător în orice situație. Cultura estetică are un rol primordial în educație și îi conferă astfel omului o șansă superioară la dobândirea libertății – este teza de sorginte umanistă susținută în *Scrisori despre educația estetică a oamenilor* (*Briefe tiber die ästhetische Erziehung der Menschen*, 1794).

Foarte comentată în exegezele operei lui Schiller este teoria din studiul născut în urma lungilor schimburi epistolare cu Goethe, *Despre poezia naivă și cea sentimentală* (*Über naive und sentimentalische Dichtung*, 1794). „Prin «naiv»

[1] **Virgil Tempeanu**, *Prefață* la **Friedrich Schiller**, *Wallenstein*, poem dramatic, în românește de Gh. Mihalache-Buzău și Victor Munteanu, ediția a doua, București, Biblioteca Bucureștilor, 2009, p. XIII.

el înțelegea omul care trăiește în realitatea naturală, ca aceea a omului antic; iar prin «sentimental» pe omul în sufletul căruia precumpăneau fantezia, sentimentele, înclinarea spre filosofare, deci acel subiectivism, care tinde zadarnic spre realitate și care se consumă în dorința după infinit. Poezia antică a fost «naivă», iar cea modernă «sentimentală» (romantismul). Goethe era «naiv», Schiller «sentimental». În Goethe admira tot ce-i lipsea caracterului său, fără ca, totuși, să și-l socotească pe al său demn de schimbat. Dar Schiller tindea spre un compromis, spre o armonizare, o completare a ambelor caractere. Goethe însuși îi scria: «În fond niciunul dintre noi nu poate trăi fără celălalt.»" [2] În termenii esteticilor moderne, simplificând, ar fi vorba de opoziția, mai degrabă teoretică, obiectiv/subiectiv, cu toată relativitatea termenilor. Se cuvine însă să citim această împărțire în spiritul epocii, ca o opoziție între clasicism și curentul romantic care tocmai se năștea și pe care Schiller îl prefigura în teatrul său. De aceea el îl înscria – și nu greșea – pe marele său prieten Goethe în orizontul artei clasice.

Este foarte posibil ca influența lui Goethe să-l fi determinat pe Schiller, preocupat de istorie și filosofie, să revină la poezie și foarte curând la teatru, prin piesele din ultimii săi ani de viață, *Wallenstein, Maria Stuart* (premiera: 14 iunie, Weimar), *Fecioara din Orléans* (11 septembrie 1801, Leipzig), *Mireasa din Messina* (19 martie 1803, Weimar), *Wilhelm Tell* (premiera: 17 martie 1804, Berlin; publicată în 7000 de exemplare în același an).

Din 1795 până în 1797, Schiller scoate revista „Die Horen" („Audiența") destinată, conform programului enunțat în primul număr, să ofere momente de liniște și „mântuire" într-o lume plină de tulburări politice. Trecând peste stilul vremii, fraza lui Schiller pare atât de actuală astăzi, când nu e ușor, în tumultul nebunesc al acestui început de veac, să ne regăsim rosturile culturale: „Într-o vreme în care zgomotul de dinaintea războiului înspăimântă patria, când lupta dintre opinii și interese politice reînnoiește acest război în aproape toate cercurile și prea des înstrăinează de el muzele și harurile, când nici în dialog și nici în scrierile zilei acest Demon despotic al criticii politice nu aduce mântuirea, este pe cât de îndrăzneț, pe atât de meritoriu să invităm cititorul la răgazul unei conversații complet opuse." La revista lui Schiller colaborează Goethe (care își publică aici *Elegiile romane*), Fichte, Herder, Alexander von Humboldt, Wilhelm von Humboldt, Friedrich Heinrich Jacobi, Johann Heinrich Meyer, August Wilhelm Schlegel, Karl Ludwig von Woltmann, publicația rămânând una de referință în istoria culturii germane.

[2] *Idem*, p. XIV.

Alexander von Liezen-Mayer (1839–1898), ilustrație la *Cântecul clopotului* de Schiller

„Poetul e singurul om adevărat. Chiar și cel mai bun filosof nu-i decât o caricatură față de el", îi scria lui Goethe. În *Musen-Almanach* din 1796, apar cele mai bune poezii cu conținut filosofic scrise de Schiller: *Die Kunstler (Artiștii), Der Spaziergang (Plimbarea), Ideal und Leben (Ideal și viață), Das Glück (Norocul)*. În almanahul din 1797 apar baladele *Der Handschuh (Mănușa), Der Ring des Polykrates (Inelul lui Polycrate), Ritter Toggenburg (Cavalerul Toggenburg), Der Taucher (Scafandrul), Die Kraniche des Ibykus (Cocorii poetului Ibyicus), Die Burgschaft (Chezășia), Das eleusische Fest (Sărbătoarea eleusină)*.

Mai târziu, în almanahul din 1800 va apărea *Das Lied von der Glocke (Cântecul clopotului)*, amplu poem în care viziunea lui Schiller asupra existenței își găsește o expresie desăvârșită. Etapele turnării clopotului pot fi, prin analogie, vârstele omului și destinul său în vremuri tulburi. Metafora este, fără îndoială, originală și tratată în versuri memorabile. Poezia are un motto sintetic și elocvent în latină: „Vivos voco. Mortuos plango. Fulgura frango" („Chem pe cei vii. Plâng pe cei morți. Frâng fulgerele"). Citățm în original începutul poeziei pentru sonoritatea versurilor: „Festgemauert in der Erden/ Steht die Form, aus Lehm gebrannt./ Heute muß die Glocke werden/ Frisch Gesellen! seid zur Hand./ Von der Stirne heiß/ Rinnen

Wallenstein, gravură în oțel de Arthur von Ramberg (1819–1875), din *Schiller-Galerie. Charaktere aus Schiller's Werken, gezeichnet von Friedrich Pecht und Arthur von Ramberg.* Funfzig Blätter in Stahlstich mit erläuterndem. Text von Friedrich Pecht, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1859.

muß der Schweiß,/ Soll das Werk den Meister loben,/ Doch der Segen kommt von oben.// Zum Werke, das wir ernst bereiten,/ Geziemt sich wohl ein ernstes Wort;/ Wenn gute Reden sie begleiten,/ Dann fließt die Arbeit munter fort./ So laßt uns jetzt mit Fleiß betrachten,/ Was durch die schwache Kraft entspringt,/ Den schlechten Mann muß man verachten,/ Der nie bedacht, was er vollbringt./ Das ist's ja, was den Menschen zieret,/ Und dazu ward ihm der Verstand,/ Daß er im innern Herzen spüret,/ Was er ersc/ hafft mit seiner Hand."

Studiind Războiul de 30 de ani (1618–1648) și acordându-i multă atenție ducelui de Wallenstein, premisele pentru realizarea trilogiei din 1798–1799, dramă unicat, cel puțin până la acea dată, în literatura germană, erau asigurate. Wallenstein și Piccolomini erau personajele istorice care se pretau cel mai bine scenei de teatru: oameni politici suficient de slabi, amândoi predispuși să comploteze. Primul – militar ambițios – pentru că nu rezistă ispitei de a-și crea regat, contând pe armata sa de mercenari pentru a desprinde Boemia (provincia de unde plecase conflictul religios [3] ce a declanșat Războiul de 30 de ani) din Imperiul austriac și speculând strălucitele sale victorii. Celălalt, militar și el, apropiat al împăratului Ferdinand al II-lea, punând în aplicare planul de a-l elimina pe genialul condotier Wallenstein. O intrigă complicată, cu „un amplu suflu de ansamblu", cum observa Vito Pandolfi [4], este materialul predilect al dramei romantice. Nu se poate însă susține că din uriașa frescă în versuri realizată de Schiller lipsește „un suflu lăuntric care s-o animeze, care să-i justifice mișcarea scenică atât de măsurată și încordată, printr-o perspectivă capabilă să-i confere o semnificație superioară" [5]. Poate că acest „suflu lăuntric", în general exprimat în teatru de personajele centrale, nu e foarte vizibil, odată ce Schiller își compune cele trei piese ale trilogiei cu multe personaje, niciunul însă fără justificare dramatică. Prima parte, în 11 scene, înfățișează *Tabăra lui Wallenstein* (*Wallenstein Lager*, jucată în premieră la 12 octombrie 1798 la Hoftheater din Weimar). Piesa are un prolog scris în versuri libere și rostit cu ocazia redeschiderii teatrului din Weimar în octombrie 1798, eveniment pe care îl considera, cu înflăcărarea conjuncturală de rigoare, începutul unei „ere noi" pentru teatru, „ce-l face pe poet mai îndrăzneț", abandonând drumuri bătătorite în anii când „veacul grav e pe sfârșite,/ Când chiar și adevăru-i poezie". Prologul este o justificare a subiectului ales, pustiitorul Război de 30 ani, când după 16 ani de „jaf, de pustiire și de lipsuri", oșteanul părea stăpânul lumii: „Oșteanu-i totul; iar necuviința,/ Nepedepsită, -și bate joc de datini./ Și pe pământul pustiit vin cete/ Barbare,-n lung război sălbăticite." Mai exactă decât orice caraterizare critică a personajului titluar, generalul Albrecht von Wallenstein, este cea făcută de autor în versurile următoare ale Prologului: „Pe-acest tablou al unor vremi sinistre/ Se desenează lucruri îndrăznețe/ Și-un geniu temerar./ Voi îl cunoașteți:/ E zeul taberei, făuritorul/ Oștirilor neînfricate, zbirul/ Oricărei țări, iar pentru împărat/ Și stâlp, și groază, fiu aventuros/ Al orbului noroc, acela care,/ De-al vremilor hatâruri înălțat,/ Atins-a iute cea mai-naltă treaptă/ A gloriei, dar, nesătul, râvnind/ Mereu și mai departe, cade jertfă/ Ambițiilor lui nestăpânite./ Imaginea acestui om de geniu –/ De unii îndrăgit, urât de alții –/ E în istorie neconturată./ Dar, ochilor și inimilor voastre,/ Acum, ca om să vi-l arate arta,/ Ce totul mărginește și încheagă/ Și dă-napoi naturii orice culme./ Ea vede omul în strâmtoarea vieții/ Și mare parte-a vinei lui o pune/ Pe seama aștrilor nenorocoși.// El nu apare azi pe-această scenă/ Și, totuși, între cetele-ndrăznețe,/ Pe care geniu-i le însuflețește,/ A lui imagine veți întâlni;/ Aceasta, până când sfioasa muză/ Va

[3] În 23 mai 1618, la Praga, în palatul Hradčany, protestanții aruncaseră pe geam doi dregători imperiali, catolici, revoltați de închiderea a două biserici protestante.

[4] **Vito Pandolfi**, *Istoria teatrului universal*, traducere și note de Lia Busuioceanu și Oana Busuioceanu, vol. III, București, Editura Meridiane, 1971, p. 168.

[5] *Ibidem*.

îndrăzni să vi-l înfățișeze/ Pe viu; căci numai setea de putere/ I-ademenește inima. În lagăr/ Se-arată numai ale lui păcate." [6]

O lume pestriță din armata de mercenari a generalului apare în cele 11 scene ale *Taberei lui Wallenstein*. Piesa are ritm și culoare și ceea ce este absolut remarcabil, dovedind îndemânarea dramaturgului, versurile cu rimă împerecheată nu sunt de natură să împiedice vorbirea naturală, particularitățile personajelor: un gornist, un vagmistru (sergent-major de cavalerie sau artilerie cu atribuții administrative), un sergent, tiraliori, doi vânători, dragoni, archebuzieri, cuirasieri, croați, ulani, un recrut, un cetățean, un țăran și fiul său, un capucin, un instructor militar, o vivandieră, o femeie de serviciu, copii de trupă, muzicanți (oboiști). Cam toate ingredientele unei armate, fie și de strânsură, așezată în fața orașului Pilsen din Boemia. Thomas Carlyle observa că fiecare dintre acești soldați sau subofițeri este oglinda fidelă a comandantului său și implicit a subunității din care face parte: dragonul irlandez l-ar reprezenta pe colonelul Buttler, primul cuirasier pe Max Piccolomini, fiul generalului Piccolomini ș.a.m.d. Vagmistrul pare a-l întruchipa pe Wallenstein, moralizând în dialogul cu Primul vânător pe tema sorții care, în vreme de război, poate face dintr-un simplu soldat un împărat: „Tu ești pe cale să plutești pe nava/ Fortunei; și deschis pământul sta-va!/ Acela care nu-i cutezător,/ Nu poate-avea nădejdi de viitor./ Un cetățean de rând, în jurul lui,/ Se-nvârte leneș ca un cal ce-l pui/ S-alerge pe-un arman de treierat;/ Dar dacă este vorba de soldat,/ Din el orice se va putea alege,/ Căci pe pământ războiu-acum e lege./ Ia uită-te aici, pe-acest veston!/ Eu port al împăratului baston./ Ocârmuirea lumii a-nceput/ Prin el. Și regele, doar e știut,/ Un sceptru ține-n mână stând pe tron./ Nu e și-acela numai un baston?/ Chiar caporal de-ajunge cineva,/ Pe scara spre putere poate sta;/ Și pân-acolo greu n-are să-ți fie!". Vagmistrul își laudă generalul, dar nu pregetă să remarce că până și acesta a fost la început un „nobil fără-nsemnătate", care, pentru că s-a închinat lui Marte, zeul războiului, a dobândit gloria. Când tocmai se pornește dansul, apare Capucinul care le vorbește cu citate în latină din Sfânta Scriptură: „Nenorocirile vin astăzi toate/ Din ale voastre vicii și păcate/ Și din cruzimi, din viața dezmățată/ Pe care toți o duceți în armată!/ Păcatul e magnetul care-n țară/ Atrage fierul spadei din afară./ După o nedreptate-urmează chin,/ Cum de la ceapă lacrimile-ți vin;/ Așa cum și în alfabet oricând/ Urmează vai-ul după uf la rând./ *«Ubi erit victoriae spes/ Si offenditur Dens?»* [7] / Cum vrei să-nvingi când nu mai vii la predici,/ La liturghii în sfintele biserici,/ Prin

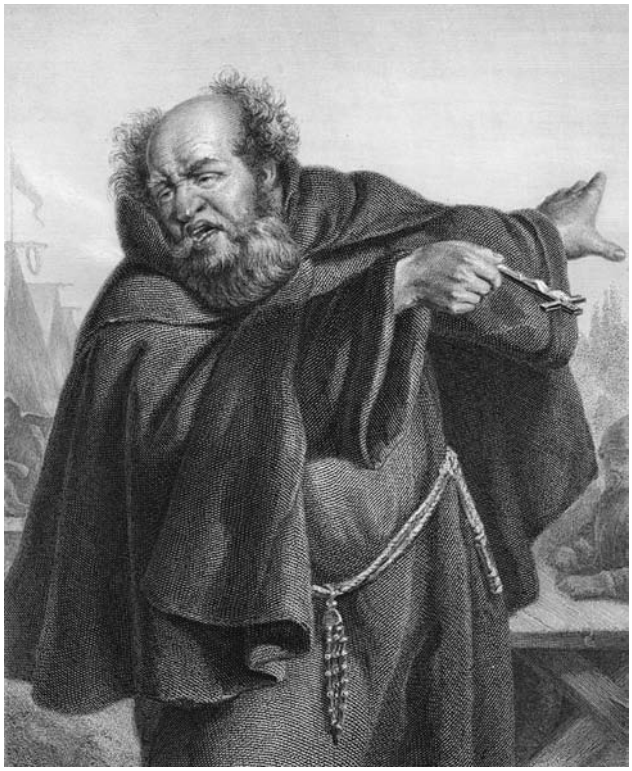

Capucinul, *idem*

cârciumi stând numai la băutură?". Riscând să ia bătaie de la soldați, Capucinul îl caracterizează astfel pe Wallenstein: „Un Nabucodonosor îngâmfat/ Și al păcatelor stăpân bezmetic!/ Asemenea mucegăit eretic,/ Se cheamă Wallenstein și pentru noi,/ El care poartă nume de pietroi [8] –/ E ca un bolovan ce-l întâlnești/ În calea ta, de care te lovești,/ De care te împiedici supărat!/ Și câtă vreme-al nostru împărat/ Îl lasă pe-acest Friedland să ne joace/ Pe placul lui, nu va fi-n țară pace!".

*Partea a cincea a capitolului din **Clasicii dramaturgiei universale**, vol. II, în pregătire*

[6] Traducere de Gh. Mihalache-Buzău și Victor Munteanu, *op. cit.*, p. 6–7.

[7] *„Unde va fi speranţa victoriei,/ Dacă Dumnezeu este jignit?"*

[8] Aluzie la numele lui Wallenstein: *Wall* – meterez, *Stein* – piatră. (Nota tr., *ed.cit.*)

„Poetul e singurul om adevărat. Chiar și cel mai bun filosof nu-i decât o caricatură față de el." – Friedrich Schiller într-o scrisoare către Goethe

Vorbe cu tâlc

VENERA-VINERI (3)

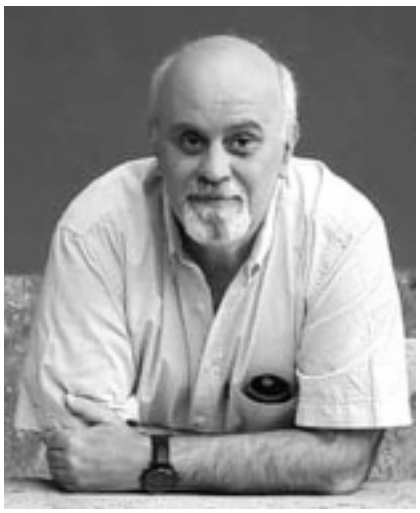

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător
Lisabona, Portugalia

venusiană.", *România liberă,* 22.09.1978, p. 6.

„Clima **venusiană** pare să fie un fel de «ciclu al sulfului», care este elementul component predominant al norilor **venusieni.**", *România liberă,* 9.02.1979, p. 6.

Prezența termenului în limba noastră este anterioară totuși anului 1975, cum spune Academia. Iată dovada:

„Mariner-2, în greutate de 202 kg, a fost prevăzut cu echipamentul științific, pentru obținerea informațiilor cu privire la: temperatura de la suprafața planetei Venus, intensitatea câmpului magnetic interplanetar și **venusian**, radiațiile cosmice din spațiul interplanetar și din vecinătatea planetei Venus.", Constantin C. Gheorghiu, *Zboruri celebre,* București, Editura Științifică, 1964, p. 382.

„O secundă pământească devenea o oră **venusiană.** Cununa de pe fruntea lui Trestianu era făcută din unghiuri cromate.", Valentin Berbecaru, *Banchetul,* București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 190.

Legat de planetă:

venusi<u>a</u>n, ~ă [At: SCÂNTEIA, 1975, nr. 10319 / P: *~si-an* / Pl: *~i<u>e</u>ni*, *~i<u>e</u>ne* / E: ***Venus*** + *-ian*] **1** *sm* Presupus locuitor al planetei Venus. **2** *a* Care aparține planetei Venus. **3** *a* Caracteristic planetei Venus.

NOTĂ. *Dicționarul de cuvinte recente* (1997), coordonat de Florica Dimitrescu, propune ca etimologie fr. *vénusien, -enne* și dă și două atestări:

„Sonda-mamă sau «busul transportor», cum i se mai spune, cele trei sonde mici lansate luni ca și o altă sondă mică desprinsă din Pioneer-2 cu câteva zile mai înainte, se îndreaptă spre atmosfera

venusonaút s. m. Astronaut care explorează planeta Venus ◊ *„Echipamentul **venusonautului** va fi [...] asemănător cu acela al unui scufundător la 1000 metri adâncime."* Cont. 14 VI 74 p. 5 (din *Venus* + *-naut,* după tipul cosmonaut), DCR2 (1997).

Legat de zeiță:

venusi<u>a</u>n, ~ă, [At: ? / P: *~si-an* / Pl: *~i<u>e</u>ni*, *~i<u>e</u>ne* / E: fr. *vénusien, -enne*] **1** *smf* Adorator al zeiței Venus; **2** *a* Referitor la universul dragostei.

NOTĂ. Este un sens neînregistrat în dicționarele noastre, dar prezent în etimon. Cf. TLFi.

„Vântul spulberase neaua de pe trupurile statuilor dezgolind coama de lei, umere **venusiene**, suluri heraldice, pâlnii de trompetă.", Dan Bogdan, *Peisaj cu fluturi și scorpion,* București, Editura Eminescu, 1996, p. 11.

„Microcosmosul **venusian** este o formă a ființei care percepe macrocosmosul ca pe un mănunchi de relații afective. Dacă ești **venusian**, lumea aceasta ți se va dezvălui în primul rând ca regatul lui Venus. Un **venusian** va fi îndemnat să spună că lumea a fost creată de Venus, va suferi tot timpul din pricina iubirii, va fi fără întrerupere îndrăgostit, fără să-și dea seama că iubește iubirea și că obiectul și procesul acestei iubiri îl formează chiar Zeița.", Ioan Petru Culianu, H. S. Wiesner, *Jocul de smarald*, Iași-București, Polirom, 2008 *ebook*.

venu<u>s</u>t, ~ă *a* [At: NEGULICI / Pl: *~u<u>ș</u>ti*, *~e* / E: lat ***venustus, -a, -um***, fr ***vénuste***] **1** (Liv) Plăcut. **2** (Liv) Fermecător (**4**).

NOTĂ. Termenul este atestat lexicografic la I.D. Negulici, *Vocabularu Romanu,* București, Tipografia Colegiului, 1848.

„Simțurile sale, ce arătau respingere tocmai de ce e **venust** și pur, nu se mai deșteptau decât la beție și atunci îi trebuiau femei schiloade, știrbe, cocoșate sau borțoase și mai ales peste măsură de grase și de trupețe, huidume și namile rupând cântarul la Sfântul-Gheorghe, geamale, baldâre, balcâze." (Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche. Remember,* București, Editura Litera, 2017, *ebook*)

venust<u>a</u>te *sfs* [At: NEGULICI / E: lat ***venustas, -atis***, fr ***vénusté***] (Liv) **1** Frumusețe (**1**). **2** Farmec (**7**).

NOTĂ. În privința atestării, DLR trimite la *Vocabularul* lui I. D. Negulici

(1848), dar noi l-am datat mult mai devreme. Într-o traducere a unui manual de bune maniere, intitulat *Omu de lume*, tălmăcit de Vasile Ghergheli din Ciocotiș (pe pagina de gardă: Vasilie Gergely de **Csokotis**), publicat la Viena în 1819, se spune:

„Nuși plece capu in diosu iute, niquel' rădice inapoi insusu repede. Quâși perde prin aquéa complimenta tóta **venustatea,** fie âmbe pe in quietu."

Dicționarul limbii române, de la 1876, care înregistrează termenul, oferă și o seamă de combinatorii: *venustatea corpului, venustatea ochilor, venustate incantatorie, venustate eximie, venustate rară, venustatea vorbei, venustatea scrierii, venustatea purtării; zi plină de venustate.*

Iată și câteva atestări recente:

„**Venustatea** tinerelor femei te oprește în loc. Bărbații îmbătrânesc cu demnitate, și barba albă încadrează chipuri pe care s-au gravat experiențele […]", Tudor Vianu, *Jurnal,* București, Editura Eminescu, 1970, p. 270.

„Aflând mai târziu că Matisse a avut un faimos model al reprezentărilor sale de **venustate** mustoasă și caligrafică, de fruct desăvârșit rotunjit și dat în pârg, ce, cu toate împotrivirile pictorului, s-a călugărit, pot trimite la această ilustrație sentimentul meu confuz de păcat ce-și poate chema ispășirea înainte de a fi început.", Gheorghe Grigurcu, *În pădurea de metafore,* Pitești, Paralela 45, 2003, p. 14.

De la forma de genitiv *Venus,* gen. *Veneris* a apărut un prenume feminin, care apoi s-a răspândit ca variantă: *Venera*. Pentru romani, numele zeiței însemna „dragoste" (este de origine indo-europeană, se înrudește cu sanscr. *vanoti* „iubește" sau, înspre noi, cu cuvinte germanice: germ. *Wunsch;* engl. *wish* „dorință".) Cum în italiană numele zeiței este *Venere*, deci foarte asemănător cu *Venera,* acesta se va răspândi în Renaștere, epocă în care numele clasice sunt, cu precădere, cultivate. Să ne reamintim de poezia lui Eminescu, *Venere și Madonă*:

„Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,/ Lume ce gândea în basme și vorbea în poezii,/ O! te văd, te-aud, te cuget, tânără și dulce veste/ Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alți zei.// **Venere,** marmoră caldă, ochi de piatră ce scânteie,/ Braț molatec ca gândirea unui împărat poet,/ Tu ai fost divinizarea frumuseții de femeie,/ a femeii ce și astăzi tot frumoasă o revăd…"

venera *vt* [At: BARASCH, M. III, 110/28 / Pzi: ~*rez*, (îvr) *vener* / E: fr ***vénérer***, lat ***venerari***] **1** A manifesta un respect religios, în cadrul unei forme de cult[1], pentru divinitate, un sfânt sau un obiect sacru Și: *a adora* (**3**). **2** A cinsti în cel mai înalt grad pe cineva sau ceva. **3** A avea o prețuire profund respectuoasă și afectuoasă pentru cineva sau ceva.

NOTĂ. A se observa că lat. *venerari,* „a venera", termen din limbajul religios, este legat de *Venus -nĕris,* Venus.

„Cine a tremurat de frica Securității acum îi **venerează** moaștele.", Bujor Nedelcovici, *Polemici,* București, Editura Allfa, 2013, *ebook.*

Cum cititorul a observat desigur, MDA, după exemplul nefericit al DLR, nu precizează anul datării. Atâtea colective de la Pușcariu încoace nu și-au dat seama că, pentru istoria limbii, anul datării întrece în importanță datele ediției, reduse în siglă uneori la o literă și la numărul paginii din ediția de lucru! De aceea, în prezentarea familiilor de cuvinte, am introdus mereu note sau citate de sprijin.

venerabil, ~ă [At: HELIADE, O. I, 351 / V: (îvr) ***~e*** *a*, ***~blu*** *sm* / Pl: *~i*, *~e* / E: fr ***vénérable***, lat ***venerabilis***, it ***venerabile***] **1** *a* Care este demn de o deosebită considerație Si: (ltî; rar) *venerand* (**1**). **2** *a* Care impune respect prin vârstă, prin vechime Si: (ltî; rar) *venerand* (**2**). **3** *a* (Îs) *Vârstă ~ă* Vârstă respectabilă. **4** *a* (Pex; îas) Vârstă foarte înaintată. **5** *sm* Șef[2] al unei loji masonice.

NOTĂ. Cuvântul este atestat de DLR (și MDA) în traducerea poemului *Fingal* de Ossian, făcută de Heliade-Rădulescu. Acesta face primele traduceri din Ossian pe la 1837 și tălmăcește poemul *Fingal,* începând cu 1867 (în *Trompeta*

Carpaților, a lui Cezar Bolliac), pe care îl integrează apoi în *Cursu integru de poezie generale* (vol. III, 1870). DLR citează însă mai jos o frază, tot de-a lui Heliade, din *Muzeul Național,* care ar fi trebuit așezată cronologic înainte:

„Avea un chip nobil, un aer **venerabil,** un păr alb, frumos.", M N (1836), 87[1]/40.

Să mai adăugăm și noi o atestare:

„Unul din cei mai **venerabili** cetățeni ai noștri Gheorghie Asachi, a murit după o viața lungă și plină de merite.", *Convorbiri literare,* nr. 18, anul III, 15 noiembrie 1869, p. 324.

venerabilitate *sfs* [At: LM / E: lat ***venerabilitas, -atis***, fr ***vénérabilité***] Respectabilitate.

NOTĂ. Prima atestare e în *Dicționarul limbii române,* 1876. Trebuie atestat însă lexicografic mai timpuriu, la G.L. Frollo, *Vocabularu italiano-romanu...,* Pesta, 1869 (VENERABILITÀ , f. **venerabilitate,** respectabilitate.)

„Faptul că unui venerabil nu i se mai scoală adaugă ceva la **venerabilitatea** lui non-veneriană, *n'est-ce pas?*", Mircea Cărtărescu, *Un om care scrie: Jurnal, 2011–2017,* București, Editura Humanitas, 2018, *ebook*.

venerand, ~ă *a* [At: VASICI, ap. BARIȚIU, C. II, 114 / Pl: *~nzi*, *~e* / E: lat ***venerandus***] (Ltî; rar) **1-2** Venerabil (**1-2**).

NOTĂ. MDA dă, după DLR, următoarea atestare:

„Primind eu **veneranda** epistolă a excelenței tale din 9/21 martie și reflectând la celea ce am scris eu în 4/16 cu graba, am văzut că cu privire la rezultatele adunării… mă exprimasem prea întunecat. BARIȚIU, C. VII, 170."

NOTĂ. Este vorba de o epistolă datată „Brașov, [1]863, april 2", publicată mai recent în *George Bariț și contemporanii săi,* corpus de corespondență inițiat și coordonat de Ioan Chindriș, vol. I–X, București, Editura Minerva și Editura Enciclopedică, 1973-2003. Epistola cu pricina face parte din vol. VII, *Corespondență trimisă,* 1985, p. 170.

Fie și provizoriu, propunem ca primă atestare o lucrare mai veche, de la 1851.

„[…] monumentele cele **venerande** documentatorie de gratiele principeliloru loru celoru buni […]", Al. Papiu-Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară,* tom I, Viena, 1851, p. 70 (ediția a II-a, 1852).

venerare *sf* [At: PONTBRIANT, D. / Pl: n / E: ***venera***] **1** Manifestare a unui respect religios față de ceea ce este considerat sfânt. **2-3** Venerație (**1-2**).

NOTĂ. Și în acest caz, propunem ca primă atestare anul 1859 (*Dicționarul* lui Pontbriant, la care face referire DLR, este din 1862). Este vorba de lucrarea lui Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei...,* tradusă de George Sion, tomul II, București, 1859, p. 9 și 39. Nu putem reproduce citatul de la p. 39 decât sub formă de imagine, deoarece este scris și cu caractere chirilice (alfabet de tranziție). În transcriere: „Pe urmă ajungându la muntele Atos, fu primitu de către părinții de la Mănăstirea Vatopedului cu mare bucurie și **venerare**."

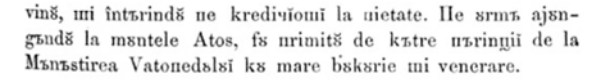

venerat, ~ă *a* [At: GHICA, S. 231 / Pl: *~ați*, *~e* / E: ***venera***] **1** Căruia i se consacră un cult[1] religios. **2** Față de care se manifestă venerație (**1**). **2** Prețuit cu respect profund și cu afecțiune.

NOTĂ. La acest cuvânt, MDA menționează că prima atestare este la Ion Ghica, ale cărui *Scrisori către V. Alecsandri,* la care se face referință, au fost publicate în *Convorbiri literare* începând cu 1880. Dar DLR, la sensul **1**, citează *Dicționarul* lui Pontbriant, 1862. Prin urmare, acesta trebuia menționat între paranteze drepte. Desigur o neatenție în redactare!

„Oare gânditu-s-a cineva, adoptând tocmai la bancă această efigie **venerată**, că Traian a fost acela carele a înființat în foarte multe cetăți ale Imperiului Roman băncile zise alimentare, bănci al căror scop erau creșterea copiilor săraci, precum și înmulțirea poporațiunii în Italia?", Alexandru Odobescu, „Împăratul Traian după monumente archeologice", 1881, în *Opere,* V, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1989. p. 251.

venerator *sm* [At: (a. 1866) BARIȚIU, C. III, 231 / Pl: *~i* / E: lat ***venerator***] (Ltî; rar) Persoană care venerează (**3**) pe cineva.

NOTĂ. Atestarea este la 1866, conform DLR.

„Ca moderator, Niculiu prezenta multe dintre simptomele subspeciei: îndrăgostire de sine, cultul **venerator** al propriului glas, capacitatea de-a trăncăni incontinent, despărțirea de simțul măsurii.", Radu Paraschivescu, *Aștept să crapi (de astăzi in prime time),* București, Editura Humanitas, 2016, *ebook*.

venerație *sf* [At: PETROVICI, P. XII/8 / V: (înv) ***~iune*** / Pl: *~ii* / E: fr ***vénération***, lat ***veneratio, -onis***] **1** Respect religios față de ceea ce este considerat sfânt Si: *pietate*, *venerare* (**2**). **2** Prețuire profund respectuoasă și afectuoasă Si: *pietate*, *venerare* (**3**).

NOTĂ. Atestarea s-a făcut la o traducere din Peter Villaume (1746-1825), de către Naum Petrovici: *Pedagoghia și methodica pentru învățătorii shoalelor orășenești și sătești,* Buda, Crăiasca Tipografie a Universitatei Ungariei, 1818.

Varianta *venerațiune* apare în *Vocabularu romanu-francesu*, al lui Ion Costinescu, la 1870. De asemenea, o întâlnim în

traducerea semnată de Iacob Negruzzi a piesei lui Fr. Schiller, *Hoții,* la 1871:

Fiesco.

Pe Dumneḑeu, tinere, asta nu-i face-o chiar de-ar cădè preṭul virtuṭei (ilu ie de mână) Simṭit'ai vr'o dată pentru mine aceea ce se numesce, cum aşu ḑice, veneraṭiune ?

veneri<u>a</u>n, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / P: *~ri-an* / Pl: *~i<u>e</u>ni*, *~e* / E: fr ***vénérien***] **1-2** *a* (Rar; d. boli) Veneric (**1-2**). **3** (Med) *a Vegetații ~iene* Vegetații care se localizează în regiunea genitală sau anală, provocate de un ultravirus, transmis prin raport sexual. **4** *smf* (Îvr) Persoană care suferă de o boală venerică. **5** *a* (Asr) Care se referă la raportul sexual.

NOTĂ. Prima atestarea la Iordache Golescu, *Condica limbii rumânești,* c. 1832. În literatura medicală, a se vedea, între altele:

N. Popescu-Zorileanu, *Igiena și tratamentul boalelor* ***veneriene:*** *Secrete: Istoricul, dualismul și teoria parasitară,* București, Tipografia Modernă Gregorie Luis, 1885.

ven<u>e</u>ric, ~ă [At: I. GOLESCU, C. / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ger ***venerisch***] **1** *a* (D. boli) Care se transmite mai ales prin raport sexual Si: (rar) *venerian* (**1**), (pop) *lumesc*, (îvr) *veneresc* (**1**). **2** *a* (D. boli) Care se localizează în special la organele genitale Si: (rar) *venerian* (**2**), (pop) *lumesc*, (îvr) *veneresc* (**2**). **3** *a* Care intră în sfera bolilor venerice. **4** *a* Caracteristic bolilor venerice. **5** *a* (D. instituții medicale) În care se tratează bolile venerice. **6** *smf* (Îvr; astăzi în jargonul medical) Persoană care suferă de o boală venerică (**1**). **7** *a* (Îvr) Care se referă la raportul sexual.

NOTĂ. Este puțin verosimil ca Iordache Golescu să fi împrumutat *venerian* din franceză și *veneric* din germană (sic!), cum sugerează DLR. Cine privește mai cu atenție *Condica,* observă că autorul „testează" diverse posibilități de derivare. Iordache Golescu este un pasionat al „creșterii" limbii, motiv pentru care ni se pare firesc ca termenul să se fi format pe teren autohton (formă „întărită" apoi prin germană).

În literatura medicală, a se vedea, de exemplu:

Petrini Galatz, *Boalele sifilitice și* ***venerice:*** *Lecțiuni clinice și memorii originale (cu 23 ilustrațiuni* , București, Socec & Co., 1903.

ven<u>e</u>riu, ~ie *sf*, *a* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 227/25 / V: (îvr) ***~r<u>e</u>u, ~<u>e</u>e*** *a*, *sf*, ***viner<u>i</u>e*** *sf* / A și: *~r<u>i</u>e* sf / Pl: *~ie* / E: lat ***venerius, venereus***, it ***venereo***] (Înv) **1-2** (Boală) venerică (**1**).

NOTĂ. Apare înregistrat în *Dicționarul român-francez* al lui Raoul de Pontbriant, 1862.

venerol<u>o</u>g *sm* [At: DM / Pl: *~<u>o</u>gi* / E: ger ***Venerolog***] Medic specialist în boli venerice.

NOTĂ. *Dicționarul de neologisme* (1986) propune ca etimologie fr. *vénérologue*. DEX (1998) îl consideră derivat regresiv din *venerologie* (la fel și în 2009, care mai trimite și la rus. *venerolog*). DEXI preferă dubla etimologie: franceză și germană. MDA, cum se poate vedea mai sus, urmează DLR, unde etimologia este germană. Cam aceasta este situația la noi, unde în treizeci de ani se propun patru variante! Să mai adăugăm că DLR nu face altceva decât să trimită la referințe lexicografice (circularitate nepermisă!) și că nu își sprijină soluția etimologică pe vreo primă atestare. Să fi avut în minte cercetătorii faptul că A. Neisser, un german deci, descoperă în 1879 cauza gonoreei? Soluția dată de DEXI pare prudentă și convenabilă. Vom încerca măcar să furnizăm două citate, nu înainte de a preciza că medicul specialist se numește *dermato-venerolog:*

„Din timpul când marele **dermato-venerolog** Neisser a descoperit gonococul în anul 1879, s-a manifestat și dorința de a vindeca această boală în mod abortiv.", *Revista română de urologie,* anul III, nr. 1-6, 1936, p. 95.

„Sifilisul se declară doar de către medicul **dermato-venerolog**.", *Hotărâri ale Guvernului României și alte acte normative,* București, Regia Autonomă „Monitorul Oficial", 2004, pp. 1130–1131.

venerol<u>o</u>gic, ~ă *a* [At: DN[3] / Pl: *~ici*, *~ice* / E: ger ***venerologisch***] (Rar) **1** Care aparține venerologiei. **2** Care se referă la venerologie.

NOTĂ. Și în acest caz, *Dicționarul de neologisme* (1986) propune ca etimologie fr. *vénérologique*. DEXI preferă dubla etimologie: franceză și germană. MDA, cum se poate vedea, urmează DLR, unde etimologia este germană. În DLR nu sunt atestări, doar referințe lexicografice. Îl atestăm noi:

„Astfel, încă din 1985, a inițiat și organizat pentru orașul Iași un Centru de profilaxie și combatere a bolilor venerice la Clinica **dermato-venerologică** Iași, care efectua anchete epidemiologice în teren.", Ionel Maftei, *Personalități ieșene,* vol. III, Omagiu, Iași, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Iași, 1972, p. 213.

venerologi<u>e</u> *sf* [At: DL/ V: (rar) ***~reo~*** / Pl: *~<u>i</u>i* / E: fr ***vénérologie***, ger ***Venerologie*** cf fr *vénéréologie*] Ramură a medicinei care studiază patologia și tratamentul bolilor venerice.

NOTĂ. Adesea compus: *dermato-venerologie*.

„În **dermato-venerologie,** efortul specialiștilor s-a dirijat, în primul rând, către rezolvarea multiplelor probleme ale combaterii bolilor venerice și dermatozelor cu mare răspândire.", Valeriu Lucian Bologa, *Istoria medicinei românești,* București, Editura Medicală, 1972, p. 494.

Să trecem acum la o formă pur românească. Este vorba de numele unei zile a săptămânii, pe care romanii o dedicaseră Venerei: *Veneris dies*. Astfel, numele acesta s-a continuat în franceză (*vendredi*), spaniolă (*viernes*), italiană (*venerdi*) și română (*vineri*). Chiar și germ. *Freitag*, engl. *friday* au aceeași semnificație, întrucât Freia era zeița care corespundea lui Venus în mitologia germanică. Portugheza se abate de la sistemul romanic, aici vinerea este a șasea zi după târg (sărbătoare): *sexta-feira*. La fel și sarda. *„Între excepții menționez sarda, unde tipul «ziua lui Venus» a fost înlocuit cu lat*. cena pura «*ziua în care era oprită folosirea cărnii». Această denumire a apărut la început în limba evreilor din jurul Cartagenei. În predicile Sf. Augustin la Evanghelia Sf. Ioan C II, 5 el precizează că în latina evreilor din Cartagena apare* cena pura *care ar denumi pregătirile pentru* sabbath *«ziua de odihnă» a evreilor. Rezultă că forma din sardă este rezultatul influenței africane asupra latinității sarde. Nu ar fi singurul exemplu."* (Marius Sala, „VIII. De luni până vineri", în *Pro Saeculum,* nr. 4/2006, p. 28)

Dicționarul Treccani face următoarea precizare: *„Pentru Biserica Catolică este o zi de pocăință, în care credincioșilor li s-a recomandat, în mod tradițional, abstinența de la carne, o exigență care nu mai este obligatorie din 1966, cu excepția vinerilor postului; prima v. a lunii, o zi dedicată în mod special de biserică devotamentului Sfintei Inimi a lui Isus; v. Vinerea Sfântă a Săptămânii Sfinte, în care sunt amintite patimile și moartea lui Isus, o zi de pocăință pentru biserică și de abstinență și post pentru credincioși".*

La români, popor creștin ortodox, vinerea este, după îndemnul bisericii, zi de post, zi de comemorare a patimilor și morții Mântuitorului. Este, după duminică, ziua Domnului, a doua zi ca importanță religioasă între zilele săptămânii. Are un sens bivalent în imaginarul poporului: fie aducătoare de noroc și evlavie pentru cel ce se naște în această zi, fie cauza nefericirii și a unei existențe lipsite de noroc, prin faptul că evocă suferința, postul, cernirea.

A fost personificată sub numele de Sfânta Vineri, o bătrânică blajină și milostivă care trăiește undeva spre miazănoapte, un fel de *mater terrae* protectoare a tuturor jivinelor, a femeilor și copiilor. Apare în povești și basme în calea voinicului, îmbrăcată adesea în alb și cu un toiag în mână. Această făptură e bună și de mare ajutor, dacă-i urmăm povața și-i ascultăm interdicțiile. Altminteri, se arată pedepsitoare, după cum aflăm de la George Coșbuc:

„O, d-apoi vinerea! Sfântă sfintelor și ziua luminilor. Vinerea nu e bine să lucrezi nimic pe sfântă lume, că toate relele din lume stau în mâna sfintei vineri. Cine coase își coase gura, cine toarce își întoarce mațele, cine țese își scoate singură ochii pe ceea lume – ei, dar astea sunt nimicuri! Cine sparge ou vinerea face culcuș moroilor în casa ei; cine-și taie unghiile își pune spini pe drumul pe care-o merge ea desculță la județ; cine se spală pe mâini n-are parte de colivă, iar cine ațâță focul își ațâță flacăra de sub cazanul în care va fierbe ea în iad. Mai poftim, dacă ești femeie cuminte, să lucrezi! (George Coșbuc, „Un capitol despre lene și superstiții" în *Opere alese,* IV, București, Editura Minerva, 1979, p. 131; Publicat, pentru prima oară, în *Albina,* București, V, nr. 40-41, 7–14 iulie 1902, p. 1075–1078.)

Să mai amintim, și pentru cei ce locuiesc în Capitală, de Cimitirul „Sfânta Vineri", aflat pe Calea Griviței nr. 202, unde numele se dorește evocator al morții lui Hristos.

Tot în București a existat și mănăstirea „Sfânta Vineri", datând din 1645, dar demolată în iulie 1987. Biserica deținea o icoană a Cuvioasei Parascheva, făcătoare de minuni. Aflăm că „Prin grija preotului paroh, Gheorghe Bogdan, cea mai mare parte din bunurile sacre ale bisericii au fost salvate, fiind duse în custodie la Mănăstirea Cernica și muzeul Herești." (cf. *Wikipedia*). Pe locul acelei biserici s-a ridicat un bloc.

Lexicografic, o bună comprimare a articolului *vineri* din DLR o găsim în *Micul dicționar academic* (2010):

vi̯neri [At: COD. VOR^{2}. 71^{r}/8 / V: (îrg) ***~re*** *sf*, (înv) ***ve̯n~*** *sf*, *av* / Pl: (**1**) ~ / E: ml ***veneris*** (dies)] **1** *sf* Ziua a cincea a săptămânii, care urmează după joi. **2** *sf* (În religia creștină; îs) *~rea Mare, ~rea Patimilor*, *~rea Seacă*, *~rea Paștilor*, reg, *~rea Paștelui*, *~rea de Paști*, *~rea Neagră*, *~rea Ouălor*, *~rea Scumpă*, *~rea lu Sfântu Cristos* Ziua de vineri din ajunul Paștelui, în care creștinii țin post sever, comemorând răstignirea lui Hristos. **3** *sf* (Pop; îe) **A îndruga de ~rea Mare** A vorbi foarte mult. **4** *sf* (Îs) *~rea Mare* (sau, reg, *~rea celor 12 vineri*, *~rea Oilor*) Sărbătoare ortodoxă (la 14 octombrie) în care se prăznuiește Sfânta Parascheva. **5** *sf* (Mun; îs) *~rea Tămăduirii* (sau *Izvorului*) Sărbătoare ortodoxă ținută în vinerea (**1**) dinainte de Duminica Tomii. **6** *sf* (Olt; îs) *~rea strâmbă* Prima vineri (**1**) de după Crăciun. **7** *av* În vinerea (**1**) imediat precedentă sau următoare. **8** *av* (Șîf *vinerea*) Într-o zi de vineri (**1**). **9** *av* (Șîf *vinerea*) În timpul zilei de vineri (**1**). **10** *av* (Mai ales îf *vinerea*) În fiecare vineri (**1**).

Așa cum se poate observa, cea mai veche atestare este, după MDA, în *Codicele Voronețean,* datat între 1563–1583 (apud Al. Mareș).

Ar fi mai prudent însă să luăm în considerație o altă primă atestare:

„Și încă să <nu> mănânce luni și miercurea și **vinerea,** pok <...> în zi până la moarte.", Anonim, „Pravila", 1560–1562 în *Crestomația limbii române vechi,* I, București, Editura Academiei Române, 2016, p. 78.

Vom mai adăuga și altele, pentru o reprezentare mai echilibrată, pe secole:

„Și nu numai într-acea parte, ce pren prejur, în toate părțile, știută fu tuturor de seamnele și ciudele Sfintei **Vineri.**", Anonim, „Viața Sfintei Petca", 1580–1590, în *Crestomația limbii române vechi,* I, București, Editura Academiei Române, 2016, p. 116.

„Derept ce nu aleageți sfânta domerecă și să aleageți sfânta **venreri,** ce lucrați sfânta domerecă?", Anonim, „Legenda duminicii", 1601, în *Crestomația limbii române vechi,* I, București, Editura Academiei Române, 2016, p. 164.

„**Vineri** să nu lucre nemnica, nice să mănânce de 2, ca să nu o doaie capul, nice ochii.", Anonim, „Rujdenița", 1621, în *Crestomația limbii române vechi,* I, București, Editura Academiei Române, 2016, p. 189.

„Iar de va posti el miercurea și **vinerea,** precum poruncește sfânta pravilă, lasă-i lui și alt an; de va ținea lunea, de dulce să nu mănânce, lasă-i lui și alt an.", Antim Ivireanul, *Începătură și învățătură pentru ispovedanie*, 1709–1716 în *Opere,* București, Editura Minerva, 1972, p. 237.

„Dă la această fugă a lui Moameth, care s-a întâmplat la 16 ale lui iulie, în zi **vineri,** la văleatul 622 dă la Hristos numără moamethanii anii Eghirii, adecă Hâgeret-tarihî, carii după cursul numărului lor, adecă după al lunii, sânt acum ani 1202 și s-a întâmplat la al 13 anu a înpărăției lui Iraclie.", Ianache Văcărescu, *Istoria othomanicească*, București, Biblioteca Bucureștilor, 2001 (datată 1794).

„La aceste academii de științi a zânei **Vineri**/ Tot mai des se perindează și din tineri în mai tineri", Mihai Eminescu, *Scrisoarea II*, 1881, în *Opere,* I, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", București, 1939, p. 140.

NOTĂ. Eminescu se referă aici la Venus-Venera, al cărei nume îl românizează.

„Toate cele sfinte sunt înconjurate cu mănuchi de busuioc și siminoc, din **Vinerea Patimelor**, strâns legate în vlăstar de salcie de la Florii.", Barbu Ștefănescu Delavrancea, *Sultănica*, 1883, în *Opere,* I, București, Editura pentru Literatură, 1965, p. 3.

„Cuvântul «jidan» dispăruse din pronunțarea noastră și se vorbea de Kol-Nidre, de Iom-Kipur, de Purim ori de Sărbătoarea Cuștilor, cu aceeași cuviință cu care s-ar vorbi de **Vinerea Mare,** de Înviere, de Crăciun, ori de Înălțare; mai mult chiar, se întâmpla adesea ca vreunul din aceste cuvinte din urmă, ori toate la un loc, să fie amestecate printre obișnuitele înjurături ofițerești; dar a fi amestecat printre ocări cuvintele sacre dintâi era totuna cu o provocare directă la adresa lui Bădescu, victima bigotismului fervent, al cărui respect îl impunea.", Gib Mihăescu, *Rusoaica*, 1933, în *Rusoaica. Bordeiul pe Nistru al locotenentului Ragaiac,* București, Editura Minerva, 1995, p. 15.

Să menționăm în încheiere și câteva derivate de la *vineri:*

vinerele *sfp* [At: PAMFILE, A. R. 113 / E: ***vineri*** + *-ele*] (Buc; în credințele populare) Zilele de 14 și de 28 octombrie între care nu este bine să se semene secara, cei care încalcă această interdicție fiind în pericol de moarte.

NOTĂ. La 14 octombrie, în vechime, era celebrată Sfânta Vineri sau Maica Vineri, a doua sfântă la noi după Maica Domnului, Sântămăria Mare. Când, în 1641, moaștele Sfintei Parascheva au fost aduse la Iași, sărbătoarea a purtat o vreme numele de Sfânta Vineri de la Iași („paraschevi" în greacă înseamnă *vineri*), apoi sărbătoarea a devenit în calendar a Sfintei Parascheva, ca și astăzi. Ca o curiozitate, să amintim că în Sicilia este răspândit cultul unei Sfinte Venera sau Parasceve, care ne amintește de Sfânta Vineri și de Sfânta Parascheva de la noi.

veneriu, ~ie *sf, a* [At: EPISCUPESCU, PRACTICA, 227/25 / V: (îvr) ***~reu, ~ee*** *a, sf*, ***vinerie*** *sf* / A și: *~rie* sf / Pl: *~ie* / E: lat ***venerius, venereus***, it ***venereo***] (Înv) **1-2** (Boală) venerică (**1**).

NOTĂ. Apare înregistrat în *Dicționarul român-francez* al lui Raoul de Pontbriant, 1862.

vinerița *sf* [At: CONV. LIT. XXIII, 1061 / Pl: *~țe* / E: ***vineri*** *+-iță*] **1** Plantă erbacee din familia labiatelor cu frunzele bazale dispuse în formă de rozetă, cu florile albastre, rar roșii

sau albe, dispuse în spic la vârful tulpinii, utilizată ca plantă medicinală (împotriva hemoragiilor) Si: *lavrentină*, *tămâiță*, *vinețică* (**7**), *cearta-casei* (*Ajuga reptans*). **2** (Șîc **~-galbenă, ~-de-arătură**) Plantă erbacee din familia labiatelor cu tulpina scurtă, ramificată și păroasă și cu florile galbene Si: *tămâiță*, (reg) *filimină-de-câmp*, *rută-sălbatică* (*Ajuga chamaepitys*). **3** Plantă erbacee din familia labiatelor cu tulpina păroasă, cu frunzele ovale, cu florile albastre, rar roz sau albe Si: *lavrentină*, *suliman* (*Ajuga genevensis*). **4** Plantă vâscoasă cu flori verzi-gălbui, dispuse în raceme, cu miros pătrunzător Si: *tămâiță*, (reg) *izmă*, *studeniță*, *tămâioară*, *tămâioasă, pelinița-grecească, smirnă-de-grădină* (*Chenopodium botrys*). **5** Vinariță (**1**) (*Asperula odorata*).

„**Vinerița** este o plantă de munte, fiind ușor de întâlnit în fânețe, pe pajiști sau la marginea pădurilor.”,

https://totusipovestile.blogspot.com/2014/03/faceti-va-bine-341.html

Și cu acest ultim citat, punem capăt evocării Afroditei-Venus și a cuvintelor care fac ca aceste referințe mitologice să dăinuie, sub diverse înfățișări, în limbă.

Lisabona, Portugalia

”Romanii dedicaseră numele unei zile a săptămânii Venerei: Veneris dies. Astfel, numele acesta s-a continuat în franceză (vendredi), spaniolă (viernes), italiană (venerdì) și română (vineri). Chiar și germ. Freitag, engl. friday au aceeași semnificație, întrucât Freia era zeița care corespundea lui Venus în mitologia germanică.”

Robert Strange (1721–1792), gravor scoțian, *Venus orbindu-l pe Cupidon,* gravură după tabloul cu același titlu de Tițian, 1769, Muzeul Național Brukenthal, Sibiu

Universalia

CHIPUL LUI SOLVEIG SAU SACRUL ȘI PROFANUL ÎN ROMANUL LUI GÖRAN TUNSTRÖM, „ORATORIUL DE CRĂCIUN”

Daniel Onaca

Poet, dramaturg, traducător, critic literar
Malmö, Suedia

Preludiu

Născut într-o mică localitate din mijlocul Suediei, **Göran Tunström** (1937–2000) este unul dintre cei mai importanți scriitori ai celei de-a doua jumătăți a secolului trecut. Autorul și-a petrecut copilăria în Sunne, o localitate al cărei nume a devenit, datorită lui, cunoscut în întreaga țară – cel puțin pe harta literaturii. În acel loc se petrec, sau au punctul de plecare, cele mai multe fapte din romanele sale. Punctul de plecare și în planul creației, dar și în cel fizic, pentru că autorul a călătorit mult prin lume. O vreme, în anii ’50, a locuit pe insula grecească Hydra, unde, printre alții, a devenit bun prieten cu Leonard Cohen. Mai târziu, împreună cu soția sa, pictorița Lena Cronqvist, a locuit o lungă perioadă în India. În ultimii anii ai vieții, și-a împărțit timpul locuind fie în apartamentul din Stockholm, fie la casa de vară de pe una din insulele arhipelagului Koster, pe coasta de vest.

Debutul lui Göran Tunström s-a petrecut în anul 1958 cu o culegere de versuri, urmată de alte două cărți de poezii și de două romane. Numit de unii critici „copil minune al literaturii”, în anii ’70, în perioada războiului din Vietnam, autorul a devenit mai parcimonios cu publicarea scrierilor sale. Relativa sa „tăcere” se explică și prin șocul pe care l-a avut atunci când unul din recenzenți a fost de părere că versurile sale nu dovedeau o conștiință politică suficient de matură și că autorul lor se concentra prea mult asupra lui însuși. În decada următoare acesta publică noi volume de poezie la care se adaugă și cele de proză.

Prästu ngen (*Fiul preotului*, 1976) este o carte în care autorul notează amintiri din copilăria petrecută în Sunne. Tematica volumelor *Tjuven* (*Hoțul*, 1986), *Under tiden* (*Între timp*, 1993) și *Berömda män som varit i Sunne* (*Oameni celebri care au fost în Sunne*, 1998) privește oameni, întâmplări și reflecții legate de același topos. Cărțile *Mitt Indiska ritblock* (*Caietul meu de schițe indiene*) și *Indien – en vinterresa* (*India – o călătorie hibernală*) sunt rodul literar al anilor petrecuți în India, dar locul la care scriitorul revine constant rămâne Sunne, îndrăgitul orășel de provincie al copilăriei. Acolo plasează Tunström și acțiunea celui mai cunoscut roman al său, *Juloratoriet* (*Oratoriul de Crăciun*, 1983).

Mișcarea I:
Muzica și formele ascendente

Titlul cărții, numeroasele pasaje referitoare la piese muzicale din repertoriul clasic și mai ales „mosorul” de pe care se desfășoară firul epic al întregului

roman sugerează ideea că în centrul lui se află oratoriul compus de J. S. Bach pentru seara de Crăciun a anului 1734. Este vorba de o muzică pentru cor și orchestră pe care locuitorii din târgușorul Sunne doresc să o interpreteze în biserica lor. Celebru dirijor Victor Udde este invitat să o dirijeze. Faptul nu este întâmplător. Cu multă vreme în urmă, pe la începutul anilor '30 ai veacului trecut, Solveig Nordensson, bunica dirijorului, urma să cânte într-un cor ce avusese același obiectiv. Pregătirile de atunci au durat zece ani dar, în anul în care urma să aibă loc premiera, concertul nu a mai avut loc din cauza morții lui Solveig într-un accident stupid: coborând o pantă abruptă, sărmana intrase cu bicicleta într-o turmă de vaci nimerită exact în mijlocul drumului. Figura *ei* este, de fapt, motivul omniprezent în paginile cărții.

Sufletul femeii decedate e prezent, desigur, în amintirile soțului ei, Aron, și ale lui Torin, fratele său, la fel de mult ca în gândurile lui Sidner Nordensson, fiul ei, a cărui viață este expusă cel mai pe larg în roman. Cât despre Victor, acesta face următoarea reflecție pe antepenultima pagină a cărții: „Viața își urmase cursul nu numai cei cincisprezece ani care erau ai mei atunci, ci douăzeci, treizeci de ani până la moartea lui Solveig la o cotitură de drum, într-o altă vară, într-un alt spațiu. Atunci mă născusem eu. Acolo începuse călătoria mea." (p. 301) [1].

De ce se concentrează autorul asupra personajului Solveig?, se poate întreba cititorul. Să fie cauza doar firescul obicei uman de a păstra în amintire memoria unei persoane dragi dispărută în mod neașteptat? Felul în care Torin se gândește la ea poate că aruncă o lumină ceva mai clară asupra întrebării: „Poate că ei toți erau mulțumiți. Mulțumiți și speriați, mulțumiți că aveau pe cineva la care să doarmă, pentru că mâncarea se afla pe masă și speriați să gândească la ceva mai măreț. «Libertatea», murmură Torin și trase în piept mirosul de ceară, means nothing to them.

Dar atunci, Solveig și Aron? [...] Ei aparțineau altei specii. Ei aveau muzica: o ușă pe care oricând o puteau deschide și păși înăuntru. [...] Solveig fusese cea care poseda cheile la această ușă, ea o luase cu sine, nu trebuie să ne mire că Aron... că el a plecat... poate pentru a căuta cheia... a lăsat copiii..." (p. 176).

Solveig era deci cineva care deținea cheile unei anumite uși, o ușă pe care ea putea să o deschidă și să intre. Un personaj inițiat a fost această Solveig; mediatoare între un nivel superior și unul inferior – nivelul profan la care se aflau toți ceilalți.

Dacă eu, la rândul meu, aș folosi citatul de mai sus ca un fel de cheie pentru interpretarea întregii construcții romanești, aș observa că muzica este doar una dintre ușile de acces în universul ei. Există, cu siguranță și alte porți ce se pot deschide către acel „superior"; porți pe care majoritatea eroilor narațiunii încearcă să le forțeze în diferite moduri. Torin face acest lucru în timp ce cioplește pietre funerare și fantazează despre un zbor peste Atlantic cu Gary, „fiul său". La fel fantazează și personajul numit Lovely Birgitta, atunci când îl mângâie visând că, într-o zi, va găsi Darjeeling – locul în care totul este curat. La fel face și băiatul Splendid, prietenul lui Sidner, care vrea să devină regele-ghiulea la circ; la fel a făcut regele Fonzo, tatăl lui Splendid, un Dedal-Icar care și el visa să se smulgă din labirintul gri al vieții cotidiene pentru a atinge un nivel superior. Ascensiunea sa imaginară dobândește, în propria-i închipuire, dimensiuni fabuloase: „Și am zburat, cum am visat totdeauna să o fac, într-un arc larg peste pajiștea de acasă din Småland [...] iar vecinul nostru, judecătorul, striga: «Alfons, ai grijă de drapelul nostru suedez!» [...] Și am zburat deasupra strâmtorii sclipitoare spre Copenhaga, unde portul era plin de vapoare [...] spre Kiel, spre Hamburg. Și zeppelinele zburau în jurul meu ca niște trabuce groase, piloții se zgâiau și îmi făceau semne cu mâna, dar eu îi lăsam în urmă." (pp. 55, 56).

Toate aceste proiecte de călătorie către țeluri înalte sau îndepărtate pot fi considerate ca fiind diferite forme de manifestare ale aceleiași sete de absolut, de sacru, aspectul cel mai profund al spiritului, acel „ceva" ultim, infinit și independent din viața spirituală a omului. Această propensiune spre sacru nu constituie un aspect neobișnuit al existenței umane. Mai dificil este să o percepem, să o sesizăm în ocupațiile noastre de zi cu zi. Lumea modernă, secularizată, este, cum ar zice Mircea Eliade, plină de forme profane care, în principiu, nu sunt altceva decât manifestări ale sacrului. În fiecare zi suntem, de fapt, martori inconștienți la o serie de sacramente profane (dacă oximoronul este permis).

În cele ce urmează, voi încerca să scot în evidență câteva exemple de astfel de acte profane, culese din paginile romanului, trivialități cotidiene care ascund, în fond, un sens profund ce trădează căutarea unei realități mai înalte și mai pure. Cum se poate interpreta, de exemplu, visul sublim pe care cantorul Janke din Sunne îl hrănește, timp de zece ani, pentru a interpreta *Oratoriul de Crăciun* al lui Bach? Sau, cum poate fi văzută realitatea ce se ascunde sub cuvintele lui Fanny, prietena lui Sidner, atunci când aceasta i se adresează fiului ei, Victor: „Gândește-te, dacă am putea călători acolo [în Australia, *n.m.*] și să facem o surpriză!". Victor percepe dimensiunea extra-mundană a acestei dorințe, atunci când o comentează astfel: „[...] profesiunea de credință a momentului-ceai fusese pronunțată, culmea fusese atinsă. A face o surpriză însemna a se rupe din cenușiul realității, a abandona cotidianul, a fi nou." (p. 278).

[1] Citatele sunt din traducerea românească a romanului, realizată de **Elena Morogan**, București, Editura Univers, 1995.

El echivalează visul cu realitatea evanescentă pe care însă Fanny nu o mai poate percepe: „Ea era partea trează a visurilor și partea de vis a treziei [...] un dispreț pe care mai târziu aveam să-l înțeleg ca scutul ei împotriva decăderii [...] Ea «creștea» prin disprețul față de ieftinătatea și banalitatea mic-provincială și nu vedea în ele propria ei captivitate, nu avea nicio capacitate să se rupă din el prin propriile forțe." (p. 280).

Disprețul lui Fanny față de trivial transpare însă cu o mare acuitate din propriile sale cuvinte adresate altcuiva, cu mulți ani în urmă: „Tu ești dintre cei care așteaptă, Sidner. Ți-e greu să-ți iei inițiative proprii. Eu vreau să scot la iveală această latură a ta [...] Tu poți și altceva, ai mai mari posibilități decât să vinzi clei [...] Mai mare e ceea ce folosește întreaga ființă, o face să se încordeze la maximum, până în ultimile unghere ale personalității. [...] Observi că reușești fără să forțezi acele laturi din tine care de fapt te interesează, acele nivele unde stă greutatea ta: ele nu sunt în mișcare niciodată. Acolo nu se produc nicicând vârtejuri. Se așterne praful, Sidner. Mâl, ca pe un fund de râu." (p. 208).

Sidner este persoana căreia i se adresează Fanny, dar cuvintele ei exprimă de fapt insatisfacția privitoare la propria sa viață, cea adevărată; viața simplă, lipsită de perspectivă, vulgară!

Chiar și la patronul Björk, se pot distinge urme ale nevoii de a atinge un nivel spiritual, sacru chiar. De-a lungul întregii sale vieți, acesta a fost preocupat doar de grijile zilnice și de tot felul de sarcini presante. Pe măsură ce clipa morții se apropie, sufletul său alienat descoperă *satori*, starea senină în care – conform budismului zen – mintea omului renunță complet la activitățile materiale pentru a descoperi dimensiunea transcendentală a vieții. Pe data de 20 iunie 1939, Sidner Nordensson notează în jurnalul său intim: „Patron Björk a murit. Se spune că în ultima vreme, pe patul din spălătoria în care s-a mutat după faliment, avea doar vechiul lui abecedar să privească. În fiecare seară [...] îl deschidea, se uita lung la vreo literă, până când uita cu totul ce reprezenta. Când a uitat ultima literă a alfabetului, a stins lumina și a murit, gol și curat ca atunci când s-a născut." (p. 210).

A fost ca și cum spiritul său – căruia, până atunci, îi ignorase existența – s-a trezit în ultimul moment și s-a eliberat de cătușele materiei.

Poate că cea mai banală expresie a setei de absolut este notorietatea, singura ușă disponibilă pentru ființele aflate permanent în chingile Mayei. Cei ce trăiesc în irealitate, uitare, înșelăciune și iluzie cred că eternitatea și fericirea pot fi găsite în activitățile din lumea materială și faima este cea mai înaltă valoare după care merită să tânjești. Este cazul lui Egil Espig, un vechi tovarăș de muncă al lui Victor, care, în subsolul casei parohiale – loc simbolic și el – îi spune: „– Da' n-oi fi tu, Victor. Te-ai întors. Am văzut și în ziar [...] Daa, ai ajuns cineva, tu. Te-am văzut odată la televizor. E altfel dă la om la om. E dă mult când lucram împreună.

– Aproape treizeci de ani.

– Treiș' unu'. Ai plecat în august, tu. Io am venit aici odată cu tine, doar așa, ocazional. Numa' că pentru mine n-a mai fost nimic altceva. Vrei un strop de cafea?" (p. 7).

Pe scurt, se poate spune că majoritatea, dacă nu toate, personajele romanului tânjesc, într-un fel sau altul, spre o formă de existență dintr-o lume diferită, spre o ordine superioară în care legile realității cunoscute sunt anulate. Poate că este locul să încerc aici o definire ceva mai precisă a acestei lumi nemărginite pe care, în câteva rânduri, am numit-o „sacră". Într-una din cărțile sale [2], Mircea Eliade definește sacrul astfel: „...le sacré est le réel par excellence!, à la foi puissance, efficience, source de la vie et de fécondité. Le désire de l'homme religieux de vivre «dans le sacré» équivaut, en fait, à son désire de se situer dans la réalité objective, de ne pas se laisser paralyser par la relativité sans fin des expériences purement subjectives, de vivre dans une monde réel et efficient, et non pas dans une illusion." [3]

În comparație cu profanul, sacrul constă în stratul profund al sufletului uman; ceea ce este infinit și fără erori în viața lui spirituală; unitatea și factorul de sinteză. Sacrul este direcțional, în timp ce profanului îi lipsește orice orientare, Profanul este fluxul haotic care pune comportamentul temporar și existența ființelor în pericol – precum cireada de vaci apărute brusc în calea lui Solveig. Sacrul dezvăluie un sens profund, semnificații esențiale și originale; profanul nu are nici formă, nici structură, este nesemnificativ și neutru.

Mișcarea a II-a:
Formele descendente și funcția ritualurilor

Dacă miturile actualizează diferite niveluri ale sacrului, ritualul este un mod de a le păstra sau resuscita. Același Mircea Eliade scrie: „Là, dans l'enceinte sacrée, la communication avec les dieux est rendue possible; par conséquent, il doit exister une «porte» vers l'en-haut; par où les dieux peuvent

[2] **Mircea Eliade**, *Le sacré et le profane*, Paris, Gallimard, Collection folio-essais, 1994.

[3] „...sacrul este realul prin excelență, în același timp puternic, eficient, sursă a vieții și a fecundității. Dorința omului religios de a trăi «în sacru» corespunde de fapt dorinței sale de a se situa în realitatea obiectivă, de a nu se lăsa paralizat de relativitatea infinită a experiențelor pur subiective, de a trăi într-o lume reală și eficientă, nu într-un miraj." (p. 31).

descendre sur la Terre et l'homme peut monter symboliquement au Ciel." [4]

Manifestări sacre precum sărbătorile anuale și locurile sfinte, experiențele misticilor și transa șamanilor etc. reprezintă tocmai astfel de intrări secrete. Dacă am identificat, în romanul lui Tunström, atât de multe expresii ale formelor ascendente, cu siguranță s-ar putea găsi și urme ale unor tendințe profane din partea formelor sacre. Depistarea și punerea în evidență a unor situații în care sacrul se manifestă prin forme triviale nu este lucru cu totul lipsit de interes. Cele mai la îndemână exemple, în acest sens, ar fi numeroasele „vizite" post-mortem ale lui Solveig în preajma lui Aaron. Dintre ele se evidențiază una, învăluită într-o infinită poezie: „Nopțile sta culcat pe o pătură pe puntea din față și privea cerul plin de stele – într-o noapte putuse număra până la treizeci și șapte de stele căzătoare în câteva minute – și atunci zâmbi: călătoria lui Solveig era cea care făcea ca stelele să ardă și să se rupă de la locul lor. Universul era zguduit de voința ei de a veni înapoi pe acel mic pământ, unde un vas era legănat de hulă, cu încăpățânare bătea pasul pe loc în lunga călătorie, prin fața continentelor, prin canale, pe acel pământ unde ea odinioară iubise." (p. 154).

La un prim nivel de înțelegere, acest moment ar putea fi interpretat de cititor, desigur, ca un simplu semn de alienare al personajului Aron.

Cum Solveig se naște în viziunile soțului ei, așa i se dezvăluie și Sidner fiului său, Victor. Nici acesta nu ezită să se detașeze de ordinea sacră a lucrurilor pentru a se manifesta în planul profan. La fel ca eminescianul Hyperion, am putea spune, și el părăsește temporar o ordine semnificativă, un spațiu sacru pentru ca, brusc, să apară în mijlocul torentului de elemente haotice și periculoase. Este un flux populat de lucruri irelevante, de evenimente aleatorii (cum ar fi turma de vaci ieșită în calea lui Solveig). Victor primește constant semnale criptice de la tatăl său, mesaje la care însă nu are acces întotdeauna.

În prima parte a eseului meu, îl menționasem pe băiatul Splendid ca fiind un exemplu de erou întruchipând una din formele ce tind spre înalturi. În raport cu Sidner, el devine astfel opusul lui: un fel de Orfeu care-i conduce pașii. Am fost bucuros să descopăr că această interpretare este susținută chiar de Göran Tunström, care, în cadrul programului de radio „Boktornet" (din 21 octombrie 1995), a declarat că „el este un înger venit dintr-o altă lume. Unul care știe totul și îl îndrumă pe Sidner în lume".

[4] „Acolo, în incinta sacră, dialogul cu zeii devine posibil; prin urmare, trebuie să existe o «ușă» spre înalt, prin care zeii pot coborî pe Pământ și omul poate urca simbolic spre Cer." – *Idem*, p. 29.

Artemisia Gentileschi (1593–1653), *Autoportret cu lăută*, 1615–1617, Wadsworth Atheneum Museum of Art, Hartford, Connecticut, SUA

Nu mai puțin ilustrativ, pentru ipoteza mea, este episodul în care Victor îl întâlnește pe groparul Egil, vechiul său tovarăș de muncă. De ce se întoarce celebrul dirijor într-un loc anodin după mai mult de treizeci de ani de la plecarea sa de acolo? Nostalgia locului natal, ar putea fi răspunsul imediat. Cuvintele sale – „M-am simțit ca un trădător" – rostite chiar în momentul întâlnirii lor, ar putea fi interpretate, desigur, într-o cheie cu tentă socială (insul care, prin ascensiunea sa ierarhică, a trădat clasa socială din care a provenit). Ar fi și acesta un mod profan de a tâlcui episodul romanului. Pe un plan mai adânc însă gândul lui Victor exprimă nu atât distanțarea lui de matca originii sociale, cât, mai ales, conștientizarea faptului că revenirea sa în urbe ar putea constitui reconectarea la o stare inițială, fapt imposibil de realizat însă. De aceea, acest impuls, care în cuvintele lui Victor, este „de neconceput și irezistibil" poate fi interpretat ca una dintre numeroasele ipostaze ale coborârii sacrului în profan.

Uneori se întâmplă ca eroii romanului să fie foarte conștienți de divinul care le rafinează existența. Este cazul luiu Sidner care îi scrie lui Viktor din îndepărtata Australie: „Dragă Victor! Îți scriu această carte poștală de pe cealaltă parte a pământului [...] Dar trebuie să-ți spun că eu, în gândurile mele, dar acum toate gândurile mele am fost de mult aici, iar gândurile mele sunt la tine. Când sunt deci oamenii mai aproape? Apropierea Trupului ori a gândului, care are importanță mai mare? [...] Aproape și departe nu depind

adesea de spațiu, ci de relație. Până la Dumnezeu e totdeauna exact la fel de departe [...] Noi toți suntem din aceeași pulbere. Suntem înlăuntrul și în jurul celorlalți. Trupurile sunt idei, propuneri, condensări. Gândurile sunt realitatea noastră [...]." (p. 242).

Ce altceva este tărâmul ideilor decât ordinea sacră? Ce sunt ideile platonice dacă nu veșnicele arhetipuri ale realității pământești?

Aș putea continua seria exemplelor care exprimă descendența sacrului în profan, dar mă opresc aici pentru a deschide o mică paranteză cu scopul de a preîntâmpina eventuale erori de interpretare din partea cititorilor. Este vorba de clarificarea noțiunii de „arhetip", prin care, în general, se înțelege un model originar, o matrice a reprezentărilor fundamentale care structurează imaginarul. În accepția lui C. G. Jung, arhetipurile organizează funcționarea psihicului uman în planul inconștientului colectiv, ele reprezentând sursa generatoare de vise, mituri și simboluri. Mircea Eliade, în schimb, folosește acest termen cu sensul de „model exemplar" sau „paradigmă", de origine transcendentă și revelat prin intermediul miturilor. El realizează deci legătura între planul sacru și domeniul profanului, modelând aspectele esențiale ale vieții în conformitate cu un repertoar de valori transcendente. Tocmai în această din urmă accepție folosesc eu noțiunea de „arhetip" în cercetarea romanului *Oratoriul de Crăciun*.

Întrebarea care se naște acum este: Care este cauza că, la un moment dat, toate aceste forme superioare trag în jos? Argumente precum generozitatea, altruismul, sacrificiul și altele asemenea sunt oare suficiente? Dacă așa ar sta lucrurile, ar însemna să reducem o chestiune de natură metafizică la categoria eticii. „Dorința" sacrului de a se manifesta în structuri joase și neutre este, după părerea mea, ca și cum eternitatea ar căuta propria sa confirmare, neavând altă opțiune decât aceea de a se realiza pe planul inferior. Eternitatea, într-un anumit sens, înseamnă moarte; pentru a scăpa de ea, formele absolute își caută drumul înapoi în temporalitate. Dacă urmăm această idee, se poate merge până la a susține ideea, promovată și de alții, înaintea mea, că Creația însăși poate fi concepută ca rezultat al dorinței lui Dumnezeu de a-și confirma propria existență.

Revenind la funcția instauratoare a mitului, eroii romanului abordează, de multe ori, sacrul montând ritualuri menite a-l reabilita. Căci miturile sunt și expresii ale revelației! Departe de a fi doar povești „inocente", ele sunt, de fapt, scenarii existențiale, purtătoare de adevăruri esențiale. După cum spune M. Eliade, viața omului modern este plină de mituri pe jumătate uitate, de mistere învechite și simboluri „abolite". A învăța să discerni aceste „mituri camuflate" este un mod de a-ți descoperi sinele, iar una din metodele prin care mitul poate fi activat este tocmai ritualul – un act repetat conform anumitor reguli. *Aceasta* este latura criptică a clipelor de intimitate pe care Victor și mama sa le creează împreună. O spune el însuși în mod explicit: „Ar însemna de asemeni, să vulgarizez dacă aș spune că noi «beam» ceaiul. Noi îl «celebram». Era o acțiune mistică repetată, care urma un ritual strict destinat să ne aducă în starea de participare la ceva care nu mai era vizibil, dar pe care ea aparent îl accepta ușor: viața însăși." (p. 277).

Pentru participanții la ele, riturile solemne înseamnă deci un contact cu sacrul; ele permit omului să trăiască periodic în prezența lui. Participanții la momentele solemne devin contemporani ai zeilor. Tocmai acesta este sensul străduințelor lui Victor, care vrea să recreeze scena peștitului din palatul Penelopei: „Eu voiam să știu cum era de fapt, în spatele puținelor cuvinte de pe cartea poștală ori din scrisoarea pe care ea o primea și pe care se aflau firimituri precum «Sidner salută» sau «Sidner a pescuit un pește foarte mare». Trebuia să știu cine eram eu, Telemah." (p. 283).

Pentru omul religios, recrearea episoadelor mitice înseamnă șansa de a-i transforma existența astfel încât să semene cu modelul divin. În lucrarea menționată anterior, Mircea Eliade scrie astfel: „En résumé, par la réactualisation de ses mythes, l'homme religieux s'efforce de s'approcher des dieux et de participer à l'Être; l'imitation des modèles exemplaires divins exprime à la fois son désir de sainteté et sa nostalgie ontologique." [5]

Toate aceste expresii ale unor mituri recreate, toate aceste ritualuri și simboluri, prezente în paginile romanului *Oratoriul de Crăciun* (împreună cu multe altele pe care le-am omis), edifică în final o adevărată pledoarie a autorului în favoarea șanselor de salvare a sufletului uman.

Coda

Referindu-se la Sunne, Göran Tunström îl descrie undeva că, pentru el însuși, acel loc este „o cutie de rezonanță ce pune limbajul în mișcare". Totodată, el este pentru autor „Misterul Primordial", locul unde se îmbină amintirile trecutului cu fanteziile prezentului și speranțele viitorului. Părăsind cheia sacrului întruchipat în profan și a trivialului ce maschează destine și aventuri celeste, *Oratoriul de Crăciun* expune tematica vieții și a morții, înscriindu-se astfel într-o lungă și bogată tradiție romanescă. Distins, în anul 1984, cu prestigiosul premiu acordat de Consiliul Nordic, romanul împlinește, în viziunea lui G. Tunström, o dublă misiune:

[5] Pe scurt, prin recrearea miturilor sale, omul religios se străduiește să se apropie de zei și astfel să participe la Ființă; imitarea modelelor divine exprimă atât dorința lui de sfințenie, cât și nostalgia sa de natură ontologică." – *Idem*, p. 94.

aceea de „a suna bine” și de a trezi speranța. La fel ca muzica lui Bach! Motivarea oferită de juriul care a acordat premiul mai sus amintit este formulată în termeni asemănători, apreciind că autorul întruchipează „capacitatea omului de a reface lumea din haos”.

Operă fundamentală în istoria literaturii suedeze moderne, *Oratoriul de Crăciun* a fost tradusă în numeroase limbi străine. În românește romanul a fost transpus, cu acribie și talent, de Elena Morogan, volumul fiind însoțit de o consistentă și pătrunzătoare postfață semnată de Victor Ion Colun. În anul 1996, cartea a fost ecranizată iar în felul acesta a devenit cunoscută chiar și publicului mai puțin avid de lecturi.

Malmö, Suedia

”Titlul cărții, numeroasele pasaje referitoare la piese muzicale din repertoriul clasic și mai ales «mosorul» de pe care se desfășoară firul epic al întregului roman sugerează ideea că în centrul lui se află oratoriul compus de J. S. Bach pentru seara de Crăciun a anului 1734, pe care locuitorii din târgușorul Sunne doresc să îl interpreteze în biserica lor. Celebru dirijor Victor Udde este invitat să o dirijeze. Faptul nu este întâmplător. Cu multă vreme în urmă, pe la începutul anilor ’30 ai veacului trecut, Solveig Nordensson, bunica dirijorului, urma să cânte într-un cor ce avusese același obiectiv. Pregătirile de atunci au durat zece ani dar, în anul în care urma să aibă loc premiera, concertul nu a mai avut loc din cauza morții lui Solveig într-un accident stupid. Figura ei este, de fapt, motivul omniprezent în paginile cărții.”

Universalia

LA ÎNCEPUT A FOST NILUL
de Hassan Teleb
Prezentare și traducere din limba arabă
de George Grigore

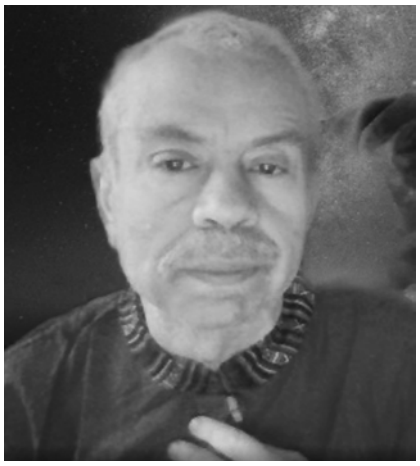

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din București,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor și traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România
(din 2008)

Hassan Teleb s-a născut în Sohag, Egipt, în 1944. A studiat filosofia la Universitatea din Cairo, apoi, după absolvire (1968), și-a început cariera universitară, ca profesor de estetică la Universitatea Helwan din Cairo. În același timp, este și coeditor al revistei literare „Ibdaa". După consacrarea sa ca poet, parte din opera sa este tradusă în greacă, franceză, engleză etc. În 1995 primește prestigiosul premiu Kavafis pentru arta sa poetică.

Dintre volumele publicate, amintim: *Un tatuaj pe sânii unei fete* (*Wašmun 'alā nahday fatātin*, 1972), *Biografia violetei* (*Sīratu l-banafsaği*, 1988), *Nu există nil în afară de Nil* (*Lā nīla 'illā n-Nīl*, 1993), *Versetul literei g* (*'Ayatu ğīm,* 2010) etc.

في البدء كان النيل

حسن طلب

النيلُ أقدمُ الأزلْ!
في البدءِ كانْ
وفي الختامِ يكونْ..
إنّ النيلَ نيلٌ خالصٌ كدمي
حتّى كأحلامِ الصّبايا
أو حدسي كالعنقاءْ..
وهو حدُّ دمي العميقْ..
دمي الحميمِ المختزلْ!
في البدءِ كانْ
وفي الختامِ يظلّ..
إنّ النيلَ نيلُ الفاتناتِ النّهدْ:
يمزجنَ الهوى بالوجدْ..
نيلُ الفاتناتِ العينْ:
يَسجنَ الأسى في الحسنْ..
نيلُ السّاحراتِ القلبْ:
يعجنَ الرّدى بالحبْ..
إنّ النيلَ نيلُ اللّيالي المُنتهى
والنيلُ نيلُ الطّيّباتِ المُحتفى
يخطرنَ في أقصى الصّبابةِ.. والغزلْ!

Nilul – ipostază a veșniciei!
La început a fost
La sfârșit o să fie...
Nilul – neîntinat precum mi-e sângele
Aievea precum visurile fecioarelor
Unic precum iubita...
El este hotarul sângelui meu curgător
Al sângelui meu intim, mărginit
La început a fost
La sfârșit o să rămână
Nilul este al fecioarelor cu sâni înmuguriți
Ce amestecă pasiunea cu suferința...
Al celor cu priviri galeșe
Ce țes tristețea cu frumusețea
Al celor cu inimi zburdalnice
Ce frământă laolaltă pierzanie și dragoste
Al celor cu trupuri gingașe și curgătoare
Mătăsoase și fragile
Ce se înțesc în culmea strălucirii și... a tandreței

Universalia

PERDEAUA
de Yūsuf Idrīs
fragment
Prezentare și traducere din limba arabă de Florentina-Laurența Pîrlog

Florentina-Laurența Pîrlog

Asistent univ. drd.
Universitatea din București
Facultatea de Limbi și Literaturi Străine,
Catedra de Limbi și Literaturi Orientale,
Secția Arabă

Yūsuf Idrīs (19 mai 1927–1 august 1991) este un scriitor egiptean important, care se distinge în secolul al XX-lea prin stilul său realist în care limba arabă literară se îmbină cu diferite varietăți de arabă vorbită în Egipt. Producția sa literară impresionantă cuprinde culegeri de nuvele și povestiri, romane și piese de teatru dintre care amintim: *ʾArḫaṣ layālī* (*Cele mai ieftine nopți* – prima culegere de nuvele, 1954), *Ḥādiṯat aš-šaraf* (*O chestiune de onoare*, nuvele, 1958), *ʾĀḫir ad-dunya* (*Capătul lumii*, nuvele, 1961), *al-Ḥarām* (*Păcatul*, roman, 1959), *al-ʾAyb* (*Rușinea*, roman, 1962). În limba română a apărut nuvela *O tavă din cer*, în traducerea lui Christian Tămaș (*7 nuvele arabe*, Iași, Editura Ars Longa, 2014).

Vă prezentăm, în traducere, un fragment din nuvela *as-Sitāra* (*Perdeaua*) din volumul *ʾĀḫir ad-dunya* (*Capătul lumii*).

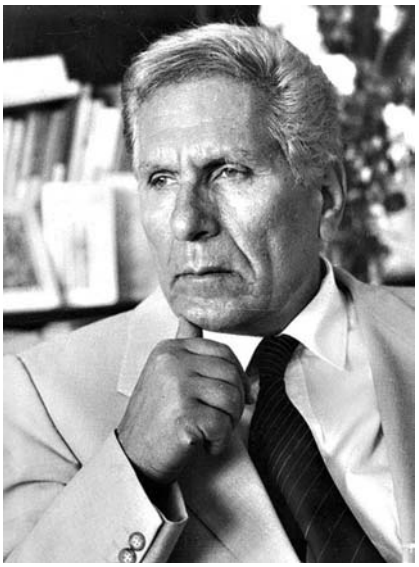

Ori de câte ori văd o perdea atârnată la vreo fereastră sau vreun văl care ascunde vreun chip sau vreun grilaj la vreo fereastră, îmi amintesc de Bahīğ și, de fiecare dată, mă podidește râsul. Nu îmi stârnește râsul vreo trăsătură a sa de caracter, ci faptul că personajul nostru este un soț respectabil, un absolvent de facultate sau important funcționar care posedă o colecție impresionantă de cravate, și nu se teme de nimic mai mult pe lume decât de a fi cel de pe urmă care află.

Dacă îl întrebi care este cauza acestei frici care îl bântuie, găsești, de fapt, doar motive care ar putea să îi alunge orice teamă, căci, spre exemplu, s-a căsătorit din dragoste cu o femeie frumoasă, cumsecade, care îl iubește nespus de mult, atât de mult, încât plânge când pleacă și când vine, când se îndepărtează și când se apropie de ea. Însă ea nu este o persoană năzuroasă, cum s-ar putea lesne bănui, căci, pentru femei, plânsul nu este întotdeauna simptomul tristeții, ci o armă, nimic mai mult, o armă care nu-și ratează niciodată ținta. Mai mult decât atât, Sunsun [numele de alint derivat din Sanā', *n. tr.*] are o capacitate nemaipomenită de a-l mulțumi, știe când să îl facă să râdă și când să râdă de el. Cu aceeași grație cu care își alege culorile rochiilor, alege armele și momentele de ostilitate și are un har unic de a decide momentul în care să facă pace. Măiestria sa într-ale diplomației constă în a-și impune condițiile și în a transforma o ședință de reconciliere într-o comisie de despă-

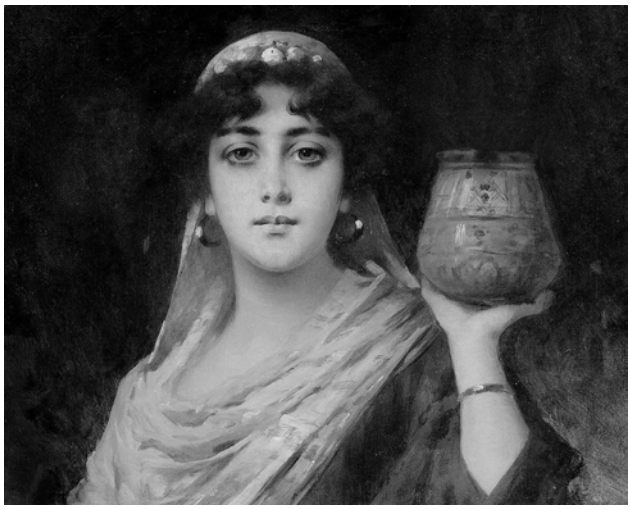

gubire, în care îndatorirea soțului este de a exagera în prețuire și respect, iar a ei este de a-l implora să arate îndurare față de bugetul familiei și să facă economie, spunând: „Cinci lire pentru o geantă îmi ajung! Nu sunt atât de nebună, încât să dau șase lire pe ea!". Pe scurt, este o soție devotată și ascultătoare, fără ca acest lucru să o împiedice să devină uneori o tigroaică feroce atunci când complimentează vreo vizitatoare și când îi cere soțului divorțul din pricină că a întârziat o oră. Însă acestea nu sunt decât clipe trecătoare, după care cerul se înseninează.

De unde vine oare această frică stăruitoare de momentul în care îl va înșela? De unde vine toată această teamă de furtună, când marea este liniștită, azurie și frumoasă? De fapt, nu putem să stabilim un motiv clar, pentru că el are încredere deplină în ea și în dragostea ei, însă nu și în capacitatea ei de a se proteja de fiarele sălbatice ale societății. Ceva îl obligă să ia asupra sa îndatorirea de a o proteja. Este vorba despre același impuls care îl împinge să îi care valiza cu haine și să o ajute să ia loc în autobuz, în timp ce el stă în picioare. Cauza poate fi faptul că ea însăși îl tratează, îi cere și se așteaptă să-i fie bărbat și protector, simțind încontinuu că nu ar putea să trăiască în onoare și virtute, fără el. Acesta este un fel de acord pe care societatea din jurul lui îl urmează și îl consideră un adevăr imuabil; un acord conform căruia, singură, femeia nu este capabilă să aibă grijă de sine, mulțumindu-se ca aceasta să fie îndatorirea bărbatului, și chiar dacă nu este mulțumită de acest fapt, bărbatul nu se va încrede în ea, continuând să joace rolul de gardian vigilent, de nădejde.

Bahīğ este un om experimentat, care nu s-a căsătorit decât după ce a gustat din toate câte are viața de oferit, ieșind din experiențele sale fără urmă de încredere în bărbați și femei deopotrivă și fără încredere în valori morale care ar putea să împiedice tentațiile dintre sexe, iar forța, în diferitele ei forme, fiind singura metodă de a pune stavilă acestor tentații. A învățat, citit, colindat lumea-n lung și-n lat și a crezut în egalitatea dintre sexe, în democrație și în independența femeii, în dreptul ei de a munci și de a-și alege profesia și soțul. Toate acestea au trecut pe lângă el, fără a influența câtuși de puțin principiile cu care s-a obișnuit și experiențele care s-au sedimentat în adâncurile ființei sale, făcându-se una cu el și lăsându-i, după căsătorie, singura cale de urmat, aceea de a proceda precum ceilalți de teama zilei în care va fi cel de pe urmă care află.

Și de aceea, pe tot parcursul vieții sale conjugale, a întors această chestiune și pe o parte și pe alta, crezând că nu există nicio cale de o preveni, în afară de un efort extraordinar depus pentru a îndepărta de soția sa primejdiile și ispitele, știind că acestea apar din cel mai neînsemnat motiv. Așadar, apela la inteligența, istețimea și experiența sa pentru a depista pericolul și a înlătura chiar și cele mai mici cauze.

Dacă voia să intre la cinema, alegea două locuri, dintre care unul lângă culoar, unde stătea Sunsun, iar el lângă ea, astfel încât să fie stavilă între ea și alți bărbați. Când călătorea, cheltuia nespus de mult și dădea ocol trenului până găsea un compartiment gol sau măcar unul ai cărui pasageri erau femei și bătrâni. În orice aglomerație, stătea chiar în spatele ei și aproape că ar fi cuprins-o cu totul în brațe, dacă nu s-ar fi simțit jenat, îndepărtând oamenii din calea ei, ca și cum ar fi fost din sticlă. Când se muta în altă locuință, petrecea zile întregi, cercetând noua locație, până se convingea de precizia informațiilor despre vecini sau, cel puțin, așa a făcut când s-a mutat în noua sa locuință situată într-un bloc la intrarea în cartierul „Maṣr il-Gidīda" [„Noul Egipt", *n. tr.*] dinspre cartierul Roxy.

„Ori de câte ori văd
o perdea atârnată
la vreo fereastră
sau vreun văl
care ascunde vreun chip
sau vreun grilaj
la vreo fereastră,
îmi amintesc
de Bahīğ
și, de fiecare dată,
mă podidește râsul."

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a opta sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plus-valoarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici am putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

François Villon

(1431, Paris – ?)

Unul dintre marii poeți francezi din Evul Mediu, adevărată legendă prin viața de vagabondaj în jurul căreia însă s-a fabulat considerabil, **François de Montcorbier**, **Des Logos** sau **Des Loges** a adoptat numele Villon, după cel al protectorului și tutorelui său, Guillaume de Villon. Data nașterii este incertă, posibil să fie 1 aprilie 1431, dar și 19 aprilie 1432. La 21 de ani absolvă Universitatea Sorbona, academie ecleziastică de rit catolic. Din următorii ani, 1452–1455, nu sunt cunoscute niciun fel de detalii despre viața și activitatea sa. În 1455, la vârsta de 24 de ani, în cursul unei altercații la o petrecere, lovește un preot care va deceda o săptămână mai târziu. Deși Villon va susține ulterior că a acționat în legitimă apărare, pentru a evita să fie prins și judecat, fuge din Paris, unde revine în anul următor, fiind amnistiat în ianuarie 1456 de regele Carol al VII-lea. La sfârșitul aceluiași an, în ajunul Anului Nou este arestat în urma unui denunț sub tortură, pentru participarea la jefuirea capelei Colegiului Navara. Întemnițat la Châtelet, evadează, părăsind din nou Parisul pentru o viață de vagabondaj. Prin decembrie 1457–ianuarie 1458 Villon găsește adăpost la Blois, la curtea prințului-poet Charles d'Orléans, care îi acordă protecție și îi introduce trei dintre balade într-un manuscris de opere proprii. În 1461 părăsește traiul tihnit de la Blois în căutarea aventurii. Se alătură bandei coquillarzilor și este închis la închisoarea Château de Meung-sur-Loire, dar e grațit de regele Louis XI. Spre sfârșitul lui noiembrie 1462, poetul se vede amestecat, deși fără a avea un rol activ, într-o altercație de stradă în urma căreia e arestat, judecat și condamnat la moarte prin spânzurare. Cu această ocazie, scrie *Patruversul* (*Quatrain*: *„Je suis François, dont il me poise,/ Né de Paris emprès Pontoise,/ Et de la corde d'une toise/ Saura mon col que mon cul poise."* – „Eu sunt François – și de-aia-s breaz! –/ Făt din Paris lângă Pontoise,/ În streang va ști bietu-mi grumaz/ cât trage curul la necaz.", traducere de Neculai Chirica). În urma apelului, Curtea Supremă pariziană (Le Parlement de Paris) îi comută pedeapsa la expulzarea din Paris pe o perioadă de zece ani. La vârsta de 32 de ani, François Villon părăsește orașul și dispare definitiv.

Semincerul și *Testamentul* au fost publicate pentru prima dată în 1489, urmate de alte 34 de ediții până la mijlocul secolului XVI, celebritatea lui Villon, poate primul poet blestemat, fiind astfel asigurată. Villon a scris 3329 de versuri grupate în: *Semincerul (Le Lais)*, colecție mai ales de balade și rondeluri, din 1456 cu titlul inițial *Micul testament al maestrului François Villon* făcut în 1456; *Testamentul sau Marele Testament* (1461); balade, poeme și rondeluri scrise cu diferite ocazii și neincluse în cele două colecții de mai sus; poezii atribuite lui Villon.

Operele sale nu sunt ușor de descifrat fără note și explicații, limbajul folosit nefiind nici el accesibil. Aluziile la Parisul epocii sale, arta de a folosi sensurile duble și antifraza abundă în forme prozodice impecabile. Exegezele contemporane au reușit însă să facă lumină în multe dintre aspectele obscure ale vieții și operei sale.

Balada doamnelor din vremea de odinioară

Spuneți-mi, unde, în ce plai-s
Frumoase Floare din râmlane,
Archipiada spun, și Thaïs,
Ce-au fost mlădițe cosânzene?
Echo ce auie-n poiene,
De chemi la iaz au pe tăpșan,
Ce-avea frumusețe nepământene?...
Dar unde-i neaua de mai an?

Dar prea-nțeleapta Eloisa
De dragul cui, în cazne-avane,
Scopit fu Avelar, și i s-a
Dat lui monahicești canoane?
Dar Doamna poruncind cu toane
Vârât în sac, pe Buridan
Să-l zvârle Senei în bulboane?
Dar unde-i neaua de mai an?

Dar Blanca-Doamna, crin în floare,
Ce îngâna cu viers de zână?
Dar Bertha cu piciorul mare,
Alisa, Eremburga? Până
Și a Ioanei d'Arc țărână
Mucenicită la Ruan
Unde-s, Fecioară-atotstăpână? –
Dar unde-i neaua de mai an?

Închinare
Măria Ta, să nu-ntrebi unde
au pus (de-un leat, de ieri), e-n van.
Căci viersul meu îți va răspunde:
Dar unde-i neaua de mai an?

Traducere de Romulus Vulpescu

Leonid Dimov

(11 ianuarie 1926, Ismail, Basarabia – 5 decembrie 1987, București)

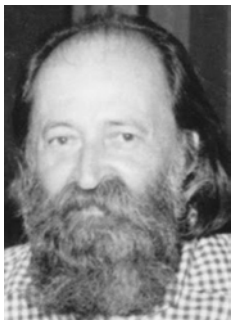

Poet și traducător, unul dintre precursorii postmodernismului românesc, membru marcant al grupului onirist. A absolvit Colegiul „Sfântul Sava" din București (1944), urmând apoi, fără a o termina, Facultatea de Filologie din București. Este principalul reprezentant al onirismului în poezia românească, explorator al visului ca realitate absolută, obiectivă. Boem la tinereţe, făcea parte din grupul „singaporenilor" („Singapore" era denumirea neoficială a unui mic restaurant bucureştean din Piaţa Rosetti), alături de Teodor Pâcă, Tudor George – zis şi Ahoe, după salutul pe care îl adresa, ca pe un imaginar strigăt de luptă –, Florin Pucă, Stan Palanca, Virgil Mazilescu, George Mărgărit, Dumitru Ţepeneag, George Astaloş, înconjuraţi de o sumedenie de aspiranţi, altfel oameni cu o bună pregătire intelectuală, care aleseseră – sau fuseseră aleşi, cine ştie – calea frondei, a refuzului de a se supune vreunei constrângeri. Debutează editorial în 1966 (*Versuri*). În 1968, **Leonid Dimov** publică *Pe malul Styxului* și *7 poeme*, urmate de *Carte de vise* (1969), volumul de rondeluri *Semne cerești* (1970), *Eleusis* (1970, cu ilustraţii de Florin Pucă), *La capăt* (1974), *Dialectica vârstelor* (1977), *Spectacol* (1979, cu ilustrații de Florin Pucă), *Veșnica reîntoarcere* (1982). A tradus, între altele, din Giambattista Marino şi Gérard de Nerval.

„Leonid Dimov este poetul cu cea mai bogată imaginaţie materială din întreaga literatură română. Întâlnirea cu acest autor oferă perplexitate, pentru a se transforma subtil şi rapid în participare la o desfăşurare de-a dreptul senzaţională. Desfăşurarea de onirism este unică, la asemenea intensitate, în literatura noastră. Cu Leonid Dimov componenta balcanică, solară în descendenţa ei barbiană, pătrunde cu aerul întâmplării definitive în lumea visului. Posibila filiaţie istorico-literară nu explică însă nicidecum experienţa acestui autor. Dimov este, structural, o maşină de vise." (Costin Tuchilă)

Destin cu baobab

Oraşul în cadril de mucava
Trăia, înfricoşat, la cinema,
Iar străzile duceau poveri de şoapte
Doar între pauze. La cinci şi şapte.
În piaţa cu celebru nume şvab
Creştea, până la cer, un baobab
Cu fructe cât o casă, cu bodegi
Şi trenuri de sidef iuţind prin crengi,
Cu gări albastre-n care stam zâmbind
La străvezii pahare cu absint
Şi povesteam din viaţă, şi râdeam
De peştii care ne priveau din geam,
În seara-aceea-n care nori duioşi
Au oglindit lătraturi şi cocoşi
Şi medici de zăpezi cu nume şvab
Zăcând lângă bonavi, în baobab.

Odysseas Elytis

(2 noiembrie 1911, Heraklion, Creta – 18 martie 1996, Atena)

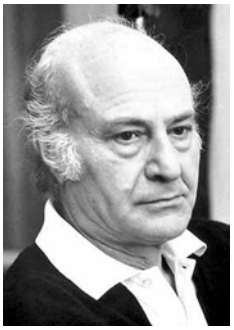

Poet, prozator, eseist, traducător, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1979. Motivația juriului Nobel: „pentru poezia sa, izvorând din fondul tradiției grecești și punând în lumină, cu puternică senzualitate și o inteligență lucidă, lupta unui om modern pentru libertate și activitate creatoare". **Odysseas Elytis** a absolvit liceul și a audiat cursuri la Facultatea de Drept. În 1935, urmând sfatul unor prieteni apropiați, printre care și Giorgos Seferis, Elytis a publicat o poezie în paginile revistei „Nea Grammata". În 1940 e mobilizat cu gradul de sublocotenent şi participă la luptele din munţii Greciei şi din Albania împotriva invaziei italiene, dar în 1941 se îmbolnăveşte şi e trimis în spatele frontului. În anul 1945 este numit director al Radiodifuziunii greceşti. Din 1946 se dedică exclusiv literaturii (debutase din 1939 cu volumul *Orientări*). Între 1969 şi 1974, anii dictaturii militare, se autoexilează în Franţa. Volume de versuri (selectiv): *Soarele Întâiul* (1943), *Cântec eroic și funebru pentru sublocotenentul căzut în Albania* (1946), *Monograma* (1972), *Cartea Semnelor* (1977), *Maria Nefeli* (1978), *Micul nautil* (1988).

„Gândirea lirică a lui Elytis, îmbibată de romantism, dezvoltă în faţa noastră o metafizică plină de deplin senzualism spiritual. [...] Poeziile sale sunt creaţii care invocă spiritul etern al lumii greceşti, acela care de secole a locuit şi continuă să locuiască şi să magnetizeze conştiinţa europeană cu continue referiri la un ideal de perfecţiune care, ca simplă posibilitate, persistă de altfel până în zilele noastre." (Lawrence Durrell)

Micul nautil
(fragment)

Am întors spre mine moartea ca o uriașă floare a soarelui:
S-a ivit golful Andramytinos cu așternutul învălurat
al mistralului
O pasăre ținută între cer și pământ și munții
Ușor așezați unul într-altul. A apărut băiatul care aprinde
Litere și-aleargă să-ntoarcă nedreptatea spre pieptul meu
Spre pieptul meu unde-a apărut Ellada cea de-a doua
a lumii de sus.

Tot ce spun și ce scriu să nu înțeleagă nimeni altul
Ca și o plantă care se mulțumește cu otrava ei
până când vântul
I-o întoarce-n mireasmă s-o răspândească în cele patru
puncte-ale lumii
Mai târziu vor apărea osemintele mele fosforizând în albastrul
Ce-l duce în brațe Arhanghelul și picură cu
Pași imenși trecând peste Ellada cea de-a doua
a lumii de sus.

Traducere de Ion Brad în colaborare
cu Ecaterina Sismanoglu și Dimos Rendis-Ravanis

Echo

Rudy Roth
Palma de Mallorca, Spania

Totuși

Din care șoaptă te-ai născut
Și-n ce tăcere aparții,
De totu-n jurul tău e mut
Și totuși prin cuvânt îmi vii?

Și cărei liniști te închini,
Și în ce sunet mă trăiești,
Când în ecouri mă înclini
Și vocea-vocii mele ești?

Nu îmi răspunde, e târziu
Și timpu-mi cere alt răspuns,
Mai bine spune-mi, al meu viu
E-n harta sorții tale pus?

Acolo

Acolo-n podul veșniciei,
Printre clepsidre incomplete
Se dezgolește infinitul,
De sens, de semne și de sete.

Acolo-n bezna resemnării,
În colbul timpului pierdut,
Mor amintiri și se nasc clipe,
Fără sfârșit și început.

Acolo-n lagărul uitării,
Unde prezentul e și nu-i
Stă visul nostru de iubire,
Închis în timpul nimănui.

Yet

From which whisper were you born
To what quietness you belong,
For the silence fills your world,
Yet through words you come along?

From what calmness you appeared,
Through what sounds you found of me,
And why do I breathe your echo
And my voice is voiced through thee?

Do not answer, there's no need
To unwrap this silent shroud
If a sense of us or we
In fate's map is not laid out…

There

There, in the attic of forever
Amidst its incomplete hourglasses,
The infinite unveils itself
From all its meanings and impasses.

There, in the gloom of resignation,
Among the ashes of lost time,
Old memories are put to death,
And time becomes again untime.

There, in the gulag of oblivion,
Where everything that is, is not,
Bound in the strings of nothingness,
Abides the dream we once have sought.

Traducerea în limba engleză aparține autorului.
Poeziile în limba română au apărut în volumul *Geometriile contradictorii ale singurătății*, Iași, Editura Ars Longa, 2019.

Rudy Roth, *Beatrijs*, din seria
The woman within (Femeia din interior), septembrie 2009

Echo

Valentin Busuioc

Linia vieții

într-o sticlă groasă de lapte
una verde închis
pe care bunicul a găsit-o pe plajă după război
și în care se afla o hârtie galbenă scorojită
fără niciun desen
fără niciun înscris
a stat o vreme cenușa bunicii

buna fiind mai slăbuță
sticla era mai mult goală

așa că bunul a pus hârtia la loc

când îi era dor de ea
lua sticla
o punea pe piept
și-i vorbea
iar când bunica trebuia să-i răspundă
o întorcea ca pe-o clepsidră

timp de doi ani numai așa a procedat

până când s-a culcușit și el
(chiar dacă mai greu
fiindcă era mai voinic)
în sticla de lapte

atunci
ca să-i facem loc
am scos definitiv coala aceea
și am lipit-o pe geam

când plouă pe mare și fulgeră
de o parte și de alta a hârtiei
se pot vedea două palme suprapuse
una de femeie
cealaltă de bărbat
traversate în filigran
de o singură linie a vieții

nimic altceva

The Line of Life

in a thick milk bottle
a dark green one
which grandfather found on the beach after the war
having inside a shriveled yellow paper
without any drawing
without any inscription
the grandmother's ashes stayed for a while

grandmother being skinny
the bottle was almost empty

so the grandfather put the paper back in place

when he missed her
he took the bottle
put it on his chest
and spoked to her
and when my grandmother had to answer him
he was turning it like an hourglass
and so he did for two years
until he crouched too

(although it was harder
because he was hefty)
in the milk bottle

then
to make room for him
I finally took that sheet
and I stuck it on the window

when it rains on the sea and it`s lightning
on both sides of the paper
two overlapping palms can be seen
one of a woman
and the other of a man
crossed in filigree
by a single line of life

nothing else

Visul

tati
mă întreabă copilul
morții visează

nu
dragul meu
numai noi visăm

ei deja s-au trezit

The Dream

my child asks me
daddy,
do dead people dream?

no,
my dear,
only we dream

they are already awake

Pescuitul la copcă

ninge
sunt un pește învelit în ziar

ziarul e vechi
literele abia se mai zăresc

cu fiecare ochi văd un singur cuvânt
totuși
nu-i mare lucru de înțeles
unul e viața

iar celălalt opusul

între ele este o gaură

prin ea se vede cerul

la fel cum printr-o copcă
se vede întotdeauna
o scăpare

Ice Fishing

it is snowing
I am a fish wrapped in a newspaper

the newspaper is old
you can barely see the letters

I can only see one word with each eye
however,
there is not much to understand
one word is life

and the other is its opposite

there is a hole between them

through which one can see the sky

just like through a waterhole
one can always see
an escape

Traducere în limba engleză de Alexandra Popa

Dragostea

iubesc inima ta
picioarele mâinile pielea
buzele obrajii fruntea și ochii

dar cel mai mult
te iubesc pe tine
că ai grijă de toate acestea

ca și cum ar fi ale mele

Sevmek

kalbini seviyorum
ayaklarını ellerini tenini
dudaklarını yanaklarını alnını ve gözlerini

fakat en çok seni seviyorum
çünkü her yerine özen gösteriyorsun

sanki benimlermiş gibi

O rază de soare

o rază de soare
îți încălzește piciorul

când și când
mișcate de vânt
florile teiului te răcoresc și zâmbești

abia mai respir
te privesc pe furiș a nu știu câta oară
cum îmi calci cămașa
atentă la orice detaliu
mângâind-o și privind-o cu drag

de parcă ai călca-o pe mine

Gün Işığı

gün ışığı
ısıtıyor ayak bileğini

ara sıra rüzgârla savrulan
ıhlamur çiçekleri serinletiyor seni
ve gülümsüyorsun

nefesim kesiliyor
gömleğimi ütülerken bakıyorum sana
her ayrıntıya dikkat ediyorsun
okşuyor ve sevgiyle dokunuyorsun

sanki üzerimdeymiş gibi

Traducerea în limba turcă aparține poetului Volkan Hacioğlu.

Echo

Daniel Onaca
Malmö, Suedia

Echitație

În timp ce stau, călare
pe spatele propriului trecut,
mă simt ca
o figură ciudată gonind
cu spatele înainte.
Nu ar fi mai bine
să-mi întorc privirea?

Sunt întrebări la care
nu ești în stare să răspunzi și...
întrebări la care nu te poți opri
să cauți răspunsuri...
Mai sunt, apoi, întrebări
pe care nu te poți abține
să ți le pui.

Povestea zidului părăsit

O să vă povestesc odată
despre un râu de munte (le-am spus).
Despre malurile lui o să vă povestesc
și despre o pădure deasă.
Poate o să vă mai povestesc
despre un zid părăsit; despre
nouă meșteri mari (calfe și zidari)
și despre a-l zecelea – cel mai priceput.
Cel mai priceput și mai nefericit.

Dar... nu sunt sigur (le-am spus)!

Căci s-ar putea să nu-l iertați.
De ce, veți întreba, s-a zidit el
în pereții propriilor lui cuvinte?...
Dreptatea voastră îl va nedreptăți.

Ce fel de ins e acela care rabdă
să-și să vadă femeia zidită de vie
doar pentru ca zidurile să nu se surpe?
Pentru ca turnul să poarte mărturie
despre trufia unui crai?

Ridningskonsten

Så som jag sitter, gränsle
på mitt förflutnas rygg,
känner jag mig som en
förunderlig figur som rider
bakåtvänd på hästryggen.
Vore det inte bättre
att blicka framåt, istället?

Det finns alltid frågor som
man inte har lust att svara på...
frågor som man inte kan
avstå att söka svar på...
Och det finns frågor
som man inte kan
avstå att ställa.

Den övergivna murens saga

En gång ska jag berätta för er
om en avlägsen flod.
Om dess stränder ska jag berätta;
om en skog och om en gammal mur.
Kanske ska jag också berätta
om nio murare som slog följe...
och framför allt, om deras ledare:
den tionde – den bästa av dem alla.
Den bästa och den mest olycklige.

Men... jag tvekar!

Kanhända...
att ni inte skulle förstå honom.
Ni skulle undra, varför han fäste sig
så vid sina ord (i en värld där alla vet
hur vatten slingrar sig mellan stenar).
Er rättfärdighet skulle göra honom
orättvisa.

Ty man kan – med rätta – fråga sig,
vilken sorts människa är den
som kan stå där medan
hans havande hustru muras in
endast för att de där murarna
skulle sluta rasa samman varje natt;
endast för att klostrens torn
skulle, över sekler, bära vittnesmål
om en övermodig furste.

Urzeala

Cu mult mai larg sunt decât cuprinsul pielii;
asemenea viței îngropate, ce leagă noi rădăcini,
dincolo de trup se revarsă purtată de semeni,
risipită în gândurile lor și atunci

cu orice cunoscut ce pleacă
sfârșesc și eu câte puțin.

Eu nu sunt numai eu iar ceilalți nu-s doar ei;
suavă întrepătrundere de câmpuri urzesc
ființele noastre: mai subtilă ca raza de soare,
decât polenul florilor mai durabilă și de aceea

cu orice cunoscut ce pleacă
sfârșesc și eu câte puțin.

Ca dintr-o turtă mușcă neantul (fiecare bucată
poartă numele meu). La marginile ei împuținate
privesc până când dinții lui îi voi simți în trup.
Atunci, din viața ce alții o duc mai departe,

ca orice cunoscut ce pleacă,
sfârșesc și eu câte puțin.

Den märkliga väven

Längre bort sträcker sig min låga än
kroppens rike. Likt den nedgrävda rankan
som slår ny rot, långt bortom stocken spänner
den sig; upplöst i andra själar och då,

med var och en som vandrar,
slocknar jag också lite grann.

Ej är jag endast jag och icke heller
inskränker sig de andra till sig själva. Ur
våra väsen växer ett genomskinligt fält
och därför inte undra på

att var och en som vandrar
släcker mig också lite grann.

Som i en pajdeg gnager Intet. Skyggt
vänder sig blicken ifrån kanten; ända
tills tändernas känns intill kroppen.
Ljuset rusar längs era ådror, dock,

likt var och en som vandrar,
slocknar jag också lite grann.

Traducerea în limba suedeză aparține autorului.

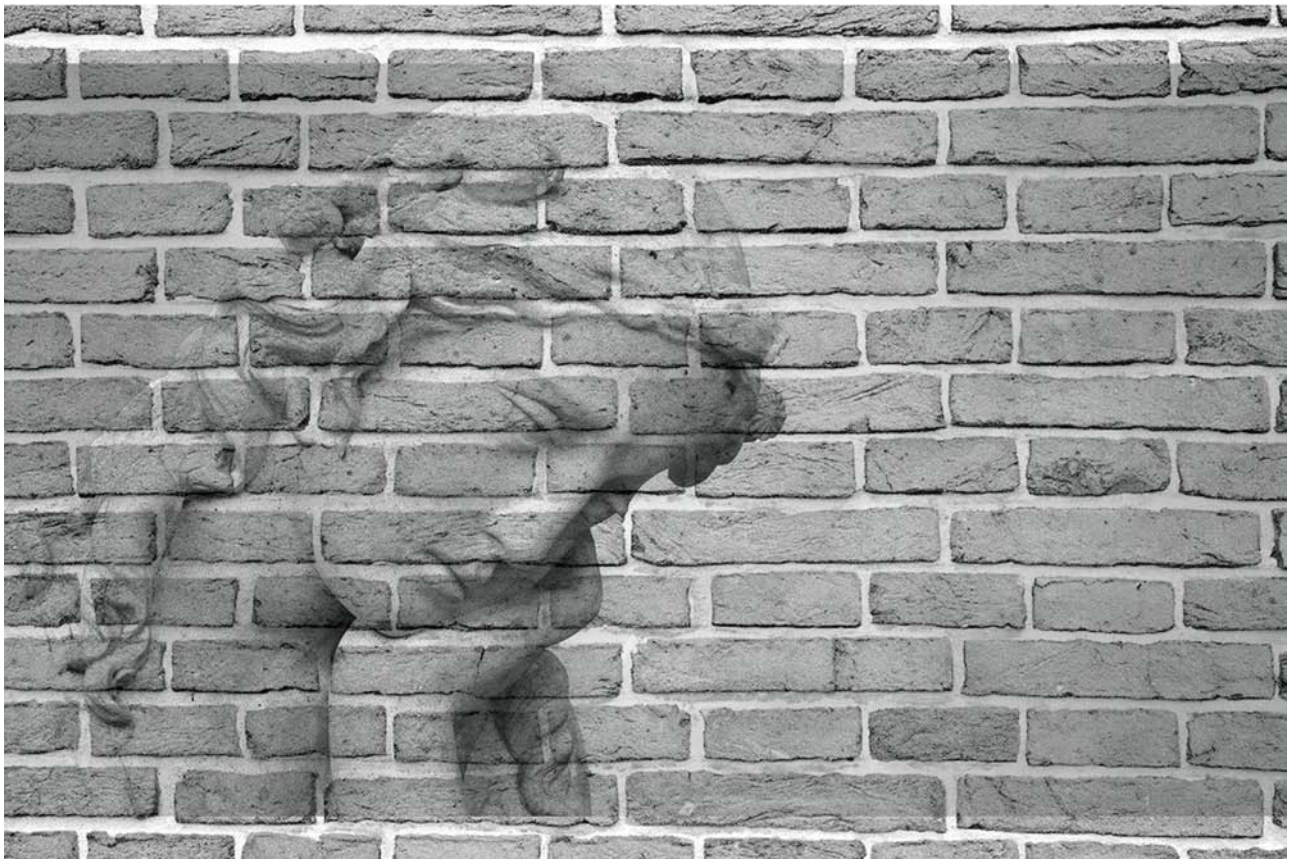

Musica

UN FESTIVAL SINGULAR ÎN LUMEA MUZICALĂ

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

La sfârșitul unui veritabil maraton muzical (28 august–26 septembrie 2021), impresia generală despre ediția aniversară, a 25-a, a **Festivalului Internațional „George Enescu”** este excelentă. Deși într-o perioadă neagră, puțin propice marilor mobilizări de forțe artistice, ARTEXIM (condus timp de trei decenii de Mihai Constantinescu, căruia îi datorăm enorm) a reușit să mențină nivelul acestui festival singular în lumea muzicală – îmi place să repet – pentru că include toate genurile de muzică (simfonică, vocal-simfonică, de cameră, corală, operă), are un program în care regăsim toate epocile și stilurile muzicale și un număr foarte mare de participanți, reunind pe unii dintre cei mai valoroși interpreți ai momentului. Nu în ultimul rând, Festivalul „Enescu” se distinge prin atenția acordată creației muzicale actuale. E de menționat și deschiderea festivalului cu concerte și în alte orașe decât București („Festivalul în țară”), 13, în ediția de anul acesta, mai multe decât în trecut.

Au participat la ediția aniversară, care a avut motto-ul „O istorie din iubire” și a fost cea mai lungă din istoria Festivalului, peste 3500 de artiști. Am putut asculta 32 de orchestre din 14 țări. Nu știu dacă numărul acestora din urmă e cel mai mare din istoria Festivalului. Dar ca și la alte ediții, din ultima perioadă, pot spune că a fost un adevărat festival al marilor orchestre ale lumii, conduse de mari dirijori. Au fost cinci orchestre londoneze (London Symphony Orchestra, London Philharmonic Orchestra, Royal Philarmonic, Philarmonia Londra, Academy of St. Martin in the Fields), toate la fel de bune, trei ansambluri germane (Filarmonica din München, Orchestra Radiodifuziunii din Berlin, Orchestra de Cameră Mahler), Orchestra Teatrului Scala din Milano și Orchestra Academiei Santa Cecilia din Roma, Concertgebouw din Amsterdam – care a încheiat Festivalul conform tradiției respectate deja de mulți ani –, orchestre renumite din Franța (Orchestra Națională a Franței), Elveția (Orchestra Tonhalle din Zürich), Austria (Orchestra de Cameră din Viena), Ungaria (Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii Ungare), Orchestra

„Les Dissonances” (înființată în 2004 de violonistul francez David Grimal, reunind muzicieni francezi și din alte țări ale Europei). Dacă pe majoritatea le cunoșteam din edițiile anterioare, Orchestra Filarmonică din Rotterdam, dirijată de tânărul Lahav Shani**,** aflată pentru a doua oară la București, m-a încântat în ambele seri, având și doi soliști de marcă: violonistul Gil Shaham, care a cântat *Concertul* de Brahms cu cadența compusă de George Enescu (premieră în România) și pianistul Yefim Bronfman în *Concertul nr. 3* de Rahmaninov. Versiunea suitei *Tablouri dintr-o expoziție* de Musorgski-Ravel, din al doilea concert, a fost realmente memorabilă.

O surpriză foarte plăcută a fost Filarmonica Mării Baltice, fondată în 2008 de dirijorul Kristjan Järvi, reunind muzicieni din Danemarca, Estonia, Finlanda, Germania, Letonia, Lituania, Norvegia, Polonia, Rusia și Suedia, cei mai mulți, tineri, care interpretează fără partitură chiar lucrări ample, ceea ce reprezintă în sine o performanță. Al doilea lor concert, intitulat *Lebedele Nordului*, cu piese ale compozitorului estonian Arvo Pärt (*Swansong, Fratres, Passacaglia pentru vibrafon și instrumente cu coarde*) și *Simfonia dramatică „Lacul lebedelor”,* aranjament de Kristjan Järvi după Ceaikovski, a demonstrat, pe lângă elementele de spectacol vizual realizate prin costume-

David Grimal, 17 septembrie 2021, Sala Palatului.
Foto: Cătălina Filip

le muzicienilor, remarcabilă clasă interpretativă. Apoi – nu este o ordine valorică – Les Dissonances, ansamblul construit cu migală de violonistul și directorul muzical David Grimal, cântând fără dirijor (dar cu o coordonare perfectă între partidele orchestrei) două programe foarte grele: *Suita nr. 2 din baletul „Daphnis și Chloe"* de Ravel, *Capriciul român pentru vioară și orchestră* de Enescu, în tălmăcirea admirabilă a lui David Grimal, și – ceea ce pare neverosimil fără dirijor – baletul *Ritualul primăverii* de Stravinski, căruia Les Dissonances i-au conferit o versiune de referință, de la intonația „în stil" (nu ușor de obținut, fiind o muzică ce pare și astăzi stranie, venind dintr-un substrat arhaic) la rigoarea ritmică și culorile timbrale. În a doua seară, din nou „probe de foc": *Pasărea de foc* de Stravinski, *Concertul pentru orchestră* de Bartók, *Poemul pentru vioară și orchestră* de Chausson, *Rapsodia „Tzigane"* interpretate de David Grimal. Încercând să înțeleg modul de a pregăti interpretarea fără dirijor, printr-o muncă de detaliu și de asamblare proprie acestei orchestre, mi-am amintit de una dintre cerințele exprese formulate de Sergiu Celibidache la repetiții, când cerea muzicienilor din orchestră să se asculte între ei, fapt esențial, poate subînțeles, dar, care, dacă nu se realizează la nivel optim, poate nărui totul… E un „secret" pe care Les Dissonances îl urmează consecvent.

Valery Gergiev, Sir Simon Rattle, Daniele Gatti, Vasily Petrenko, Paavo Järvi, Christian Badea, Cristian Mandeal, Christoph Eschenbach, Cristian Măcelaru – iată doar câteva dintre numele dirijorilor pe care și i-ar dori orice festival, prezente pe afișele ediției a 25-a, care i-a adus la București pe pianiștii Jean-Yves Thibaudet, Yuja Wang, Rudolf Buchbinder, Maria João Pires, pe violoniștii Hilary Hahn, Maxim Vengerov, Julia Fischer, Leonidas Kavakos, Patricia Kopacinskaia, violonceliștii Gautier Capuçon și Daniel Müller-Schott, soprana Diana Damrau, mezzosopranele Joyce DiDonato și Magdalena Kožená.

În deschiderea Festivalului, Hilary Hahn a încântat cu versiunea *Concertului în re minor pentru vioară și orchestră* de Sibelius, acompaniată de Orchestra Filarmonicii „George Enescu" din București, dirijată de Paavo Järvi, printr-o exactă descifrare stilistică, tehnică excepțională, coloristică nuanțată cu rafinament și, nu în ultimul rând, ritm. A fost una dintre cele mai bune versiuni ale acestui concert pretențios deopotrivă în acompaniamentul orchestral. Pentru a rămâne la intrepretările violonistice, aș aminti-o în mod special și pe cea a lui Leonidas Kavakos (*Concertul în Re major de Ceaikovski*), cu Valery Gergiev la pupitrul Orchestrei Filarmonicii din München pentru sesizarea cu fidelitate a tempo-urilor din fiecare parte, ferindu-se mai ales să cânte mai rapid decât e firesc prima mișcare, *Allegro moderato*, astăzi, când e o adevărată modă să cânți totul mai repede, iar în repertoriul preclasic, mai ales în muzica lui Bach, efectele sunt de cele mai multe ori hilare. Desigur, nu se poate întâmpla când bagheta dirijorală îi aparține unui maestru de talia lui Gergiev. În a doua parte a aceluiași program, dirirjorul rus și orchestra münchenează au semnat o versiune memorabilă a *Simfoniei nr. 6 în La major* de Anton Bruckner, redând în ansambluri acea sonoritate de orgă pe care compozitorul o conferă orchestrei – sesizabilă chiar și în condițiile acustice ale Sălii Palatului, e drept, mult îmbunătățite față de trecut, dar încă deficitare pentru sonoritățile tip „catedrală" din creația bruckneriană.

După piesa experimentală a cehului Ondřej Adámek, *Where are You?*, Simon Rattle și London Symphony Orchestra au oferit *Simfonia nr. 6 în Fa major* de Beethoven, o interpretare aș spune clasică, de la componența ansamblului de corzi la frazare, cu remarcabile culori timbrale în toate partidele.

Hilary Hahn, 28 august 2021, Sala Palatului.
Foto: Andrada Pavel

Daniele Gatti și Orchestra Academiei Santa Cecilia din Roma au alcătuit, pentru a doua lor seară, un program Schubert – Mahler parcă pentru a sublinia substanța vieneză din aceste partituri, în ciuda marilor (pentru unii, uriașe) diferențe stilistice: clasicismul din *Simfonia nr. 3 în Re major* de Schubert și răsfrângerile stilului *secession*, atât de sesizabile în *Simfonia nr. 4 în Sol Major* de Mahler, cu formele ei în care predomină contururile rotunde, sonoritatea „de acuarelă" – dar amândouă având origini în muzica vieneză, la distanță de aproape un veac.

Continuând tradiția Festivalului de a prezenta opere în primă audiție românească, Orchestra Filarmonicii „George Enescu" a prezentat *Die tote Stadt* (*Orașul mort*) de Korngold în versiune concertantă, iar Orchestra Națională Radio, opera *Der Zwerg (Piticul)* de Alexander von Zemlinsky pe scena Sălii Palatului. Am ascultat la Ateneu *Lulu* de Alban Berg, cu Lawrence Foster la pupitrul Orchestrei Filarmonicii „Transilvania" din Cluj-Napoca. Împlinirea a 50 de ani de la moartea lui Igor Stravinski a fost marcată și printr-un program dedicat în exclusivitate compozitorului, pe 1 septembrie, care a cuprins și premierele românești ale lucrărilor *Potopul, Vulpea, Nunta* – dirijor: Vladimir Jurowski, directorul artistic al Festivalului, Orchestra Simfonică a Radiodifuziunii din Berlin.

Ediția a 25-a a Festivalului „Enescu" a cuprins un număr – record în istoria sa – de titluri din creația enesciană: 42, incluzând simfoniile, rapsodiile, *Poema română, Vox maris*, lucrări camerale de referință. Mai mult, unele dintre ele în câte două versiuni. În primă audiție într-o sală de concert românească: *Oratoriul „Strigoii"* (la Ateneul Român, cu Orchestra și Corul Filarmonicii „George Enescu" din București), „repus" în drepturi, ca să zic așa, în varianta orchestrală de dirijorul Gabriel Bebeșelea în 2018 printr-o înregistrare discografică (cu Orchestra Simfonică Radio Berlin, Casa de discuri „Capriccio", Viena).

Am fost întrebat într-un interviu (realizat de Daniela Șontică) cum cred că este primită creația enesciană de melomanii tineri. Remarcând de multă vreme prezența substanțială a tinerilor în sălile Festivalului – și a mai ales a celor care nu sunt muzicieni –, curiozitatea lor de a afla de la cei mai bătrâni amănunte (inclusiv despre acest festival) nu ușor de găsit în surse livrești, cred că tinerii o descoperă la fiecare concert și recital, dincolo de lucrările atât de populare cum sunt *Rapsodiile române*. Dar poate că și pe acestea le percep puțin diferit în noile versiuni dirijorale. Chiar dacă avalanșa ignoranței este astăzi uriașă, nu avem motive de scepticism. Există – și va exista – public tânăr, educat, și pentru aceste genuri de muzică, la fel cum există și pentru celelalte arte. Esențial însă, și nu atât de greu, este să știm să-i atragem.

Astăzi, afirmația de demult a compozitorului Pascal Bentoiu, „Enescu este un compozitor pentru secolul XXI", poate fi înțeleasă în mai multe feluri: pe de o parte, pentru că muzica lui Enescu rămânea încă de descoperit în cele mai multe spații culturale în ultimele decenii ale secolului XX; pe de alta – desigur mult mai discutabilă – datorită *privirii în viitor*, ca experiență componistică, pe care o conține această muzică. Suntem în secolul XXI și dovezile nu întârzie să apară: muzica lui George Enescu începe să fie tot mai frecventată iar festivalul care îi poartă numele face enorm în acest sens.

„Impresia generală despre ediția aniversară, a 25-a, a Festivalului Internațional «George Enescu» este excelentă. Deși într-o perioadă neagră, puțin propice marilor mobilizări de forțe artistice, ARTEXIM (condus timp de trei decenii de Mihai Constantinescu, căruia îi datorăm enorm) a reușit să mențină nivelul acestui festival singular în lumea muzicală pentru că include toate genurile de muzică (simfonică, vocal-simfonică, de cameră, corală, operă), are un program în care regăsim toate epocile și stilurile muzicale și un număr foarte mare de participanți, reunind pe unii dintre cei mai valoroși interpreți ai momentului."

Festivalul Internațional „George Enescu” 2021
Galerie de imagini

Simon Rattle, 29 august 2021, Sala Palatului.
Foto: Alex Damian

Lahav Shani, 11 septembrie 2021, Sala Palatului.
Foto: Andrada Pavel
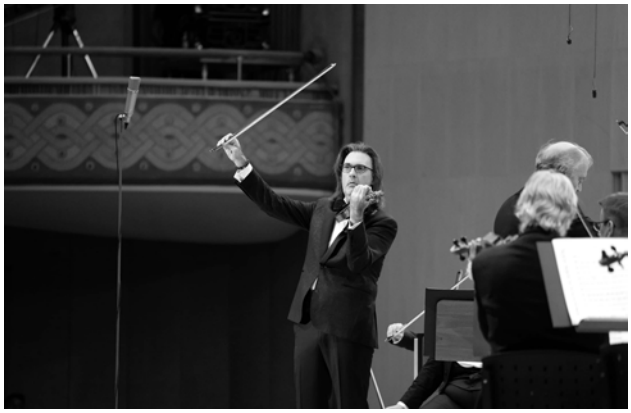
Leonidas Kavakos, 6 septembrie 2021, Sala Palatului.
Foto: Andrei Gîndac

Valery Gergiev, 6 septembrie 2021, Sala Palatului.
Foto: Andrei Gîndac

Joyce DiDonato, 14 septembrie 2021, Ateneul Român.
Foto: Andrei Gîndac

Daniele Gatti, 14 septembrie 2021, Sala Palatului.
Foto: Andrei Gîndac

Vladimir Jurowski, 31 august 2021, Sala Palatului.
Foto: Cătălina Filip

Kristjan Järvi și Filarmonica Mării Baltice, 31 august 2021,
Ateneul Român. Foto: Andrada Pavel

Vasily Petrenko, 8 septembrie 2021, Ateneul Român.
Foto: Andrada Pavel

Mihai Constantinescu, 27 august 2021, Sala Palatului.
Foto: Andrei Gîndac

Sursa fotografiilor: site-ul Festivalului Internațional „George Enescu" 2021

Ca și la edițiile precedente, Asociația Culturală Leviathan
a fost partener media al Festivalului Internațional „George Enescu" 2021

Studiu

OMUL – FIINȚĂ COGNOSCIBILĂ, MORALĂ ȘI EVGHENICĂ ÎN OPERA FILOSOFICĂ A LUI DIMITRIE CANTEMIR

Mihail Țăpârlea

General de brigadă (r), profesor
A fost consilier al Secretarului de Stat și șef al Departamentului pentru Politica de Apărare și Integrare Euro-Atlantică
Fondator al Asociației „George C. Marshall România" și al Asociației Europene „Dimitrie Cantemir"

1. Introducere

Dascălii Academiei Patriarhiei Ortodoxe din Constantinopol au fost cei care l-au deprins pe tânărul Dimitrie să înțeleagă rosturile oamenilor și ale lumii care, după cum avea să scrie mai târziu, era „lacom de a ști și de a învăța atât lucrurile de obște, cât și cele deosebite." Printre „persoanele foarte distinse pentru pietatea și știința lor" s-au numărat: Ieremia Cacavela, care se consideră „Plugariul care la holda minții tale [a lui Dimitrie Cantemir, *n. n.*] am ostenit"; Melintie, episcop de Atena, „om de artă și literatură universală", care l-a învățat să deslușească „dogmele helomontiene" și „principiile lui Thales" ; Jacomie, considerat „gramatic acurat" de la care „a învățat elementele filozofiei"; Alexandru Mavrocordat, Hrisant Nottara și alții [1]. Meritul lui Cantemir este acela de fi depășit, prin întreaga sa operă, mentorii care l-au format. În mod precumpănitor, primele creații cantemiriene, așa cum este lucrarea *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, apărută, la Iași, în 1698, în limbile română și greacă, au avut caracter filosofic.

Este *prima lucrare filosofică* românească, ce reflectă concepția umanistă a autorului. De la începutul activității sale scriitoricești, Cantemir, având o formație enciclopedică, se afirmă ca un gânditor autentic, ce aduce elemente noi, originale în toate problemele dezbătute. Edificatoare, în acest sens, este aprecierea lui Ieremia Cacavela, cuprinsă în Prefața lucrării *Divanul*. Savantul considera că strădaniile sale de învățătură „care puțina sămânță ai smeritei mele didascălii primind întru învățături cu miile înmulțită au răsărit roadă". [2]

Marele merit al lui Dimitrie Cantemir în istoria culturii românești este de a fi cel *dintâi autor* de scrieri filosofice, precum și creator și promotor al terminologiei filosofice. Opera sa filosofică cuprinde: *Logica, Metafizica, Imaginea științei sacre, Despre conștiință, Divanul sau gâlceava înteleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul*. La începutul lucrării *Divanul sau gâlceava Înțeleptului cu Lumea sau giudețul sufletului cu trupul* el adresează un cuvânt de laudă fratelui său Antioh, cu care Dimitrie Cantemir „...se mândrește în primul rând că nu este păgân, ci creștin, în al doilea rând că nu altei Biserici, ci a Răsăritului este următor; iar în al treilea rând este o fericire pentru el că se trage dintr-un părinte și-o maică cu Antioh". [3]

2. Dialogul, metodă de cogniție

În lucrarea *Divanul sau gâlceava Înțeleptului cu Lumea sau giudețul sufletului cu trupul*, Dimitrie Cantemir folosește ca **metodă de cogniție** tehnica **dialogului** (***dialogus***) dintre *Înțelept* și *Lume*, metodă preluată de la vechii filosofi greci, fiind de tradiție platoniciană în literatura filosofică elenă. Spre deosebire de simpla

[1] **Constantin Măciucă**, *Studiu introductiv* la lucrarea lui Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, Editura Tineretului, 1967, pp. 6–7.

[2] *Ibidem.*

[3] **Dimitrie Cantemir,** *Opere complete*, vol. IV (*Divanul*), prefață de Virgil Cândea, studiu introductiv, comentarii, note, bibliografie și indici de Nicolae Stoicescu, București, Editura Academiei, 1974, p. 10.

narațiune, această tehnică permite o „expunere mai mobilă, mai dinamică a ideilor, pe baza unei confruntări nuanțate. Totodată, în gândirea platoniciană și, mai ales, postplatoniciană (inclusiv la Cicero) se învedera imaginea unui adevăr complex, greu de atins, prezent în opțiunile cele mai diferite, care ar fi comportat fiecare o anumită cantitate de veridicitate". [4]

Preluarea acestei metode nu este o copie fidelă a metodei antice, ci, spre deosebire de Platon și Seneca, ale căror dialoguri sunt purtate de personaje reale într-un decor viu,„...la Dimitrie Cantemir, dialogul este fictiv, diferit, într-o mare măsură, de diatribă. Dialogul cantemirian reprezintă o remodelare a celui antic, nefiind o simplă transpunere în gândirea românească a conferințelor stoicilor. Contribuția inovatoare și originală a lui Cantemir constă în aceea că dialogul dintre Înțelept și Lume sau dintre Suflet și Trup se desfășoară între personaje fictive, înveder̂and imaginea unui adevăr complex, greu de atins". [5] În această formă, dialogul reprezintă o metodă de abstractizare, fapt ce permite o construcție teoretică, care, la rându-i, permite ajungerea la esența ființei umane, a fenomenelor sociale și naturale, precum și a „corpurilor naturale" ce ne înconjoară.

3. Lumea, „plăzmuire a lui Dumnezeu"

Concepția lui Cantemir cu privire la lume rezidă în replica dată de Înțelept, în care, adresându-se Lumii, spune: „Lumea a fi trecătoare să știi! Adevărat precum plăzmuirea lui Dumnedzău să fii, știu și crez. Așijderia, grădină plină de flori. Numai eu pre cât pricep, florile tale iar curunde veștedzătoare și pomii și poamele pomilor tăi mă tem să nu ca pomul cela ce Dumnedzău au poruncit lui Adam a nu mânca să fie și porunca Dumnedzăului și a ziditoriului său călcând, au mâncat și cu moarte au murit. Iară avuțiile vistearilui tău nestătătoare și ca pravul trecătoare. Petriaceria ta cu oamenii și oamenii cu tine, deșertare și amăgeală iaste. Iară pentru a anilor vechime mult mă mir, atâta că ești de amăgitoare, minciunoasă și șugubață, cum te Dumnedzău rabdă și nu te, cu un cias mai înainte, prăpădiaște? Ce cu aceasta pre a sa pria bogatî milî și îndelung răbdare svinteaște." [6]

4. Omul, ființă cognoscibilă

Orice știință operează cu adevărul ei. Realitatea înconjurătoare, natura și lumea, în ansamblu, pentru om sunt „pline de neînțelegeri, alcătuite din contradicții și acoperite de masca unei minciuni de nespus". La sfârșitul secolului al

ΔΙΒΑΝΥΛ
ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ
ΔΙΑΛΕΞΙΣΤΟΥ
ΣΟΦΟΥΜΕΤΟΝΚΟΣΜΟΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ
ΣΑΒΒΑ
1698.

Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul,* pagina de titlu a ediției princeps, Iași, 1698

XVII-lea și începutul celui de al XVIII-lea, tot ce se știa despre om și lume se datora fie cunoașterii empirice („*senzoriale*"), fie celei logice („*demonstrative*"). Se cunoștea „chipul adevărului" (*effigia veritatis*) și nu adevărul în sine („care niciodată nu se arătase nicăieri"). În lucrarea *Divanul* sunt relevate disputele medievale despre timp, suflet, natură, conștiință. Dimitrie Cantemir sugerează superioritatea omului asupra celorlalte viețuitoare, susține superioritatea vieții spirituale asupra condiției biologice a omului. Folosind concepte filosofice specifice, definește, în lucrarea *Istoria ieroglifică*, conceptul de *filosofie fizică*, ce se ocupă de studiul „corpurilor naturale". Referitor la credință, care fiind abstractă, dar cu implicații majore în condiția umană, autorul afirmă „nici dovadă au, nici a devedi să pot". Cantemir subliniază importanța simțurilor și a experienței în cunoaștere, afirmând că „Toată știința în povață simțurilor să află", „toată cunoștința și toată știința din înainte mergătoarea simțire purcede". De asemenea, pentru stabilirea adevărului, important este experimentul: „experiența și ispita lucrului mai adevărată poate fi decât toată socoteala minții." [7] Cantemir nu are o viziune simplificatoare și nici simplistă asupra lumii și a omului, ci relevă efervescența cre-

[4] **Eugen Cizek**, *Seneca*, București, Editura Albatros, 1972, p. 47.
[5] **Eugen Cizek**, *op. cit.*, p. 96, cf. Rene Waltz, *Seneque Dialogues*, Paris, 1927, vol. IV, p. 33.
[6] **Dimitrie Cantemir**, *Opere complete (Divanul)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1974, pp. 123–125.
[7] **Dimitrie Cantemir**, *Opere complete (Istoria ieroglifică)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1974, pp. 123–125.

atoare, depășind astfel concepțiile romantice și teologice ale vremii, fapt ce a determinat translatarea sa în rândul filosofilor celor mai avizați din epoca în care a trăit. Cei mai mulți filosofi văd omul ca o dualitate corp-suflet. Aceasta constă în faptul că omul are două laturi: una interioară, accesibilă numai lui, dar care nu este, întotdeauna, complet cunoscută de sine ori de cei din jurul său; și o latură exterioară ce este vizibilă tuturor, dar care nu este întotdeauna menită să aducă un avantaj laturii interioare. Între aceste două laturi se formează o disconcordanță, dar și o armonie, întrucât latura interioară este reprezentată de suflet, considerat nemuritor și divin, iar latura exterioară este reprezentată de trup, considerat muritor și, în același timp, o povară pentru suflet. Teologia relevă tendința corpului de inducere a păcatului, promovând plăcerile generate de bunurile materiale, iar sufletul semnifică calea spre fericirea absolută a omului. Cantemir consideră că este necesar ca, în acțiunile omului, să fie introdus **criteriul moral**, care ne ghidează să facem sau să nu facem un anumit lucru. Deci omul nu trebuie să se conducă numai după instincte care, reprezentând *vocea interioară a trupului*, sunt comandate de subconștient. Fiind o ființă morală, înzestrată cu rațiune, omul își stabilește un scop al fiecărei acțiuni pe care o desfășoară. *Omul este cea mai măreaţă dintre fiinţe, este creația lui Dumnezeu.*

Dimitrie Cantemir depășește concepțiile filosofice din antichitate și pe cele medievale, care elogiau puterea rațiunii în domeniul cunoașterii, precum și poziția filosofiei empirice a modernității, care exacerbează rolul „simțurilor" în epistemologie. Totodată, el critică teoria dublului adevăr, dezvoltată de gândirea scolastică, sintetizează și exprimă duhul Tradiției, exprimat în evlavia și ethosul Bisericii, într-o manieră lipsită de complexe în fața diferitelor teorii filosofice. Arătând simplitatea și profunzimea Adevărului, întemeiate pe o credință de nezdruncinat în Adevărul Hristos și întărită printr-o viață de evlavie și de rugăciune, însoțită de lectura Sfintei Scripturi, Dimitrie Cantemir respinge cu fermitate eroarea teoriei dublului adevăr, afirmând: „Nu e deloc așa. Căci simplu e Dumnezeu, simplu e cuvântul lui Dumnezeu și simplu e adevărul care nu se găsește în altă parte decât în simpla lui Dumnezeu știință". [8]

Pe această linie, Cantemir elaborează lucrarea *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago,* făcând dovada unei cunoașteri autentice care nu provine numai din rațiune, așa cum au susținut filosofii greci, nici din simțuri, cum pretind „învățații secolului acestuia care proclamă în gura mare că toată știința omenească pleacă de la simțuri." [9] Adevărul este relaționat cu *lumina imaterială*, prin care omul poate să

Portretul lui Dimitrie Cantemir, atribuit lui Jean-Baptiste van Mour (1671-1737), Muzeul de Arte Frumoase din Rouen, Franța

contemple, în parte, slava lui Dumnezeu, care a creat lumea şi pe care o transcende. În acest sens, autoritatea adevăratei cunoașteri se întemeiază pe Revelație. Omul este o creație divină ce deține capacitatea de a se perfecționa și, cu timpul, chiar de a se transforma în întregime. În limba greacă, *„voroava **om**"* se exprimă prin cuvântul ***antropos*** care înseamnă ***„privitor în sus"***. Știința omenească nu mai e un *„viciu"* şi, mai ales, logica nu mai este o *„născocire a diavolului"*, ca în *Imaginea de nedescris a ştiinţei sacre*, ci o *„comoară a disciplinelor minţii"*, *„cheia porţilor celor mai bine ferecate ale filozofiei"*, *„lumina naturală"* [10] prin care omul ajunge la adevărata înţelepciune.

5. Omul, singura ființă morală

Dramatismul condiţiei umane rezultă din aceea că se găseşte la egală distanţă de cele două extreme ale existenţei. Existența umană este un fel de câmp de luptă pe care se înfruntă agonic măreția şi josnicia, gloria şi mizeria, fără ca bătălia să se termine într-o victorie totală a uneia dintre părţi. Făptură firavă, vulnerabilă, dar de o complexitate extraordinară, amestec de lumini (*raţiune*) şi umbre (*instinct*),

[8] **Dimitrie Cantemir**, *Divanul...,* p. 39

[9] **Tudor Dinu**, *Dimitrie Cantemir și Nicolae Mavrocordat*, București, Editura Humanitas, 2011, p. 69.

[10] *Ibidem.*

omul deține un statut prin excelenţă contradictoriu: *nici înger, nici demon* sau, mai bine zis, *și de înger, și de demon.* Omul nu înseamnă doar raţiune, ci şi afectivitate, voinţă, deprinderi, obiceiuri. Care este menirea omului într-o asemenea situație? Răspunsul este complex și nu-i ușor de dat. El trebuie să-și înţeleagă condiţia, să descifreze ceea ce poate și este moral să facă, să se înalțe spiritual dar și să aibă, în limitele credinței ortodoxe, o existență *hedonistă* [11], nu numai *ascetică* [12]. Tocmai aici, între cele două extreme comportamentale, este nevoie de morală.

Referindu-se la valențele filosofico-morale ale lucrării *Divanul sau gâlceava înțeleptului cu lumea,* Dan Bădărău afirmă că „problemele filosofice generale au fost cele dintâi care l-au atras pe învățatul moldovean. Ea nu este o carte bisericească, ci o carte a unui laic, scrisă pe pozițiile eticii creștine și stoice în scopuri educativ-morale în cadrul societății feudale. Ea este cea dintâi încercare în domeniul eticii făcută de un cugetător român în limba română, potrivit cu împrejurări socotite specifice societății românești din acele vremuri, această critică a moralei lumești fiind și o critică transparentă a egoismului și a lăcomiei boierimii". [13]

De asemenea, academicianul Eugen Simion precizează: „...observăm că autorul *Divanului* este, înainte de orice, un bun moralist. Orice ar scrie (o istorie a Imperiului otoman, o biografie, un roman alegoric sau un eseu pe teme religioase), el gândește și se exprimă ca un moralist, adică un observator atent al vieții oamenilor și un spirit care meditează la destinul omului în scurta trecere pe pământ. Un moralist născut, crescut și format intelectual în spațiul de întâlnire dintre mai multe culturi: cultura sud-est europeană (balcanică), cu o puternică cultură bizantină, cultura Orientului apropiat, cultura propriu-zis a estului (Rusia) și, prin intermediul lecturilor și al contactelor cu oamenii din Franța și Germania, cultura Occidentului european". [14]

Comparând fenomenele cotidiene din viața socială cu cerințele vieții creștin-ortodoxe, Dimitrie Cantemir exprimă prin vocea înțeleptului că totul este trecător, avuțiile lumii sunt fum, bunurile devin praf, iar desfătările s-au transformat în „pulbere de vânt ridicate". Chiar și unele atribute umane, cum sunt „cinstea și slava" lumii devin „ocară și defăimare". Prin „cugetările Înțeleptului" Dimitrie Cantemir arată faptul că aceste aspecte pot fi remediate numai prin „lumina credinței", lumină care ne poate duce către adevăr, ca sens ultim al existenței, depășindu-se „întunericul ignoranței". Pentru ca existența socială și individuală să permită a se trăi cu dreaptă măsură, omul trebuie să reflecteze, în mod consecvent, la trei realități: moartea, învierea și dreapta judecată. Astfel, se poate aprecia că *Divanul sau gâlceava Înţeleptului cu Lumea sau giudeţul sufletului cu trupul* „s-a constituit într-un îndreptar de practică morală pentru membrii societății". [15]

Valorile și principiile filosofoce și morale promovate în această lucrare reprezentativă nu sunt desuete, având, și astăzi, pentru cititorii avizați, o importantă semnificație. Academicianul Eugen Simion a apreciat că lucrarea are capacitatea „...de a cuprinde și de a da o explicație a lumii, pornind de la adevărurile biblice, și de a construi, în cele din urmă, o etică **a omului virtuos**. O etică bazată pe preceptele religiei creștine răsăritene și, totodată, în funcție de modelul lumii medievale. În centrul lui se află omul cumpătat și virtuos, nu retras din lume, ci înțelept și moral în mijlocul unei lumi în care mișună poftele necurate și voința crâncenă de înavuțire și putere. Este, apoi, în dialogul cantemiresc ceva ce place la lectură și este demn de admirat: finețea gândului și simțul creației. Acesta este semnul cel mai puternic al talentului de moralist în scrierile acestui moldovean ivit la locul de întâlnire a mai multor culturi". [16]

6. Omul, „cea mai de-a firea și cea mai evghenică" ființă

După Cantemir, omul este cea mai nobilă dintre toate făpturile. Nobleţea omului rezidă în raţiune, care îi conferă titlul de fiinţă conştientă de libertatea şi moralitatea sa, în timp ce celelalte fiinţe existente în natură urmează inconştiente ordinea naturii, aşa cum a fost creată iniţial de divinitate. Spre deosebire de acestea, omul are de la început „socoteala sfârşitului", conştiinţa şi scopul existeţei sale efemere. „Lumia trecătoare a fi să știi" [17], spune înțeleptul Lumii. Pentru Dimitrie Cantemir omul nu mai este „rob, ci stăpân lumii", el e „cea mai de-a firea şi cea mai evghenică", cea mai nobilă dintre toate fiinţele. În accept cantemirian, omul este o fiinţă raţională şi liberă, care poate şi trebuie să se călăuzească în viaţă după „socoteala cea dreaptă", care îi permite „pe greşitoarea poftă

[11] **Hedonism**, concepție etică ce proclamă plăcerea drept binele suprem. Dorința de a obține plăcerea este considerată pricipiul esențial comportamental, ceea ce creează un cult al plăcerii. Tendință exagerată de a căuta plăcerea, ceea ce este o caracteristică a stărilor maniacale.

[12] **Ascetism**, concepție religioasă sau morală care ghidează oamenii să ducă un mod de viață extrem de auster, prin restrângerea la maximum a satisfacerii trebuințelor materiale, renunțarea la plăcerile vieții. Această stare comportamentală și de vieţuire se mai numește și asceză.

[13] **Dan Bădărău**, *Filosofia lui Dimitrie Cantemir*, București, Editura Academiei Române, 1964, p. 125.

[14] **Acad. Eugen Simion**, *Cantemir moralistul*, în *Dimitrie Cantemir*, volum colectiv, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2011, pp. 15–16.

[15] *Ibidem*, pp. 26-27.

[16] *Ibidem,* pp. 27-28.

[17] **Dimitrie Cantemir**, *op. cit.*, p. 54.

Lumea și Înteleptul, desene dintr-o copie manuscrisă a *Divanului* de la începutul secolului al XIX-lea

să o stăpânească." [18] Scrierile istorice ale lui Cantemir sunt pătrunse de patriotism şi umanism civic. Ele sunt menite, pe de o parte, să dovedească romanitatea şi continuitatea poporului român, pe de altă parte, iminenta decădere a Imperiului Otoman. Demonstrând originea „nobilă", latină a poporului român, unitatea şi continuitatea sa, cărturarul patriot lupta pentru apărarea fiinţei poporului său. Mândria pentru originea sa romană, precum și pentru originea geto-dacă a poporului român se asociază la Cantemir cu elogiul adus civilizaţiei antice, culturii greco-romane. El îi laudă pe elini pentru că sunt întemeietorii civilizaţiei şi în aceasta vede titlul de nobleţe al vechilor greci; tot astfel consideră că nobleţea poporului său constă în faptul că este moştenitorul şi continuatorul acestei civilizaţii. El a elogiat civilizaţia umană, „orânduiala şi cinsteşia omenească" [19] considerând ca întemeietori ai acesteia pe „elinii" din antichitate şi a afirmat ideea unicităţii civilizaţiei omeneşti. În spirit umanist şi, chiar, iluminist, Dimitrie Cantemir afirmă despre epoca în care trăieşte că se caracterizează prin trezirea la lumină după „întunericul de până atunci".

Deși este „creatura lui Dumnezeu", lumea este trecătoare, fiind asemănată unei „grădini de flori", deși florile ei repede se ofilesc. „Avuțiile vistieriei" lumii sunt „nestatornice și ca praful se risipesc"... „frumusețile sunt amăgitoare" iar petrecerea ei cu oamenii este deșertăciune. Bogații, cărora nu le lipsește nimic, adesea, nu au caracteristicile unei ființe profund morale, pentru că „dacă poftesc ceva, obțin numaidecât." Astfel, „îndată de la avuție ajung la o sărăcie foarte înjositoare și disprețuită, și astfel, sfârșitul, care trebuia să le fie bun și dulce și se cuvenea să le aducă bucurie, devine urât și amar. Iar omul se întoarce în țărâna sa cu o întristare de nedescris și sufletul i se chinuiește în gheena, fără de milă și fără sfârșit în veci." [20] Este, totodată, semnificativă cugetarea cantemiriană, potrivit căreia „după dispariția pământeană a omului, numele acestuia rămâne vestit nu prin răutăți, ci prin virtuți." „Cu fapta rea nu vei dobândi nume vestit" [21], spune Înțeleptul Lumii.

7. Morala versus hedonism și ascetism

În esența ei, în lucrarea *Divanul*... se evidențiază conflictul dintre Lume și Înțelept, Trup și Suflet, ca urmare a confruntării antagoniste a două realități, a două mari direcții și concepții despe lume și viață: **hedonismul** și **ascetismul**. Personajele reprezintă aceste concepții contrare. Lumea este adeptă a hedonismului, în timp ce Înțeleptul îndemnă oamenii să urmeze o existență ascetică. Înțeleptul denunță trufia și vremelnicia lumii. Lumea își descrie avantajele sale, în logica țintuită de o filosofie a lucrurilor pământești, izvorâte din viața de zi cu zi a oamenilor.

Înțeleptul, bazându-se pe autoritatea Sfintei Scripturi, pe scrierile patristice ale Sfinților Părinți, precum și pe curentul filozofic stoic, pledează, în mod argumentat și nuanțat, pentru ca întreaga existență să aibă la bază învățăturile Domnului și Vechiul și Noul Testament, pentru că „Nu este ucenic mai presus de învățătorul său, nici slugă mai presus de stăpânul său". [22]

Pentru descifrarea dilemei **hedonism/ascetism,** savantul român analizează cele două soluții antagonice: *bucuria fiecărei zile (carpe diem)* sau *stabilitatea din viața viitoare*. Cu înțelepciunea ce-l caracterizează, marele savant manifestă, mai curând, o atitudine imparțială, fără a indica o preferință tranșantă pentru una dintre soluții. El îndeamnă la o viață demnă și confortabilă situată undeva la mijloc între *hedonismul neîngrădit* și *penitența severă* (ascetism). Soluția lui Dimitrie Cantemir este – sub semnul religiei – aceea a **moderației**, concept ce îndeamnă la a nu duce o viață de ascet și de renunțare la darurile vieții, dar a urma o cale înțeleaptă în care omul să placă și lumii, și lui Dumnezeu.

Pentru ca oamenii să decidă ce cale doresc sau trebuie s-o urmeze, Dimitrie Cantemir oferă două pilde: pilda „celor trei mese", precum și pilda „celor două pahare". Referindu-se

[18] *Ibidem*.

[19] *Ibidem*.

[20] *Ibidem*, pp. 32 – 34.

[21] *Ibidem*.

[22] A se vedea *Dialog critic și creator. Divanul,* prelegerea Preafericitului Părinte **Daniel**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa din partea Universității Creștine „Dimitrie Cantemir" din București, 22 martie 2016.

la pilda „celor trei mese", Cantemir arată că pe prima masă se află cele „ale trupului, și anume, plăcerile cele prea nebune, rele, corupătoare de suflet și cu totul ucigătoare; dar îmi sunt înfățișate, totodată, și cele ale înțeleptului, adică ale sufletului: înțelepciunea, cunoașterea, precum și frâul, piedica și abstinența de la nestrunitele pofte lumești, ca să nu zic trupești".

Pe cea de a doua masă, „prezentându-se martori și mărturii atât pentru minciunile și flecărelile cu care este obișnuită lumea, cât și pentru cuvintele adevărate rostite de Înțelept, se dovedește că lumea este mincinoasă și deșartă, iar Înțeleptul, vrednic de crezare și adevărat". Pe ultima masă, „.. a treia, fără de disputa și confruntarea care a avut tocmai înainte între Înțelept și Lume, adică între suflet și trup, aceștia sunt învățați ca, împăcându-se și căzând de acord, să meargă amândoi împreună după porunca lui Dumnezeu și să păsească drept pe aceeași cale, și sunt îndemnați ca, în veșnicie, ca și aici pe pământ, să păstreze între ei pacea și prietenia."[23] De asemenea, omul este îndemnat să amelioreze, să perfecționeze ceea ce-l înconjoară, fiind sfătuit că, dacă „vei vedea vreun defect sau vreo urâțenie, îndreapt-o și orânduiește-o frumos și precum se cuvine și împodobește-o, pentru ca să te învrednicești a fi cinstit și plăcut atât lui Dumnezeu, cât și oamenilor." Astfel, „vei afla care este urâțenia și frumusețea trupului și care urâțenia și frumusețea sufletului, căci aici sunt înfățișate atât podoaba, cât și goliciunea amândurora: mai întâi lumea, adică trupul, spre care caută să te răpească un abis de întunecime fără măsură și să te chinuiască în veci, fără scăpare, torturându-te; împiedică să alergi spre ea și te încurajează, îndemnându-te spre slava eternă, spre nesfârșita bucurie și fericire care luminează și limpezește bezna întunericului lumesc, dezvăluindu-și și învățându-te cele vrednice de cinste și de laudă."[24]

Este de menționat și pilda „paharului vieții", care este prezentată astfel: „Două pahare, dintre care vei lua pe acela care o să-ți placă. Unul, însă, deși frumos și îmbietor aurit pe dinafară, este pe dinăuntru de aramă și conține o băutură cumplită și otrăvitoare; celălalt pahar este nearătos și neplăcut pe dinafară, însă este în întregime aurit pe dinăuntru și plin cu o apă dătătoare de viață și cu o băutură cât se poate de dulce. Paharul frumos și îmbietor este lumea sau împărăția lumii, iar paharul nearătos și umil la înfățișare este cerul sau împărăția lui. Dintre aceste două pahare dumnezeiescul părinte David, frumos, după cum se cuvine și cu multă înțelepciune, a ales, zicând: Paharul mântuirii voi lua și numele Domnului voi chema." Acest pahar este cel care „împărățește cu adevărat

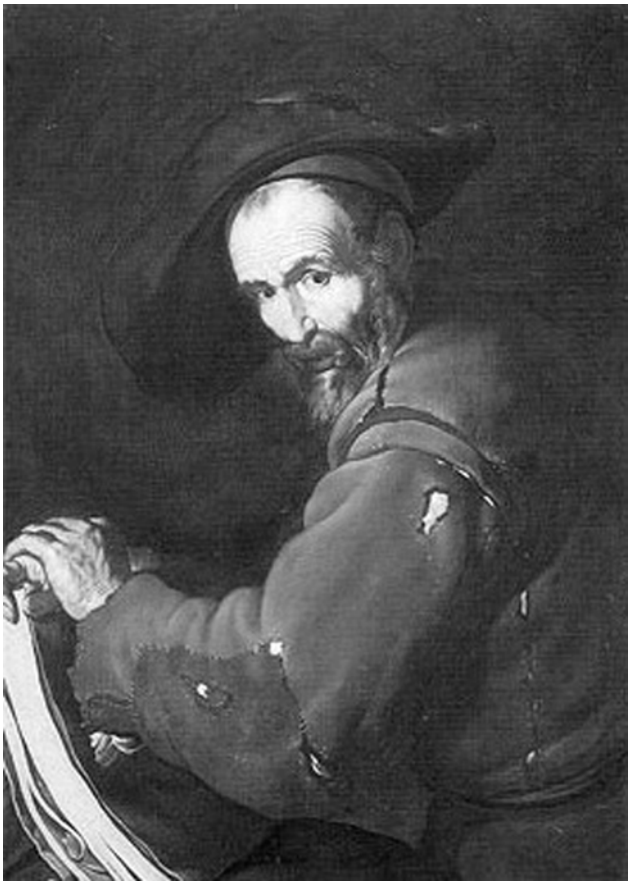

Jusepe de Ribera (1591–1652), *Filosof*, cca. 1630
Colecția Ioan Paul al II-lea, Varșovia

viața în nemurire; dulcea lui băutură este nesecată; conținutul lui adapă veșnic sufletul cu vinul. Acum dar, o, vrednicul meu cititor, iată: ai în față masa dreptății, pâinea vieții, vinul nemuririi și fructul de viață dătător, și ți se arată în chip clar și lămurit care sunt și opusele, și potrivnicele acestora". Omul trebuie să decidă cum să acționeze. „Osteneala mea – scrie Cantemir – este de a le semnala aici, însă depinde de voința ta pe care din ele să le alegi și pe care să nu le alegi, pe care să le faci și pe care să nu le faci". El conchide că „acesta este paharul despre care Domnul Iisus Hristos, mântuitorul nostru ce plugarul care am ostenit la holda minții tale, înmiit rodirea în învățături". Marele enciclopedist moldovean relevă forța creatoare, capacitatea transformatoare a omului, spunând că dintre ființele umane trebuie să „vadă toți cei care au ochi scrutători și să mărturisească faptul că, acolo unde învățătura găsește o natură bună, adică o minte iscusită, precum e a luminației-tale, pe cele grele le face ușoare, iar pe cele aproape cu neputință pentru cei mulți le face".[25] Este determinant pentru un om să știe să aleagă, deoarece Lumea

[23] **Dimitrie Cantemir,** *op. cit.*, p. 157.
[24] *Ibidem.*
[25] *Ibidem.*

este făptura lui Dumnezeu, este creația împăratului veșnic, fiind „o grădină plină de pomi, de pomi plini de roade".

Deși este „creatura lui Dumnezeu", lumea este trecătoare, fiind asemănată unei „grădini de flori", deși florile ei repede se ofilesc. „Avuțiile vistieriei" lumii sunt „nestatornice și ca praful se risipesc", „frumusețile sunt amăgitoare" iar petrecerea ei cu oamenii este deșertăciune. Bogații, cărora nu le lipsește nimic, adesea, nu au caracteristicile unei ființe profund morale, pentru că „dacă poftesc ceva, obțin numaidecât." [26]. În aceste situații, contrare credinței ortodoxe promovate și de Cantemir, „omul se întoarce în țărâna sa cu o întristare de nedescris și sufletul i se chinuiește în gheena, fără de milă și fără sfârșit în veci." [27]

8. Concluzii

Prin operele sale filosofice, Dimitrie Cantemir este socotit ca unul dintre primii savanți ai sud-estului european, care a cunoscut și a aderat la marile curente ale filosofiei moderne. Opera sa filosofică și cea științifică s-au situat întru totul la nivelul de cunoaștere științifică existent în Europa acelei perioade, marcând și dinamizând o **deschidere spre modernitate**. Astfel, opera lui Dimitrie Cantemir se înscrie în coordonatele umanismului renascentist de nivel european şi reprezintă o deschidere spre ideile filosofiei moderne. Hasdeu îl consideră pe Dimitrie Cantemir cel dintâi istoric al românilor; Blaga îl numește ca fiind „întâiul spirit al nostru de dimensiuni europene"; Nicolae Iorga remarcă la Cantemir „nesfârșita tinerețe de suflet", iar George Călinescu îl denumește „Lorenzo de Medici al nostru". Constantin Noica vede în Cantemir un înaintaș în „cercetarea cuvântului".

„Cantemir consideră că este necesar ca, în acțiunile omului, să fie introdus criteriul moral, care ne ghidează să facem sau să nu facem un anumit lucru. Fiind o ființă morală, înzestrată cu rațiune, omul își stabilește un scop al fiecărei acțiuni pe care o desfășoară. Omul este cea mai măreață dintre ființe, este creația lui Dumnezeu."

Divanul, herbul (stema) Țării Moldovei, ediția princeps, verso foii de titlu

Bibliografie:

Bădărău, Dan, *Filosofia lui Dimitrie Cantemir*, București, Editura Academiei Române, 1964.

Cantemir, Dimitrie, *Opere complete, vol. IV (Divanul),* prefață de Virgil Cândea, studiu introductiv, comentarii, note, bibliografie și indici de Nicolae Stoicescu, București, Editura Academiei, 1974.

Cizek, Eugen, *Seneca*, București, Editura Albatros, 1972.

Daniel, Preafericitul Părinte, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Divanul, dialog critic și creator,* prelegere cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa din partea Universității Creștine „Dimitrie Cantemir" din București (22 martie 2016).

Măciucă, Constantin, *Studiu introductiv* la lucrarea lui Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București, Editura Tineretului, 1967.

Dinu, Tudor, *Dimitrie Cantemir și Nicolae Mavrocordat,* București, Editura Humanitas, 2011.

Simion, Eugen, *Cantemir moralistul*, în Dimitrie Cantemir, volum colectiv, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2011.

[26] *Ibidem*, p. 10.

[27] *Ibidem.*

Traditiones

PRINȚII OTOMANI (3)
Viața de cușcă

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Sucursala Mangalia a Uniunii Democrate Turce

Sistemul cuștilor și metoda Akbar-Erșed în Imperiul Otoman

Desființarea **sistemului sangeac (sancak)** a adus cu sine lipsa de experiență a prinților. Eliminarea tradiției „sangeac" a fost rezultatul sistemului **Akbar-Erșed**, pentru că, după interzicerea uciderii prinților, trimiterea lor la sangeac a reprezentat un pericol pentru stat. Sistemul a început să fie implementat în timpul domniei lui **Ahmet I**, pentru a consolida autoritatea sultanului. În **„stilul cușcă"**, prinții nu-și mai puteau întări puterea și astfel erau ținuți sub control, pentru a putea fi prevenite revoltele acestora. Această metodă a condus la creșterea fără experiență și deprimantă a prinților și a fost unul dintre motivele interne care au condus la o perioadă de stagnare. Deși luptele pentru tron au fost împiedicate, moartea prinților nu a putut fi prevenită. A fost unul dintre sistemele care a adus sfârșitul dinastiei, deoarece a condus la înscăunarea conducătorilor neexperimentați.

După ce sistemul sangeac a fost desființat și s-a trecut la procedura cuștii, partea practică a educației prinților s-a încheiat, referindu-ne la antrenamentele pentru pregătirea militară. Începând de atunci, prinții au fost supravegheați în palat. În sistemul cuștii, formarea prinților nu a fost realizată la un nivel corespunzător poziției lor sociale. Educația lor a fost făcută în funcție de apropierea de sultanul aflat pe tron. Dacă sultanul era părintele lor, deși erau ținuți sub supraveghere, prinții trăiau o viață mai confortabilă, primeau o educație bună și chiar mergeau în excursii cu părinții, iar în anturajul lor aveau propriul cerc de oameni. Pentru frații, unchii sau verișorii sultanului, situația era puțin mai dificilă. Ei se aflau sub supraveghere mai strictă și duceau o viață de închisoare în apartamentele care le erau alocate. Locul sau apartamentul, numit și cușcă, unde prinții au fost închiși în Palatul Topkapı după abolirea sistemului sangeac, se numea Șimșirlik.

Cei mai buni profesori ai epocii au fost uneori înlocuiți cu concubine. Prinții care au trăit un fel de viață de închisoare, ca să le treacă timpul, au început să se ocupe de sculptură, de crearea de bijuterii și de tâmplărie. Nu numai educația, ci și viața socială a prinților a fost perturbată. Întreaga lor viață s-a rezumat, după unele surse, la zece sau douăsprezece concubine care le-au fost date și la eunucii din sectoarele trezorie, cămară și campanie, care fuseseră închiși pentru infracțiuni. De fapt, le era interzis să aibă relații cu eunucii, aceștia îndeplinindu-și doar sarcinile în serviciul prinților. Prinților le era permis să se întâlnească cu mamele lor numai sub supraveghere, cu permisiunea specială a sultanului. De asemenea, când prinții erau bolnavi, vizita medicilor depindea de permisiunea specială a sultanului. Prinții au putut apărea în fața sultanului doar de sărbători, pentru a-l felicita. Concubinele care se aflau în serviciile prinților erau sterilizate. Dacă o concubină rămânea însărcinată, ea era fie executată înainte de naștere, fie condamnată la moarte imediat ce s-a născut copilul, iar prima respirație a copilului era și ultima sa respirație.

Scriitorul **Anthony Dolphin Alderson**, care a studiat dinastia otomană, a amintit următoarele despre sistemul cuștilor: „Haremul prinților din cușcă consta din șapte-opt concubine tinere, cărora li s-a interzis să aducă pe lume copii, folosindu-se în acest sens diferite medicamente. Totuși, dacă aceste concubine aveau ghinionul de a concepe, ziua de naștere a copilului era și ziua morții lor. Moașa care ajuta la aducerea pe lume a copilului, pentru a nu se mânji de sânge, din respect pentru sângele sultanului, prindea copilul de cap și îl lăsa să moară fără a-i lega cordonul ombilical. Aceasta era metoda folosită pentru acești

Sultanul Murad al IV-lea (27 iulie 1612 – 8 februarie 1640)

nou-născuți. Rareori, un copil a fost salvat și hrănit de doica lui. Cel mai bun exemplu în acest sens este fiica lui Abdulhamid I, Dürrüşehvâr, cunoscută sub numele de «doamna legământului». [...] Cușca avea un regim atât de strict, încât viitorul sultan era destul de slăbit de anii de închisoare, încât aducea pe lume copii foarte fragili, copii care erau închiși la rândul lor și chiar lăsați să moară. Deși majoritatea prinților din cușcă se afla într-un dezechilibru psihic, stare care nu era deloc potrivită pentru pentru un viitor sultan ce trebuia să administreze imperiul, era surprinzător faptul că printre ei se afla și unul de succes rezonabil. Rezultatul dezechilibrului a fost produsul a doi factori diferiți, deși a fost dificil să se distingă efectele lor particulare: vârsta prinților când intrau în cușcă și perioada închisorii." (Alderson, 1956, p. 68–69).

Singurul fiu supraviețuitor al sultanului Ahmed I a fost **Ibrâhim**, zis Nebunul. El s-a născut în 4 noiembrie 1615 și a fost ultimul dintre cei trei fii ai lui Ahmed I care au urcat pe tron. Mama sa a fost Kösem Mahpeyker Sultan. Sultanatul lui Ibrâhim, care avea 25 de ani când a preluat tronul, a coincis cu cea mai confuză perioadă a palatului otoman. Datorită vieții lungi în cușcă, echilibrul lui mental slăbise considerabil. Instabilitatea mentală a unchiului său, Mustafa I, care a devenit sultan după ce tatăl lui Ibrâhim, sultanul Ahmed I a murit tânăr, detronarea și uciderea sângeroasă a lui Osman al II-lea, fratele său, greutățile cu care s-a confruntat Murad al IV-lea (celălalt frate al lui Ibrâhim) în primii zece ani ai domniei sale și măsurile extrem de dure și sângeroase, pe care le-a luat acesta după ce a preluat controlul deplin al administrației, i-au afectat profund echilibrul interior viitorului sultan Ibrâhim. Mai ales după ce Murad al IV-lea i-a strangulat pe frații săi Bayezid și Süleyman în timpul domniei sale, în august 1632 și după ce l-a executat și pe Kasım, un alt frate, în 1637, când se afla în expediția din Bagdad, ca urmare a unei bârfe, îngrijorarea că îi va veni rândul i-a deteriorat nervii și mai mult. Cu toate acestea, el a devenit singurul moștenitor al dinastiei, ca urmare a bolii incurabile a lui Murad al IV-lea, dar și a morții premature a fiilor acestuia. În această situație, a fost deschisă calea către tron pentru Ibrâhim, care nici nu se gândise la asta. Conform unui zvon care nu poate fi confirmat, în timp ce Murad al IV-lea se afla pe patul de moarte, a primit un ordin (*fetva)* de la Şeyhülislâm Zekeriyyazade Yahya Efendi (Șeful comunităților religioase musulmane Zekeriyyazade Yahya Efendi) pentru a-l ucide pe Ibrâhim, singurul membru masculin din dinastie care a supraviețuit, dar Kösem Sultan a împiedicat acest lucru. Alte cronici otomane care detaliază moartea lui Murad al IV-lea și înscăunarea lui Ibrâhim, se referă la faptul că acesta, atunci când a primit vestea morții sultanului de la portarul trimis de marele vizir Kemankeş Kara Mustafa Pașa, nu ar fi vrut să părăsească odaia, crezând că era un complot pentru a-l ucide. A fost convins de mama sa, Kösem Sultan, după ce aceasta i-a arătat cadavrul fratelui său. Între orele 10 și 12 noaptea, eunucul trimis de Vâlide Sultan a venit în camera lui și i-a spus: *„Prințul meu, condoleanțe, fratele vostru, Sultanul Murad a plecat în eternitate, tronul sultanatului este al vostru! Poftiți!"* Prințul, neîncrezător, i-a răspuns: *„Ești dezgustător! Eu nu am nevoie de un tron și de un sultanat, să fie sănătos fratele meu. Ce vreți de la mine?"* Timp de șapte ani, a tremurat zi și noapte de teamă, de câte ori auzea pași în fața ușii, iar strigătele celor trei frați ai săi strangulați erau încă vii în urechile lui. Pentru că nu credea pe nimeni, când a fost scos cu forța din celula sa și pus pe tron, și-a pierdut și mințile care-i mai rămăseseră. A urcat pe tron și ceremonia oficială de înscăunare a avut loc într-o zi de joi, pe 9 februarie 1640. În acea dimineață de joi, voci puternice se revărsau pe străzi, strigând: *„Țara și statul aparțin Sultanului İbrâhim Han!..."*.

În timpul domniei sultanului Ibrâhim, care a durat opt ani, a existat o perioadă relativ liniștită în comparație cu perioada anterioară, atât în ceea ce privește evenimentele externe, cât și cele interne. Mai ales primii patru ani ai domniei sale

au fost destul de stabili și pașnici datorită marelui vizir Kemankeș Kara Mustafa Pașa care, potrivit unor surse, a fost un administrator competent și bun. Regimul dur al lui Murad al IV-lea a cedat locul unei administrații mai libere. Ca urmare a măsurilor financiare luate de marele vizir, care a beneficiat de încrederea sultanului, s-a simțit o relaxare atât la Istanbul cât și în țară. De fapt, instrucțiunile pe care le-a trimis marelui vizir, dezvăluie interesul sultanului pentru treburile statului și ale poporului și clarifică natura relației oficiale dintre cei doi. După opt ani de domnie, a fost din nou închis în cușcă, din cauza nebuniei sale, și ucis. A fost înmormântat la Hagia Sofia, alături de Mustafa I care înnebunise tot din cauza închiderii în cușcă. Când Ibrâhim I a urcat pe tron, nu avea copii, însă când a murit, a lăsat în urmă patru fii. În acest sens, este strămoșul otomanilor care au urcat pe tron după el. Această caracteristică este foarte importantă, deoarece dinastia otomană s-ar fi încheiat dacă nu ar fi lăsat în urmă patru fii.

Tradiția **„cuștii”** a dus la nebunia și ignoranța aproape a tuturor prinților care au ieșit din cușcă și au stat pe tron. Sultanul care a stat douăzeci și șapte de ani în cușcă și apoi înscăunat a fost Mahmut I. El s-a născut la data de 2 august 1696, la Edirne, unde și-a petrecut și perioada de prinț.

Când tatăl său, Sultanul Mustafa al II-lea, a fost destituit în 1703, Mahmut I a fost adus la Palatul Topkapı și pus într-o cușcă, unde a locuit douăzeci și șapte de ani, până a ajuns pe tron, în 1730. În primele zile ale sultanatului său, Mahmut I a trebuit să îndeplinească dorințele rebelilor care l-au înscăunat. Liderul rebelilor, Patrona Halil, și-a declarat loialitatea față de sultan, însă a dorit să intervină în treburile statului. El i-a spus sultanului Mahmut să-l facă agă al ienicerilor și să declare război Rusiei. Patrona Halil și unii susținători ai lui, chemați la palat sub pretextul că va avea loc o ceremonie la data de 15 noiembrie 1730, au fost prinși și uciși. Ceilalți susținători, de teamă că vor fi uciși, s-au revoltat din nou. Oamenii, obosiți de revolte, l-au ajutat pe sultan să suprime răscoala în scurt timp. După ce a asigurat pacea internă în țară, a luat măsuri împotriva statului safavid, care încălcase granițele din est, iar Austria și Rusia în vest. Motive precum amestecul rus în afacerile interne ale Poloniei și încercarea de a face o alianță cu Austria l-au determinat pe Mahmut I să ia decizia de a pleca într-o expediție rusă la 16 iunie 1736. Succesul Imperiului Otoman pe frontul austriac a făcut ca Rusia să dorească pacea. Imperiul Otoman a semnat Tratatul de la Belgrad cu Austria și Rusia la 18 septembrie 1739.

Cele mai mari lucrări din perioada lui Mahmut I sunt Moscheea și Complexul Hekimoğlu Ali Pașa. Mahmut I, care și-a petrecut ultimii doi ani din viață bolnav, a murit la 13 decembrie 1754, la vârsta de 59 de ani.

Sultanul Ibrâhim I (4 noiembrie 1615 – 18 august 1648), gravură, 1641

Concluzii

În general, sultanii otomani aveau tendința de a domina întregul imperiu. Pentru a combate pericolul fragmentării, ei au propus două metode de protecție. Prima a fost să-i dea moștenitorului prezumtiv administrația provinciei celei mai apropiate de capitală (sistemul sangeac – care s-a dovedit a fi cel mai eficient, deși nu elimina pericolul uciderii prințului moștenitor de către uneltitori; de altfel, pericolul morții prinților a existat în toate sistemele). Astfel, i se oferea o șansă bună să preia tronul înainte ca moartea tatălui său să lase loc unui alt pretendent la tron. În al doilea rând, noul sultan putea elimina toți rivalii puterii prin practica fratricidului, sistem introdus de Mehmet Cuceritorul.

Se observă că, după ce Ahmet I a abolit fratricidul, a urmat o nouă eră pentru prinți: închiderea în cușcă. Prinții nu mai erau uciși, ci ținuți în colivii ca niște păsări. În această perioadă, de asemenea, nu li s-a permis să întrețină relații sexuale, astfel încât să nu ai aibă copii. După unele surse, prinților li s-ar fi permis relații sexuale cu concubine sterpe. A existat un motiv pentru care masacrul dintre frați a luat sfârșit. Dacă toți prinții erau uciși și sultanul murea prematur,

Execuția lui Ibrâhim I, gravură de Paul Rycaut, diplomat și istoric britanic

din anumite motive, neavând copii, exista posibilitatea dispariției dinastiei. Dinastia s-a confruntat de multe ori cu această situație. Unii dintre prinți au fost ținuți în cuști și păstrați pentru sultanat. Au fost cazuri de prinți – pe doi dintre ei i-am menționat mai sus – care au stat perioade lungi, 20-30 de ani în cușca-închisoare și, brusc, au devenit șefii unui stat imens. Pericolul, în acest caz, era că acești prinți, deveniți sultani peste noapte, nu erau capabili să ia decizii corecte. Astfel, statul era condus de viziri. Cușca a fost o cameră privată cu pereți fără ferestre, mesele fiind servite printr-un compartiment special, un decupaj în ușă la nivelul podelei. Osman ocupă primul loc între toți prinții ca timp petrecut în închisoare. Timp de aproximativ 53 de ani, a trăit într-o cușcă departe de lumea exterioară și de schimbările sociale, politice, economice și culturale. Această situație i-a afectat psihicul și a trasat profilul sultanului cu un temperament furios. **Akbar-Erșed** era metoda prin care era înscăunat cel mai mare membru al dinastiei, care era **Akbar** (*cel mare*) și **Erșed** (*care este sănătos*). Au existat însă momente în care această metodă nu a putut fi implementată din diferite motive, iar în 1687 ia forma definitivă. Deși metoda Akbar-Erșed a pus capăt fratricidului, aceasta a dus la apariția unor probleme noi. Cei mai mulți dintre prinți, care au urcat pe tron după ce au trăit o viață în închisoarea din palat, nu știau ce să facă atunci când au devenit sultani, deoarece nu au putut dobândi o experiență de stat adecvată și nu erau conștienți de ceea ce se petrecea în jurul lor. În Imperiul Otoman, absența unei reguli bine definite care să stabilească clar care dintre membrii dinastiei va fi înscăunat, a provocat luptele pentru tron. Statele rivale care au încercat să folosească aceste lupte pentru propriile interese au reprezentat întotdeauna un pericol pentru otomani.

Bibliografie:

Genç, Füsun Gülsüm,*19. Yüzyılda Şehzade Olmak: Modernleşme Sürecinde Şehzadeler, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir, 2015.*

Uzm. Karadoğan, C. Umut, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Doktora Öğrencisi /Osmanlı Hanedanının Aile Yapısı ve Güncel Yaşam.*

Doç. Dr. Kırpık, Cevdet, *Osmanlı'da Şehzade Eğitimi, Ötüken.*

Alderson, Anthony Dolphin, *The Structure of the Ottoman Dynasty.* Front Cover. Anthony Dolphin Alderson, thony D. Alderson. Geoffrey Cumberlege, 1956 – Sultans – 186 pag.

Această carte prezintă genealogia dinastiei otomane în detaliu și stabilește principiile care guvernează relațiile reciproce ale membrilor săi.

Anthony Dolphin Alderson, *Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı.*

Artuk, İbrahim, *Osmanlılarda Verâset-i Saltanat ve Bununla İlgili Sikkeler*, Tarih Dergisi, XXXII, (Mart), İstanbul, 1979, s. 280. Uzunçarşılı, 1984, s. 115.

https://www.bilgial.com/ekber-ve-ersed-sistemi/

https://eksisozluk.com/kafes-sistemi--1828098

https://www.kurdarastirmalari.com/yazi-detay-oku-34

https://www.hurriyet.com.tr/osmanli-saltanatinda-kafes-gelenegi-17756925

https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim--padisah

https://www.star.com.tr/tarih/27-yil-kafeste-yasayan-padisah-i-mahmut-haber-1425426/

„După ce sistemul sangeac a fost desființat și s-a trecut la procedura cușții, partea practică a educației prinților s-a încheiat, referindu-ne la antrenamentele pentru pregătirea militară. Începând de atunci, prinții au fost supravegheați în palat. În sistemul cușții, formarea prinților nu a fost realizată la un nivel corespunzător poziției lor sociale."

Poesis

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

mi-e iarnă

pun lemnele cruciș aprind focul
și mă adăpostesc într-o carte
în leagănul meu încap mii de imagini și puțină singurătate
aud tropotul cailor de suflet prin mlaștina necunoscutului
umbrele șușotesc
te vom plimba și mâine
îmi spun
și cam atât

călătoria aceasta pare o cutie de chibrituri
devotată
dacă e întuneric micile vreascuri se aprind instant
dacă ți-e frig – la fel
din frunze uscate trosnesc amintiri
dar nu despre asta e vorba în ele mă caut când obosesc
toate se destramă ca o broboadă
magică
din cufărul bunicii
cu bomboane și păpuși stricate

din când în când mi-e iarnă

felinare și fluturi

nu cred să fi observat cineva că la marginea fiecărui
cuvânt
e o cascadă cu fluturi
unii intră în joben
alții în stomac
iar cei triști se legănă în ochii măturătorilor de vorbe reci
e sărac dar le împarte daruri
fiecare primește după sufletul său
și nu-i sperie văzduhul în care se rătăcesc uneori
așa cum morile de vânt nu-și cunosc meșterul
nici ei nu tânjesc după ziua de mâine

când zorii se clatină aud zurgălăi
cu puțină imaginație îi văd chiar
vă jur
odată ce crezi în ceva
apare o ușă în spatele celeilalte
știi că poți trece prin labirinturi cu inima deschisă
e pace pe toți pereții simți anotimpurile cum o iau la goană
pe lângă anticariatul de piatră
și nu te înduri să aprinzi felinarele
adică aripile acelea gingașe nu trebuie să pălească
doar pentru că ai vrea să dai drumul emoțiilor
fără să le întrebi încotro merg
cu tine în piept

secvențe

nebunii au farmecul lor pun adevărul de pază
și adorm în haina vieții când pe o parte când pe alta
uneori o scuturătură de secvențe decolorate
de lumină
de uitare
de glorie
degeaba
alteori pun pâine la dospit
nu te așteptă dar te invită la cină
atunci le vei auzi sufletul clocotind mai tare ca lava ultimului
vulcan
despre care a vuit presa câteva zile

i-am numărat pe degete unul purta cu el un jurnal
asta era toată bogăția lui
ochii întredeschiși lăsau picăturile cerului să se strângă
ca-ntr-un căuș
lângă o fântână părăsită
și nu cunoștea ura
nici disprețul
încurca străzile orașelor mari și se odihnea pe iarbă
cu mâna sub cap și gândurile între alb și negru

așa l-am văzut așa l-am lăsat să se ducă
până a devenit un punct invizibil
dar am găsit jurnalul
sub perna mea
de acolo învăț cum poți deveni violonist
pentru cei însetați de iubire

nici mâine

nici mâine nu voi recunoaște că te port cu mine
e treaba mea încotro merg
e treaba ta că te-ai așezat comod în suflet

nu dau vina pe nimeni
când ajung pe pod am inima cât un purice să nu te scap în valuri
n-ai cum să cazi dar am sentimentul că pe drumul perpendicular
trebuie respectate anumite detalii
una e să închizi ochii alta e să știi cât de lung ți-e pasul
și de câte ori te oprești să verifici calendarul
ultimei ore

n-am stat de vorbă cu nimeni e mai bine așa
de ce ar trebui să se minuneze lumea
că toate conversațiile cu tine încep ca o poveste jucăușă
în care cineva se leagă la ochi
și dă drumul zmeului
liniștea mea ești tu
cameleonică și magnetică
înmiresmată și pusă pe hartă
dar minunată ca luna plină în vârful dealului
și-n traista ciobanului
învățat cu singurătatea

dacă

dacă vrei să faci scufundări de elită caută groapa marianelor
mă voi mândri cu tine
sunt pescarul amintirilor noastre
la apă
în regatul meu vara începe în mijlocul iernii
și lupii duc hrană mieilor
între ei se răsfață oglinzile
și-n fiecare oglindă sunt eu
dacă vrei să asculți chopin privește valsul frunzelor
fiecare notă aprinde lumina
scânteia e în pieptul tău norocosule
așa ai devenit dirijor de emoții
ce frumos ce frumos!
mereu am admirat perseverența ta nativă
cu săgeți aurii

școala curajului

prin toamna asta drumul e aproape pustiu dar cineva
cântă
nu văd pe nimeni
câțiva stejari și doi-trei câini
plimbăreți
s-au trezit devreme poate odată cu mine
și lustruiesc pragul zilei

diminețile de duminică sunt frumos îmbrăcate
unele merg la biserică altele se încurcă în detalii
toată săptămâna le-au strâns
în buchet
ar vrea să le împartă cumva
dar până diseară mai e

să nu crezi că te-am lăsat acasă
astăzi pribegim prin lunca dunării
apoi trecem în siberia
cât ai clipi
apropo
tu mai știi să plutești?
eu am învățat asta la școala curajului

Poesis

Ara Alexandru Șișmanian

Poet, critic și istoric literar,
istoric al religiilor
Paris, Franța

zero și alte imposturi

cînd închid ochii îmi sticlesc în cercuri privirile strivite –
licuricii licăritori –
sau poate ecourile luminii din creier •
mă sinucid în möbius cu revolverul de ghips –
mă spînzur de infinit cu ecouri –
trăim într-un misterios univers pliat •
forma începutului nu se pierde în forma întregului –
ea, ce e cu siguranță și forma sfîrșitului •
tatonări cu piele d'ecouri –
stropi de pași risipiți în vid •

totalitarismul nu-i doar poate nici măcar în primul rînd –
o realitate politică –
ci o aberație psihologică latentă în fiecare din noi •

las ferocea mea melancolie să se înalțe dincolo de atmosferă
– în vid – dincolo de vid – în *parinirvāṇa* •
luna-și coboară stropii reci –
spre coloanele deja inexistente –
ce-o contemplă cu tăcută absență •
stropii palorii în ecourile clipei •
se stinge deviind în chemare sensul ce-ar fi putut să fie •

am apărut dintr-o contradicție –
pe care am dezvoltat-o în permanență –
spre centrul tautologiei ei implozive •
de dincoace de sine –
pînă-n tăcut graal –
pînă-n nemarginile ei fără infinit și fără finit –
mereu respirîndu-l pe dincolo •
căci să știi înseamnă să descifrezi –
plămînii gîndului meu sînt plini de neant •
lacrima inimii poate oare să găsească obrazul pe care să
curgă •
nu cred c-am să învăț a muri vreodată –
pentru mine moartea nu poate să însemne un simplu fapt –
ci doar un moment enstatic •
moartea – o evanescență fără sentiment •
dacă spun că nu – el n-o să mă creadă –
iar de spun că da eu n-o să izbutesc să mă cred... •
calul visat s-a topit în cer –
între aer și fugă –
s-a topit între evadare și exil –
ca trenul cu vagoane de noapte •
lucrul în sine e o tautologie, însă o tautologie pură –
iar ca atare centrul tuturor fenomenelor posibile –
ce nu-s altceva decît niște contradicții •
da, contradicția e ecoul tautologiei •
muzica pune întrebări cu lacrimi de răspunsuri –
suspensiile muzicii plîng •

absurde miracole

miracole, absurde miracole •
semne de întrebare de cristal pe-obrajii morți •
cu tren în voce – cu stingere sacadată între gări •
fire de pași – aproape niște poteci – niște măști –
spre cel ce sînt – spre cel ce-s nimeni •
fire de pași – materie de miraje •
ele mă țes – pe mine, alogen fără adresă •
pe mine, nicăieri ca un steag gol –
pe mine, precum un înger cu misterul devastat •
nimic al acestei lumi nu e al meu –
acceptarea mea e vidă de-așteptări •
revin mereu la singurul sfîrșit cu care încep •
ploi cu lacrimile uscate pe solul sterp •
semințe pietrificate de întîlnirea pămîntului cu nimeni •
zîmbetul de sticlă tîrîndu-se ca un șarpe pe nisip •
prinsă cu lasoul pînă-n pierdut de verde – pampa •
prins singur ecou –
în jurul trandafirului cu negrul rătăcit prin somn •
sau poate ciocan întrebător lîngă eșarpa șarpelui de clape •
cînd rădăcină a imaginarului care mă neagă –
cînd semn de întrebare plutind prin visul interogativ •
redundant – da, ciudat cade luna peste clipa ce-a fost •
și oblic lunecă timpul pe singur abolit •
fire de pași – materie de miraje •
și gamele avioanelor coborînd pe un pian în trepte •
a avea dreptate – oh! cît e de nedrept •
și cît de crud strivește fragila minciună – adevărul •
căci corzi sînt rănile – și liră trupul jupuit •
da, liră a durerii – tu mă-ntrebi de ce țip cu atîta labirint –
eu, sufletul cu oglinda spartă – cu fereastra arsă și astră •
pragul e buza morții •
alb e sîngele styxului
și albă noaptea în care sufletul meu e cuțit •
și luna tăvălită-n iarba de fier –
și melancolia petelor de cerneală cu care încă mor •
și pielea aceasta plutind precum o aripă pierdută •

da, trupul meu precum un cîntec jupuit ce nu mai moare •
miracolul acesta înotînd în perna de sticlă •
noaptea, da, noaptea –
sîngele cu care voi fi în veci absent •
inima mea – strop de infinit închis în carne •
inima mea, monstruos stomac în care totul este fantasmă –
și totul numai neant •

sunetul muzicii

apa va fi ultima mea amantă –
o iubită fără credință și fără înșelăciune •
clipocind de tăcere –
steaua coboară pe scări de noapte •
labirinturi risipite între sclipiri și vid –
risipite-n sclipiri de vid poate •
amurguri palide ca niște motoare selenare –
umbre de întrebare mîngîie fețele apelor •
adâncul amenință jocurile –
absolutul zâmbește prin mirajele care-l îndepărtează •
spiritul stă înnodat într-o gestație absurdă –
ce nu așteaptă nașterea ci numai trezirea •
nitescența e nostalgia neantului –
care încearcă să se amintească numai cu-uitarea •
ecourile printre frunze –
coborînd parc-ar șopti sparte unde de scări •
picuri de melancolie –
săruturi atîrnă în șireanguri de sunete •
coborîrile povestesc –
urcările întreabă •
stropii pașilor în peșteri de iarnă – ca un bal mascat •
razele lunii zăbovesc între palorile timpului –
depuse de trecutul nopților –
în căușul vidului spectral de amintiri •
unde – pe ce zâmbet cade picurul sfârșitului •
complicitatea nu înlocuiește valoarea –
politețea mai mult sau mai puțin politică –
nu face să plutească bărci civilizate •
cheile privirii ne zîmbesc –
niciodată alt mereu decît celălalt •
țin în palmă labirinturile evanescente – și mă caut •
pașii păpușii în pulberi pedofile •
dă-mi tot somnul ninsorilor cărunte –
și-al verdelui încețoșat de mlaștini •
la ce bun praful semnelor neutilizate –
al semnelor fără sens •
la ce bun muzeul melancoliilor de ceară •
ploaia e mai narativă decît zăpada –
ninge mereu aceeași clipă •
rosturi rostogolite – amnezii învățate pe de rost •
muzica e limbajul tăcerii •
tăcerea – sunetul profund al muzicii •

revelație

fără mușchii încordați ai urii mirajul nu-și țipă adevărul •
adînc greu săpat în refuzuri bruște •
am fost – am fost –
și cu toată dispariția mea –
melancolic durez •
avisul abisal sub pașii lejeri ai gîndului superfluu •
monstru trist în monstrul inert al lumii –
monstru de tristețe •
insuportabilul se arată în miezul labirintului ce-l deformează •
lumea e o închisoare –
dar o închisoare care se devoră singură •
în fond, ce diferă la animal și la poatele uman –
e structura atenției •
floarea e un nod –
chiar și roza mistică •

Din volumul inedit *Staze și Enstaze*

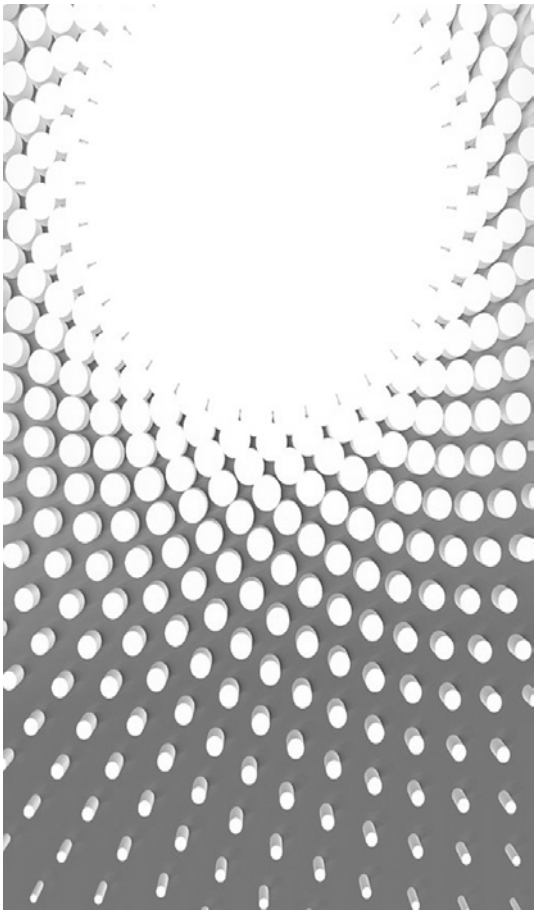

Poesis

Victoria Milescu

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
Fotografie de Ion Lazu

Afacere

Dacă aici, pe pământ
s-au închis cafenelele
o să deschidem noi una, prietene
pe lună sau pe marte
acolo vom avea o clientelă
selectă, cosmopolită, încântată
de cafeaua noastră cu o aromă atât de umană
servită în cești personificate
în ele, clienții amuzându-se își vor vedea
prezentul, trecutul și viitorul infinit
în backround, muzica stelelor va chema
vise din alte sfere
venind și ele curioase la cafeneaua
unor celebri evadați din închisoarea
cu nume de pământ și apă
dacă o ceașcă din greșeală se va sparge, cioburile
vor pluti, se vor regăsi și reuni în întreg
prin legile universale ale nondisoluției
nu va exista nicio pagubă cum nimeni
nu va plăti nimic
fiindcă totul a fost plătit aici, pe pământ.

Pereții strigă

Legată de pat, intubată, horcăie
nu știe dacă e început, sfârșit de zi
ori sfârșitul pur și simplu
foarfeca sterilizată
taie bandaje, tuburi, resturile rămase
îndeasă în sacul negru de plastic
libertatea în pielea goală
așa cum a venit ea pe lume
e sigilată fără întrebări, fără ceremonii
s-a întâmplat tocmai acum, când
are loc marea finală pe arena războiului
invizibil, inalienabil, indestructibil
un copil într-o cameră încuiată
plânge, își strigă mama
pereții strigă și ei, și ei sechestrați
vrând-nevrând martorii ororilor
ținute sub cheie
se zbat, se smulg din temelii să fugă
cât mai departe, să iasă la soare
să zboare prin lume, nu le pasă că
sunt murdari, stropiți de vomă, urină
că lasă în urmă bucăți de tencuială zgâriată
cu unghiile până la sânge.

Ceva de mâncat, de băut

E ora la care el pleacă de acasă
căutând ceva de mâncat, de băut
pare bătut de vânt dar
e doar abătut
ce are cu el soarele
de-i stă în cale sfidându-l
cu razele lui grandioase
nepotrivite în acest cartier
cu case acoperite viță-de-vie
cu pomi oferindu-și fructele peste gard
cât efort să te trezești, să constați
că nu ai nimic de făcut decât
să te zbați pentru ceva de mâncat, de băut
pentru a respira
sub lumina arogantă a soarelui
mustrându-te de ce
ai ieșit din noaptea minții
unde era cald și bine
lumea trează e nervoasă, grăbită, crudă
se împiedică te tine
te lovește cu piciorul: marș, javră!

Forțele de ordine ale universului

Păstrând încă forma unui trup omenesc
lângă zid, o haină veche
a unui cerșetor
ori a unui străin rătăcit prin marele oraș
dormise acolo
cu o sticlă de plastic sub cap
învelit cu frunzele aduse de vânt
haina părăsită îl aștepta
tresărea din când în când
chemându-l disperată
pe cel care o purtase prin lume
o încălzise cu trupul său
pe drumuri necunoscute, înfrigurate
dar el dispăruse, l-au găsit, în final
forțele de ordine ale universului
semăna, după cum s-a auzit ulterior
cu un înger evadat de curând
prin complicitatea cuiva de aici, de pe pământ…

O noapte surdomută

Mi se pare atât de ciudat
că încă exist printre atâtea spaime istorice
am chiar un sentiment de vinovăție
că nu sunt încă luată în seamă, în vizor
dimineața, mă trezesc în aceeași cameră bombardată
de molii hrănindu-se cu cărțile înroșite
peste drum, în fața casei de curând construite
oameni îndoliați, lumânări aprinse
coroane proaspete agățate de gard
pe fereastra de la stradă e fotografia lui Cristi
fericit, la o masă, în fața unei halbe de bere, la mare
purtând ochelari de soare, pălărie albă
soția îl jelește, ridică brațele către cer
se dă cu capul de pământ
cei din jur încearcă să o liniștească
femeia țipă mai tare decât ambulanțele
gonind pe bulevardele isterizate
ieri seară o ambulanță a oprit și la blocul nostru
din ea au coborât doi bărbați îmbrăcați în zăpadă
din altă lume, puțin obosiți, l-au luat pe targă
pe vecinul nostru, un bătrânel cumsecade
plângea în hohot soția
glasul i l-a acoperit hohotul altei femei de pe palier
întotdeauna cineva are o durere
mai mare decât a ta
bat clopotele bisericii din apropiere
mă rog pentru poetul de la Dunăre care a murit azi
nu ne agream, dar amândoi scriam poezie
credeam că ea va salva lumea
Să o salveze de ce?
mă întreabă un păianjen coborând din tavan
îl privesc cu milă, îi întârzii moartea:
De ce n-ai rămas în poemul tău, nefericitule?

Expectativă

La colț de stradă zac aruncate gunoaie
sticle, cutii de bere golite, resturi de zile
ne-am obișnuit cu mizeria
trecem nepăsători mai departe
spre nicăieri, spre niciunde
ne-am imunizat la duhoare
somnolenți ne târâm picioarele
viața pe care o știam s-a sfârșit
câinii simt lehamitea, nu mai latră
când un hoț intră în casă și răscolește
nu găsește nimic de valoare
privește patul pe care un bătrân agonizează
îi aduce o cană cu apă sălcie
iese lăsând ușa deschisă, câinele îl urmează
pentru o bucată de pâine
înoată prin gunoaiele pestilențiale
urcând spre blocurile anvelopate cu gemete
oamenii dinăuntru mor sufocați
nu ies din casă, nu le mai pasă
s-a sfârșit se aude prelung și sonor din decor
răspunde cu urlet prelung un câine flămând
lângă trupul unui bărbat chircit
înconjurat de tot felul de obiecte ciudate
unele s-au stins, altele mai pâlpâie încă.

Nimeni nu înțelege nimic

Vine dimineața
și ne trezește din somnul dulce
după care se duce într-un loc secret
apoi vine întunericul
stelele ne urmăresc cu ochi de foc
nu văd cum vine un hoț
fără frică de poliția de frontieră
intră unde găsește poarta deschisă
și face prăpăd în
cetatea trupului nostru
cum să-l ții la distanță c-o biată mască
nu de bronz, ci de cârpă
cum să păstrezi distanța față de lume
față de vântul răvășindu-ți șuvițele blonde
cum să păstrezi distanța față de pământul
pe care calci mai repede, mai încet
față de ceașca din care bei cafeaua
neagră de supărare
oare față de Lună am o distanță bună?
dar care din noi e virusul?

Doamna celestă

Doamna celestă
ține în mână anii mei
îi numără
mi-aș dori să se mai încurce puțin
cum mă încurcam eu odată
când adunam bucurii, scădeam tristeți
înmulțeam nedumeriri, împărțeam
visele la iluzii și mereu aveam
un rest de speranță
dar doamna celestă e as la matematică
știe cu precizie
câte întâmplări mai am, câte zâmbete,
câte grimase, cât hohot
ea calculează fără greș când va coborî noaptea
peste ochii mei, peste inimă
când se vor aprinde pe brațele mele
primele stele.

Să fii ca ei

E bine să ai la tine
sângele curat
oasele bine lustruite, pielea fragedă
degetele la locul lor
nu știi cine te dezbracă
pe drumul de întoarcere
nu știi cine îți cere însetat
o lacrimă, o moleculă
nemodificată sub razele X
ale tristeții
e bine să ai la tine cât mai multă bucurie
când treci prin
tubul catodic al toamnei, la prima oră
când lucrurile încă nu s-au limpezit
nu s-au dezlipit de prima ecuație
a depresiei
culoarea sângelui încă nu s-a hotărât
de partea cui să treacă…

Poesis

Camelia Cristescu

Prozatoare, poetă, medic
Mallorca, Insulele Baleare, Spania

Etcetera

În timp ce pieptul îți bate
atât de aproape de urechea mea
sunt la distanță lumile pentru totdeauna pierdute
și nopțile întotdeauna pline
de ochii tăi închiși
obraznic injectați de înserare.
Ești statornic de pace
plin de dorință
curajos și laș
trist și senin
amar
muzical
tandru
și atât de plin de etcetera...

Respirator

Hotărâsem să respirăm împreună
pe nisipul fierbinte
sub aceleași ploi
sau între aceleași puncte cardinale
și în răscrucea anotimpurilor
desenam depărtări
potriveam vânturi
înghițeam dorinți
expiram cuvinte ce ardeau laringele
și ne uscau traheea.

Ne spuneam adio
împărțind tăceri
între lacrimi
și suspine scurte
până la solstițiul următor
sau până dincolo de mâine
pregătindu-ne să respirăm
din nou împreună
de data asta
sub mare.

Cecitate

Te-am modelat prea mult,
cu prea multă îngăduință.
Te-am trăit într-un extaz
de care se fac vinovate
lentilele de cataractă
pe care le purtam
în acel colț al imaginației mele despre tine
sau ochelarii de glaucom
cu care umblam prin visul acela
din altă dimensiune
în care eu eram tot timpul prea prezentă
iar tu întârziai mereu.

Acum poți fi laș,
mizerabil și mincinos
ca o ploaie ce nu se desprinde
de un nor de abanos.
Mâine
vei fi un prinț în regatul maimuțelor
un zeu în lumea speluncilor.
Dar fii viu!
Să fii mereu!
Așa cum mi-aș fi dorit eu.

Urcarea la cer

Stau așa
răstignită în iubirea ta
sângerând din încheieturi
până la moarte
ca un ritual de liniște serenă,
de liniște obscură.

Știu că și tu ești rănit
și că îți este frică
interior și nud
să umbli singur prin noapte
să retrăiești timpul
când iubirea locuia fertil
în sângele nostru.

Dar eu stau așa
sângerând până la moarte
ca un războinic care și-a pierdut scutul
înfiptă de privirea ta
care mă judecă
care mă condamnă
că nu am uitat nimic
din mișcările degetelor tale.

Ești încă atât de viu
în timp ce eu sângerez până la moarte
cu răsuflarea ta
care îmi arde umărul
care mă încinge
și mă poartă pe nori
de unde pot urca toate treptele lumii.

Și uită-te câtă distanță mai este până la cer!

Jocuri

Îngerii ne-au fost complici
în starea aceea de grație
iar uimirea miracolului de noi
mă făcea să pierd limbajul tâlcului.

Jocul nuanțelor
dintre animalul perfect și cel inteligent
sublimul și injustul
tăcerea și semnul scris
trăirea în doi
și dispariția ta ca formă a căutării
mă făceau să cred că
inconștient și iresponsabil
ne jucam permanent cu darurile lui Dumnezeu.

Așteptare

Eu aparțin asteptării.
Ziua, învelită în lumină
exist sub un pat de soare.
Noaptea încep dialogul la care nu asiști
până când zorii se desprind de pe buzele furiei.
Încerci să te întorci
în ferestrele mele pline de talazuri
sparte de zgomotul scoicilor
cu alge călătoare și pești plângăreți.
Dar fumul nopții
nu poate să închege
conturul tău de intangibil
iar ziua încearcă-n van
prezența ta de fără de întoarcere.

Renaștere

După fiecare dragoste
a trebuit să-mi schimb numele
pentru că sunt altfel
nu mai știu ce se întâmplă cu mine
pentru că oamenii nu mă mai recunosc.

Încep să vorbesc rar când
cineva mă întreabă despre tine,
mă opresc la malurile gândurilor
și răspund șoptit folosind cuvinte tainice
înțelese doar de mine, înghesuite la crepuscul.

După fiecare dragoste
trebuie să-mi adun toate tristețile
să le înfășor pe trup
pentru a-mi apăra pielea de atingeri
și de umbre care m-au îmbătrânit.

După fiecare dragoste
trăiesc totul cu pupilele dilatate
fascinată încă de niște cercuri și vise
metamorfozându-mă difuz
în aceleași ore când asfințitul se pregătește să înceapă.

Poesis

Florentina Loredana Dalian

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Iunie

Tu vii din Stepă, eu de pe Bărăgan,
aparent toate lucrurile ne separă,
dar ce ne unește, Doamne, ce ne unește,
de parcă am fi o singură flacără, unică respirație,
unde sunt toate acele lucruri de care ar trebui
să ne temem?

Nu știu răspunsul nici la florile roz,
nici la zâmbetul tău de copil
împărtășit tuturor cu aceeași dulceață,
nici la îmbrățișarea sinceră, caldă,
nici la sărutul pe obraji musai de trei ori,
mi-au fugit toate răspunsurile și
odată cu ele toate întrebările.

Sunt condamnată pe viață la îndrăgostire,
pentru cine știe ce vini
pe care nu mi le cunosc,
pentru cine știe ce fluturi omorâți în stomac,
pentru neiubirea cine-știe-câtor generații
de până la mine.
Pledez vinovat
și mă las pradă acestei iubiri
neîmpărtășite, absurde, neînțelese…

Alt septembrie

Și vine iar toamna și iar se va așterne
umbra unui alt septembrie cu ochi de chihlimbar
cerșind pe la porți vorbe de alean;
noi iar ne vom preface îndrăgostiți și puternici
de parcă nicio vară nu ne-a topit
și nicio iarnă nu ne va îngheța inimile.
Vom crește cuvintele în noi,
să le-avem, să fie, pentru la o adică.
Dar tot nu le vom rosti,
le vom da ploii, le vom da vântului
să le ducă unde știe mai bine,
ne vom agăța de ele precum frunzele
ultimilor copaci atârnate de crengi,
întârziindu-și căderea.
Frigul nu ne va mai pătrunde în oase,
ci doar în cuvintele nerostite,
făcându-le cariere de piatră.
Lasă, le vom spune în alt septembrie!

Amintirea ta

Din când în când, amintirea ta
înflorește grădini
sortite să pălească din nou.
Prin păduri desfrunzite
nu se mai aud nici păsările,
doar ecoul unor pași
ce-ar fi putut să străbată cărări.
Nicio iubire nu moare – zicea înțeleptul,
fără să aibă habar de mersul iubirilor,
dar vezi, el tocmai de aceea se numea înțelept,
fiindcă nu iubise vreodată.

Fontana di Trevi

Nu mai cred în dorințe mincinoase,
prin mine trec lungi trenuri încărcate cu steril,
ele iau iluziile, le scutură, le gâtuie, le fac baloți
și le duc pe pustii în Siberii.

Las privirea departe,
către noi apusuri și vechi, inutile răsărituri.
Fontana di Trevi rămâne în urmă,
îi arunc peste cap cel mai mic ban posibil,
Zeul Neptun se strâmbă de râs:
„Uite una care nu mai crede-n tâmpenii și balast,
în dorințe împlinite cu bani azvârliți
pe apa Sâmbetei; mările mele sunt pline
nu doar de corăbii eșuate, ci și de iluziile de rahat
ale visătorilor tuturor timpurilor;
Bă, mi-ați poluat apele cu prostiile voastre!
Noroc că mai sunt și unii care știu
că în viață nu-i atât de ușor!
Ce simplu ar fi de v-ați putea arvuni fericirea!
Noi, zeii, ne mirăm cât sunteți de proști
crezând că ne puteți cumpăra cu banii voștri de tablă…”

Și totuși i-am azvârlit banul ăla,
e drept, cel mai mic,
fiindcă aflasem că se colectează
și se dau săracilor pentru trebuințe;
M-am luminat, în sfârșit:
Banii se aruncă în fântână
pentru îndeplinirea dorințelor altora.
Trăiască!

Pe tine, oricum, te-am scos de la dorințe,
te afli deja în trenul ce străbate păduri
spre inimi-Siberii.

Poesis

Cătălina Hașotti

Poetă, prozatoare

Ora sfântă

Te privesc în noapte minute în șir
cu pleoapele închise
ca să simt aerul
dinăuntrul ochilor mei
cum respiră aerul
dinăuntrul ochilor tăi
și să simt gândurile mele
cum ard în gândurile tale
până când într-un târziu
lumina stă să mă caute
în timp ce eu aud un cântec
ce nu dă din aripi
dar totuși îl văd că se înalță
mai sus decât orice pasăre
ca să respire aerul fără de sfârșit
de pe sufletul tău
în tăcerea preaplină de deasupra cerului.

Cinetică

Îmi smulg inima când văd ochiul Anei
prin zidul de piatră
cum clipește des și plângător
îmi smulg ficatul când văd din nasul ei
cum curge sângele-n șiroaie
și din sânul ei cum curge laptele-n cascadă
Ană, de ce te-ai lăsat zidită
vezi că nimeni nu îți dă să bei
când gura ți-e uscată
nimeni nu îți dă să mănânci
când ești înfometată
păsările ți le prinzi singură din zbor iarna
le ții închise în firidele zidului tău
și le dai drumul primăvara
ca să zboare în toate părțile
cu aripile albe ale laptelui tău
înroșite de la sângele tău
înrourate de la lacrimile tale
ele intră prin venele mele și mă răvășesc
până când ies din mine în stol sidefiu
la vreme de noapte
luminând câmpia întreagă în zborul lor
și prelungindu-se în izvorul
ce susură în spatele zidului tău.

Circuit nevizibil

Stau uitată-n mâine cu secunda vărsată în oră
ora îmi intră degeaba pe o ureche și pe alta
printr-o nară și prin cealaltă
apare pe buzele ce nu-i gustă aroma
și nici nu simt când mi se-nfige-n piele
mi se prelinge-apoi printre cei doi ochi
deodată nesomnul din mine
mă caută și mă găsește
și-ncep să stau de veghe cu respirația
cu mirosul, cu gustul viselor
care se schimbă-n dimineață
ele se roagă pentru mine
eu tac și fac un pas
cântecul încă nu mă cântă
țipătul încă nu mă renaște
nu știu dacă n-ar fi mai bine
să trăiesc iar în freamătul orei
nu trebuie să stau pe loc
dar nici să mă mișc nu pot
mă-ncumet și mai fac un pas
zăresc o neadormită pasăre
întârziată într-o rază
respirația ei așterne printre picuri
ninsori proaspete peste-amintiri
ea dă din aripi ce se-nvârt
într-o nesfârșită spirală
ce împinge de jos în sus
ca o adiere bătăile inimii ei
aripile îmi lovesc obrazul
iar gândul lor uitat în mine
se contopește cu lumile ce iar se nasc
și iar mor
devenind ce încă nu sunt
un imens licurici în spirala cuvântului.

Ritual de vindecare

Opt miliarde de instalații inedite de lumină
se intersectează cu opt miliarde de muribunzi
ia uite cum trec viii în morți și morții în vii
și doar azi femeile s-au pus pe născut prunci morți
șarpele vrea să zboare
uite-l cum își înalță capul din nisipul eternității

și vrea să zboare în clipa lui
pe care Moise i-o dăruiește
Iisus își întinde mâinile pe orizontală
șarpele scoate un sunet victorios din vârful limbii
se face sfoară unduitoare verticală
se învârte în toate părțile
și se duce în sus cu coada lui
care-i lovește pe toți copiii morți
ce nu vor să se mai nască încă o dată
însă pruncii cad și în cădere
coji grele și mari se desfac de pe ei
dar nu de tot nu de tot
pe ei rămâne coaja cea mai groasă
copiii plutesc în jos liniștiți și albi
într-o curbă elicoidală
pe jumătate oameni și cealaltă șerpi
ajunși pe pământ cântecul lor devine țipăt
și doar la câțiva dintre ei
țipătul redevine cântec

Picnic cu Pogany

Pe șervet – sticla și paharele cu vin
Mărul, strugurii, noi doi pe iarbă
o floare roșie la urechea ta
și cele două Pogany semețe
strâns lipite una de alta
zgomotul tăietorului de lemne
copaci căzuți care ne plouă argintiu
ca niște anotimpuri moarte
inima ta prinsă în cușcă
și cele două Pogany strălucitoare
înfrigurate
ce se desprind puțin
pădurea pustie e acum a noastră
sticla cu vin roșu se varsă și distruge
cromatic anii noștri și rochia roșie
gesturi de rutină ne conectează
pe aceleași frecvențe
cerul lui Pogany se deschide
strălucirea sidefie a siluetei tale
printre copaci
îmi lasă imagini pe suflet
ca o puritate efemeră
cele două capete de Pogany
se aprind pe meridiane
trupul tău cald se lasă pilotat
sâni mari urcă printre brazi
ating norii și se risipesc prin ei
ne regăsim într-o sală de concerte
pe mai multe nivele
Tempesta lui Beethoven
îți șoptește la ureche așa cum eu șoptesc
celor două domnișoare Pogany
să se desprindă și apoi să se unească
în singurătatea mea abrazivă
de-acum stau în zbor pe un planor alb
n-ai să mă uiți
pădurea ne gândește
a început să ningă orizontal
și amândoi știm că iubirea noastră
începută va rămâne în iarba înaltă
lângă rochia roșie pierdută
între cele două Pogany fremătânde
cu ochii închiși ca ai pietrei
ruginită-n lumină.

Poesis

Nicolae Nistor

Poet

Țestoasele om

casa mea din gând este pe malul unei mări
este mare ca sufletul mare din mine
o casă a unui naufragiat departe de cei dragi
sunt egoist nu înțeleg cum Dumnezeu
mi-a oferit un țărm nesfârșit
unde mă balansez pe scaunul meu
și citesc din mine altfel de lectură despre mine
aici apusul nu vine la mine dar nopțile sunt luminoase
încât țestoasele pui părăsesc nisipul
și se strecoară în mare ca un botez
înaintea înotului
un fel de primul mers al copiilor
casa mea din gând nu arată rău pe alt tărâm
cu țestoasele om alergând

Urzeala războaielor

la vânătoare a luat piatră ascuțită
și a ucis o vietate
așa a ajuns conducător
sălbatic fiind făcea ce voia cu ceilalți
care scoteau sunete fricoase
atunci Dumnezeu nu era invocat
iertarea păcatelor nu exista
sau dacă exista ei nu știau
doar războaiele cu victime
care strigau nearticulat
conta pentru ei
războiul a plecat din peșteri
casa de piatră la fel
munca aducea războaie
apoi strigătul articulat
a devenit diplomație
atunci femeia a înțeles
diviziunea sălbatică a lumii
așa a apărut compasiunea
nașterile erau acte de identitate
fărâma de normalitate
care a salvat lumea
se spune că prima oară
Dumnezeu a vorbit cu femeia
amândoi au separat
casa de piatră
de urzeala războaielor

A patra cale...

mă sperie faptul
că nu mai apar în fotografiile cu mine
sau cu tine femeie
evenimentele mele sunt fără mine
amintirile cu mine – la fel
să fie vorba de al doilea din mine
pe care nu-l vedeți
dar l-ați șters din amintiri
cum foștii amici
se plimbă cu mine fără mine
curată nebunie
ți-am dat o icoană și șapca mea
pe un bănuț
că nu făceam pomană
atunci cum îți explici că eu te-am omenit
și tu nu îți mai amintești de mine
să fie asta o amnezie
cu icoana mea lângă tine?
pe stradă cineva mi-a dat
un bănuț zăbavă
de parcă știa cum mă cheamă
mă sperie faptul că nu mai apar
în viața cu mine
dar încă sunt aici și este bine
și bem o bere prietene în închipuire

Vocea bună din el

când diminețile te caută
atunci Dumnezeu respiră cu tine
și te plimbă pe câmpie
niciodată nu smulge o plantă
nu știi tu că strigătul ei este al tău
rostea vocea în fiecare dimineață
nu aștepta trăsura de noapte
oricum nu te cunoaște și caută
pasageri rătăciți
trăiește cum vrei dar trăiește
ai pus cruciulițe pe clanța de intrare
credeai că dracul este cinstit
el intră prin televizor în mintea ta
te sucește de cap și te aleargă
prin cameră ca boala de sfârșit
când diminețile te caută

înseamnă că ai privilegiul
să ai soarele în cătarea vieții
și trage trage ca un vânător
în cei care vor să te doboare

Dialog fără timp

prietene...
în viață niciodată să nu te cerți cu timpul
nici acasă nici la birou
mai bine te vezi cu el pe ascuns
cum te vezi cu amanta
nimeni nu trebuie să știe
cât de solidă este această relație
să nu ai încredere în mine
te voi uita în amestecul de clopote
pe unde voi călătorii...
toți te vor regreta trei zile
și te vor lăuda fără să știi
iar eu așa uituc cum sunt
te voi păstra în amintire
numai eu te voi vedea printre cei vii
vom râde în hohote de bocitoarele
plătite
și de femeile din viața ta
care vor plânge în
locul din care vei pleca
doar ești și tu Dumnezeu
care călătorește undeva
și cine știe ne vom întâlni
pe malul unei ape fără nume
fără loc și fără amintiri
și vom trăi alături de femeile
pe care nu le știi

Lutul viu

lutul modelat de trupul tău
portocale strivite de buze înfometate
mult soare care ne arde pe coapse
multe șoapte de sâni prea grăbiți
atingeri și freamăt de lut tremurat
rotiri fără număr de cerc solar
iar noi nu am uitat cum iubirea
din lut viu ne-a creat

Talpa Evei
(numai talpa Evei lasă urme pe nisip)

nimeni nu mi-a spus că talpa Evei
este identică cu a tuturor femeilor
că formele trupului sunt la fel
pentru fiecare admirație
chiar dacă ochii lui Dumnezeu
sunt curcubeu de culori
asemeni bijuteriilor marine
femeia ne trăiește pentru că nicio ploaie
nu dizolvă lacrimile facerii
nimeni nu știe unde pleacă femeia din vis
decât când o simți până la deznădejde
pentru că nu există atingere mai sfântă
decât îmbobocirea trupului
și parfumul inventat de ea din spuma mării
din vietățile care o doresc atât de mult
că trebuie să te legi de catarg
nimeni nu știe de ce femeia este altfel
și cum ea deține cheia vieții
în complicitate cu EL
care știe că bărbatul vrea toate femeile
un vânător vanitos care vrea se conducă
ale cărui urme se pierd în nisip

Poarta vieții
(lumea fuge mai repede spre dimineața vieții)

a desenat o poartă
dincolo de timp
nimeni nu știa unde este
a plecat și nu ne-a spus
de câte ori adorm
călătoresc până dimineața
când se deschide ochiul lumii
soarele meu este floare de lotus
care intră în mine
nu mă arde nu mă orbește
se strecoară ca iubirea
în așternuturi crude
și mă strigă cu voce de copil
apoi îl văd pe amicul meu
lângă poarta lui secretă
alerg... dar lumea fuge mai repede
spre dimineața vieții

Calul troian
(un cal invizibil care aleargă în istorie pentru salvarea iubirii)

poezia este o fortăreață
Homer știa asta
iubirea trebuia furată
atunci a vorbit de calul troian
care a atacat poezia
părea o metaforă ascunsă de timp
cine lasă urme în istorie
și cine folosește calul în războaie
pentru ce ne batem noi
în afară de hrană
Homer avea dreptate când spunea
că cineva s-a strecurat în poezie
pe un cal invizibil
care aleargă în istorie pentru salvarea iubirii

Îmbrățișare de cal sălbatic

să cucerești o femeie
este o îmbrățișare de cal sălbatic
trebuie blândețe
apoi să-i șoptești la urechi
despre frumusețea unei flori parfumate
care se deschide după roua dimineții
parfumul crud care aleargă
în galop de cai liberi până la apus
apoi dansul în doi în pași de tangou
fără să strici iarba de sub copitele
sălbatice

Poesis

Caliopi-Alina Dinu

Poetă

Dor crustaceu

Marea a înflorit din livada de vișini,
Curge alb înspumat peste tălpi de abis,
Peste plajele goale, uscate de patimi,
Se pierde în larg într-un cer paradis.

Mă aplec și-i cuprind grumajii albaștri,
O sărut peste fruntea-i de alge-n coroană,
Nu-i chip să mă vadă, doar stelele-aștri,
Apoi o privesc, cum privești o icoană!

Aici, eu mă rog, aici, plâng ori mă bucur,
E aproape de mine și Dumnezeu.
Marea tace de valuri, nu e chiot, nici susur,
E doar rugăciune de dor crustaceu!

Descântec marin

Pământ desțelenit de ape,
Din care cresc albaștri albatroși,
Și vuiet de corabie, și șoapte...
M-așez la umbra norilor stâncoși.

E seară cu lumini de faruri stinse,
Se crapă cerul în făclii de întuneric,
Departe... plase albe stau întinse,
Peștii se-agață-n dans nebun, frenetic!

Rămân în noaptea asta lângă mare,
Flămândă de al ei albastru cântec,
Sorb fiecare picătură-n bob de sare,
Adorm prin farmec, ca într-un descântec!

Iubire pierdută

Ninsoare de scoici pe câmpul cu alge,
Albastră ninsoare de mare și dor,
Aproape că trece, aproape se frânge,
Din vara hoinară ce-aleargă în zbor!

Pe ochi, simt doar sarea topită de valuri,
Mă scald ca un cal ostenit de galop
În marea de apă, cea fără de maluri,
Mă-nalț pescăruș din al apei potop.

Și zbor peste nori, pe-aripi de nisip,
Căutând o iubire pierdută-ntr-o vară.
Nu e urmă ori pas, nu văd ochi și nici chip!
Doar o mare de cer, o iubire separă.

Am să-l caut mereu pe o plajă pustie,
Printre pești, alergând în furtună talaz,
Vreau să-l văd, să-l aud, vreau să vină, să știe,
Că de-atunci n-am avut nicio clipă răgaz!

Nuntă

Găteli și albe flori-ghirlande,
Stau prinse-n părul mării văl,
În zbuciumate sarabande,
Mângâie blând, trup și picior.

Mireasă este marea, cerul – mire,
Se prind de mână-n dimineți de astre,
Sub foc de raze, sub a soarelui nuntire,
Rămân cuprinși în undele albastre.

Nu îi desparte nimeni pe vecie!
Sunt două trupuri prinse-n chingi de dor,
O mare și un cer în proorocire,
Purtați de pescărușii albi în zbor!

Poesis

Dumitru Ichim

Poet, prozator, eseist
Preot, Kitchener, Ontario, Canada

Icoană de Crăciun

Înainte de seară
se aduceau perdelele de afară,
ale sărbătorilor.
De sus până jos –
pânza de cer
cu răsărituri rare.
Miroseau a tămâie și ger
la ferestre.

Bunica scotea din scrinul de zestre
sfânta icoană a Nașterii
cu Pruncul și Sfânta Fecioară.
Îi aranja ștergarul de in,
de o parte și de alta
ca poveste în jur de mireasă
reîntrupată din crin.

Candelei
îi aprindea litera ei
pioasă
a minune în licăr de tei.
Apoi cu magii împreună
îngenunchea și ea.
Pe urmă toți ai casei
intram în icoană
prin ușa deschisă de stea.

Mirosea
a tămâie și-n nenuntite tăceri –
frământul rotund din cuptorul de ieri.

Poveste de Crăciun

Întreb melodul
care știe
pe unde basmului
se poate trece podul:
„Unde sunt porțile?
Unde e satul?
Unde-s ștrengarii din copilărie
din Valea Uzului cu drum de fier?”
El tace
și-mi arată-n sus,
apoi printre tăceri ningând:
„S-au dus
cu colindatul,
ca melcii'ncet urcând în cer
cu casele în spate, cu tot satul…”
Apoi dispare printre fulgi și el
și-nchide poarta de tropar.
Numai de sus,
colindul lor
cu vocile curate
ajuns acum la Dumnezeu, pe prispă,
se-aude-ncet, dar tot mai rar,
până-nfloritul
abia se mai distinge.

În peștera icoanei
s-a ascuns melodul.
Închisă-i poarta și a tras și podul.

…și ninge, ninge, ninge
și peste-a fost și peste drum
și peste seară,
până ce satul de demult coboară
întreg,
cu fiecare casă
legată,
ca-n pomul de Crăciun,
cu sfoara hornului, de fum,
de creanga lui a fost odată…

Maica Domnului

Maica Domnului,
a lună plină codrul gol plinind,
zâmbește deasupra Lui,
cum numai o mamă
poate să fie colind.

Oare ce o fi visând
de s-a întors spre ea,
cu mânuța
agățându-se de-un canaf?

Boul suflă deasupra Lui
mireasma de flori
din neamul celor ce se aduc
în Vinerea Mare pe epitaf.

Steaua a purces să se culce
în poala lui Dumnezeu.
„Dormi, Puișorul meu,
primăvară dulce…”

Maica Domnului
veghind,
precum luna îngândurându-și crinii,
îi acoperă piciorușul dezgolit
cu-n sărut,
cum numai o mamă poate fi
nu doar colind,
ci însăși Născătoare a Luminii!

Poarta Marelui Colind

Peste Atlantic e o casă,
acolo'n deal mai jos de schit,
salcâmi îi ţin într'un luceafăr
acoperişul putrezit.

Ferestrele's bătute'n scânduri
şi stâlpii prispei au căzut,
iar ploaia a stropit pereţii
cu-amurg şi zeamă de năut.

E-aşa pustiu că însăşi luna
cu-ulcica face vrăji la uşi
când noaptea-şi uită liliecii
să mestice prin anii duşi.

O, cum te văd măicuţă casă
în zilele de sărbători!
Covoare pe pereţi şi'n geamuri
cânta lumina printre flori!

Colindători veneau în cete –
coşarca plină ca la magi,
iar noi la masă'n voie bună
cu toţi ai noştri şi cei dragi.

E dor, sau creanga de visare
m'atinge lin cu lerui-ler,
că mă trezesc în vremea-aceea
cântând cu îngerii din cer.

Nu'ntârzia genunii steaua –
icoana'n mijloc, clopoţel
cu Maica Domnului şi Pruncul
şi un păstor pe-atunci Mitrel.

Cântam, ce veselie'n casă!
şi tot mereu bătăi la uşi…
Iar astăzi parcă-aştept să vină
tot neamul după steauă duşi.

E'n vis la fel lumea cealaltă,
nu mi se pare că visez,

mă deapăn din colinda veche
cât noaptea încă nu-i la miez.

La peste-a lunii mănăstire
se-aude toaca sau vreun ceas?
Cu toţii s-au ascuns sub iarbă
şi numai eu am mai rămas.

În spate-odaia e pustie
şi ca pe-un melc o port primind
obolul lunii când voi trece
prin poarta Marelui Colind.

Floarea de foc

În vremea aceea
când steaua îşi răsucea ultima rază pe fus
magii în mâini cu coroana de aur
se închinară până la pământ
Pruncului din iesle – Iisus.

…da' ce se'nghesuiau,
în îmbulzeala de-acolo,
florile
pe care norii le
crescuseră pe măguri şi prin poienile din rai!
Măi, şi ce dantele
daurite cu stele
şi ce rochii alese,
că numai luna le-ar fi putut ţese
firetu-i de aur mai subţire ca spuma
de'nveşmântat poveşti cu prinţese!

Dar afară, cu picioare desculţe,
zgribulită şi tremurând de frig,
îmbrăcată în zdrenţe,
cu ochii mari, cuprinsă de frică
privea spre Pruncul din iesle
a nimănui şi orfană
Fetiţa din neam de urzică.

O, ce zloată'n vânt bătea,
dar Fetiţa-aşa cânta:
„Tari-i frig şi tari-i greu
Prunc născut la timp resteu,
fără tată şi bunic,
sugi de foame deştiu' mic.
Tari-i frig şi tari-i vânt,
ce caţi Doamni pre pământ?
Veacu-i cărpănos şi-a plâns,
m-aş vrea foc, dar lemnu-i stâns,
n-am nici flacără, nici rază
să-Ţi fac cald, gerului piază…"

„În vremea aceea…, mai spune-ne mamă,
Maica Domnului, Prea Sfânta Fecioară,
grăit-a Bătrânului Iosif:
– Vezi, că-a mai rămas vreun înger pe-afară.
Du-te şi-l cheamă.

– Nu îndrăznesc să intru,
zise Fetiţa a cainã.
Eu sunt urzică şi nu am haină
de nuntă, cum să apar în faţa
Prea Sfintei Fecioare.
Eu nici măcar nu sunt floare,
ci Fetiţa sărmană.
Uf, cea mai urâtă buruiană…

Zâmbind Bătrânul Iosif o sărută pe frunte:
– Acum de Crăciun te
va face Maica Domnului cu har
Prinţesă de lumină cu frunză de jar
cum nici o floare n'a cunoscut noroc,
în scutec verde – flacără şi foc.
Hai, intră, Crăciuniţo,
continuă, ca'n vis, Bătrânul bun,
te-aşteaptă Pruncul Sfânt să-l încălzeşti.
De azi 'nainte toată lumea
colindul tău vor pune în fereşti,
floare de foc şi floare de Crăciun!

Îngerul fără Crăciun

Doarme cerul la ştiubeu,
nani, nani pruncul meu.
La schitul de mărgărint
doarme clopotul de-argint
cu ecoul nins a bing.
Candele pe iaz se sting…
Flori de măr în somn-ningai
dorm pe pragul de la rai.
Lunii-n vale apele
i-au închis pleoapele.

Sus e steaua rămurită,
iar jos Maica'ngândurită.
– De ce eşti îngânduratã
Maică sfântă, Preacurată?
– Cum să n'am freamăt de sânger
că din mii, numai un înger,
nu ştiu unde singurelul
jertfei pregătindu-i mielul
lăcrămează prin străini
freamăt veghei de măslini.

Primul vis de Crăciun

Ninge'n drumul runcului…
Azi se naşte Pruncul Lui!
Steaua şi-a ieşit în tindă
torcând cerul în colindă
pentru faşă – curcubeu –
îi ţese lui Dumnezeu,
Dumnezeu cel mititel,
în scutec de bumbăcel…

Dormi, ca apele'n oglindă
somnul vrând ca să şi-l prindă.
Pe prichiciul de la lună
noaptea-i sfântă, noapte bună!
Noapte lină-a linelor
din neamul aminelor
care zbor spre cuib de foc
cu tămâie în boboc!
Lin amin tăcerea fură
ducând degetul la gură:
Soaptele şoptite ni-s…
Râde-n somn şi-i primul vis!

Candela de sub colind

Am văzut în noaptea de Crăciun
candela pâlpâind,
aproape să se stingă.

N-o fi fost vreun înger
răsuflând cu greu
de-atâta colind
și doar două aripi
din el înflorind?

Nu, s-a speriat!
Duhul Sfânt lumină
a-nceput să ningă –
cântec lin de leagăn
visul să-l atingă.

Săracul Prunc din icoană!
Prin somn atât de greu a oftat
că era aproape
candela s-o stingă!

Florile dalbe, flori de măr

Întâi
vocalele s-au limpezit tăcerii,
până când toate cuvintele
au căpătat înălțime străină,
atât de albastră,
că, printre ele, merii
deprinseră gust să-nflorească
zbor spăimântat de lumină.

După aceea fulgii
m-au învățat
nespusul alb de taină fără umbră,
că fără să-mi dau seama
am început să ning și eu
în limba tăcerilor albe.

De fapt, Dumnezeu,
la rândul Lui
ne-nvățase omeneasca
de la Fiul care
gângurea după Maica Domnului
vocalele albe
ale somnului,
din florile dalbe…
Și apoi
Dumnezeu Tatăl
a început să ningă peste noi.

Poesis

Marian Vișescu

Poet
Papenburg, Germania

Cuptor!

Cerul se scaldă într-un aluat
pe care îl plămădește o mână absentă
cu gesturi amuzante prin care
trece și-ncolțește grâul în genunchi.

Arde pământul cu pumnul închis
de teamă să nu-i scape din palme
minutul umed al tălpilor întoarse.

Soarele își crestează buzele
cu un ciob de corb, iar copacii
își scutură frunzele la picioarele noastre
cu gesturi amuzante prin care
un velier începe să moară
ca spuma de mare izbită de țărm!

Gardianul umbrei

Pe dunele pustii,
se simte o durere asurzitoare
în căderea bruscă fără zgomot
a unei umbre alături de un trup,
încolăcindu-l cu o îmbrățișare,
iar palmele îi mângâiau genunchii
învelindu-i cu o pânză de păianjen.

Moartea râde peste tot,
îi trecea trupului prin stern
ca o herghelie în galop
ce răscolea iluzii unde nimic nu moare.

Doar el, odinioară, gardianul umbrei,
aude moartea ce-l împunge tandru
și ploaia ce comprimă...
Adâncul din deșert!

Ecou în călimară

Dacă-mi vor cădea brațele,
pe rând și prea târziu,
într-un poem nescris la timp,
nu-ți face griji.

Va fi ecoul unei tăceri absurde,
și doar el va ști să-și trimită sunetul
dincolo de noapte.

Voi scrie un sărut
pe trupul tău cu ultimele buze
ale poemelor, într-un alfabet
demult uitat...
într-o călimară opacă
și nebăută la timp!

Alter ego

Ne vorbeam pe rând,
el ascuns în noapte, iar eu
retras într-un colț, speriat!

Puneam rămășag pe timpul
care așteaptă să închidă
luminile care aprind
scântei în ochii mari.

Acum îl strâng pantofii!
Zâmbește amarnic
uitându-se-n oglindă,
iar eu mă cutremur în timp
ce-mi îmbrățișează glezna.

Muza aprinsă

S-a topit cerul în neant când
s-au terminat norii și ai apărut tu!
Să mă iubești până la carne...
La fel cum te iubesc eu
de fiecare dată când îți las
amurgul în pleoape!
Să nu uiți... inima mea
este însetată după degetele tale
care știu să se înfigă
până la sânge!
Azi, pentru fiecare rid al meu,
încă o muză s-a aprins
împiedicându-se de prezența ta!

Poesis

Adrian George Itoafă

Poet, prozator

Codexul

Pentru decodare folosește
codexul,
apoi înțelege sufletul,
participarea e ușoară,
vino cu inima
și-ți voi deschide cerul,
n-ai nevoie de confirmare,
zboară!
Te programezi, accelerezi
și trăiești liber!
Lasă conștiința oarbă,
trăiește prezentul indus,
nu ești tu, este timpul.
Intră!

Eu surd, El orb

L-am căutat până m-a strigat,
eu surd, El orb,
întâlnirea a fost programată
pe urme de aripi ce risipeau oxigen.
Întrebarea era unde?
La vest de cuvinte?
Păsări multe acopereau zarea,
adâncindu-ne așteptarea.
Am mers unul pe lângă altul,
despărțiți de culoare ce conduc infinitul,
nu ne-am simțit,
doar timpul a călătorit
pe șansele noastre.
Înaintăm confuzi, singuri,
erodați printre ape,
eu surd, El orb,
Dumnezeu să mă vadă.

Doi ochi goi

În trupul meu s-a adăpostit numele,
rezonând cu fiecare bătaie a inimii,
l-am adoptat fără a alege
și voi mă strigați
acceptând certificatul de naștere.
M-am obișnuit cu el, deși aș fi ales Universul, ori Steaua fără nume,
să fiu privit seara când cuvintele mor,
supărările voastre să le port în eter.
Cineva strigă: ajutor!
Și privirile mă cuprind parcă-n gând,
îmi șoptesc: Adrian George Itoafă, treci
în bancă, azi ai doi!
Doi ochi goi, ce străluce prin nori.
Tu mă strigai în zadar pe lumină,
urechile le-am astupat cu tăciune,
sfârșesc adunând ochii
în vase ocupate cu sânge.
Numele îmi rămâne scris
într-un certificat de naștere,
apoi pe o piatră rece, uitată.

Plecăm fiecare din noi

Încep să mă ocup, să mă așez
în singurătate,
devin bancă așezată la rându-i
lângă un nuc,
el tăcut, tot singur, cât zarea, așezat.
Un cuc solitar, alungă liniștea
cu un sunet,
o singură nucă se pierde-n adânc,
ne-am restrâns singurătatea,
permițând unui corb să o spargă
de-o piatră.
Speranța-i deșartă,
plecăm fiecare din noi, căutându-ne-n doi.

Făptuitor de muguri

căutând fapte
ajung făptuitor de muguri
cresc repede pe trup florile se deschid
înfig tălpile în adâncul
rădăcinilor consumate
ne sprijinim rămânem amurgului egali
nu evadăm din trupuri
așteptăm sentința frunzelor căzute
revoltate pe neputința
de a le purta-n primăvara fiecăruia
plonjez înălțimea cuvântului
prins în taifun
brațele dor răstignite în dimensiune
și eu biet muritor nu știu încotro să cobor
prind frunzele cresc rădăcinile
și-n muguri de constelații
regretăm că ramurile ne alungă.

Țăranul român

Vreau să fiu țăranul lui Grigorescu,
să alerg într-un cadru frumos,
încălțat cu pământul,
până tălpile roase
pot pătrunde adâncul rănilor cantonate,
să ating demnitatea țăranului liber.
Țăranul răsculat al lui Octav Băncilă,
evadează și mână carul cu boi
al lui Grigorescu.
În toată singurătatea statică,
părăsește tabloul și-l regăsim
în altă poveste.
Pe brațe adună crizantemele
și dumitrițele lui Luchian,
le dăruie cu drag țărăncuței,
pictată la fântână de Ion Marinescu Vâlsan,
se hidratează direct din găleată
și îi întâlnește pe cosașii
lui Camil Ressu,
odihnindu-se pe fân.
Marcel Mitea îl surprinde la masă,
stând pe gânduri,
în casa țărănească a lui Băeșu Aurel,
adăpostindu-i trupul neprihănit
până mâine, noapte bună!
Corneliu Baba ni-l înfățișează la somn,
lângă țăranca lui dragă.
Cazacu Alexandra îi deschide fereastra
spre suflet,
până îl întâlnim, înaintând prin noi,
admiratorii și devenim imortalizați,
dezbrăcați de cosmopolit,
călătorind prin tabloul fiecăruia.
Arborez strigătul țăranului răzvrătit
și neîntinat.
Mă prind în spatele tabloului
cu țăranul român,
atașând sufletul
de cuiul fiecărui tablou.

Cincizeci

E posibil să mă aflu
în camera goală a inimii
supusă unei defibrilări permanente,
unde se-nfundă necazuri.
Un cheag închide aorta
la cincizeci, organele îndoliate
se vor eliberate.
Pe cer picură cu suflete,
din răsaduri de trupuri prind viață
și observ că plouă permanent
împrejurul meu până se îneacă timpul.
Intru în ultima lacrimă ce acoperă ochiul,
e prima oară când înot în mine,
bronhiile inflamate cresc
cu sirene puse pe șotii,
mă smulg din mine, ajung fracția
fiecărui atom neîntrupat.
Vai! Ce dragi îmi sunt necuvintele,
că rămân fidele gândurilor fragmentate
și eu pretutindeni.
Cincizeci urlă asurzitor
până urechile înfierate cu colți mușcă,
acest câine slăbit vine din nonsens,
merge cu pași înceți, către ce?
Trebuie să mă îndepărtez, merg.
Pe stradă o doamnă necunoscută
strigă: cincizeci, hai la mama!
Iese din mine și aleargă spre viață.
Cincizeci a lăsat urme pe trup,
constat că nu mi-a venit ciclul,
ciclul regretelor susținute în dana aortei.
Vapoarele stau scufundate,
la mine-n mahala e liniște, n-am teamă.

Nicolae Grigorescu, *Mocanul*, 1867,
Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”

Aforisme

MAXIME... MINIME (2)

George Corbu

Scriitor, traducător, jurist
Primul președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor din România, Directorul revistei „Epigrama”
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Nu-mi cereți să probez castitatea unui gând!

A înnebunit neantul? Ce veste bună!

Între viață și moarte se lăfăiește trufaș mediocritatea radioactivă a unei existențe.

Existența este un trafic extrem de aglomerat în care te poți înscrie pe baza unui grafic.

Am fost programat doctor în neant.

În comunism a cunoscut un deosebit avânt industria aplauzelor.

Indicele de dezolare este în creștere la nivel global.

– Ce faci?
– Trandafirizez existența și-mi ajunge!

Ghilimelele – cea mai năstrușnică cenzură.

– Ce faci?
– Monografiez tot timpul trecătorii.

Bunele *manele* indică astăzi bunele *maniere*.

Sunt pacient până la moarte.

Viața – unitatea de măsură a existenței.

Climatologia își are un rodnic teren de manifestare în prietenie.

La vârsta mea mă deplasez îngloduRat de ani, fani, veterani și inevitabilii dușmani.

Chiar de ți-ai văzut sacii în căruță, s-ar putea să nu fie ai tăi.

Ambianța generează vituperanța.

Cea mai periculoasă *petrecere* este *pe trecerea* de pietoni.

Meritologia – o știință ce nu va dobândi legitimitate din cauza nocivității ei.

Între socializare și sociabilitate este diferența dintre industrie și știința manierelor, ambele neavând nimic în comun cu societatea.

Omul este principala forță de producție a răului în lume.

Vorbiți-mi nu doar de capcanele istoriei, ci și de cafenelele ei!

Molecula minciunii constituie patul germinativ al adevărului.

Bunic – un substantiv care nu are grade de comparație.

Suntem oare culpabilii ucenici la nemernicia zilei?

Disperarea compensează lipsa *mirosului* cu un accentuat *gust* de Apocalipsă.

În viață nu putem avea decât certitudinea incertitudinii!

Abisalia – continentul inexistent tot mai prezent pe noua hartă a lumii.

Scepticul – un specialist în detectarea norilor din gând.

Bogați fără măsură dar și fără de cultură.

Cultivă cuvântul sau pământul doar acela care este el însuși cultivat.

Un *mânuitor* al literelor românești trebuie să tindă a fi și un *mântuitor* al acestora.

Câtă regalitate poate conține un cuvânt!

Respectiva retrospectivă trebuie înscrisă obligatoriu într-o perspectivă.

Știu că știi că știu și ceea ce nu trebuie să știu.

Să fii bătăios, nu bătăuș!

Nu deschid paranteze, de teamă că n-am să le mai pot închide.

Acest tip nu extraordinarizează prin nimic.

Refuz o glorie traumatică.

De la un timp, *hononulez*, cum ar spune Ștefan Baciu.

Eu cred că da și sper că nu…

Mă retrag tot mai mult în neființa mea.

Sunt revendicat deopotrivă de stresul social și de cel sacral, pentru a nu-l mai pomeni pe cel stradal.

Până vom ajunge la lumile dedesubte, mai va!

Se lucrează, poate, în vreun laborator la un vaccin care să amelioreze OMUL?

Am ajuns să ne dăm coate în semn de salut. Tot e bună și pandemia la ceva.

Asta da infirmitate: nu pot săvârși greșeli celeste.

Veștile proaste se fac auzite numai în mod excepțional de jos în sus.

Filosofului îi strig: Mai mult Candide decât Zadig!

Reflectez întruna la soarta destinului nostru.

Universul revine hotărât la starea inițială de nimic.

Omul – materia primă de care se servește Dumnezeu.

Arde-te-ar focul sacru!

O prietenie având ca model o mare dușmănie are toate șansele să dureze.

Sunt un vulcan în vremea nimicului la cub.

Tot amânăm să ne înomenim.

Toate nașterile dintr-un secol nu fac cât o Renaștere.

Postul cel Mare este, neoficial, Postul Național.

Când zic Mântuitorul Iisus săvârșesc, desigur, un pleonasm.

Am alergie la ontologie.

Nădejdea e numai la Dumnezeu. Pe Dracu!

Inteligența depune zadarnic amendamente la Legea Prostiei.

Universul abundă în muște deghizate în albine.

Comit intenționat un pleONASIS!

Demența – o marfă de consum curent.

Isteria nu poate fi ironică; istoria, da!

Genul afectuos este mai mult moral decât literar.

Nici chiar testarea în masă nu poate garanta eradicarea cumplitei maladii: prostia.

Chelia – o amputare teritorială suportabilă, deși inestetică.

Mă recomand ghinionist șef!

Victimele culturale sunt întotdeauna colaterale.

Pesimismul este singular, pe când optimismul este plural.

Tensiunea – versatilă – cutremură cu oscilațiile sale, organismul.

O simplă coadă de topor poate deveni cea mai cumplită armă de distrugere în masă a națiunii.

Când se îngroașă gluma nu înseamnă că se subțiază spiritul.

România ocupă un loc deloc flatant într-un raport demo(no)grafic, fie el oricât de sumar.

Moarte informației și, mai ales, serviciilor ei... instituționalizate!

De la curaj la tupeu nu este niciun traseu.

Am asistat la o frumoasă liturghie la slujba de COVIDENIE.

N-am automobil marca Mercedes, dar posed din plin mercedes (milostenie, în limba spaniolă).

Habent sua fata... morgana!

Trăim o vreme totală.

Și-atunci mi-a zis: ia stai așa, că nu-i așa!

Dumnezeu l-a creat pe om și omul l-a creat pe Dumnezeu.

Invidia este cronică, niciodată ironică.

Sunt un imperialist inactiv.

Coronavirus – un virus oarecare cu nume pompos.

Exilat într-o bibliografie, ce mi-aș mai putea dori?

Îi adresez câteva fraze clientelare.

Autografele de pe pereții zidurilor și ai peșterilor nu vor fi niciodată integral explorate.

Mă aflu într-un deficit de nemurire ca, de altfel, majoritatea muritorilor.

Solicit respectuos aprobare de acces la propriile amintiri.

Dincolo de gardul cimitirului se întinde cea mai stânjenitoare dintre lumi.

Răspunsul menajează sau umilește întrebarea, după caz.

Nu-s așa de prost cum mi-aș dori!

Mă aflu într-o perenă așteptare.

Îndrăzneala nelăudată nu aparține istoriei.

Poetul este *deoființă* cu demiurgul.

Pentru politicienii de pretutindeni propun organizarea unui concurs de bătut apa în piuă.

Omul-om se află înjugat la trăsura harului dumnezeiesc.

Experimentez inconsistența până la absență a nimicului.

Am achiziționat singurul tablou clinic din expoziție.

Sinonima sinonimului a fugit cu antonimul și, probabil, va da naștere paronimului al cărui patronim – dacă nu va fi întrunit consensul unanim, spre a nu rămâne anonim, va recurge la un pseudonim, întrucât eponimul a fost din start respins, ca fiind incert.

Estimez cam tot ceea ce aș putea să (nu) stimez.

Curtez intens eternitatea, deși am fost prevenit de fragilitatea ei.

Mă tem de conclavul abstracțiunilor nerăbdătoare simandicoase.

Hai la bibliotecă... să-ți dau în cărți!

Multor nemuritori le-aș face testul de Academie.

Generalizat, absurdul va deveni de o coerență și organizare fără cusur. Deja îi simt chingile...

Starea de bine nu e totuna cu bunăstarea.

Vântul biciuește ramurile, omul și moravurile.

Caut în librărie o carte... de vizită. Mi se răspunde prompt: scrieți-v-o singur!

I-aș da una peste ochi cu... pumnul (meu) de vedere!

Hazardul – o necesitate ca oricare alta.

Peste tot numai cicatrici sociale.

Dă-mi un semnal orizontic!

Fără umbra maternă n-aș avea umbră!

Când nu mai ești în viață se cheamă că ai fost!

Îmi face o mare plăcere că nu mai pot să-mi fac iluzii!

Pentru a face umor de laborator n-ai nevoie de brevet de alchimist.

Sub penelul lui natura moartă devine exagerat de vie.

Îmi vine să-i întreb pe americani de ce condamnatului nu i se aduce la cunoștință costul... scaunului electric.

Comportamentul se manifestă, nu se afișează!

Rujul de pe buzele unei femei poate fi concomitent, liric, epic și dramatic.

Fiecare zi cu pragul ei pe care-l treci fără să știi.

A fi liberă nu înseamnă că trebuie să fii și liberală!

Vine cireada de vaci. Pe când și una de vraci?

Fii lipsit de modestie și nu-ți va lipsi norocul.

Onorezi prilejul, înhățând privilegiul.

Suport cu plăcere chiar o ruptură de mușchi... țigănesc...

Ce noroc că apa nu are parte de tulburări psihice!

Experimentez abandonul ceresc căruia i-am dat numele IOV.

Sunt om, nimic mai mult, dar nici mai puțin.

Doamne, ferește-mă și mă apără de moartea veșnică!

O gafă care nu a ajuns cuvânt de spirit, nu-și merită faima.

Cel mai inteligent lucru pe care-l putem spune despre Urmuz, este simpla pronunție a numelui său.

Ipocrizia Voastră – dați-mi voie să vă felicit pentru osânda la viața veșnică cu care ați fost binecuvântat!

Pentru un optimist, până și falimentul este un eveniment editorial.

Lipsesc o zi a ușilor trântite în nas și una a zidurilor sfărâmate.

Binele făcut cuiva – supremul rău pe care ți-l poți face.

Mă antrenez la aruncarea de sudalme.

Din desfășurătorul manifestării intitulate pompos viață lipsește tocmai punctul marcând nașterea acestuia.

Mă consolează gândul că ieșirea din paradis înseamnă intrarea în istorie.

Este o personalitate, dar numai în mod accidental.

Document

REÎNTÂLNIRE PESTE TIMP CU BARITONUL DAVID OHANESIAN

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare
Mönchengladbach, Germania

David Ohanesian

6 ianuarie 1927, București – 30 septembrie 2007, București
Sursa foto: Radio România Muzical

Nimic nu este întâmplător. Ne aflăm în plin Festival „George Enescu", cu săptămâni pline de muzică, de expoziții care marchează festiv acest eveniment cultural. Încerc să fiu, cât îmi este dat și cât îmi este posibil, alături de minunații spectatori bucureșteni, da, bucurându-mă de unele transmisii live… Ascult la radio cu mare bucurie programele dedicate acestui eveniment muzical. Îmi umplu sufletul cu muzica marelui Enescu, cu muzica din cadrul festivalului… Nu se cântă numai Enescu, evident. Muzica clasică este interpretată de orchestre celebre având la pupitru dirijori celebri din lumea largă, instrumentiști celebri, dar și soliști celebri care sunt prezenți pe scenele festivalului și, în primul rând, Festivalul a devenit un eveniment celebru în lumea muzicală românească și internațională…

În toată această înaltă atmosferă muzicală închinată marelui compozitor român încerc să-mi reîmprospătez amintirile legate de perioada anilor '80–'81, când eram alături de toate aceste evenimente, eram spectator, eram reporter, eram iubitorul de muzică bună, aplaudând cu emoție fiecare nou concert, nu numai cu gândul și cu sufletul cum fac acum, ci efectiv. Fiecare ridicare de cortină era un motiv de bucurie, de emoție. Aplaudam. Ovaționam. Participam. Acum aplaud în tăcere, ascult în tăcere. Tot în tăcere îmi reamintesc și de acel trecut frumos și viu răsfoind paginile manuscriselor mele, pagini ce cuprind momente adevărate ale întâlnirilor cu oameni celebri din lumea muzicală. Încerc, cu fiecare rând recitit, să retrăiesc momentul, așa cum a fost odinioară când am stat de vorbă cu baritonul **David Ohanesian**, celebrul interpret al lui Oedip, inegalabila operă scrisă de Enescu.

Nimic nu este întâmplător, căci nu numai zilele Festivalului „George Enescu" sunt acum în plină desfășurare în București, dar chiar și acum când scriu și când redeschid ferestrele sufletului pregătindu-mă pentru o reîntâlnire, după peste 40 de ani, cu celebrul cântăreț de operă, la radio se aude vocea lui Plácido Domingo… Așa cum a fost și atunci când am pășit în casa de la marginea Bucureștiului unde aveam întâlnire cu David Ohanesian pentru un interviu. Acolo, atunci, am auzit pentru prima oară vocea marelui cântăreț de operă spaniol. Acum, la reîntâlnirea noastră a venit și el pe calea undelor, parcă reamintindu-mi încă odată cum a fost atunci… Nimic nu e întâmplător cu adevărat. Reîntâlnirea de azi este aidoma aceleia de odinioară. O retrăiesc cu o aceeași emoție.

Septembrie 2021

David Ohanesian: „Dacă vrei să distrugi un cântăreț, nu-i da să cânte”

Păşesc în camerele cu pereţii albi, înalţi, unde mă aşteaptă David Ohanesian. Gazda a pregătit atmosfera lăsând să fim învăluiţi de căldura vocii lui Plácido. Mirarea de pe chipul meu a primit imediat un răspuns: „O să auziţi de el cât de curând. O voce mare”. Da, nu-l mai auzisem cântând, nu-i auzisem numele, pentru mine era o lume nouă. Intram cu paşi timizi în lumea operei alături de mari iubitori şi interpreţi ai muzicii lirice. Opera. Cortina s-a ridicat ca un semn de bun venit...

Încerc să şoptesc câteva gânduri pe fondul unei arii celebre, bând cu grijă din cafeaua care mi-a fost oferită cu multă prietenie... Încerc să deschid discuţia, aproape şoptind câteva cuvinte care parcă mi-au fost citite de pe buze. Eram ca un sufleur ascuns undeva, sub scenă, care murmura începuturi de fraze...

Cornelia Bartels: *Viaţa baritonului David Ohanesian se implică în viaţa şi activitatea Operei Române pe care a slujit-o timp de treizeci de ani. Am dori să aflăm ce crede...*

David Ohanesian: ...Sper că nu vom începe iar să vorbim despre soarta operei... – mă întrerupe interlocutorul meu, cu o voce categorică, dar blândă, ascunsă de un zâmbet tandru, şi apoi continuă. La operă nu trebuie să vorbeşti, trebuie să cânţi. Am ţinut cont de asta toţi aceşti treizeci de ani ai carierei mele artistice, pentru că iubesc acest gen nemuritor pe care l-am slujit prin muncă, prin emoţii, nesfârşite emoţii, deşi după unii mi-am „risipit” cei 30 de ani de viaţă pentru un gen înmormântat. Îi deplâng şi-i calific drept gropari ai culturii. Opera nu moare. Opera nu poate să nu mai placă atâta timp cât şi spectacolul de operă stă la baza formării omului, a culturii sale generale.

C. B.: *Cum anul acesta, 1981, stă sub semnul muzicii enesciene, aniversând Centenarul George Enescu, aş dori să începem convorbirea noastră cu singura sa operă, **Oedip**.*

D. O.: Am cântat Oedip la 31 de ani. La 16 septembrie 1958 a fost repetiţia generală, la 20 septembrie a fost premiera de gală şi la 22 septembrie s-a deschis stagiunea cu acest spectacol. Îmi aduc perfect aminte de aceste momente. În numai 16 zile am dat 4 spectacole cu *Oedip*. Ştiţi, un timp intrase în obiceiul Operei bucureştene ca să marcheze deschiderea şi închiderea stagiunii cu această operă. Dar pe parcurs s-a renunţat la acest frumos obicei. Anul trecut, în mai, când s-au împlinit 25 de ani de la moartea compozitorului, am dat ultimul spectacol. Am susţinut peste 100 de spectacole în cei 22 de ani cât a fost *Oedip* în repertoriul Operei. În tot acest răstimp – cu excepţia câtorva apariţii ale lui Nicolae Florei în acest rol – am fost singurul interpret din ţară al lui Oedip.

C. B.: *...şi de acest rol este legată personalitatea baritonului David Ohanesian. În cât timp aţi învăţat rolul?*

D. O.: Mi-au trebuit 8 luni până să-l învăţ, timp care s-a scurs de la prima citire până la spectacol. Oedip nu este un rol uşor. Lucrarea este categoric cea mai complexă care s-a scris vreodată. Rolul lui Oedip este realizabil din punct de vedere artistic, totuşi sperie datorită formei muzicale care cuprinde şi notaţii neîntâlnite în alte partituri, cum sunt sferturile de ton, declamaţii pe fond muzical şi o tensiune de foarte largă durată. E mai uşor de cântat de două ori Rigoletto decât o dată Oedip. „Coarda” sensibilă pe care este scris actul al III-lea este la un pas de nebunie. Trebuie făcute eforturi imense pentru a putea reveni la normal. Toate acestea dau o senzaţie de spaimă acelora care încearcă să abordeze rolul. La unele spectacole nu puteam cânta. Îmi venea să plâng.

C. B.: *Totuşi rolul lui Oedip nu poate fi uitat de mai tinerii interpreţi...*

D. O.: „Spaima” poate fi depăşită atâta timp cât cântăreţul este pregătit, când are în spate o experienţă vastă... prin muncă, muncă, muncă. Şi pe urmă eu trăiesc şi pot arăta îndrăzneţilor pe ce căi să umble ca să poată duce mai departe *Oedip*-ul nostru, capodopera literaturii muzicale româneşti şi una dintre cele mai valoroase pe plan mondial.

C. B.: *Apropo de planul mondial. Cu **Oedip** aţi trecut şi graniţele ţării...*

D. O.: Da, ansamblul Operei bucureştene a fost prezent cu *Oedip* pe scena Operei Mari din Paris. Aici trebuie să vă spun că ansamblul român a fost primul ansamblu străin care a cântat pe această scenă. Excepţia s-a făcut datorită personalităţii marelui compozitor român George Enescu. Apoi am fost la Atena, Sofia, Stockholm, Wiesbaden, Moscova, Berlinul de est. În ţară, n-am să uit un concert cu *Oedip* susţinut la Iaşi sub bagheta dirijorului Ion Baciu, admirabil muzician şi un mare dirijor.

C. B.: *Aminteaţi de faptul că rolul lui Oedip necesită o experienţă vastă, ceea ce pentru un prim-solist al unei mari scene înseamnă roluri, roluri, roluri...*

D. O.: Eu nu pot începe decât cu debutul meu pe scena Operei din Cluj în rolul Tonio din *Paiaţe* de Leoncavallo. Aici am cântat 8 ani, după aceea am fost adus la Bucureşti, încredinţându-mi-se rolul lui Oedip. Dar cei 8 ani clujeni au

însemnat roluri în *Aida, Trubadurul, Traviata, Boema, Cavalleria Rusticana, Mazeppa*. Rigoletto, rol pe care l-am atacat la numai 25 de ani și care înseamnă piatra de încercare pentru un bariton, l-am jucat în peste 35 de spectacole, apoi *Igor, Faust*, în care am cântat Valentin și Mefisto. *Până Lesnea Rusalin, Bărbierul din Sevilla, Tannhäuser, Freischütz*... roluri, roluri cu adevărat...

C. B.: *În lunga carieră interpretativă, de numele și personalitatea baritonului David Ohanesian sunt legate și câteva creații...*

D. O.: ...apropo de creație. Nu e totul să faci un rol în premieră absolută, trebuie să faci în așa fel încât să nu se spună la sfârșitul spectacolului: a fost pe scenă, dar rolul nu l-a făcut.

A crea înseamnă nu numai a cânta un rol prima oară, ci implică o realizare artistică personală, excepțională, care să se imprime în memoria spectatorului...

C.B.: *Ne amintim cu adevărat de David Ohanesian în **Oedip**, dar nu numai în acest rol, ci și în **Răscoala**, în **Până Lesnea Rusalin**, opere mai puțin cunoscute, dar care au fost adevărate creații interpretative ce vă aparțin...*

D. O.: Aș mai adăuga Mazeppa, Prometeu, Nicolae Bălcescu și înregistrarea făcută sub bagheta maestrului Massini cu opera *Ion Vodă cel Cumplit*, operă acum uitată...

C. B.: *Ați cântat și creat roluri și în străinătate...*

D. O.: Am cântat 10 ani la Hamburg sub direcția lui Rolf Liebermann, timp în care nu am părăsit scena bucureșteană, ducând infernala luptă a marilor compoziții, a marilor concurențe. Am muncit cu o dârzenie puțin întâlnită. Acum, când stau și mă gândesc, mă întreb cum am rezistat?

Pe scena hamburgheză am creat roluri în *Billy Budd* de Benjamin Britten, *Casa morții* de Janáček și *Aida*, pusă pe această scenă într-o nouă montare. Dar trebuie să vă mărturisesc că montarea noastră cu *Aida* este una dintre cele mai frumoase din lume, și spun asta cu toată convingerea, eu văzând peste 80 de montări. La Hamburg și la Paris am creat rolul din *Vecerniile siciliene*...

C. B.: *Roluri, roluri, creații interpretative... Ce mai concură la formarea unui interpret, a unui cântăreț de operă?*

D. O.: Un cântăreț de operă se formează pe scenă. Dar ansamblul precum și acustica sălii influențează hotărâtor formarea sa. Acustica sălii este foarte importantă în formarea unui cântăreț, însă, din păcate, nimeni nu ține seamă de aceasta, înnăbușind sala cu catifea, cu pluș... Sala amplifică sunetul, dacă e bine construită din punct de vedere acustic. Un cântăreț se controlează tot timpul, verificându-se prin sunetele sălii în care se aude sau nu. Dacă nu se aude, atunci forțează. Sala ajută, dar ea poate să și distrugă... Dacă s-ar renunța la catifeaua de bumbac folosindu-se catifeaua din

David Ohanesian în rolul lui Oedip

mătase... Avem specialiști acusticieni care, dacă ar fi întrebați, ar ști ce să spună. Dacă...

C. B.: *Iată că am ajuns la „problemele" operei. Vocea? De pildă...*

D.O.: Vocea e o părere. Este un rezultat al sistemului nervos. Dar sistem nervos înseamnă pregătire temeinică a tuturor disciplinelor care concură la formarea unui artist. Dacă intri pe scenă și-ți spui: azi cânt, atunci cânți. Dacă-ți spui: nu știu dacă am să fac față, poți să fii sigur că nu vei face față. Foarte simplu. Nu vei cânta. Dacă vrei să distrugi un cântăreț, nu-i da să cânte. Cântărețul trebuie să cânte, să aibă ritmicitate. „Antrenamentul" vocii se face numai pe scenă. Atunci când ești tânăr, trebuie să apari alături de mari personalități care s-au fixat în conștiința publicului, cum au fost la noi Folescu, Goangă și să dorești a-i urma. În meseria noastră comparația este marea nenorocire, dar și marea șansă.

C. B.: *Cum se învață un rol?*

D. O.: De fapt, un rol se șlefuiește, se îmbogățește, se înfrumusețează pe tot parcursul carierei pentru a rămâne în memoria iubitorilor genului liric. Un cântăreț nu poate intra în conștiința publicului decât apărând în spectacole, creând roluri, iar studiul unui cântăreț nu se termină niciodată. Apariția unor fenomene sunt rare și fac excepție, și întreaga lor carieră artistică se desfășoară sub semnul acestei excepții. Dar pentru a fi capabil să apari pe o scenă ai nevoie de 4-5 ani de muncă. Chiar dacă ești extraordinar de bine pregătit încă din Conservator, talentele se văd abia după câțiva ani. Trebuie să ai răbdare, să perseverezi.

C. B.: *Să ne gândim și la debuturi strălucitoare. La Tonio din **Paiațe**, de exemplu...*

D. O.: Fiecare cântăreț, prin repertoriul pe care reușește să și-l formeze într-o carieră, devine un patrimoniu național, bineînțeles, element de excepție. Fiecare generație este formată din *elemente de excepție, elemente necesare*, fără de care un spectacol nu poate exista. Și *elemente de balast* care rontăie, rontăie și distrug totul. Un spectacol se naște valoros sau moare întâi și-ntâi în cadrul instituției.

Oedip de George Enescu, premiera românească, înregistrare din spectacol, Teatrul de Operă şi Balet din București, luni, 22 septembrie 1958. Înregistrare din Fonoteca de Aur a Societății Române de Radiodifuziune, editată pe CD, București, Editura Casa Radio, 2011, prezentată la Festivalul Internațional „George Enescu", ediția a XX-a, 2011.

C. B.: *Adică?*

D. O.: Când s-a montat *Oedip* în repertoriul Operei bucureștene, erau foarte mulți sceptici, mai ales corul, care neavând o părere de ansamblu asupra operei, era intrigat, în special de intervențiile sporadice din actul al III-lea. Situația s-a schimbat în clipa în care maestrul Silvestri a propus cântarea actului al III-lea în întregime, soliști și cor împreună. Impresia a fost atât de puternică încât momentul acela nu-l pot uita toată viața. S-au rupt toate barierele neîncrederii și totul a mers perfect până la finalizarea spectacolului. Roadele s-au văzut. Acum recitesc Sofocle. Datorită lui Edmond Fleg și a excepționalei traduceri în românește a lui Emanoil Ciomac, libretul operei este foarte accesibil. Muzica subliniază fiecare moment cu o rară măiestrie, cu o neîntâlnită tehnică muzicală. Am ascultat foarte multă operă modernă la Hamburg și-mi dau seama că *Oedip* este una dintre cele mai reprezentative opere, ea poate sta mândră lângă *Pelléas și Mélisande, Cavalerul Rozelor, Wozzeck, Femeia fără umbră*. Sunt fericit că m-am născut ca să cânt *Oedip*.

C. B.: *Se reproșează spectacolului liric că ar fi devenit vetust...*

D. O.: Aspectul muzeistic al operei pe care-l reclamă unii nu e valabil, pentru că tocmai acolo stă tot secretul operei. Și-apoi, de când a început să ne fie lehamite de muzee? Păstrarea întocmai a culorii locale, a atmosferei epocii este o condiție a operei. Nu poți transpune conflictul din *Aida* la Stockholm. Pe urmă mai trebuie respectate și alte relații. În *Aida*, de exemplu se merge într-un anumit fel, în *Don Carlos* se merge altfel pe scenă. Mersul acesta este o noțiune de comportament social, dacă vreți, de care nu poate face abstracție niciun regizor de operă. Nu le poți transpune acțiunea în zilele noastre. Atât subiectul operelor clasice, muzica lor cât și relațiile sociale ale acțiunii sunt specifice epocii în care au fost scrise. Opera tocmai prin asta se diferențiază de celelalte arte: prin păstrarea acestui specific. Și, pe urmă, acțiunea este luată din operele marilor clasici. Deci, ce combatem? Îi combatem pe ei? Combatem muzica marilor compozitori?

C. B.: *Dar modernizarea genului? Dar noutatea?*

D. O.: Cântul, expresia vocală, tehnica vocală evoluează și avem nenumărate dovezi ascultând discurile mai noi. Câtă diferență între doi mari interpreți!? Între Aureliano Pertilla și Franco Corelli, între Maria Caniglia și Maria Callas, Francesco Tamanio și Plácido Domingo!! Nu putem vorbi de stagnarea operei. Evoluția ei este permanentă și nestăvilită. Iar dacă vrem să vorbim despre modernizare, ea trebuie să se producă în șlefuirea fiecărui moment, a fiecărui sentiment, a fiecărei relații dintre personaje. O operă este asemenea unui briliant bine șlefuit, dar care poate avea pe el *ceva* ce să nu-i lase să țâșnească strălucirea. Acest ceva înseamnă: rutină, tradiție prost înțeleasă, superficialitate, ca să nu vorbim de incapacitate. Unele spectacole te conduc la gânduri negre. În cazul ăsta poți desființa spectacolul, poți critica regizorul, toți interpreții, dar genul în sine nu-l poți desființa. Noi încă nu am depășit genul. Un fenomen artistic, ca să moară, trebuie să lase loc unui alt fenomen superior. Care e acela?

C. B.: *V-ați gândit la regie?*

D. O.: Mi-ar plăcea să fac regie. Bineînțeles, să montez spectacole în care am cântat în cei 30 de ani. Sunt roluri pe care le-am cântat de sute de ori. Le știu în profunzime, le-am înțeles, la șlefuirea lor am beneficiat și de indicațiile marilor regizori și dirijori din străinătate. Aș împărtăși din experiența mea fără să am pretenții materiale. Aș vrea să vin și să discut cu interpretul fiecărui rol ca să evit montarea greșită a unui spectacol. Am văzut spectacole hilare, grotești. Am văzut *Tosca* cu un Scarpia gândit și îmbrăcat în frez! Ca regizor trebuie să ai pornire, chemare către muzică și totul grefat pe o mare cultură. Un interpret trebuie controlat și în gestică, în mișcarea pe scenă. Nu poți sta, de pildă, răsturnat pe un scaun stil. Până și mobilierul, decorul impun o anumită ținută pe scenă de care nu putem face abstracție. Ce să mai vorbim de costumele de epocă, de recuzită... Așa cum nu se poate așeza niciodată un fotoliu lângă o masă, tot așa și regulile de mișcare pe scenă trebuie respectate, învățate. Orice „scăpare" nu dezvăluie decât ignoranța acelora ce acceptă asemenea greșeli în regizarea unui spectacol. Dacă vrei să actualizezi opera, trebuie să umbli

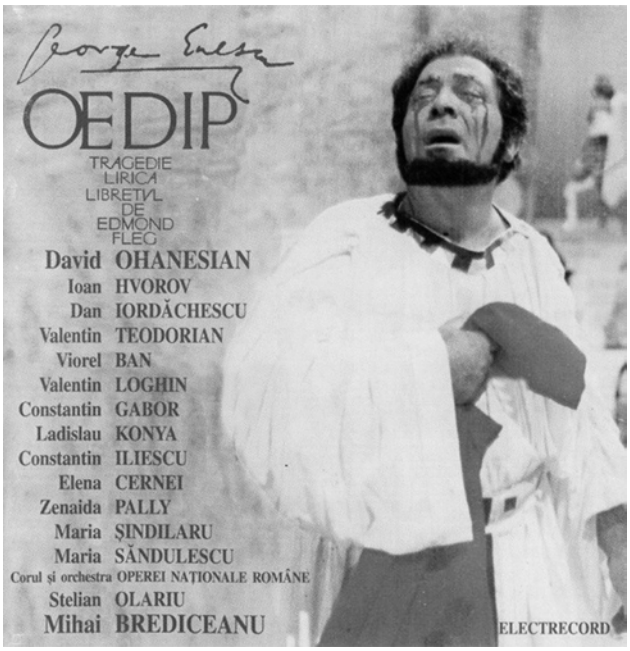

Oedip, înregistrare a Casei Electrecord, București, 1964, apărută pe disc de vinil în 1965; reluată pe CD.

la esența valorică a creației compozitorilor, a libretiștilor. Dar să-l actualizezi pe Verdi?

C. B.: *Sunteți prezent în spectacole din țară, Timișoara, Constanța, Brașov, Sibiu, Arad, Iași, la Opera maghiară și română din Cluj. Deși pensionat, nu vă acordați niciun răgaz. Ce pregătește baritonul David Ohanesian în viitoarea stagiune?*

D. O.: Cu mare plăcere cânt alături de colegii mei din țară și din București. Cânt din plăcere fără să am pretenții de remunerație. Pentru că, nu uitați, cei ce au iubit opera nu o vor trăda niciodată și nu-și vor pune întrebarea dacă le place sau nu. Ei vor face întotdeauna tot ce pot ca să o știe iubită și de alții. În privința viitorului, dacă a trecut fără ecou propunerea mea de a cânta *Oedip* pe scena operei din București, marcând nu numai cei 30 de ani ai activității mele artistice ci, mai ales, Centenarul Enescu, în schimb am fost solicitat pentru o nouă înregistrare de disc cu acest rol, apoi să fac un film cu *Oedip*. Păcat că doar acum!!... Voi cânta în *Aida* la București.

V-am mai spus la începutul discuției noastre: dacă vrei să distrugi un cântăreț, nu-i da să cânte.

1981

Desigur că mulți muzicologi, oameni de renume, jurnaliști, au scris despre marele bariton sau i-au luat interviuri, dar aceste scurte momente de sinceritate pe care le-am trăit alături de el nu fac decât să completeze și să împrospăteze în memoria noastră portretul sufletesc al aceluia care a avut o voce de aur și care și-a dorit mereu să cânte.

Din păcate această discuție din vara lui 1981 cu David Ohanesian nu a mai fost publicată, așa cum mă pregătisem atunci să apară în paginile revistei „Flacăra" sub genericul „Foaie pentru minte, inimă și literatură", rubrică pe care am susținut-o aproape săptămână de săptămână, timp de doi ani. Apoi plecarea în Germania, în decembrie 1981, a pus punct muncii mele jurnalistice. Ea a rămas în manuscris, timp de peste 40 de ani. Îi datorez o reîntâlnire. Am făcut-o acum ca un memento mori, în memoria celui care a fost marele interpret de operă David Ohanesian.

„«Oedip» este categoric lucrarea cea mai complexă care s-a scris vreodată. Rolul lui Oedip este realizabil din punct de vedere artistic, totuși sperie datorită formei muzicale care cuprinde și notații neîntâlnite în alte partituri, cum sunt sferturile de ton, declamații pe fond muzical și o tensiune de foarte largă durată. E mai ușor de cântat de două ori Rigoletto decât o dată Oedip. «Coarda» sensibilă pe care este scris actul al III-lea este la un pas de nebunie. Trebuie făcute eforturi imense pentru a putea reveni la normal. Toate acestea dau o senzație de spaimă acelora care încearcă să abordeze rolul. La unele spectacole nu puteam cânta. Îmi venea să plâng."

Document

PAN M. VIZIRESCU, ALESUL BIRUITOR
Interviu realizat de Sabina Măduța

Sabina Măduța

Poetă, ziaristă
Membră a Societății Medicilor Scriitori
și Publiciști din România

Din încleștarea cu Timpul să ieși biruitor făcându-ți-l aliat și prieten înseamnă să fii un ales al său, cum nu le este dat prea multora să fie. Scriitorului Pan M. Vizirescu i-a fost dat să fie alesul biruitor ca și zorii credinței sale neabătute. M-am apropiat cu sfială de domnia sa, trecându-i cu respect pragul modestei locuințe din strada Pitar Moș. N-am văzut ori poate nu-mi amintesc să fi văzut acolo altceva decât un colț de pat și-un colț de masă, tot restul fiind acoperit de cărți, multe cărți, câte au mai rămas după vizitele insolente ale celor pe care până și condeiului i s-a urât să-i tot numească, să tot amintească de raziile lor aidoma cu cele ale hingherilor. La o vârstă înaintată, scriitorul Pan M. Vizirescu este în plină efervescență creatoare. Pe masa sa de lucru adună manuscrise și dactilograme ce conțin poezie, proză, eseuri, precum și paginile de memorialistică ale viitoarei cărți. Din convorbirea pe care mi-a acordat-o cu multă amabilitate am desprins câteva taine, cu sentimentul că însuși Timpul voiește în sfârșit să mi le descopere.

Pan M. Vizirescu: Am avut privilegiul de-a fi trăit în cea mai strălucită epocă a literaturii noastre, epoca dintre cele două războaie, în care m-am format și m-am afirmat ca scriitor. Am colaborat la revista „Gândirea", „Revista fundațiilor", „Bilete de papagal", „Universul", „Calendarul" și încă alte multe publicații, având deosebita favoare de-a fi cunoscut cele mai reprezentative personalități ale culturii, începând cu marele Iorga, continuând cu Nichifor Crainic, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Ion Pilat, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Gib Mihăescu, Tudor Vianu, Dumitru Stăniloae și încă mulți scriitori intrați în panteonul culturii române. Foarte legat am fost de revista „Gândirea" și de conducătorul ei, Nichifor Crainic. Doctrina ortodoxă a „Gândirii" urmărea orientarea populară în spiritul tradiției naționale și mai ales a ortodoxismului, considerat ca temelia existenței noastre spirituale. Toți formam o mare familie, cea mai remarcabilă familie de scriitori din epocă. „Gândirea" și publicațiile de afinitate spirituală la care am colaborat eu cultivau

Pan M. Vizirescu (1903 – 2000).
Sursa foto: RADOR

sentimentul de apărare a ființei noastre naționale. Ne aflam în polemică cu publicațiile de stânga, care urmăreau o destrămare a conștiinței noastre românești și s-a văzut unde am ajuns. Când s-a instaurat comunismul la putere, prin forțele străine, cei mai mulți dintre scriitorii amintiți au fost condamnați și băgați în pușcării. În programul lor a fost distrugerea elementelor reprezentative și de susținere a culturii și tradițiilor românești, așa încât s-a putut vedea fapta de necrezut, încarcerarea multor poeți de mare valoare, scriitori și filosofi, printre care și poetul îngerilor, Vasile Voiculescu, care a fost un sfânt. Printre aceștia, am fost condamnat și eu, pentru activitatea mea publicistică, închinată iubirii de țară și de neam. Comunismul și-a asigurat în activitatea de distrugere, complicitatea unor scriitori de mare însemnătate, care au acceptat acest rol infam.

Sabina Măduța: *Știu, stimate domnule Pan M. Vizirescu, că Stalin îi numea pe scriitori inginerii sufletului, nu mă mir deci că lor li se rezervase un rol hotărâtor în activitatea Partidului.*

P. M. V.: Surprinzător pentru niște atei materialiști, care tăgăduiau existența sufletului. Eu, cu ajutorul și protecția lui Dumnezeu, am fost salvat de executarea prin pușcării a condamnării. M-am izolat într-un fel de autoexil care a durat 23 de ani. După cum vedeți din aceste acte emise de Ministerul Justiției, am fost judecat în lipsă și condamnat la detenție pe viață. Să mă înțelegeți bine! N-am fugit din țară. Am stat ascuns, m-au ajutat familia și prietenii.

S. M.: *Mi-ați spus altădată că v-a ajutat și scriitorul Vasile Voiculescu.*

P. M. V.: Este emoționant să știți că însuși marele poet Voiculescu, care m-a iubit ca un părinte pentru afinitățile noastre sufletești, cunoscându-se bine cu frații mei care se aflau în București, știind de la ei că sunt ascuns, îmi trimitea câte un ajutor material și vorbe de încurajare, deși era și el lipsit și cu mari greutăți familiale. În plus, o făcea cu riscul marelui pericol care l-ar fi așteptat dacă ar fi fost descoperit.

S. M.: *Pericolul de care vorbiți l-a pândit într-adevăr și pe Vasile Voiculescu, numai că el a fost arestat mult mai târziu și nu din cauza dumneavoastră. Ați mai primit vești de la el?*

P. M. V.: Veștile pe care le-am primit mai târziu despre detenția și moartea marelui meu prieten m-au zguduit. V-aș putea da un singur amănunt, aflat de sora mea prin intermediari. Pe când Voiculescu era închis la Jilava, între alți deținuți, a fost introdus în carceră Vladimir Streinu. Voiculescu, recunoscându-și prietenul și văzând că acesta nu-l recunoaște, ar fi exclamat: „Vladimire, uite-mă, sunt și eu aici!"

S. M.: *Legat de prietenia dumneavoastră cu V. Voiculescu din perioada când ați colaborat la revista „Gândirea", vă amintiți lucruri relevante?*

P. M. V.: Ne vedeam și la sediul „Gândirii" și la sediul altor redacții. Doctorul Voiculescu, așa era numit între confrați, aducea câte o poezie. Cu modestia lui proverbială, mi-o arăta întrebându-mă: ce crezi, e publicabilă?

S. M.: *Nu credeți, domnule Vizirescu, că marele scriitor Vasile Voiculescu, presimțindu-și chemarea, ascultându-și menirea și-a provocat într-un fel destinul condamnării la iubire?*

P. M. V.: Nu-mi place cuvântul condamnat, el semnifică forțele răului, nu se poate alătura iubirii. El a fost un iluminat, având cum spuneți, destinul turnat în existența sa. Voiculescu a avut o misiune sfântă, de a-și mărturisi Neamul prin el! Dacă nu era un sfânt, poate că acest martiriu nu i-ar fi fost dat. Ca și Eminescu, ar trebui beatificat! Dar nu numai ca scriitor era mare Voiculescu, ci și prin dragostea sa pentru semeni. Prin graba cu care sărea în ajutorul oricui, înainte chiar de a i se fi cerut, venea în întâmpinarea celor în nevoie. Un mic exemplu: Marin, fratele meu cel mic, terminase liceul și nu găsea serviciu. Eram cu el în căutare de post, când mă întâlnesc cu Voiculescu, pe atunci medic la Domeniile Coroanei. Aflând despre necazul nostru, s-a oferit să ne ajute. A fost nevoie de eforturi din partea lui, fiindcă era criză mare de posturi, dar nu s-a lăsat până când n-a reușit să-i dea fratelui meu un mijloc de existență.

S. M.: *Unde îl mai întâlneați pe poetul inimii dumneavoastră?*

P. M. V.: Ne întâlneam în casa lui Ion Pillat, care locuia pe strada Pia Brătianu, în apropiere de Grădina Icoanei. Casa lui Ion Pillat era totdeauna deschisă și frecventată de scriitorii epocii. Acolo aveau loc întrunirile literare la care venea de câte ori putea și Voiculescu, de altfel bun prieten cu Ion Pillat. Când Voiculescu a împlinit 55 de ani, „Gândirea" i-a închinat un număr omagial, purtând cele mai prestigioase semnături. I-am făcut atunci o vizită acasă, în strada Dr. Staicovici nr. 34.

S. M.: *Conferințele dumneavoastră radiofonice au coincis cumva cu perioada când Vasile Voiculescu era directorul programelor culturale și literare la Radio?*

P. M. V.: Chiar sub auspiciile lui le-am început. Venise la „Gândirea" să-i solicite lui Nichifor Crainic o conferință la Radio despre Andrei Mureșanu pentru „Ora națiunii". Crainic nu s-a putut angaja, urmând să lipsească din București. Printr-o inspirație de moment, m-a recomandat pe mine. Probabil că Voiculescu a fost mulțumit de felul în care m-am descurcat și mi-a solicitat în continuare alte colaborări la Radio. Mai târziu am devenit coleg cu marele poet, lucrând în cadrul Societății Române de Radiodifuziune. Prețuirea și prietenia unui mare scriitor și ale unui om deosebit ca Vasile Voiculescu consider că a fost un mare noroc al vieții mele.

București, 22 ianuarie 1992

„Am avut privilegiul de-a fi trăit în cea mai strălucită epocă a literaturii noastre, epoca dintre cele două războaie, în care m-am format și m-am afirmat ca scriitor, având deosebita favoare de-a fi cunoscut cele mai reprezentative personalități ale culturii."

Voci din Diaspora

COPILĂRIE PE CALEA MOȘILOR
Din amintirile nepotului părintelui Dumitru Stăniloaie

Interviu cu Dumitru Horia Ionescu realizat de Daniela Șontică

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

*Părintele **Dumitru Stăniloae** (29 noiembrie 1903 Vlădeni, Brașov–5 octombrie 1993, București) este fără dubiu cel mai mare teolog român din veacul trecut, fiind considerat a fi unul dintre cei mai de seamă teologi ortodocși din întreaga lume în vremea sa.*

*Împreună cu **Dumitru Horia Ionescu**, nepotul părintelui Stăniloae, am realizat un amplu interviu evocator, preconizat a fi publicat într-o carte. Am ales pentru revista culturală „Leviathan" un fragment în care este descrisă atmosfera Bucureștilor când interlocutorul meu era copil și adolescent. Ulterior, în 1984, a plecat din țară împeună cu mama sa, scriitoarea și fiziciana Lidia Ionescu-Stăniloae (1933–2017), mai întâi în Grecia, pentru a se stabili apoi în Germania, la Freiburg.*

Dumitru Horia Ionescu lucrează în cadrul concernului editorial Herder. Este prezent în revistele românești cu eseuri pe teme teologice și culturale, iar atunci când vine în țară, este adesea invitat la emisiuni de radio și televiziune.

Citiți un fragment despre un oraș fermecător prin amintirile păstrate în mintea fostului copil: vecinii de treabă de pe Calea Moșilor, între care o franțuzoiacă, o grecoaică, dar și tanti Aneta, doamna și domnul Caragea, studentul la Politehnică Gigi, colegii de joacă; apoi excepționalul librar evreu Segal; admirarea cortegiului funerar al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej de la balconul magazinului „Vulturul de mare"; după arestarea părintelui Stăniloae (bunicul), vizitele dese ale securiștilor, numiți de vecini „ăia".

Daniela Șontică: *Domnule Dumitru Horia Ionescu, mi-ați povestit cu alt prilej, într-un interviu radiofonic, difuzat la Radio Trinitas, despre atmosfera tihnită din Bucureștiul copilăriei dvs. Locuiați la casă, vă cunoșteați cu toți vecinii, erați alintat de familie Dumitraș, iar pentru apropiați erați „Tataș"... Cum era acel București? Cum ați regăsit peste ani casa copilăriei?*

Dumitru Horia Ionescu: M-am născut în 1959 și am copilărit pe Calea Moșilor, în curtea Bisericii Sfântul Gheorghe Vechi. Când eram mic, trăiam cu sentimentul că mă aflu într-o curte imensă și îmi plăcea foarte mult să-i descopăr toate secretele. Aveam mulți vecini, pe care-i cunoșteam foarte bine. Eram foarte sociabil și îmi plăcea să stau de vorbă cu toată lumea. Trăiam ca într-o mare familie, cu avantajele și dezavantajele acestui fenomen. Totuși, cred că avantajele erau mai mari decât neajunsurile, fiindcă exista un sentiment comunitar de „împreună", care astăzi s-a pierdut cu totul.

Îmi dau seama acum că nici noi și nici vecinii noștri nu cunoșteau un alt mod de a trăi. Era o colectivitate instinctivă, un gest de supraviețuire, fiecare având convingerea că singurătatea nu este un fenomen inevitabil pentru o lume care visează să fie modernă cu orice preț. Se adunau și foarte mulți copii. În curte eram doar vreo trei sau patru, dar mai veneau și alții, de pe stradă, să se joace cu noi, astfel încât formam o bandă întreagă. Da, aveam o curte imensă și, atunci, plină de viață.

Vecinii noștri se născuseră acolo, în mare parte bucureșteni din tată în fiu și locuiau în curte de mai multe generații. Familia mea era cea mai nou venită. Chiar lângă locuința noastră, se găsea căsuța familiei Caragea. Casa avea un etaj și se intra printr-o curticică plină de flori. În curte se găsea și un smochin, pe care domnul Caragea îl îngrijea în mod deosebit și îl învelea iarna cu un fel de pânză de cort imensă, ca să nu înghețe. Smochinul făcea în câte o vară una sau două smochine. Se isca agitație mare între noi, copiii, să primim o smochină. Eu mă țineam deoparte după ce într-un an am cucerit o smochină, pe care am mâncat-o și nu mi-a plăcut deloc. Pentru mine problema era rezolvată.

Domnul Caragea fusese funcționar la CEC și se pensionase. Era foarte politicos, parcă era tot timpul la ghișeu. De fapt, casa aparținea doamnei Caragea, dar nimeni nu mai știa care era numele ei de fată. Aveau un băiat, Gigi, care era student la Politehnică, deci mult mai mare decât mine. Cum noi, copiii, eram gălăgioși, doamna Caragea ne certa din curtea ei să stăm liniștiți, pentru că Gigi învață. După ce se termina cu examenele, era atât de fericită de performanțele fiului, încât ne striga că acum putem să zbieram cât vrem, Gigi a trecut examenul primul. S-a mutat la bloc, imediat după ce a terminat facultatea. Doamna Caragea era supărată, deși ne povestea că de fapt e mai bine pentru Gigi, „are apă caldă și calorifer, nu mai cară lemne". Apoi îi dădeau lacrimile, „ce se va alege de toată grădina asta?", „eu mă lupt să o țin la fel de frumoasă cum era când trăia bunica mea, dar acum, ce va mai fi…?".

Erau oameni foarte de treabă și îmi părea rău că sunt supărați. Între noi, copiii, eram siguri că Gigi are dreptate, mai ales că la bloc există și lift, pentru noi, avantaj inegalabil. Doamna Caragea ținea evidența locatarilor din curte, ceea ce atunci se numea „cartea de imobil" sau așa ceva. După ce bunicul meu a fost arestat, ea venea noaptea târziu la bunica mea, să-i spună că iar au venit „ăia" să se intereseze ce fac bunica și mama. Și în copilăria mea îi vedeam pe „ăia" cum mai veneau uneori la doamna Caragea să ceară informații despre cei care locuiau în zonă. Era foarte interesant, indiferent cum erau îmbrăcați, știam toți imediat cu ce se ocupau. Între timp nu se mai interesau numai de noi. Își lărgiseră mult sfera de activitate.

De la domnul Caragea am înțeles că meciurile de fotbal trebuie văzute în grup și comentate. Vara, când era cald, domnul Caragea punea televizorul în fața ferestrei și se uita de afară, din curte, la meci. Își punea o masă în fața geamului și se așeza comod cu un păhărel de șpriț. Sigur că mergeam și eu imediat să mă uit la meci, până la urmă se forma o mică grupă de experți care analizau tot ceea ce se petrecea pe teren. Era vremea lui Pârcălab, marele atacant de la Dinamo, și toată lumea era de acord că el este cel mai bun din lume sau, mă rog, din Europa, mai era un brazilian bun, unul Pelé.

La etaj, deasupra familiei Caragea, stătea doamna Aneta, care era de mult văduvă și avea doi copii, amândoi mari. Gina era campioană națională la săritul cu parașuta și din acest motiv, gloria noastră locală. Ea s-a mutat prima. Mirel, băiatul doamnei Aneta, era un fel de funcționar. Adică mergea zilnic la serviciu, fără a fi clarificat cu ce se ocupa. Era la Sanepid, deci un fel de direcție sanitară, dar ne preciza imediat că nu e felcer, ci face administrație. Precizarea părea a fi importantă. Când își cumpăra o carte, își scria numele imediat pe ea. Se semna Myrel. Acest lucru m-a impresionat deosebit, și cum terminasem clasa I și știam să scriu, am început și eu să mă semnez Dumytru Horya, fapt care a provocat o reacție energică a mamei și bunicii. „Dumitru Horia" se scrie cu „i", „gata!" Și Myrel a plecat la bloc, oricum, el trebuia să care lemne două etaje.

Doamna Aneta rămăsese singură și părea mai tot timpul supărată, dar nu se plângea. Mergea tăcută prin curte, îmbrăcată mereu în negru și abia mai răspundea la câte o întrebare. Nici noi, copiii, nu prea vorbeam cu ea, nu prea aveam ce. Ne răspundea scurt și pleca mai departe.

Deasupra noastră stătea doamna Ștefan, care era o franțuzoaică adevărată. Se îndrăgostise prin anii '30 de un inginer român, pe care-l chema pe numele de familie Ștefan și venise cu el în România. Soțul ei murise de mult, eu nu l-am cunoscut, dar ea nu încercase să se mai întoarcă în Franța. Vorbea frumos românește, mai uita unele cuvinte, dar povestea cu multă nostalgie despre golful Biscaya, despre Biarritz sau La Rochelle, locuri care ni se păreau de vis, cu lume frumos îmbrăcată, ce se plimba pe faleză sau aduna scoici. Doamna Ștefan avea o scoică imensă, oarecum albă și cu irizații roz, pe care o adusese, povestea ea, de la Biarritz. La mare găsisem doar scoici micuțe, din acest motiv scoica uriașă a doamnei Ștefan mă fascina, era de la Atlantic! Se bucura să fie întrebată și să-și amintească de lumea de demult în care fusese fericită. Locuia într-o singură cameră, plină de tablouri și mobile frumoase. De Anul Nou venea la noi și ne făcea o prăjitură franțuzească, Galette des Rois, în care ascundea o monedă. Fiecare dintre noi primeam o porție și la care se găsea moneda, acela avea noroc tot anul. Cumva, nu câștigam niciodată, dar nici nu eram foarte supărat, fiindcă doamna

Ștefan povestea mai departe și întâmplările ei mi se păreau cu totul deosebite.

Când am ajuns în Grecia, eram la Chania, în Creta, am fost foarte surprins să aflu că toată lumea făcea acolo o prăjitură asemănătoare care era închinată Sfântului Vasile, cu același obicei de a ascunde o monedă. Acolo am câștigat, în porția mea am găsit moneda, dar nu pot spune că în acel an am avut în mod special noroc.

Tot în casă cu noi locuia și doamna Molfeta, care era grecoaică. Se povestea că ea ar fi venit din Grecia ca doamnă de onoare a Reginei Elena. Doamna Molfeta era mereu nervoasă, vorbea repede și cu accent, dar mult mai prost românește decât doamna Ștefan. Era amuzant să le vezi împreună, se completau reciproc. Doamna Molfeta era căsătorită, dar se despărțise de soțul ei, care venea uneori să o viziteze. Erau momente pline de dramatism, ca într-o tragedie antică, pentru că cei doi se certau imediat din nou, chiar și când mergeau prin curte, iar noi aveam mai multe zile ce povesti.

D. Ș.: *Ce vă mai amintiți despre atmosfera, casele, străzile, oamenii acelui București?*

D. H. I.: La începutul Căii Moșilor era magazinul universal „Vulturul de mare". Fusese construit prin anii '30 și în copilăria mea arăta încă foarte bine. Era o copie minusculă a marilor magazine americane, așa cum se construiau ele în perioada interbelică. Noi, copiii, eram fascinați de lifturile cu ferestre din interiorul magazinului. Urcai până la etajul trei și vedeai tot ceea ce se petrece în magazin. Fenomenal! Lifturile erau mânuite de angajați, care deschideau ușa și te pofteau înăuntru. După ce ne plimbau de vreo opt ori, relația cu liftierii devenea relativ dificilă, chiar conflictuală, și eram anunțați că nu mai avem voie să mergem cu liftul. În cele din urmă apărea nea Ghiță, portarul, sau mecanicul sau fochistul magazinului, care ne dădea afară. Cu nea Ghiță aveam o relație foarte strânsă. La etajul întâi se construise, de lungul întregului magazin, un fel de balcon fără nici un parapet. Cred că scopul acestuia era de a-i apăra pe trecători de ploaie și zăpadă, fiindcă avea aceeași lățime ca și trotuarul. Neavând parapet, staționarea pe balcon era interzisă și ușile dinspre magazin erau mereu închise. Noi, copiii, controlasem de mai multe ori acest lucru. Totuși, ne cățăram pe dinafară acolo, pe burlan, și rămâneam până când nea Ghiță deschidea o ușă, după care ne obliga să întrăm în magazin, proliferând cele mai sumbre amenințări, că vom fi arestați, ba chiar mai rău, vom fi duși la canal. Apoi defilam triumfători prin magazin, vânzătoarele ne făceau cu mâna și noi ne consideram micii cireșari de la „Vulturul de mare ". O singură odată balconul a fost oficial deschis. Când a murit Gheorghiu-Dej. Directorul magazinului a dat ordin să se deschidă ușile pentru ca personalul magazinului să poată vedea cum trece pe bulevard cortegiul funerar. Bineînțeles că am fost și eu acolo, o asemenea ocazie nu se putea rata.

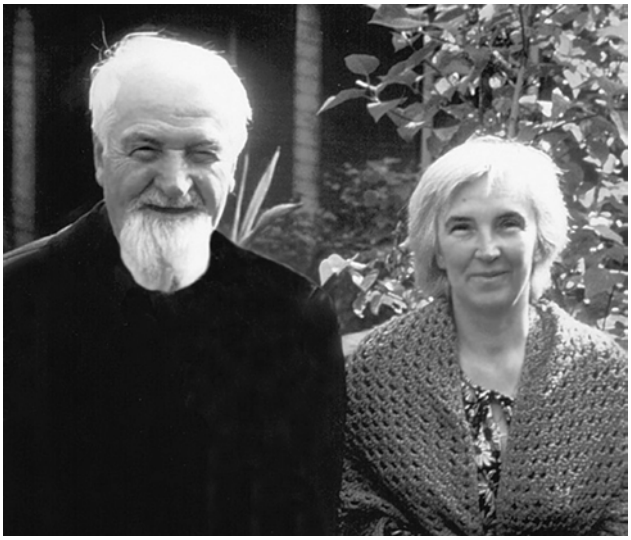

Părintele Dumitru Stăniloae și fiica sa, Lidia

Mergând în sus pe Calea Moșilor, dincolo de intersecția cu strada Lipscani, unde la stânga începea să se vadă parcul din jurul Bisericii Sfântul Gheorghe Vechi, era o mică librărie. Prăvălia era la parterul unei clădiri mai înalte, unde în perioada interbelică a fost o tipografie. Cred că ideea era ca în librărie să se vândă cărțile tipărite acolo. Librăria se păstrase, chiar dacă fostul proprietar al magazinului devenise doar un simplu angajat. Dar totul se păstrase așa cum era și în timpurile vechi. Marfa stătea așezată ordonat și nu vedeai o urmă de praf. Cărțile erau rânduite pe măsuțe iar după tejghea erau articolele de papetărie. Când mă duceam să cumpăr rechizite școlare, le primeam învelite frumos în hârtie, împachetate ordonat și puse într-o plasă mare. Când am început să citesc, îmi cumpăram de acolo cărți pentru copii, era o colecție de cărți cu povești, mititele și frumos colorate, fiecare exemplar costa 2 lei. Vara, în vacanță, mergeam în fiecare zi să-mi mai cumpăr o cărticică nouă. Când domnul Segal, vânzătorul și fostul proprietar, mă vedea, îmi zâmbea complice, îmi lua cei 2 lei și trimitea salutări bunicilor. Eram vecini, fiindcă el locuia pe strada Baia de Fier. Acolo învățasem cu bunicul să merg pe bicicletă, strada era foarte liniștită, nu trecea nicio mașină și, chiar dacă era ușor în pantă, constituia o veritabilă pistă pentru bicicliștii novici, așa ca mine. Bunicul avea peste 60 ani, mai fusese și în închisoare, alerga curajos pe lângă mine, având grijă să nu cad, dar nu se arăta obosit, nu spunea nimic, iar eu nu aș fi crezut că bunicul poate să obosească. Acum, când am și eu peste 60 de ani, știu cum e să obosești, chiar dacă am fost mereu mai sportiv decât el. Domnul Segal tocmai se întorcea acasă, se uita amuzat la noi și apoi i-a spus bunicului: „Da, ce nu face omul pentru nepot! Știu cum e, și eu am nepoți de la fată."

Dumitraș (Dumitru Horia Ionescu) și mama sa, Lidia Ionescu-Stăniloae. Fotografii din arhiva Dumitru Horia Ionescu

Cândva se auzise că se tipărise *Paradisul pierdut* al lui Milton și atunci m-am dus cu bunicul la domnul Segal. Nu, ne-a spus el, nu o avea, dar știa că a apărut și ne anunță când o va avea. Două zile mai târziu, domnul Segal ne-a adus cartea acasă. De atunci venea des pe la noi, bea o cafea cu bunicii și povesteau. Rămăsese singur, era văduv și familia plecase în Israel. Nu, el nu pleca, nu putea să trăiască fără librăria lui. Apoi, ne povestea el, aici cunoaște pe toată lumea, are cu cine să mai schimbe o vorbă, ce să facă el altundeva. Prin 1973, eram în clasa a VI- a, domnul Segal mi-a adus un pachet mare de cărți. Era o ediție completă a operelor lui Jules Verne, tipărită cândva, în interbelic. Cărțile arătau ca noi-nouțe, cu gravuri elegante. M-am bucurat mult de cadoul domnului Segal, apăruseră în acei ani mai multe dintre romanele lui Jules Verne, dar acum le aveam pe toate. Despre Robur Cuceritorul nici măcar nu auzisem. Mă fascina acea copertă, cu un personaj îmbrăcat într-un costum ciudat și care tocmai se urca într-un vehicul neobișnuit, un fel de helicopter.

Apoi a plecat Mario. Mario locuia la numărul 32 pe Calea Moșilor, dar ferestrele apartamentului dădeau în curtea bisericii, unde locuiam noi. Cu Mario aveam un sistem de comunicare prin steguleț, astfel încât stând fiecare în casă, în spatele geamului, să știm când putem să ne vedem afară. Când a plecat în Israel, cum eram mai mărișori, ne-am dus la cofetărie să ne luăm rămas bun sărbătorește. Cu o prăjitură și un CICO. O vreme ne-am scris și îi trimiteam tăieturi din ziar cu victoriile echipei Dinamo. În locul familiei lui Mario s-a mutat o familie care primise locuința de la ICRAL. Casa lor de la marginea orașului se dărâmase, acolo se construiau blocuri. Noii vecini puneau muzica la maximum, făceau zgomot, se certau necontenit și uneori, pe seară, aruncau gunoiul direct de pe fereastră, ceea ce-l înfuria teribil pe domnul Caragea. Încet, pe toată strada apăreau chipuri noi, nu mai știam pe toată lumea, totul se schimba. Spre toamnă, într-o zi, librăria domnului Segal a rămas închisă. Așa a fost și în ziua următoare, și în zilele care au urmat. Apoi spațiul comercial a fost dezafectat, câteva case mai încolo s-a deschis o librărie nouă, mai mare, fără papetărie și cu mult mai puține cărți. Vânzătoarele tinere îți răspundeau că nu au cartea care te interesa, plecau mai departe, semn că discuția s-a încheiat. Am aflat unde era înmormântat domnul Segal și m-am dus acolo. Pe piatra funerară se scrijelise frumos, elegant, abia dacă se vedea, o carte cu coperțile deschise.

Apoi am plecat și noi de acolo. Bunicii meu s-au mutat pe strada Cernica. Era o locuință mult mai mică, dar foarte călduroasă. Atunci, în acei ani, era un lux să ai cald în casă. Știu că astăzi noțiunea de lux se definește cu totul altfel.

N-am știut imediat că darul domnului Segal era semnul unui sfârșit de timpuri, cel a copilăriei mele de pe Calea Moșilor. Mi-am dat seama de acest lucru și am păstrat acele cărți, având grijă să nu se strice, să le păstrez așa cum le-am primit. Îmi amintesc mereu de ele, chiar dacă nu le mai am. Când am plecat din România, am pierdut toată biblioteca.

Nu mai treceam pe Calea Moșilor, nu mai aveam drum pe acolo. Odată, eram student, mă plimbam cu bicicleta într-o duminică de vară, am ajuns din nou pe Calea Moșilor. Doamna Caragea era în fața curții. Îmi spunea că-l așteaptă pe Gigi cu nepoții. Curtea se asfaltase, se tăiaseră mai mulți copaci… Nu mai era curtea mea.

„Când eram mic, trăiam cu sentimentul că mă aflu într-o curte imensă și îmi plăcea foarte mult să-i descopăr toate secretele. Aveam mulți vecini, pe care-i cunoșteam foarte bine. Trăiam ca într-o mare familie, cu avantajele și dezavantajele acestui fenomen. Totuși, cred că avantajele erau mai mari decât neajunsurile, fiindcă exista un sentiment comunitar de «împreună», care astăzi s-a pierdut cu totul.”

Voci din Diaspora

ZÂMBETUL ȘI ZBUCIUMUL ZBORULUI ÎN ZIGZAG

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Mă număr printre cei care au avut bucuria de a-l cunoaște îndeaproape, fie și numai virtual pe scriitorul, eseistul, cineastul, jurnalistul și promotorul cultural, **Ben Todică**, colaborând timp de peste 12 ani pe plan cultural și literar. În această colaborare i-am admirat și prețuit realizările și împlinirile pe plan scriitoricesc (a înzestrat universul literar în limba română cu volume de autor și colective), jurnalistic (contribuții esențiale la Radio 3zzz din Melbourne și emisiuni de televiziune realizate în România și Australia) și artistic (un cineast cu sute de filme, variind ca durată între un minut și nouă ore, cel mai lung intitulat *Valentin și Adela*).

La Editura PIM din Iași, în anul 2020 a văzut lumina tiparului o nouă carte a moldoveanului-bănățean din România, adoptat de Țara cangurilor, Australia. Întrebându-l cum se va numi cartea, mi-a răspuns foarte repede: *Cu brațele aripi*, motivând că de mai mult timp are această fierbinte dorință să publice o carte cu acest titlu, pentru că a trăit și a simțit viața ca un zbor spre înălțimi cu brațele întinse precum păsările cerului.

Încercând să scriu câteva impresii despre această minunată carte de eseuri, m-am tot gândit, cum aș putea să intitulez materialul meu. Răspunsul mi-a venit din lectura textelor incluse, și i-am spus „Zâmbetul și zbuciumul zborului în zigzag"; o aglomerare, o înșiruire de cuvinte care încep cu litera „z", gândindu-mă că sunetul „z" inspiră istețime și inteligență, gentilețe și generozitate, hărnicie și altruism, încredere și speranță... Întreaga sa viață, în tot ceea ce a întreprins, autorul a avut ca fond muzical zumzetul harnicelor albine în zborul lor spre a culege nectarul florilor pentru a-l transforma în dulcea miere, plăcută nouă, tuturor. În acest drum, „Toată viața mi-am văzut-o filmic, chiar și atunci când visez", ne mărturisește autorul, lucru confirmat prin conținutul eseurilor incluse în carte.

Aparent construită eclectic, lucrarea *Cu brațele aripi* este puternic ancorată în realitatea obiectivă și urmărește câteva probleme majore ale omului și societății actuale. Fiecare om percepe călătoria pe acest pământ în mod individual. Unii simt că se târăsc sau merg agale, alții în pas vioi, forțat și chiar la trap sau, de ce nu, înotând în ape line ori învolburate, ori chiar zburând în direcții și cu viteze diferite, atingând înălțimi particulare. Ben Todică simte că viața-i zbor plin de mireasma florilor de câmp, dar și zbuciumat de turbulențe de toate soiurile, astfel încât atât omul, cât și societatea umană au un parcurs șerpuit.

Autorul, un rafinat analist, „s-a sondat" în ființa sa intimă pentru a dezvălui cu onestitate gândurile și trăirile sale în această lume. Pornește de la premisa că „Universul este în perfectă armonie și

echilibru. A fost creat pentru noi, pentru a ne inspira și-a ne ajuta să înțelegem viața. Am fost plămădiți și dăruiți cu suflet." Poporul român a fost hărăzit cu „O limbă cu o dinamică largă, de calibrul unei simfonii enesciene". Gândind și simțind-o în această cheie, autorul îl consideră pe Mihai Eminescu, „Hristosul Limbii Române" pentru tot ceea ce a făcut și reprezintă pe cerul cultural, literar, spiritual al neamului românesc, Ben Todică propune și susține cu argumente forte, canonizarea poetului național.

Senin la chip și adânc de tulburător în scriitura eseistică, în zborul său încearcă să scoată la iveală mărăcinii care înțeapă fără milă pe cei mai mulți din populația lumii, oameni muncitori, cinstiți și cu credință. Este îngrijorat de sălbatica dramă a existenței acestora, datorată prostiei și răutății nestăvilite a celor cu averi nemuncite, dar cu blazoane închipuite a fi nobiliare doar prin averile nerușinat de mari acumulate prin munca celor mulți, a popoarelor și neamurilor. Autorul aduce argumente indubitabile în condamnarea celor care au adus România și omenirea la marginea prăpastiei: „Alergăm continuu. Nu avem timp să ne dezmeticim. Suntem bombardați permanent cu idei și filozofii noi, suntem demolați, destructurați ca personalitate de nu mai știm ce suntem, suflet sau mașină. Programați, deprogramați, generație după generație cu forme noi de îndoire după calapodul exploatatorului invizibil."

Astăzi fenomenul emigrării românilor este din ce în ce mai pronunțat, iar traumele sale tot mai accentuate în ultimul timp. Emigrarea este, în fapt o dezrădăcinare fără perspectiva de a prinde rădăcini puternice în sol străin. Este frământare lăuntrică brutală, dar legalizată, în care cei care iau drumul pribegiei poartă cu ei tot ceea ce are pecete românească. Pentru a-și păstra ființa nealterată de influențe străine, sunt nevoiți să păstreze „spațiul mioritic… în fiecare cuvânt românesc pe care, când îl rostește, se simte ocrotit, este legătura dintre cer și pământ." Aceasta este doar una dintre căile de calmare și diminuare a durerii din suflet, la care se adaugă multe altele.

Credința strămoșească este suportul cel mai puternic al păstrării verticalității spiritului, sufletului și trupului: „Când gândești, te reabilitezi, când crezi, exiști, când îți folosești harul și talentul spre realizare și împlinire, atunci Dumnezeiești. Te apropii de casă. Te întregești." Ben Todică înțelege limpede că, din păcate omul nu rămâne în acest perimetru divin, ci treptat, pe parcursul trecerii timpului, lumea este din ce în ce mai pestriță, mai nebună, mai sălbatică și înstrăinată de valorile umane adevărate. Aceasta, pentru că sporește procesul de „schimbare a conștiinței și subconștientului prin sfărâmarea raționalului și eului din noi tocmai prin procesul exploziv al ideilor iregulare care ne bombardează zilnic logica binară în care trăim". Pe cale de consecință, eseistul ne spune că: *„Societatea de azi este foarte bolnavă spiritual, sufletește și nu vrea să se salveze, nu crede în rugăciune și salvare."* Și ceea ce este mai grav, este faptul că: „Înaintea legăturilor sociale sacre pun profitul. Comunicarea și conexiunea între oameni e distrusă, sfărâmată este și legătura cu societatea".

Dacă în prezent s-au acutizat multe probleme, omul poartă poveri din primii ani de viață. Experiențe care l-au marcat încă din copilărie, stocate în pliurile creierului său în formare și dezvoltare precoce au răbufnit mult mai târziu. Dacă în copilărie și-a dorit din toată inima să aibă o anume jucărie doar a lui, acest lucru nu a fost posibil. În postura de tată, îi oferă fiului său cu mult mai multe lucruri, jucării decât și-a dorit acesta, împlinindu-i doleanțe cu toptanul. Prin acest fapt, Ben Todică este purtătorul de cuvânt al multora dintre noi. Cine nu a trăit asemenea frustrări în copilărie și câți din copiii lumii de azi nu trăiesc asemenea drame sufletești. Câți dintre părinții de astăzi nu fac eforturi uriașe pentru a împlini dorințele copiilor lor.

Ben Todică nu numai că ironizează manifestările obscure și triviale ale lumii contemporane, dar condamnă cu vehemență conducătorii din umbră, oculta mondială…, acuzându-i cu virulență de dezmățul și imoralitatea pe toate planurile vieții. Nu-i scapă nici incendiile prelungite din Australia, arătând că atunci „când se ridică această problemă în parlament, toți fug, nu găsești unul prezent să asculte. Australia arde și ei sunt prin insulele tropicale la chef. Asta, da, trădare!! Tipul ăsta de trădare e la modă în democrație." În aceeași idee a fărădelegilor existente pe plan mondial, regăsim în carte un grupaj de patru eseuri, intitulate *Celula SF*, numerotate, având fiecare un subtitlu. De la începutul primului eseu, ne spune clar: „Acest virus, această armă naturală sau artificială, reală sau imaginară m-a făcut să înțeleg că nicio țară din lume nu este liberă și suverană, că toți plătim tributuri, fiind în robia aceluiași clan care ne conduce, ne exploatează și face experimente pe noi ca pe niște șoareci." Pentru că nimeni nu se grăbește să dea un răspuns cinstit și corect unor întrebări coerente despre ceea ce se întâmplă astăzi, autorul formulează și întrebări retorice: titlul fiind deosebit de atractiv pentru aceștia. „Voi, americanii, dacă tot tipăriți dolari cu nemiluita, de ce vă mai trebuie armată și bombe?" Dar, tot domnia sa vine cu răspunsul: „Azi, pericolul umanității este terorismul corporatist și lacomia «zombilor» financiari." Lupta financiară și economică dintre SUA și China distruge echilibrul lumii de azi sub toate aspectele: „Americanii sunt conștienți că asiaticii au ca avantaj câteva goluri marcate și, dacă nu trag tare ca să câștige lupta tehnologică vor rămâne în urmă, pe locul doi pentru totdeauna. Chinezii au devenit rapizi și ieftini și vor acapara întreaga piață mondială. Vor accepta oare americanii?"

Așa cum fiecare știință își construiește și își „șlefuiește", adică își „curăță" și își îmbogățește conceptele prin eliminarea prejudecăților și a erorilor acumulate, tot astfel, societatea ar trebui să aibă raționalitatea ei de construire și evoluție în, și spre beneficiul omului. Să stabilească scopuri și obiective prin care să sporească nivelul de trai al tuturor ființelor umane, apoi să identifice pârghiile care să conducă la împlinirea acestora. Acest lucru este posibil, atât teoretic, cât și practic pentru că omul are privilegiul de a raționa, de a ști și tria lucrurile bune de cele rele. Poate beneficia de complexitatea experiențială a omenirii în timp. Din păcate, timpul nu se cumpără, dar ca mod de manifestare se repetă, și de multe ori la scară alarmant de nefavorabilă pentru om. Trăim într-o realitate imediată conjuncturală, devenită demoniacă deoarece stâlpii moralei sociale s-au cariat în așa măsură, încât niciun tratament nu mai are efect, dar nici nu există o intenție clară, bună în a schimba lucrurile.

Ben Todică nu putea să rămână mut în fața apariției și răspândirii Covid 19: „Pandemia generată pe tot pământul, se spune/presupune de către specialiști că nu poate fi identificată precis, că ar fi diferită în diverse zone și explicația unora este că ea s-a transformat în altă formă de virus, că evoluează rapid. Se mai presupune de unii specialiști că acest virus a fost injectat în laborator cu un mecanism, nanotehnologie, care poate fi comandată prin remote control dinafară și agravată la comandă în corpul infectaților. Dacă aceste tehnologii se dovedesc eficiente, vor aduce profit mare celor ce le vor cumpăra. Și acum, cu această ocazie pandemică, a apărut posibilitatea experimentării cu tot felul de tehnologii; demult așteptau un astfel de moment – ca să fie mulse de acest mic grup de miliardari care visează să aibă sub control întreaga omenire. Vând în fiecare zi prin știri numere crescânde de morți și ne țin închiși. Ei au media sub control și vând continuu frica. Vom avea și un al doilea val de coronavirus, în care vor avea posibilitatea să ne sufoce pe noi criticii, să distrugă viața și munca a miliarde de oameni, credința și agoniseala lor și nu se vor lăsa până când nu vor implementa tirania lor atotstăpânitoare. Mi s-a spus că alarmez. Nu încerc să alarmez, ci să atenționez." Un tablou sinistru de fluidizare și lichefiere a gândirii, de nivelare și ștergere a memoriei curente, recente a omului și omenirii. Asistăm la o impostură umană, prin care un monstru cu multe capete dorește cu orice preț distrugerea esenței ființei umane. În asemenea condiții, fără precedent, omul acestui secolul a devenit „sclavul tehnologiei și al dormirii", simțindu-se mai rob decât oricând pe pământ. Militează cu aprigă vehemență pentru „ieșirea din sclavie prin trezirea conștiinței individuale și colective, suferinde de o degradare împinsă până la coborârea la nivelul instinctelor." Acesta este un joc foarte periculos, care se desfășoară în spațiul social, fără reguli și fără limite, ceea ce dă impresia de haos și lipsă totală de orice perspectivă.

Martor a tot ceea ce se întâmplă în lume, în pieptul său de bun român, inima-i pulsează de bucurie cu ocazia unor evenimente importante pentru patria sa. Punctează în mai multe eseuri sărbătorirea Centenarului Marii Uniri (2018), întregirea neamului și a teritoriilor sale: „Povestea neamului nostru a fost dintotdeauna nemurirea, iar azi mai mult ca niciodată avem nevoie să reînnodăm NEMURIREA, povestea de care avem nevoie azi." Persoană deosebit de sensibilă, suflet de artist și minte luminată de scriitor, apreciază importanța culturii și literaturii în evoluția civilizației unui popor și militează pentru dezvoltarea acestora. Pentru a se regăsi calea cea bună în acest demers, Ben Todică crede cu tărie în eficiența „armelor culturale", în nevinovăția, curățenia și inteligența copiilor lumii. „Fiecare poet încearcă să ne dăruiască o cheie. Eu consider Poezia o cheie de deschis un drum, o odaie, un loc misterios, o enigmă, un mod inteligent și sensibil de a răspunde la o întrebare."

Ochiul atent al lui Ben Todică distinge câteva dominante ale globalizării omenirii. În mod paradoxal are loc un proces de fărâmițare și pulverizare a solidarității sociale și a intereselor naționale, ele fiind înlocuite cu lupta acerbă, stradală și de multe ori sângeroasă pentru accederea la frâiele și ciolanele puterii. Asistăm la un film real al confruntărilor primitive între forțe tribale, în care nimeni nu are cea mai mică intenție și nici timp pentru a legifera normalitatea umană socială, ci se merge cu viteză spre distrugere, diminuarea drepturilor și libertăților oamenilor, cu falsa intenție declarată de democrație.

Cu vădită inteligență și luciditate, atunci când vremea existenței sale și a familiei este una senină, Ben Todică întreprinde fie o vizită în Grădinile Naționale Rhododendron din Munții Dandenongului cu ocazia Festivalului cireșilor înfloriți, fie o croazieră în Oceanul Pacific. Bucurii pentru suflet, cunoștințe și informații noi acumulate de mintea sa iscoditoare.

Chiar și așa, în viziunea autorului, este limpede că puterea banului este mobilul actului criminal de sufocare, de distrugere a economiilor țărilor, de exploatare până la epuizare a omului, de extindere și împânzire a maladiei hoției, trădării, beției și ghiftuielii. Pentru împlinirea acestora, „criminalii îmbuibați de averi" acționează doar din întuneric precum liliecii în peșterile reci și umede, departe de ochii lumii.

Facilitățile tehnologice, poleite până în dinți cu aur de 24 de karate au orbit omul, indiferent de vârstă (de la copii la seniori). Astfel, i-au îndepărtat pe unii de alții; de exemplu, membrii unei familii se întâlnesc cu diferite ocazii și fiecare

(mic sau mare) stă cu ochii pe telefon, fără a comunica între ei: „Internetul, presupus un instrument de înnobilare, s-a transformat într-o caracatiță de înrobire și control al planetei."

Ben Todică, un spirit lucid și demitizat, încearcă să rămână optimist și încrezător într-un parcurs mai bun al omenirii: „Privesc înainte și sper". Dorința este una, iar realitatea este cu totul altceva. Un spectacol cu fața hâdă și întunecată este întotdeauna îngrijorător; referindu-se la ororile războiului Israel – Gaza, afirmă: „De aceea sunt supărat, omule, căci știindu-te capabil de măreție, îți bați joc, distrugi, calci totul în picioare. Război, genocid, minciună..., distrugerea bunăstării, a mediului, a planetei, toate acestea, și pentru ce?"

În ciuda a tot și a toate, se poate afirma fără teama de a greși că Ben Todică este un OM împlinit din toate punctele de vedere. Cu iubire și respectul cuvenit, își amintește cu admirație de profesorii din Oravița, colegii din Ciudanovița, de personalități ale neamului și nu numai: poetul Ioan Miclău, dr. Valeriu Lupu, prof. dr. Dumitru V. Marin, prof. dr. Harry Cohn... Eseistul aduce omagii unor nume marcante ale culturii, filmului, artei, literaturii românești, care își dorm somnul de veci în grădina Domnului: Sergiu Nicolaescu, George Anca, Nae Georgescu, Sava Albu, Sonja James etc.

Cu un condei alert, acid și expresiv, Ben Todică ne oferă spre lectură un volum scris nu doar pentru inițiați. Stilul autorului de o notabilă acuratețe a ideilor, seducător și captivant, tonul colocvial și armonios de prezentare a temelor abordate eseistic, dar și atitudinea polemică implicită și explicită se constituie într-o irezistibilă invitație la lectură. Rară și prețioasă, nu numai tematic, dar și prin forma de exprimare, lectura ne atinge, când asemenea unei adieri de briză marină în sezonul estival, când asemănătoare taifunului venit pe neașteptate și cu consecințe dintre cele mai dramatice. Autorul, cu dibăcie, ingeniozitate și gânduri pline de sfințenie, și-a disciplinat atenția și a învățat să fie prezent în viața reală. După semnalarea multor probleme și neajunsuri din lumea de azi, și-a canalizat imaginația spre creația artistică, culturală, literară... și, cu aceste „arme" luptă în continuare cu ceea ce invadează zilnic viața oamenilor și a lui. Cu inteligență, determinare și implicare, trăiește, simte și transformă ceea ce observă în surse de inspirație pentru actul artistic. Astfel acceptăm viața cu gratitudine, ne bucurăm de ceea ce este pozitiv și transformăm, pe cât posibil negativul. Asta înseamnă receptivitate la mișcările vieții, la evenimentele neprevăzute, neașteptate și surprinzătoare. Acceptăm oscilarea între bucurie și durere, lumină și întuneric, între fericire și nefericire, ne străduim să depășim contrastele și dificultățile...

Observator de mare clasă și rafinament, îl preocupă tot ceea ce se întâmplă în această lume. Îl impresionează, îl scandalizează și ia atitudine când este vorba de „micime" umană. Cuvântul său este mângâiere și miere, dar și mitralieră care aruncă săgeți și anateme acolo unde se impune în speranța de a trezi conștiințe. Intenția autorului este aceea de a realiza o prezentare generală a ceea ce se întâmplă în societatea globalizată de azi. Cu toate acestea, ne sfătuiește să avem puterea de a schița uneori un zâmbet discret și umil pentru a-i mulțumi Domnului pentru bunătatea Sa. În rest, zbucium, tulburare, îngândurare, răzmeriță, dorințe deșarte fără să oferim nimic în schimb. Ne zbatem încolo și-ncoace, fără să ne uităm în interiorul nostru, să observăm cele rele și să le schimbăm după bună voirea Domnului. Căile Domnului sunt adevărate, însă „întortocheate și spiralate". Nu trebuie să dictăm nimănui direcția, ci să fim atenți la drumul pe care ni l-am ales fiecare. „Viața e poezie atunci când conștientizezi că tot ceea ce este în jurul tău și în univers face parte din tine."

Zborul în zigzag prin viață al lui Ben Todică este un tangaj continuu, despre care regretatul profesor doctor în filosofie Petre Iosub spunea: „Ben este o altă pasăre care s-a desprins de cuib să străbată nemărginirea, o solie care să dea de veste despre starea existențială a neamului românesc și despre marea lui omenie și adânca spiritualitate cu care și-a realizat identitatea printre și în furtunile istorice."

Ben Todică menționează cu acribie că a scris eseurile din *Cu brațele aripi* din „datorie față de trecutul meu și de a găsi un viitor uman, astfel încât copiii noștri să nu repete erorile istoriei. Sau, poate, eu vreau doar să împărtășesc experiențele sau să interpretez observațiile mele."

„Ben Todică simte că viața-i zbor plin de mireasma florilor de câmp, dar și zbuciumat de turbulențe de toate soiurile, astfel încât atât omul, cât și societatea umană au un parcurs șerpuit."

Dialog la Antipozi

KATHERINE MANSFIELD
Una dintre cele mai influente scriitoare de la Antipozi

Daniel Ioniță

Poet, traducător
Sydney, Australia

Katherine Mansfield, născută Kathleen Mansfield Beauchamp (14 octombrie 1888, Wellington, Noua Zeelandă–9 ianuarie 1923, la Institutul Gurdjieff, lângă Fontainebleau, Franța), este considerată una dintre cele mai importante și influente scriitoare de nuvele și proză scurtă din prima jumătate a secolului XX , din literatura de limbă engleză. Influența ei asupra stabilizării formei literare a nuvelei este larg împărtășită de critica literară.

Prietenă cu T. S. Eliot, D. H. Lawrence, Virginia Wolf și alți scriitori din grupul Boomsbuly, Katherine Mansfield – deși a murit tânără, la 34 de ani, de tuberculoză – se remarcă printr-un un stil de proză distinctiv, cu tonuri subtile și complexe, prezentate în nuanțe profund poetice.

Poveștile ei delicate, axate pe conflicte psihologice, posedă o oblicitate a narațiunii și o subtilitate de observație care dezvăluie o oarecare influență de la Cehov. Mansfield a exercitat, cum am spus, o influență importantă asupra dezvoltării nuvelei ca formă literară la începutul secolului XX.

După anii de școală (în Wellington și Londra), Katherine Mansfield a părăsit Noua Zeelandă la vârsta de 19 ani pentru a se stabili în Anglia. Deziluzia ei inițială în legătură cu capitala imperială apare în poveștile cu tentă întunecată culese în volumul *Într-o pensiune germană* (1911). Între anii 1911–1914 a publicat povestiri în revistele literare „Rhythm" și „The Blue Review", editate de briliantul critic și eseist John Middleton Murry, cu care a început o relație amoroasă în 1911, căsătorindu-se apoi cu el în 1918 – după divorțul din prima ei căsătorie (ce a durat mai puțin de 24 de ore!) cu George Bowden. Legătura cu Murry a fost una destul de furtunoasă, Mansfield părăsindu-l de două ori, în 1911 și 1913, dar de fiecare dată a fost convinsă de acesta să revină. Însă despre relațiile amoroase complexe ale scriitoarei vom clarifica mai multe lucruri spre final…

Moartea, în 1915, a fratelui ei, soldat în Primul Război Mondial, a șocat-o și a determinat-o pe tânăra scriitoare să

Katherine Mansfield

conștientizeze că are ceea ce numea „o datorie sacră" față de el și de locurile din țara natală, Noua Zeelandă. Această atitudine s-a cristalizat în *Prelude* (*Preludiu*, 1918), o serie de nuvele care evocă cu duioșie amintirile despre familia sa din Noua Zeelandă. Acestea au fost adunate în volumul *Bliss* (*Fericire*, 1920), volum reprezentativ, care i-a asigurat reputația.

În următorii doi ani, Mansfield a atins vârful creativității sale prin *The Garden Party* (*Petrecerea din grădină,* 1922), considerată de critici ca fiind, alături de *Metamorfoza* lui Kafka, una dintre capodoperele prozei scurte din

toate timpurile. Au urmat *The Voyage* (*Călătoria*), *The Stranger* (*Străinul*), *At the Bay* (*În golf*), a căror acțiune se petrece în Noua Zeelandă, precum și clasicul *Daughters of the Late Colonel (Fiicele colonelului decedat*) – o analiză subtilă și rafinată despre frustrare. Ultimii cinci ani din viață i-au fost umbriți de tuberculoză.

Dar Mansfield a devenit notorie și pentru iubirile împărtășite nu doar cu bărbați (Bowden, Murry). O vreme, iubita ei a fost Beatrice Hastigs, cunoscută poetă și scriitoare engleză, care era și model „de lux" pentru Amedeo Modigliani și alți artiști moderniști ai vremii. Mansfield a iubit-o de asemenea pe Maata, o femeie bogată din Noua Zeelandă, de etnie maori. Maata se pare că a susținut-o financiar pe Mansfield în anii pe care aceasta i-a petrecut la Londra. Maata apare în șapte povestiri ale scriitoarei, sub numele de Carlotta. Mama scriitoarei, Anne Beauchamp, acuză aceste atracții amoroase ca fiind cele care au dus la eșecul scurtei ei căsătorii, de o singură zi, cu George Bowden. Murry era mai deschis (deducem din lungimea relației lor) față de aceste trăsături din personalitatea și comportamentul privat ale scriitoarei.

Legat de Maata și de originile ei maori, Katherine Mansfield era profund deziluzionată de tratamentul represiv aplicat populației indigene din Noua Zeelandă și de reprezentarea maorilor în mod simplist, bidimensional, în literatura timpului.

Scriitoarea și-a petrecut ultimii ani din scurta ei viață încercând diferite tratamente (fără succes) contra tuberculozei, dar continuând să scrie. În 1922, la Paris, a fost tratată cu raze X de faimosul doctor rus Ivan Manoukhin, tratament întrerupt din cauza efectelor secundare nocive, imposibil de suportat. A plecat apoi o perioadă în Elveția pentru altă serie de tratamente. Aici și-a semnat testamentul și a scris și ultima sa povestire, intitulată sugestiv *The Cannary* (*Canarul*), publicată postum în revistele „Dove's Nest" („Cuibul porumbelului") în 1923 și „Something Childish" („Ceva copilăros") în 1924.

Influența scriitoarei – recunoscută pe larg în literatura engleză – s-a concretizat prin comemorarea ei în diferite feluri.

Casa și grădina din Thorndon – Noua Zeelandă, unde s-a născut, sunt acum muzeu, iar un parc al orașului îi poartă numele. De asemenea, îi poartă numele și o stradă din Menton, Franța, unde a locuit și a scris pentru o perioadă. Un premiu și o bursă importantă, Kenton Mansfield Menton, sunt oferite anual pentru a permite unei scriitoare tinere din Noua Zeelandă să lucreze pentru un an în fosta ei locuință din Menton, Villa Isola Bella. Cel mai important concurs de nuvele din Noua Zeelandă este numit în onoarea ei. Mansfield a făcut subiectul unei miniserii BBC din 1973, *A Picture of Katherine Mansfield* (*Portretul Katherinei Mansfield*), cu Vanessa Redgrave în rolul principal. Seria, formată din șase părți, include descrieri ale vieții scriitoarei, dar și scurte adaptări ale nuvelelor ei. În 2014 a fost lansat un film biografic de televiziune despre începuturile ei ca scriitoare în Noua Zeelandă, intitulat *Bliss* (*Fericire*), după titlul uneia dintre faimoasele ei povestiri. Rolul principal a fost interpretat de Kate Elliott.

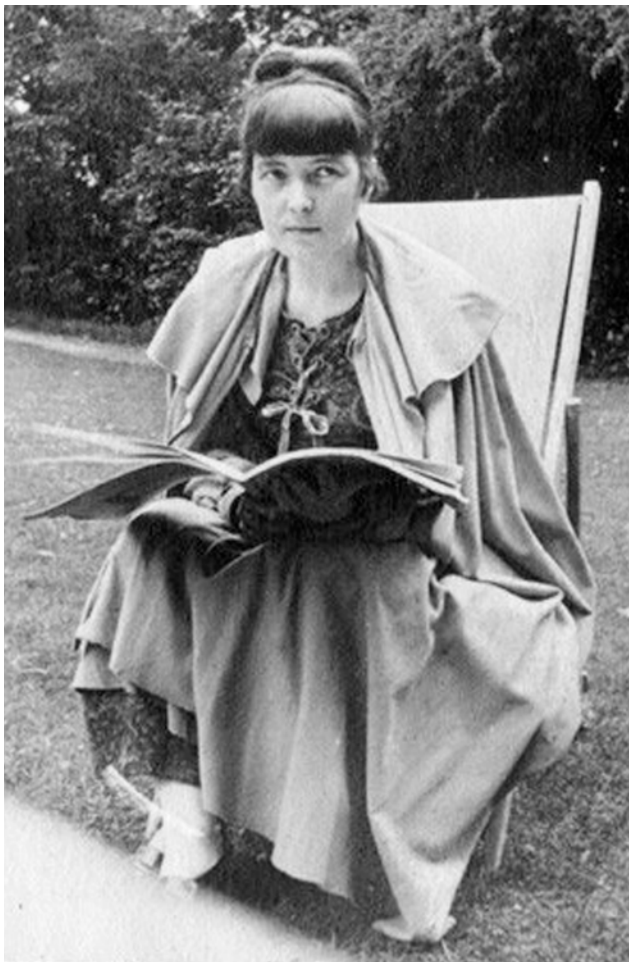

Katherine Mansfield, fotografie de Ottoline Morrell, între 1916 și 1917

Arhiva cu scrierile originale ale scriitoarei este păstrată în colecția Bibliotecii Naționale a Noii Zeelande din Wellington, iar alte materiale importante se găsesc la Newberry Library din Chicago, Harry Ransom Humanities Research Center de la Universitatea din Texas, Austin, precum și la British Library din Londra și la Biblioteca Publică din New York.

Alături de meritele ei de pioneră în arta prozei scurte pe plan internațional, Katherine Mansfield este unul dintre pilonii cruciali ai incipientei literaturi native neo-zeelandeze, unul dintre primii scriitori de la Antipozi născuți în Noua Zeelandă – și nu imigranți din fostul imperiu britanic – și afirmați pe plan mondial.

Citate din proza, articolele și scrisorile scriitoarei

„Plăcerea oricărei lecturi este dublată atunci când trăiești cu cineva care împărtășește aceleași cărți."

„Ah, ce fericire este să fii cu oamenii care sunt toți fericiți, să-i strîngi de mâini, să le strângi obrajii, să le zâmbești din ochi."

„Mintea pe care o iubesc trebuie să aibă locuri sălbatice: o livadă încurcată, în care prune aurii, întunecate cad în iarba grea, niște boscheți neîngrijiți, șansa de a vedea un șarpe sau doi, un bazin căruia nimeni nu i-a priceput adâncimea și cărări întreţesute cu flori plantate de către minte."

„Ceea ce simt pentru tine nu poate fi transmis în combinații de fraze; fie urlă, fie rămâne tăcut, dar promit – învinge cuvintele. Învinge lumile."

„Am simțit întotdeauna că marele privilegiu, ușurarea și confortul adevăratei prieteniei, este că nu trebuie să explici nimic."

„Ador Viața. Ce contează toți proștii și toată prostia? Pentru mine, nu pot afecta corpul Vieții. Viața este minunată. Vreau să fiu înrădăcinată în ea – să trăiesc – să mă extind – să respir în ea – să mă bucur – să o împărtășesc. Să dăruiesc și să mi se ceară Iubire."

„De îndată ce moare un om, îi moare și fotografia."

„Viaţa nu-i decât o suflare."

„Vreau să fiu tot ceea ce sunt eu în stare să fac din mine."

„Riscă! Riscă orice! Nu trebuie să-ţi pese de părerea celorlalţi. Fă ceea ce este cel mai greu lucru de pe lumea asta: acţionează în mod independent, priveşte adevărul în faţă!"

„Adevărul pur şi simplu nu poate da greş."

„Pentru mine, viaţa nu devine niciodată o obişnuinţă. E întotdeauna o minune."

„Sufletul pe care-l iubesc îşi are momentele lui de sălbăticie."

„Dacă ai putea să-ţi laşi inima să cadă în mine, nu ai auzi niciodată când ea va atinge străfundurile mele."

„Cea mai mare lipsă de înţelepciune este să nu iubeşti."

Sydney, Australia

„Katherine Mansfield este considerată una dintre cele mai importante și influente scriitoare de nuvele și proză scurtă din prima jumătate a secolului XX, din literatura de limbă engleză. Influența ei asupra stabilizării formei literare a nuvelei este larg împărtășită de critica literară."

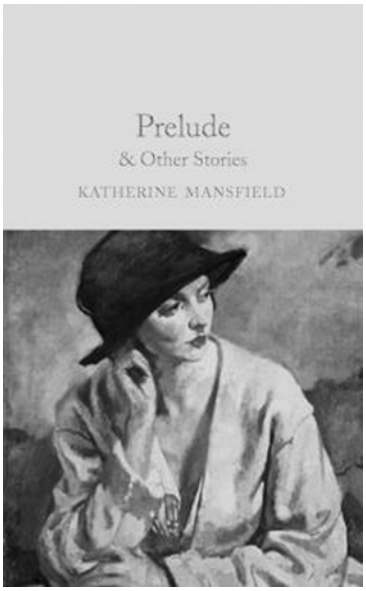

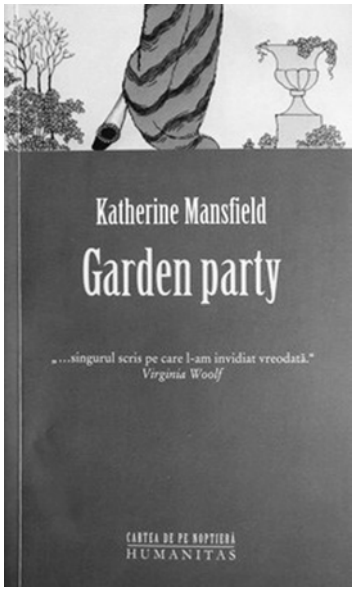

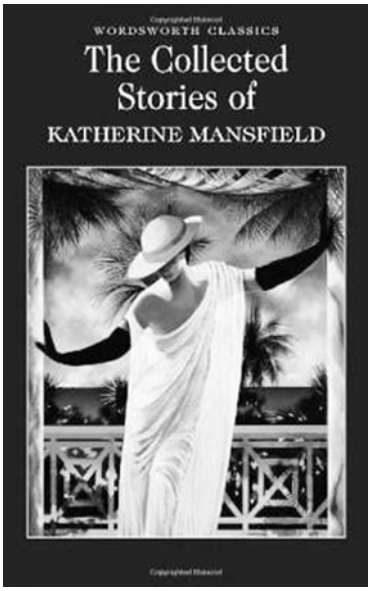

Studiu

ORFEU CA MIJLOCITOR AL EROSULUI ÎNTRE APOLINIC ȘI DIONISIAC

Vlada Zagnat

Studentă
Facultatea de Filosofie
Universitatea din București

În acest studiu propunem o analiză a mitului orfic, înțeles în raport cu dualismul *apolinic-dionisiac* [1]. Mai precis, vom evalua modul în care poate fi perceput Orfeu, ca mediator al *erosului*, prin condiția sa de *daimon*. Dat fiind faptul că inițierea de tip orfic reprezintă un etalon cultural [2], este evidentă tendința de universalizare a acestui tip de iubire (înțeleasă ca putere generatoare a iubirii de tip orfic în cultura universală). Astfel, polaritatea nietzscheană *apolinic-dionisiac* ar putea reprezenta o expresie generală a *erosului,* fiind o cheie de interpretare valoroasă a inițierii orfice. În acest demers, prezentăm elementele simbolice ale relației lui Orfeu cu Apollo și Dionysos, pentru a stabili condiția de *daimon*. Ulterior, vom ilustra caracterul lui Eros [3], care relevă forța vitală a iubirii ca oscilație între extreme. În acest context, *palingenezia* aferentă mitului orfic constituie *erosul* ca manifestare pură între apolinic și dionisiac.

Relația lui Orfeu cu Apollo și Dionysos

În primă instanță, este necesară o clarificare a condiției celor doi zei. Apollo reprezintă armonia prin excelență. Deseori asociat cu purificarea sufletului (*katharsis)*, acesta generează calmul, muzica ori proporția, ținând laolaltă universul cu tonurile lirei sale [4]. Relevant este faptul că muza Calliope, mama lui Orfeu, redă elocvența și poezia, talente pe care i le transmite cu desăvârșire fiului său. Nu este întâmplător, căci darul de a fermeca toate vietățile cu ajutorul lirei este cel care îi permite lui Orfeu inițierea sufletului. Fără asimilarea originară a apolinicului, coborârea în tenebre și, deci, salvarea temporară a lui Euridice nu ar fi posibile. Judecând după capacitatea de a vrăji prin harul muzicii *par excellence*, s-ar putea deduce o dăruire plenară lui Apollo. Cu toate acestea, nu trebuie neglijate acele elemente care sugerează relația cu Dionysos, zeul vinului, extazului și al procreării [5]. Mai cu seamă, originea lui Orfeu reprezintă un factor esențial. Muza Calliope este asociată cu Apollo, însă Oeagrus, tatăl lui Orfeu, este un rege trac. Acest aspect este relevant în măsura în care cultul lui Dionysos este originar din Tracia, spațiu recunoscut pentru frământarea bahică. Mai mult decât atât, zeul religiei orfice este considerat a fi întocmai Dionysos [6]. Privit din perspectiva dualității, Orfeu pare să fie atât inițiatorul acestei religii de tip bahic, cât și reformatorul întru Apollo.

Genealogia orfică nu este, însă, unicul element care denotă dionisiacul. Caracterul funebru al mitului este puternic marcat de acest tip de influență divină. Este bine cunoscut faptul că iubirea dintre Orfeu și Euridice nu se poate împlini, dat fiind eșecul inițierii. Astfel, în urma părăsirii ținutului lui

[1] Sintagma este introdusă pentru prima dată de **Nietzsche** în *Nașterea tragediei*, traducere de Lucian Pricop, București, Editura Cartex, 2018.

[2] Mărturie par a fi atât scrierile poeților antici Pindar, Eschil, Euripide sau Aristofan, ce constituie importante surse ale mitului orfic, cât și operele majore din cultura universală precum: *Divina Comedie*, *Romeo și Julieta*, „Alegoria peșterii". Una dintre cele mai complexe abordări ale inițierii lui Orfeu este, probabil, cea a lui Ovidiu, din *Metamorfoze* (X,1-86).

[3] Conform descrierii lui **Platon** din *Banchetul*.

[4] **W. K. C. Guthrie**, *Orpheus and Greek Religion: A Study of the Orphic Movement*. Princeton University Press, 1993, pp.32–33.

[5] Această sumară descriere a lui Dionysos evocă frenezia și vitalitatea *erosului*.

[6] **W. K. C. Guthrie**, *Idem*, p.41.

Hades, Orfeu se orientează către Apollo, renunțând definitiv la riturile orgiastice specifice lui Dionysos. Este evidentă, deci, necesitatea de lumină și purificare aferentă tumultului erotic. Această răzvrătire împotriva originilor bahice va fi aspru pedepsită de către Dionysos, care va hotărî moartea lui Orfeu [7]. Mânat de gelozia pentru Apollo, zeul va trimite bacantele [8] să-l sfâșie în bucăți, înfăptuind apogeul riturilor dionisiace [9].

Având în vedere dualismul apolinic-dionisiac, se poate constata caracterul oscilant al lui Orfeu. Tensiunea dintre cele două stadii este cât se poate de evidentă, generând, totodată, numeroase semnificații ale mitului orfic. Această dublă relație poate fi regăsită în unele reprezentări ale vaselor atestate în secolul al V-lea î. Hr.. Orfeu este imaginat în veșminte elene, îmblânzind cu muzica sa barbarii traci care-l înconjoară [10]. Această ceramică evidențiază întocmai contrastul dintre principiul htonic și cel olimpian [11], dar și modul în care se complementează, creând unitatea mitului orfic.

Condiția de *daimon:* Eros

În cele ce urmează, vom evalua condiția de *daimon* a lui Orfeu, care este elocventă în interpretarea lui ca mediator al *erosului*. Această calitate este caracteristică semizeilor și corespunde abilității de oscilare între stadii de existență [12], de obicei între uman și divin. Nu numai că percepția lui Orfeu ca *daimon* clarifică starea lui alternantă apolinic-dionisiac [13], ci și plasarea „între", zbaterea continuă ca expresie erotică. Interesant este faptul că imaginea arhetipală a *daimon*-ului este Eros, al cărui dinamism umple întregul univers. Natura specifică a acestuia este confirmată de *Imnurile orfice*: „Te chem, măreț, pur, iubitor și dulce Eros, arcaș înaripat care aleargă rapid pe o cale de foc, care se joacă împreună cu zeii și oamenii muritori. Inventiv, având dublă natură, ești stăpân în toate: în eterul cerului, pe mare și pe pământ." [14]

În dialogul lui Platon, *Banchetul,* această condiție intermediară surprinde însăși esența iubirii. Puterea erotică fascinează prin abilitatea de a transcende viața și moartea. Eros ca *daimon* este recognoscibil în plan uman, reușind,

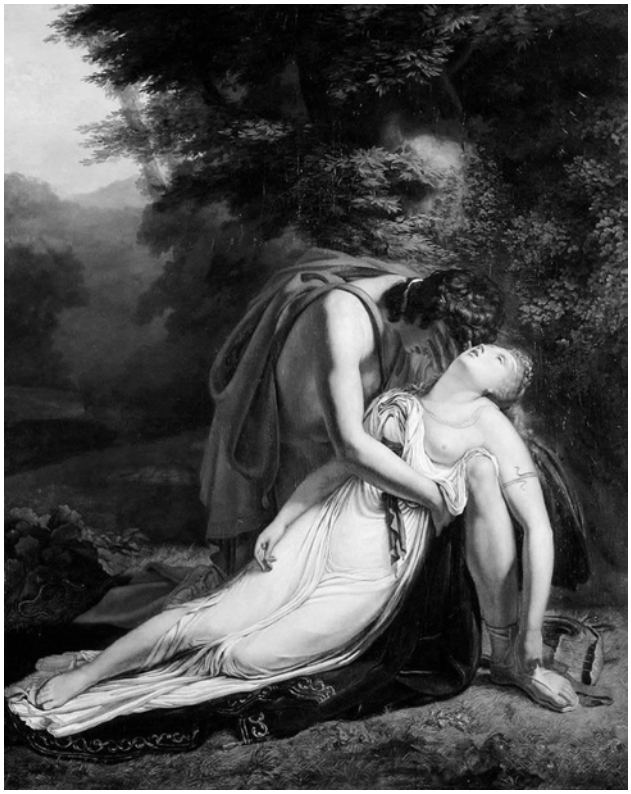

Ary Scheffer (1795–1858), *Orfeu plângând moartea lui Euridice*, cca. 1814

totodată, să acceadă către zei, fapt ce denotă capacitatea iubirii de a consimți corporalitatea și divinul deopotrivă.

Și astfel, aflându-se între cele două lumi, Eros umple golul dintre ele și le leagă într-un singur Tot, unindu-l pe sine cu sine. Zeii nu au de-a face nemijlocit cu oamenii, ei nu se apropie și nu stau de vorbă cu ei, nici în trezie, nici în somn, decât prin mijlocirea naturii daimonice. Iar acela dintre oameni care se pricepe la asemenea mijlociri este un om daimonic. În schimb, cel care se pricepe la orice altceva, artă sau meșteșug, nu este decât un simplu meseriaș. Daimonii de care vorbim sunt mulți și de tot felul, iar unul dintre ei este Eros. *(Banchetul,* 203a).

Această relație dintre uman și divin reflectă, mai cu seamă, influența mitului orfic asupra lui Platon. În *Phaidon* se regăsește celebra idee de materialitate care contaminează sufletul și îi îngreunează ascensiunea:

„Iar această corporalitate, iubite prieten, trebuie să o gândim ca ceva greu, compact, ca de pământ, vizibil, astfel că sufletul încărcat cu corporalitate, înspăimântat de invizibilul meleag zis tocmai al lui Hades, Nevăzutul, este atras din nou către tărâmul celor ce se văd, unde tot dă târcoale printre monumente funerare, printre locuri de îngropăciune, în preajma cărora chiar ar fi fost văzute arătări de umbră ale sufletelor moarte – tocmai chipul în care se pot înfăţișa

[7] **Ovidiu**, *Metamorfoze*, XI, 40.

[8] Originea tracică a acestor femei simbolizează întoarcerea la rădăcini a lui Orfeu în pragul morții.

[9] **W. K. C. Guthrie**, *Idem*, pp. 41–42.

[10] *Ibidem*, p.45.

[11] Principii reprezentative pentru dualismul apolinic-dionisiac.

[12] **Robert McGahey**, *The Orphic Moment*, State University Of New York Press, 1994, p. 43.

[13] *Ibidem,* p. 45.

[14] „To Eros", *The Orphic Hymns*, tr. Apostolos N. Athanassakis, Benjamin M. Wolkow, The Johns Hopkins University Press, 2013.

asemenea suflete care, eliberate de trupul lor nu în stare de puritate, ci de participare la vizibil, sunt, prin urmare, ele însele vizibile." (*Phaidon*, 81d).

Luând în considerare efectul purificator al iubirii, dar și caracterul orfic, putem infera că însuși *erosul* reprezintă această forță mediatoare între planuri. Dincolo de uman, sufletele celor îndrăgostiți s-ar putea bucura de un „banchet etern". Analog, cei care nu sunt prinși în vraja erosului ar putea zace în „mocirla" propriei corporalități sufletești. [15] Relația dintre cele două tărâmuri este surprinsă astfel de către Platon: „Și este literalmente adevărat că, atunci când ochiul sufletului este scufundat în slăbiciunea barbară a mitului orfic, dialectica îl atrage ușor și îl conduce în sus" [16]. Astfel, eșecul inițiatic al lui Orfeu capătă noi valențe din perspectiva daimonică. Tocmai pentru ca împărtășește această condiție, el este capabil să pătrundă în tărâmul lui Hades, reușind să o recupereze temporar pe Euridice. În calitate de mediator al *erosului,* Orfeu deține abilități excepționale care depășesc umanul. Așa se explică faptul că în urma coborârii în tenebre, el este capabil să evadeze. [17] Cu toate acestea, Orfeu nu aparține divinului, motiv pentru care comite neascultarea în urma căreia o pierde pe iubita sa definitiv. [18]

[15] **Robert McGahey**, *Idem,* p.58.

[16] **Platon**, *Republica* 533d-e, apud **R. McGahey**, p.59.

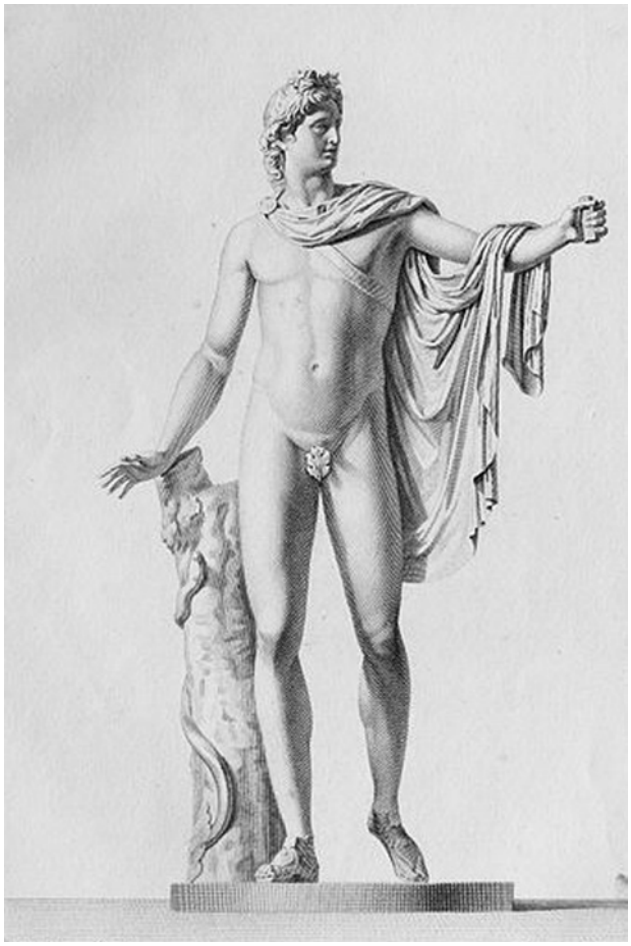

Apollo Belvedere, gravură de J.-B. H. Bourgois după desenul lui Pierre-Michel Bourdon (1778–1841), 1813, Biblioteca Națională a Franței

Erosul ca oscilație între apolinic și dionisiac

În paradigma aspectelor anterior enunțate, putem confirma similaritatea dintre Orfeu și Eros, prin prisma condiției de *daimon*. Totodată, se poate observa efectul erotic generator în raport cu dualismul apolinic-dionisiac. Iubirea reprezintă una dintre principalele chei de interpretare a mitului orfic, căci ea este cea care generează purificarea aferentă inițierii și, implicit, *palingenezia*. Dincolo de efectul kathartic, *erosul* oferă o unitate a vieții, tocmai datorită dinamicii universale: „Toate lucrurile se păstrează prin unitatea părţilor lor, iar prin împrăştiere ele se nimicesc; iar unitatea părţilor se naşte din Iubirea ce există între ele; aceasta se poate vedea în humorile corpului nostru ca şi în elementele Lumii [...] Lumea şi corpul nostru se desfac; iar armonia se naşte între ele din Iubirea naturală. De aceea Orfeu a cântat astfel despre Iubire: «Tu singură, Iubire, cârmuieşti toate lucrurile lumeşti»". [19]

Fără această forță vitală a *erosului,* Orfeu nu ar fi putut să pătrundă în Infern și, deci, să parcurgă etapa esențială a *catabazei*. Coborârea conștientă a spiritului marchează cu desăvârșire inițierea ritului orfic și accentuează totodată legătura cu cei doi zei: „Raporturile sale cu Dionysos și Apollon confirmă reputația sa de *întemeietor de mistere*, căci e vorba de singurii zei greci al căror cult implică inițieri și *extaz* (bineînțeles, extazuri de tipuri diferite, ba chiar antagonice)." [20]

Finalul mitului orfic relevă cu acuratețe această tensiune întru purificare, sub forma unei antiteze care, în mod paradoxal, unifică. Pierderea definitivă a lui Euridice îl înfățișează pe Orfeu dezorientat în fața extremelor. Astfel, are loc o ultimă alegere – orientarea către Apollo, zeul solar al înțelepciunii și armoniei. Purificarea nu are loc, însă, doar ca urmare a înlocuirii riturilor orgiastice. Din această perspectivă, ar părea că apolinicul corespunde unei alegeri dezirabile a sufletului. Însăși sacrificarea lui Orfeu prin intermediul bacantelor presupune katharsis. De aceea, mijlocirea *erosului*

[17] Abilitatea de a părăsi tărâmul lui Hades este cu totul neobișnuită.

[18] **Ovidiu**, *Metamorfoze*, X, 55.

[19] **Marsilio Ficino**, *Asupra Iubirii sau Banchetul lui Platon,* traducere de Sorin Ionescu, Institutul Italian de Filosofie, 1942, p. 129.

[20] **Mircea Eliade**, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000, p. 341.

Émile Lévy (1826–1890), *Moartea lui Orfeu*, 1866, Muzeul Orsay, Paris

trebuie privită ca raport, dată fiind condiția intermediară a daimonului; altminteri, ea ar presupune o simplă alegere. Mai mult decât atât, Orfeu simbolizează zbuciumul între extreme, frenezia eminamente erotică.

Concluzii

Așadar, consider că interpretarea mitului orfic din perspectiva dualismului nietzschean apolinic-dionisiac denotă o mai mare coerență. Fie că este vorba despre o analiză bazată pe elementele constituente ale inițierii lui Orfeu, sau despre aprofundarea efectului kathartic al *erosului,* înțelegerea mitului ca raport oferă valențe simbolice. Condiția de *daimon,* pe care, de altfel, o împărtășește însuși Eros, contribuie semnificativ în clarificarea raporturilor lui Orfeu cu planurile uman și divin. Astfel, ideea de zbatere între extreme ca urmare a efectului erotic constituie o importantă cheie de interpretare a *palingeneziei*.

București, august 2021

Bibliografie :

Platon, *Phaidon*, traducere de Petru Creția, București, Editura Humanitas, 2006.

Ovidiu, *Metamorfoze,* „Cartea a X-a" și „ Cartea a XI-a ", traducere de Ion Florescu și Petru Creția, București, Editura Academiei R. S. România, 1959, pp. 199–234.

„To Eros", *The Orphic Hymns*, tr. Apostolos N. Athanassakis and Benjamin M. Wolkow, The Johns Hopkins University Press, 2013.

Eliade, **Mircea**, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2000.

Ficino, **Marsilio**, *Asupra iubirii sau Banchetul lui Platon*, traducere de Sorin Ionescu, Institutul Italian de Filosofie, 1942.

Guthrie, **W. K. C.**, *Orpheus and Greek Religion: A Study of the Orphic Movement*. Princeton University Press, 1993.

McGahey, **Robert**, *The Orphic Moment*. State University Of New York Press, 1994.

"Darul de a fermeca toate vietățile cu ajutorul lirei este cel care îi permite lui Orfeu inițierea sufletului. Fără asimilarea originară a apolinicului, coborârea în tenebre și, deci, salvarea temporară a lui Euridice nu ar fi posibile. Judecând după capacitatea de a vrăji prin harul muzicii par excellence, s-ar putea deduce o dăruire plenară lui Apollo. Cu toate acestea, nu trebuie neglijate acele elemente care sugerează relația cu Dionysos, zeul vinului, extazului și al procreării."

Studiu

PELTZ ŞI LUMEA LUI (II)

Rodica Lăzărescu

Critic literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

„Guri ilare, frunți strâmbe, picioare șubrede – Calea Văcărești e un imens panopticum închipuit de o minte scăpată din hățuri. Sunt suflete, aici, spre care, ca să le apropii, trebuie să urci câteva trepte; sunt altele, spre care, ca să le pricepi, trebuie să scobori trepte…"

(***Calea Văcărești***)

La cumpăna a două veacuri, al XIX-lea și al XX-lea, la câteva minute de mers pe jos din Calea Victoriei prin Lipscani ori Smârdan sau cu tramvaiul ce pornește din Piața Sfântul Gheorghe, se deschide o altă *cale*, un cartier atât de diferit de lumea strălucitoare a Podului Mogoșoaiei: Calea Văcărești. [1]

Urcând vreo zece metri din strada Patriei (unde fusese pe vremuri Pușcăria sau Carcera), plină de dughenele de *haine vechi*, se intră într-o lume nouă: cartierul evreiesc. Se poate ajunge și prin strada Carol (fostă Ulița Franțuzească – aici aflându-se consulatul francez, fostă Ulița Șlicarilor, viitoare 30 Decembrie), prin Ulița Nemțească (Smârdan), prin Ulița Ovreească. Dar primul drum este de preferat, căci trece prin fața Templului celui Mare (Coral), zidit și gospodărit în chip modern, cu totul altfel decât micile lăcașuri de rugăciuni din cartier, și apoi pe lângă Taica Lazăr care a adunat toate ghetele vechi din lume, acoperind fațadele dughenelor, printre pantaloni, fuste, haine, tunici, corsete, ciorapi, batiste.

Pe stânga, Calea Văcărești se deschide – așa cum stă bine poporului cărții – cu faimoasa *Vechea Anquarie Pinath – casă proprie de încredere – fondată la 1878*. În vitrină atârnă o pereche de bretele alături de un tales, o duzină de cărțulii de rugăcini ebraice și peste ele *Minunile sfântului Anton* și *Iancu Jianu, părintele săracilor*. Și un anunț: în Fundătura Făurari se închiriază convenabil un pat, alături de un afiș care invită la serata de gală organizată de *Societatea Croitorilor De Damă* în sala *Pomul verde – ținuta de rigoare*.

Pe partea dreaptă, venind dinspre Lipscani, o cafenea de curând deschisă, o lună redevine bodegă, altă lună atelier de *instalații tehnice* și alta e închiriată unei ghicitoare în palmă.

La nr. 1, hala vechiturilor sau, cum arată firma, *Hala de antichități și mobile de ocazie – 1 Calea Văcărești 1*, dărâmată în 1932, seamănă cu Hala Traian de azi: lungă de 50 de pași, înaltă de șapte metri, vopsită în roșu. Adăpostește boxe, în care negustorii au înghesuit tot felul de mărfuri: lângă o mobilă de nuc odihnește o colecție de mărci marocane, alături de viori și țambale stau culcate statuete îngălbenite și ghete cu elastic, păsări de toate neamurile, cărți, bastoane, șireturi de ghete, farfurii, gulere, dulapuri, amestec spăimântător de artă și grotesc.

Peste drum, la bodega lui Haimovici, și berea și vinul și gustările sunt cușer. De altfel, și pe Dudești, la *Peștele cu solzi* și la *Lupu roșu*, ca și în toate cârciumile cartierului.

Pe dreapta și pe stânga străzii se înșiră prăvălii mici, cu femei slabe în dosul rafturilor încărcate cu mătăsuri ieșite la soare, băcănii etalându-și în vitrină sărmanele lor *delicatese*, cârciumi cu băieți moțăind pe scaune, un cinematograf cu afișul aproape șters de ploi și de vreme, ateliere de croitorie, de pălării – o firmă cu un joben uriaș pe un cap minuscul.

La tot pasul, găsești cârnățării și măcelării: *Măcelăria Malbin – supravegherea Somrei Hadas*, *Măcelărie și tăiere de păsări, proprietatea congregațiunii Templului Coral*, *Păstrămăria și gâște îndopate La Bianovici*, idem *frații Pistner*, cârnățării *spaniole*, grătar la Calman și la Știul, la *Nicu cel Bun*, la Petrică Neagu.

[1] Reconstituire din romanele lui **I. Peltz**, precum și din evocarea lui **Marius Mircu**, *Romanul unui romancier – I. Peltz*, în „Revista cultului mozaic", nr. 249, 15 martie 1971, pp. 6–7.

Printre băcănii, cea mai selectă de pe strada Traian e băcănia lui Rahmil, în care singurul vânzător, Idl Chiorul, e de o bună dispoziție contagioasă, invitându-și clienții pe muzica romanței la modă în cartier, *Idl mit deim Fidl* (*Idl cu vioara*). Nu-i de lepădat nici băcănia lui Goldenberg, lângă hala de vechituri.

Pe Traian, chiar în gura străzii, se întinde un loc viran, după care dai de un fel de han în care locuiesc cizmari și croitori, studenți din îndepărtate târguri dorohoiene, spălători de vase la marile restaurante, cerșetori. Alături de hanuri mizere, se înșiră căsuțe cu intrarea la stradă, fiecare cu câteva trepte – mici prăvălii de coloniale, sticlărie, un atelier fotografic, o săliță de dans, în fund o școală, o cârnățărie. La nr. 19, un gang se cască negru, diform, *ca un înalt gâtlej fantastic* [2]. Pe trotuarul casei – o bragagerie ținută de un albanez care locuiește o lună în București și unspreceze în munți, undeva prin Macedonia. Alte curți triste. Alte case, acestea cu balcon, *ca o gâlcă cu zăbrele galbene sub gușa acoperișurilor* care încep imediat deasupra. [3]

În ceainării (să amintim câteva: *Adevărata Ceainărie Comercială*, *Ceainăria la Regele David*, *Ceainăria la David cel Bun*, *Ceainăria la Streit*), *caracatiță de fum și sudoare, uriașă, lată și sufocând, scundă, cu mesele claie peste grămadă și înghesuiala consumatorilor de șase ceasuri un ceai*. [4]

Cafeneaua *La David cel bun* are două săli, în cea mare se adună lume de tot felul, în sala mică vin oameni aleși: meseriași, funcționari, care se simt legați unul de celălalt printr-o mare plăcere de a discuta chestiuni înalte. Tot aici se joacă biliard și se acordă premii.

Cartierul este împânzit de lăcașuri de rugăciuni în care „Dumnezeu ia loc alături de evlavioși în banca aproape putredă de ani" [5]: la câțiva pași de Calea Văcărești, cum intri prin Fundătura Sticlarilor, strivită între două temple impozante, unul alături – Fraterna –, celălalt peste drum – Unirea Sfântă (devenit apoi muzeu evreiesc), se ridică sinagoga *Avram Berl Zisu*, fondată în 1865, cu doi ani înainte de Templul Coral (cea mai veche clădire de sinagogă ortodoxă din București). Pe strada Legislatorului, „turtită între un perete și niște uluci jupuite de râia timpului" [6], mai dai de o mică sinagogă. Mai e și templul *Baron M. de Hirsch* (fondat cam în primul deceniu al secolului al XX-lea).

Și, desigur, undeva, prin Dudești, *Crucea de piatră* – casa *fetelor*, fără de care imaginea acestui univers n-ar fi completă: o clădire pătrată, de-o șchioapă, în jurul căreia se întinde o fâșie pustie de pământ ca un nobody land ce o desparte de restul cartierului, izolând-o ca pe o ființă ciumată.

Hala de antichități de pe Calea Văcărești. Fotografie de Iosif Berman, anii '20. Sursa: pagina de facebook Cartierul evreiesc.

Calea Văcărești (doar până la *Lemetru*), Calea Dudești (până la școala Ciocanu), străzile Traian și Raion, Bradului și Câmpoduci, Olteni și Mircea Vodă, Făurari și Dobroteasa, Căuzași și Trinității, Vulturi și Colonel Orero, Cantemir și Labirint și parte din Nerva Traian delimitează un perimetru în care de decenii își duce traiul o lume mizeră, de nimeni cunoscută, atât de aproape și totuși atât de departe de restul orașului. O insulă izolată, în care viermuiește o faună umană pestriță: precupețe, cheflii, cerșetori, vânzători ambulanți, actori rataţi, cămătari, vagabonzi, doctori, schilozi, prostituate. O lume *mâncată de molii*, ascunsă cunoașterii, dar care, odată adusă în lumina reflectoarelor, a suscitat interesul, a stârnit curiozitatea, a șocat. A făcut concurență celeilalte căi, *Calea Victoriei*, și a intrat în conștiința cititorilor alături de numele creatorului ei spiritual. O lume care s-ar fi șters definitiv din conștiința bucureștenilor de nu ar fi existat I. Peltz.

Dacă pe harta geografică a orașului perimetrul Dudești-Văcărești a dispărut de mult, pe harta lui culturală el ocupă un loc de frunte, căci, prin scrierile sale, fiul umilului cartier a transformat aceste locuri, cu care s-a identificat până la confundare, într-o adevărată Atlantidă.

Pentru a ni-l apropia, trebuie să urcăm câteva trepte către sufletul său.

„Gascon simpatic [7], *omul e rotund, jovial, optimist, flecar și umorist; împrăștie simpatie; nu crezi în ce spune, pentru că are aerul să nu creadă nici el, deși, în fond, e convins…"* [8]

Cu toate că *„se bucură de reputația unui neîntrecut campion al divinității Bachus* – susține Camil Baltazar – *nu mi-a fost dat nicicând să-l văd în ceea ce se cheamă «stare de ebrietate». […] Persoana lui e echilibrată, cumpănită, oarecum sfătoasă*

[2, 3, 4] **Cicerone Theodorescu**, *Cu I. Peltz pe Calea Văcărești*, în „Reporter," an I, nr. 3, 20 decembrie 1933, p. 5, reprodus în *Romanul românesc în interviuri*, pp. 715–721.

[5, 6] **I. Peltz**, *Calea Văcărești*.

[7] **E. Lovinescu**, în *Sburătorul. Agende literare*, vol. III, București, Editura Minerva, 1998, p. 180.

[8] **E. Lovinescu**, *Cântăreţul „tristeţii" sale şi a altora: I. Peltz,* în *Memorii, III. Portrete şi scene din viaţa literară*, București, Editura Adevărul, [1937], pp. 37–43 .

la vorbă, ca tot omul deprins să vorbească în și pentru lume și îndeobște în mulțime." [9]

Cunoscuții susțin că *„avea o ciudată sonoritate a glasului. Își scutura când și când părul-bogat ca o coamă de leu și te privea direct în ochi cu un fel de mirare hazlie"*. [10]

Calitatea deosebită a glasului i-a impresionat pe contemporani:

„Fără să aibă spirit oratoric, posedă o însușire de a repeta cu elocvență și a întări cu elocvență o frază, un gând, o idee. La aceasta îl ajută un organ plăcut auzului și perfect difuzor." [11]

A rămas în memoria celor care l-au cunoscut ca un *„strălucit conferențiar"*, care *„putea vorbi câteva ore în șir, fără să-și arunce privirea pe vreo ciornă. Avea un glas de tribun și obiceiul de a-și presăra frazele cu anecdote..."* [12]

În ciuda anilor ce se scurg implacabil, *„nu îmbătrânea. Își păstra același mers ușor legănat, același zâmbet ironic, aceeași voce sonoră, ușor guturală, aceeași credință nestrămutată în frumusețea vieții. [...] Optimist chiar în cele mai aspre încercări ale vieții, curajos, tenace, vesel..."* Însăși fiica sa, pictorița Tia Peltz, afirma, ori de câte ori evoca figura tatălui ei, că acesta „s-a născut bătrân și a murit copil", metaforizând astfel nealterarea sufletească a scriitorului, cu toate încercările dramatice la care a fost supus.

Ajuns la vârsta psalmistului, omul nu e deloc trist: *„prietenos, volubil, vizitat de nostalgii ușoare, sigur pe el fără trufie, folosind cu naturalețe formule pompoase (strălucitul poet cutare, genialul prozator cutare), dăruindu-le inele de aur cu pietre rare în stilul criticii generației lui Nichita Stănescu, stil pe care însă fostul redactor al «Literatorului» nu de la contemporani îl preluase, ci direct de la Macedonski."* [13]

Chiar cu câteva săptămâni înainte de *petrecerea* în lumea umbrelor, *„cufundat adânc într-un fotoliu, făcea eforturi spre a vorbi, epuizarea fiind ireversibilă. Numai privirea și zâmbetul, complice cu câte o vorbă de duh, încercau să înfrunte suferința măcinătoare."* [14]

Dintre apropiații lui, nu puțini sunt cei care au sesizat natura dual㠠a lui Peltz și au exprimat acest lucru sub diverse formulări. Pentru unii, Peltz este asemenea unui *„erou bernsteinian, surprins între două conflicte: exterior unul, celălalt interior"*. [15] Cicerone Theodorescu vede cum *„îi vine să râdă cu un ochi și cu unul să plângă"*. [16]

Al. Raicu, omagiindu-l la optzeci de ani, constată că omul vesel, exuberant chiar, în permanență pus pe șotii, se dedublează în operă, [17] în vreme ce Camil Baltazar se declară contrariat și recunoaște că *„făptura umană* [a lui Peltz] *are ceva care mă respinge. [...] Există o deosebire fundamentală între insul care își pune probleme de conștiință, între pesimistul zugrav al destinelor tragice, al personajelor suferind de mizerie și boală și omul de pe stradă, un om cu zâmbetul pe buze, pornit spre glumă, uneori flecar și iubitor de calambururi, mucalit, amator de farsă, ba adeseori el însuși farsor."* [18]

Urzit parcă dintr-un ghem de contradicții, Peltz pare a-l întrece chiar pe Ianus cel cu două fețe! Cu o înclinație nativă către pamflet, pe care și-o explică drept caracteristică a rasei (evident dublată de ucenicia în preajma lui Cocea și de admirația pentru Arghezi), altoită pe un fond excesiv liric, omul e bonom, jovial, flecar, ironic-mușcător, împrăștiind vorbe de duh și iradiind bună-dispoziție, dar și pătruns de toate durerile lumii, suferind, aproape fizic, de suferințele celor din jur, îndurerat până la lacrimi de durerile altora. Personaj nelipsit al cafenelei bucureștene, mânuiește farsa ca armă de luptă. Este, în același timp, delegat al mahalalei, capabil să-și dea, fără să stea pe gânduri, paltonul confratelui năpăstuit. Este ironic până la răutate cu prostia fudulă și bun până la prostie cu dezmoșteniții soartei.

Dacă nu e la redacție (la una sau la mai multe dintre zecile prin care a trecut), dacă nu e la masa de lucru din casa aflată pe str. Traian, la numărul 21, îl găsești la cafenea.

După lungi ore petrecute în fața șvarțului, ore presărate cu vorbe de duh, pus pe glume, scriitorul nu se dezminte:

*„– A... Plata! face mirat d. Peltz către chelnerul uitat de o jumătate de oră. Dar **sinonime**... nu mai faceți? îl întreabă d. Peltz foarte serios pe omul cu șervetul alb.*

– Facem... cum nu!... dar numai duminică.

– Cum? Numai duminică?... dar la «Corso» le face în fiecare zi.

– Ei... «Corso»!... [19]

Cel mai adesea, e la *Capșa*, cafenea sau, mai curând, stare de spirit. Într-o zi, povestește Bogdan Amaru, *„Peltz sorbea tacticos un coniac [...]. Coniacul era destul de bun, iar romancierul se simțea indispus.*

---

[9] **Camil Baltazar**, *Un romancier social*, în vol. *Scriitor și om*, București, Casa Școalelor, 1946, pp. 109–110.

[10] **Al. Raicu**, *Peltz, urzitorul de tristeți...*, în *Luminile oglinzilor*, București, Editura Minerva, 1974, pp. 122–131.

[11] **Camil Baltazar**, *loc. cit.*, p. 109.

[12] **Isaiia Răcăciuni**, *Amintiri*, București, EPL, 1967.

[13] **Florin Mugur**, *Stăpânul casei*, în „Viața Românească", nr. 33, octombrie 1980.

[14] **M. Rudich**, *Peltz (delegat al mahalalei)*, în „Izvoare", revistă literară a Asociației scriitorilor israelieni de limbă română, Tel Aviv, nr. 10, noiembrie 1981, p. 17.

[15] **V. B.**, *De vorbă cu d-l I. Peltz, autorul noului roman **De-a buşilea***, în „Rampa" , anul XIX, nr. 5666, 29 noiembrie 1936, p. 1, reprodus în *Romanul românesc în interviuri*, pp. 745–749.

[16] **Cicerone Theodorescu**, *art. cit.*

[17] **Al. Raicu**, *Peltz la 80 de ani*, în „Tribuna României", nr. 153, martie 1979.

[18] **Camil Baltazar**, *art. cit.*, p. 109.

[19] **I. Podeanu**, *Douăzeci de minute cu d. I. Peltz*, în „Rampa", XVII, nr. 5001, 14 septembrie 1934, p. 1, reprodus în *ant. cit.*, pp. 726–730.

Pe la geam, pe trotuarul din față, defila secretarul diplomatic – cel cu falca bandajată. Deodată, Peltz face semn secretarului să intre. Derbedeul intră în cofetărie și așteaptă. Scriitorul îl trimite la poștă, cu următoarea telegramă adresată lui Dinu Nicodin, care locuia drept deasupra lui: ***«Sunt în cofetărie. Stop. Vino să luăm un coniac. Stop. Peltz.»****.*

Peste vreo patru ceasuri, ajunge, Dinu Nicodin scoboară repede jos. Peltz, așteptând, înghițise mereu la coniacuri până se îmbătase turtă. Cum vede pe Nicodin, se ridică anevoie de pe scaun, clătinându-se:

– Hai monșer, ce dracu! Doar te-am chemat telegrafic! Ce-i de făcut? S-a-mbătat Balzac!

Dinu Nicodin cheamă chelnerul și trimite o telegramă lui Peltz, cu care se cinstea în cofetărie: ***«Regret Balzac turtă. Stop. Sărut Peltz.»****. După asta, cheful și complimentele reciproce s-au lungit până la miezul nopții."* [20]

Tot din evocarea lui Bogdan Amaru aflăm că *„Peltz are vreo zece secretari, recrutați dintre vagabonzii și negustorii de nasturi, ambulanți, de pe Calea Văcărești. Sunt foști camarazi de mizerie, de pe vremea când și Peltz era un vagabond, vânzător de piuneze și nasturi. Printre aceștia, are un diplomat – fost vânzător de ace de siguranță; un secretar financiar, fost mardeiaș – și un secretar literar, fost lipitor de afișe cinematografice. Legătura dintre romancier și personalitățile culturale, adică scrisorile de natură platonică, le duce lipitorul de afișe. La oamenii politici, Peltz trimite pe mardeiaș, un oarecare Aristide Baroți, grec de origine, individ solid și cu o falcă bandajată, pentru că s-a încăierat cu vardiștii, pe când era trimis de romancier într-o misiune diplomatică. Însă, pe lângă droaia de secretari-vagabonzi, care trăiesc de pe urma prozatorului, Peltz mai e de o generozitate incredibilă. Trei sferturi din ambulanții bucureșteni au primit cadou, de la scriitor, cravate, ciorapi, pălării, ghete sau cămăși. O dată s-a dezbrăcat de pardesiu și l-a dăruit unui tânăr. Portarul de la librăria Alcalay – și câți alți portari! – are cravate și ciorapi donați de Peltz."* [21]

Generozitatea lui Peltz, prilej de ironie pentru unii cunoscuți, dar mai ales de numeroase neplăceri conjugale, nu reprezintă semnul unui orgoliu nemăsurat de om înstărit. Nu știu câți dintre contemporani au înțeles că Peltz, dăruind nimicuri, cumpărând de la ambulanți obiecte, inutile de altfel, încerca să ajute niște oameni aflați în situația disperată în care fusese și el, nu cu mulți ani în urmă. Atât îi stătea în puteri să facă și nu ezita niciun moment când era vorba să sară în ajutorul cuiva.

Recunoscut drept *delegat al mahalalei* de toți umiliții și mâhniții ce-și îndreptau pașii și speranțele către locuința din strada Traian, binecunoscută tuturor, Peltz a trăit el însuși *„toate tristețile și rarele bucurii, toate amărăciunile și*

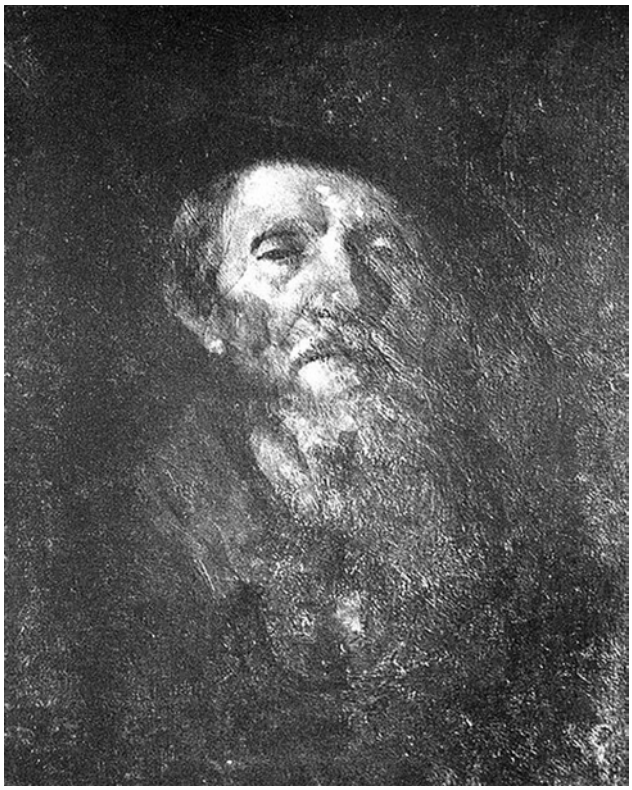

Nicolae Grigorescu, *Portret de evreu*, 1864

nădejdile oamenilor din cartier până la totală identificare cu cartierul întreg". Oamenii îi băteau la ușă, împinși de cine știe ce necazuri, Peltz îi asculta, *„calmul său liniștea, vorbele și surâsul său încurajau, întăreau inimile – și, dacă era cazul, scria și câte o jalbă și, la rându-i, se ducea să bată la ușa autorității. Umorul și farmecul personal facilitase gazetarului și scriitorului stabilirea multor relații, printre acestea și cu înalți funcționari de care depindea libertatea cetățeanului"*. Unora dintre aceștia, cu veleități literare, Peltz le „pieptăna" producțiile – schițe, articole, „opere" dramatice. Grație unor asemenea legături, Peltz izbutea, adesea, să înlăture câte un necaz. Dar, tot din cauza acestor relații, cunoscute, *„s-a țesut în jurul său pânza unor șușoteli, a unor suspiciuni, ba chiar a unor acuzații, prea puțini vrând să priceapă că Peltz, utilizând raporturile sale de prietenie cu oamenii autorității dădea doar o mână de ajutor celor ce îl solicitau"*. [22]

Popularitatea omului Peltz, care o întrece pe cea a operei, *„se explică* – după opinia lui Camil Baltazar – *prin aceea că simpatia pe care o proiectează romancierul asupra eroilor săi, în scrierile sale, omul o practică militant în viața de fiecare zi, față de semenii săi. N-am pomenit ins mai sociabil și mai camarad, în sensul obiectiv al cuvântului, față de omul din mulțime ca Peltz"*. [23]

[20, 21] **Bogdan Amaru**, *Capșa – Cafenea cu genii și tutun*, în „Vremea", Paști, 1935, pp. 14; 25.

[22] **M. Rudich**, *art. cit.*

[23] **C. Baltazar**, *art. cit.*, p. 108.

Fiica scriitorului a evocat, ori de câte ori a avut prilejul, momente din viața tatălui său, insistând pe bunătatea lui sufletească.

„Tata avea un suflet ne-mai-po-me-nit! – își amintește Tia Peltz în ultimul său interviu, acordat revistei „Formula AS" cu doar două zile înainte de moarte. *Nu voia să supere pe nimeni. Țin minte, erau două frizerii pe strada Traian. Și tata se bărbierea o zi la unul, o zi la celălalt... Îl pândeau din ușă patronii frizeriilor ăstora... Nu cumva să încurce zilele..."* [24]

În redacțiile ziarelor, la *Capșa*, la *Petrică* ori în casa de pe strada Traian, Peltz *„risipea, cu dărnicie, vorbe de duh, povestea cu umor sec, glumea sau punea la cale farse, de dragul amuzamentului și pentru sancționarea prostiei și a ignoranței, de pe urma cărora unii trăiau atât de bine"*. [25]

Acestor *vorbe de duh* li s-a spus, încă din timpul vieții scriitorului, *peltzisme* și au circulat, adevărat folclor literar, prin mediile scriitoricești ori gazetărești, stârnind pretutindeni hazul general. Cel mai adesea, *peltzismele* vizează prostia și sunt neiertătoare.

Un deputat lipsit de inspirație îi cere lui I. Peltz un subiect de inițiativă parlamentară, *„pentru ca să afle* – zicea omul – *cei din județul lui că nu-și pierde vremea de pomană în Capitală"*. Solicitarea nu rămâne fără răspuns: scriitorul îi înmânează textul unei propuneri adresate Ministerului Apărării, pentru acordarea unei pensii viagere văduvei... eroului necunoscut. Iar deputatul, fericit, îi dă citire în Camera Deputaților, fără să priceapă hohotele interminabile de râs care zguduiau asistența.

Se pare că multe dintre farsele pomenite de cei care evocă anii de glorie ai cafenelei *Capșa* îl au ca autor pe I. Peltz, inclusiv celebrul titlu de articol, sugerat unui gazetar incult, *Centenarul de trei sute de ani al marelui poet latin Cervantes*.

Alături de cafenea, cenaclul lui Lovinescu reprezintă locul unde personalitatea debordantă a lui Peltz subjugă auditoriul.

„Peltz spune o drăcovenie. Are o mutră gravă, de parcă s-ar spovedi călăului care-l va ghilotina în clipa următoare. Așa vorbește Peltz. Totdeauna înflăcărat și trist. Prin asta, snoava devine și mai fermecătoare." [26]

La „Sburătorul", pe care îl frecventează cu întreruperi, Peltz citește fragmente din romanele în pregătire. Unele au succes [27], altele prilejuiesc observații de genul: *penibil*. [28]

Dar după lectura romanului *Calea Văcărești*, toată asistența recunoaște că e vorba de o operă puțin obișnuită. *„Mai ales, lectura acestei cărți impresionează profund, pentru că Peltz citește ca nimeni altul. Toată deznădejdea și mizeria umană din **Calea Văcărești** te pătrunde cu încetul, te înfioară, pentru că glasul baritonat al lui Peltz o evocă, o cheamă cu sonorități de orgă și bemolări de durere frântă în pumni. Glasul lui Peltz e făcut să cânte durerea, să spuie suferința chiar când glumește. Omul acesta pe care nu-l cunosc destul, trebuie să fi venit pe lume cu mizeria în brațe, călare pe un car funebru. Nu știu. Se poate să mă înșel. Totuși, numai în **Maidanul cu dragoste** durerea vine din măruntaiele pământului și ale cerului, ca apa sau ca lumina."* [29]

Bonomul, jovialul, farsorul își dezvăluie adevărata identitate în operă. Pe chipul clovnului, strălucește și intrigă lacrima durerii.

> ***„Urzit parcă dintr-un ghem de contradicții, Peltz pare a-l întrece chiar pe Ianus cel cu două fețe! Cu o înclinație nativă către pamflet, pe care și-o explică drept caracteristică a rasei (evident dublată de ucenicia în preajma lui Cocea și de admirația pentru Arghezi), altoită pe un fond excesiv liric, omul e bonom, jovial, flecar, ironic-mușcător, împrăștiind vorbe de duh și iradiind bună-dispoziție, dar și pătruns de toate durerile lumii, suferind, aproape fizic, de suferințele celor din jur, îndurerat până la lacrimi de durerile altora."***

[24] *Adio, Tia Peltz*, interviu de **Silvia Kerim**, în „Formula AS", anul IX, nr. 353, martie 1999, p. 3.

[25] **M. Rudich**, *art. cit.*

[26] **Bogdan Amaru**, *Colivia cu „Sburători"*, în „Vremea", nr. 366, 2 decembrie 1934, pp. 9-10

[27] **E. Lovinescu** notează în volumul al treilea al *Agendelor* sale: *Peltz citește din **Horoscop** (succes)* – 4 oct. 1931 (p. 135), *Un ceas din **Horoscop**. Excelent.* 15 mai 1932 (p. 192), la fel pe 22 mai 1932 (p. 194).

[28] *Idem*, p. 199, după o lectură din *Amor încuiat*.

[29] **Bogdan Amaru**, *Colivia cu „Sburători"*, în *loc. cit.*

Cronică literară

UN TEZEU RĂTĂCIT ÎN SPAȚIUL MEMORIEI

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Spațiul amintirilor este un spațiu al memoriei. Întoarcerea în amintiri, în căutarea unui timp considerat pierdut, a acelor vârste care alcătuiesc ființa și o fixează în reperele ei și doar ale ei, pare a fi miza cărții lui **Octav Lica**, *Taxiul amintirilor* [1].

Rememorarea în datele unui real ficționalizat este principala temă și, pentru a se clarifica pe sine în raport cu tematica abordată, Octav Lica meditează asupra timpului care-i închide durata, asupra sensului amintirilor, într-un fel asemănător cu acela al lui Gabriel García Márquez din *A trăi pentru a-ți povesti viața*, convins ca și acesta că, povestind, viața nu mai este cea pe care ai trăit-o, ci aceea pe care ți-o amintești și cum ți-o amintești pentru a o povesti.

Amintirile, spune și Octav Lica, într-o definiție accentuat denotativă, reprezintă „proiecția trecutului prin ochiul prezentului"; de aceea, o amintire e mai mult o *plăsmuire*, mai puțin o realitate, referindu-se la modul cum se reflectă și reverberează amintirile, cum le rememorezi, pentru a le povesti. Unii au melancolia trecerii, alții nostalgia ca unică perspectivă de a aduce în dimensiunea *prezentului trecutului* momente unicizate prin trăire proprie.

În scriitura lui Octav Lica, timpul are dimensiunea lui proprie, consecință a unui mod interogativ de a aborda lumea. Raportul scriitorului cu timpul și cu vremurile se poate deduce din însăși structurarea cărții. Prima parte, reunind 13 proze sub titlul *Poeme în proză*, conține mai mult desene ale prezentului; cea de-a doua, cu 19 proze, reunite sub titlul *Crâmpeie de timp*, întoarce ocheanul spre un trecut contemplat, adus în dimensiunea prezentului, trecut văzut ca un labirint, în care memorialistul, un nou Tezeu, luând *taxiul amintirilor*, vehiculul necesar, așadar, unei călătorii în timp, se străduiește să nu se rătăcească.

Realul asupra căruia meditează Octav Lica este cel acaparat de pandemie, un prilej de a desena după natură copii interesante, fotografii la minut. Sub forma unui monolog, cu incizii de maliție, ironie și satiră, în *Pruncul din vitro*, vocile narative se suprapun, naratorul părând un actor care joacă rolul virusului, realizând, mai mult în

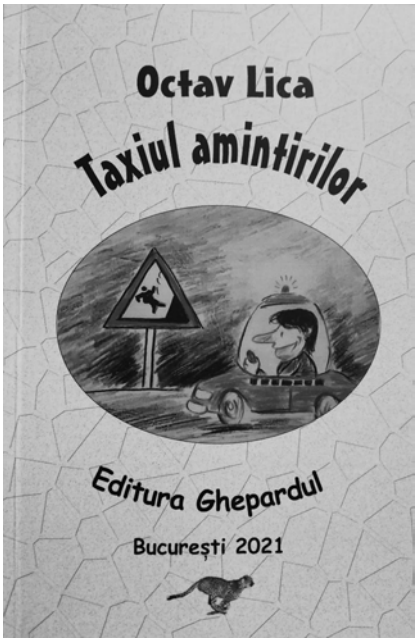

pastă epică decât lirică, deși includerea sub cupola poemului în proză ar putea sugera contrariul, o descriere veridică a realității cuprinse de pandemie. Pesonificarea virusului („Mă numesc Corona. Prenumele meu este Covid. Tatăl meu se numește SARS, iar mama este o celulă moartă [la naștere]. M-am născut la Wuhan, într-o zi călduroasă de decembrie a Anului 2019." Etc.) ar putea sugera ideea că viața continuă chiar și în condiții vitrege, nelimitat fiind hazul de necaz. Important ar fi ca oamenii să înțeleagă că depășirea dictaturii medicale, într-o lume din care Dumnezeu s-a retras („Se pare că Dumnezeu s-a supărat pe oameni și i-a lăsat la voia lor!..."), nu se poate decât prin iubire, cel mai puternic sentiment, condiție a reîntoarcerii la credință, la spiritualitate. Concluzia: „Se pare că sfârșitul nu va fi decizia Domnului, ci isprava omului!"

[1] **Octav Lica**, *Taxiul amintirilor*, București, Editura Ghepardul, 2021.

Așadar, nu Dumnezeu își distruge creația: omul este cel care, nerespectând-o, o distruge.

Analiza poematică a prezentului ia în calcul mai puțin aspectele concrete, materiale, accentuând mai mult consecințele vieții pragmatice: tristeți (*Temnicierul râsului*), singurătăți (*Viață de câine*), pierderea inocenței (*Tărâmul inocenței*), a iubirii (*Primul sărut*), absența solidarității.

Întorcându-se în timp, Octav Lica surprinde câteva *crâmpeie de timp* și de viață, aducând, din *timpul trăirii* în *timpul mărturisirii*, amintiri dintr-o copilărie unicizată prin însuși faptul că i-a conținut propriul scenariu de inițiere, durata care i-a desenat destinul. Lumea copilăriei sale are toposul propriu. Este spațiul bucureștean cu reperele sale: casa bunicilor, apoi apartamentul părinților, cu figurile de neuitat, solare: bunicii, părinții, vecinii, colegii de școală și de năzdrăvănii, repere care alcătuiesc primul cerc al universului de cunoaștere.

Primul gând în această evocare memorialistică ar trimite la Ion Creangă, cu toate diferențele evidente, pornind de la însăși starea afectivă inițială a memorialistului. Pentru Ion Creangă, rememorarea era și un mod de a se sustrage unor vremuri care aveau terorile lor, manifestate prin șicanări ale unora și altora, de a-și crea un univers compensatoriu – tărâmul minunat al copilăriei, de unde rolul cathartic al scriiturii sale. Sustragerea de sub tirania timpului și a vremurilor este o dominantă și la Octav Lica, ale cărui proiecții, cu o polemică implicită, pornesc din spațiul urban. Nu doar spațiul rural este ofertant pentru literatură, veșnicia poate cuprinde și spațiul urban, ca Bucureștiul lui Mircea Eliade, mitizat, devenit o adevărată geografie sacră.

Lumea copilăriei este mitologia lui Octav Lica. În această lume, el își construiește propriul mit personal. Privirea este, mai întâi, panoramică (*Lumea copilăriei*), pentru ca, apoi, să se detalieze prin secvențe, prin *crâmpeie*, fixate în timpul lor, adevărate fotografii mișcate, în care autorul intervine mereu pentru a le recrea din perspectiva prezentului încărcat de nostalgia trecerii: *Motocicleta*, *Delonul*, *Lecția de vioară*, *Oboiana*, *În tabără la Ștefănești*, *Calul de oțel* etc. În lumea din afară, minunata copilărie nu este lipsită de dramele ei (*Naufragiul*), drame care nu-l implică, nici de micile incidente, obstacole, de fapt, necesare în formarea personalității: *Casa vâlceană*, *Șofer de taxi*.

Întorcându-se în timp și, mai ales, în propria durată – *timpul ce ni s-a dat*, Octav Lica nu uită nici un moment prezentul căruia îi aparține, clipa suspendată, în care se află, pe care vrea s-o trăiască plenar, să o epuizeze de sensuri. La finalul acestei călătorii, prețul se reflectă în conștientizarea importanței asumării trecerii, responsabilitatea fiecăruia în lumea care ne-a fost dată. La scara eternității, faptele oamenilor sunt *baloane de săpun*, cu ideea zădărniciei ca-n *Ecleziast*. Salvarea va veni

din înțelegerea stringenței întoarcerii la natură, semnalată încă din secolul al XVIII-lea de Jean-Jacques Rousseau.

Există un scop al artei, al scriiturii dincolo de *catharsis*-ul aristotelian și de cel propriu, înțeles ca terapeutică?

Octav Lica lasă să se înțeleagă că arta trebuie să aibă și o importantă conotație morală. Esteticul fără etic nu (mai) este suficient. Gratuitatea artei trebuie însoțită de un pragmatism estetic. Doar așa fumusețea va salva lumea.

„Rememorarea în datele unui real ficționalizat este principala temă și, pentru a se clarifica pe sine în raport cu tematica abordată, Octav Lica meditează asupra timpului care-i închide durata, asupra sensului amintirilor, într-un fel asemănător cu acela al lui Gabriel García Márquez din «A trăi pentru a-ți povesti viața», convins ca și acesta că, povestind, viața nu mai este cea pe care ai trăit-o, ci aceea pe care ți-o amintești și cum ți-o amintești pentru a o povesti.”

Cronică literară

PREZENTUL DINTRE CLIPE

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Nume relativ nou în peisajul literar de la curbura Carpaților, **Aura Creițaru** reușește să-și adune poemele într-un volum [1] care începe cu o *Invocație*, respectiv cu o artă poetică/o sinteză, în expresie concentrat poetică, a modului în care este perceput statutul și rolul creatorului de frumos: „În loc de piele/ m-am acoperit cu scoarță;/ mi-au crescut ramuri/ în locul degetelor;/ pe toți porii/ muguri de litere". Ca să scrii, trebuie să ai capacitatea de a transforma lumea înconjurătoare, realul din ea, dar și propria persoană, să vezi, nu cu ochiul cel de carne, lumesc, ci cu acela al spiritului (v. *Dincolo de ochiul pineal*), inefabilul, miraculosul, frumusețea simplă dăruită de Dumnezeu celor care sondează imaterialul: „M-am întors spre Tine ochean/ O, Doamne, să știi de mine/ eu însămi mirare/ din Mirarea ce ești…".

Titlul primului ciclu al volumului, *Flori de nuferi astrali*", sugerează deplasarea din mundan într-o dimensiune metafizică, insomniile, imperfecțiunile („ursitoarele te-așteaptă, iar/ cu zeci de îngeri șchiopi"), sentimentul acut al trecerii ireversibile a timpului („ape se tulbură/ și se limpezesc în zori/ spălând cu sârg nisipul abisal și/ uneori, triști din clepsidrele vremii" – *Extras aniversar*) și, în general, meschinele griji cotidiene ștergându-se atunci când scopul trăirii acelui „prezent dintre clipe" pare a fi întrezărit: „Oare știi să iei ritmul cu tine/ în aventura universală?/ Poți să privești prin pereți transparenți/ și chiar să vezi că, nu timpul –/ doar pașii și suflul curat te îndeamnă să alegi sensul" (*Prezentul dintre clipe*).

Meditativă, dispusă la proiecții onirice, poeta consideră că suntem nu individualități incompatibile, ci părți ale unui tot universal, cu o dinamică imprevizibilă, greu de stăpânit și de cunoscut; neliniștile întrebătoare, zbaterea în gol sunt inutile, planul divin vizând umanitatea în întregime, nu fragmente și risipiri ale ei: „celor invocați, obosiți de dor/ Dumnezeu le asigură liniștea temporală/ pentru ca noi să-i imortalizăm/ după inspirația visului peregrin/ Apoi, El ne aduce înapoi/ să nu rătăcim sensul dat/ de prea multe ori" (*Gând la gând*). Sublimarea, reinventarea, renașterea sunt operațiuni deopotrivă filosofice, mistice și poetice, subsumate ideii de destin (uneori, asumat): „De aceea,/ de la facerea lumii încoace/ poetul s-a născut visător și romanțios/ Inventează metafore rare și seduce/ în toată splendoarea Cuvântului originar!" (*De aceea, poetul*).

Câteodată, lumea, ca joc de mirări inocente, pare a avea doar două fațete: iubire și moarte (v. *Visul clonei*), în vreme ce spațiul temporar locuit funcționează după legi prestabilite, a căror logică este greu de înțeles: „Eheeheeee…/ Pământul își poartă crucile lui/ fără nici un punct de sprijin real/ el se bazează pe inerție/ a lui și a noastră pe orbitele vieții;/ își personalizează eclipsele și anotimpurile/ rotind inspirația poeților! (*E pur si muove*). Bagajul emoțional (triști, bucurii, doruri, melancolii etc.) al poemelor este întotdeauna decantat, pentru ca ideea să precumpănească și textul să nu se transforme într-un album

[1] **Aura Creițaru**, *Prezentul dintre clipe*, București, Editura Detectiv literar, 2021.

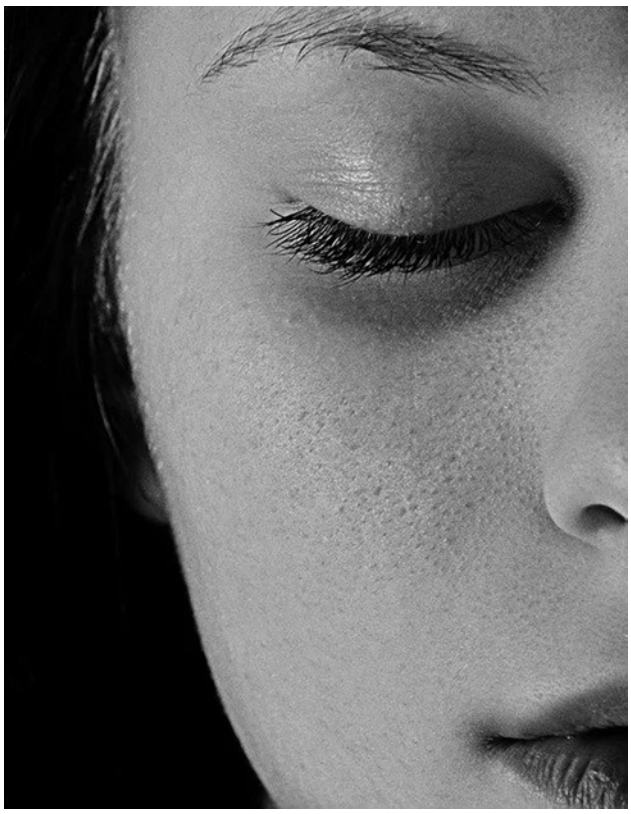

romanțios-sentimental. Irepresibilă, nevoia de transcendere se află la capătul oricărei încercări de evaziune lirică în timp/amintire/vis: „Încercam din răsputeri să migrez, icnind de efort/ gâfâind ajung ocolind/ acolo unde livada noastră avea pomii desfrunziți/ porumb și legume uscate sub țurțuri [...] Din tot/ înțelegeam că Bunii mei/ puneau ceva la cale/ vorbeau în șoaptă cu subînțelesuri/ de cazul Celorlalți din background/ În ceața lichefiată/ alunecam/ ba încercam să-not/ ori să plutesc odată cu lumina/ s-alunec lent/ din vis.../ să mă deștept c-am înțeles" (*Transcendere*).

Partea a doua a volumului, *Vocabule în travesti*, cuprinzând poeme din 1994–2002, ilustrează aceeași propensiune spre astral și visare, dar aduce cu sine și un surplus de nostalgie, indignări, câteodată, mici revolte, repede stinse de un acut sentiment al inutilității. „Viața întoarsă" își pune pecetea pe textul care se construiește în jurul ei, imaginile sugerând catastrofe cosmice și mari surpări interioare: „Imagini modigliene pe secundă nasc/ Cerul și pământul fac schimb de locuri/ întru același somn o lume se zbate/ acoperită de flori și frunze/ întoarse spre apus/ vestejite vestind vremea/ apusului universului" (*Viață întoarsă*). Într-o lume consumistă, necredincioasă, cu amanți și amante obsedate de „trenduri", fleacuri și aparențe, salvarea vine din felul în care alegi să privești realitatea, chiar dacă „Nici nisipul nostru nu-i destul de fin/ are totuși memoria ancestrală/ a călcâielor vulnerabile" (*Flori și mumii*). „Funcția de scriere a simțirii" este coruptă, fiindcă „vocabulele în travesti" ascund și falsifică esența: „Poemul corupt chiar de rege/ de genericul de *poeme-bravadă*/ se-mparte în stihuri turnate/ în contra valută/ *poeme-paradă* (*Regele duplicitar*). Adeseori învinși de realitatea mercantilă, poeții nu mai ard, ci pâlpâie: „Filozofăm pesimiști/ rupți de realitate/ de apariții publice/ de medalii// devenim propria închipuire/ proba martor/ pentru cititorul de mâine" (*Pe când pâlpâim*). Cu toate acestea, ei sunt creatori de universuri și pot, în alte șapte zile (trimiterea la Geneza biblică este evidentă) să regleze mecanismele de funcționare atât în planul astral, cât și în cel terestru, prin forță imaginativă: „în Ziua a Șaptea/ sunt copacul întors/ în rădăcinile mele/ aici pentru tine/ Călătorule!" (*Copacul întors*).

Poemele Aurei Creițaru, prin mesajul lor ideatic și tensiunea emoțională pe care o transmit, se adresează unui cititor sedus, ca și autoarea, de evadarea în vis și imaginar; când incluzi, printre tehnicile personale de supraviețuire, spatele întors realității și urâtului din ea, ceea ce rămâne se numește, simplu, poezie.

„Meditativă, dispusă la proiecții onirice, Aura Creițaru consideră că suntem nu individualități incompatibile, ci părți ale unui tot universal, cu o dinamică imprevizibilă, greu de stăpânit și de cunoscut; neliniștile întrebătoare, zbaterea în gol sunt inutile, planul divin vizând umanitatea în întregime, nu fragmente și risipiri ale ei."

Cronică literară

LUCIAN BLAGA ȘI ULTIMA LUI MUZĂ

Rodica Gabriela Chira

Critic literar, traducătoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Cititorul francez sau francofon interesat de cultura română și marii săi creatori este pus în fața unui volum semnat de **Anca Sîrghie** [1], menit să lărgească cunoștințele asupra poetului, dramaturgului și filosofului Lucian Blaga și a personalităților prezente în viața sa. Într-adevăr, descoperim că centrul de interes al cărții se învârte în jurul detaliilor referitoare la creația autorului și la mediul său, la condițiile sociale, politice care au marcat ultimii ani ai vieții sale. Toate acestea prin mărturia doamnei Elena Daniello, cea care devenise muza lui Lucian Blaga pentru mai bine de zece ani, către sfârșitul vieții sale. La acestea se adaugă, la sfârșitul cărții, o listă selectivă a lucrărilor traduse mai ales în limba franceză (realizată de Anca Sîrghie), o trecere în revistă a vieții și operei autorului adus în discuție, precum și explicații succinte asupra personalităților și a societății române a epocii – Sextil Pușcariu, Leon Daniello, Constantin Daicoviciu, Ana-Dorica Blaga, Coriolan Brediceanu, Nicolae Titulescu, George Enescu, Emil Cioran etc. –, dar și ARLUS, Memorandumul Transilvaniei etc. (realizate de Sorina Șerbănescu).

Dintre cele trei dialoguri puse în pagină de Anca Sîrgie, conferențiar la Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, două relatează întâlniri cu Elena Daniello, în vârstă de 86-88 de ani pe vremea aceea, întâlniri filmate ale căror dialoguri, înregistrate începând cu 7 iulie 1998 și transcrise ulterior, au devenit sursă de informare. Astfel, primul „dialog pe paliere", intitulat *La „Petite cigale" des vers de Lucian Blaga* (*„Greeruța" versurilor lui Lucian Blaga*), se axează pe familia acestei femei deosebite precum și pe detalii ale vieții agitate și periculoase a epocii, epocă în care creația lui Lucian Blaga fusese pusă la index. Născută într-o familie de preoți și dascăli,

În fotografie: Elena Daniello

numărându-l pe Sextil Pușcariu printre cei cu care avea înrudiri de familie, Elena Daniello și-a petrecut copilăria la Brețcu, în județul Covasna, a studiat medicina la Paris, apoi la Cluj, unde s-a instalat în cele din urmă, în calitate de soție a lui Leon Daniello, medic și membru corespondent al Academiei Române, într-o casă în care își va deschide propriul cabinet de stomatologie. Iubirea dintre Lucian Blaga și Elena Daniello, o iubire marcată de înțelepciunea vârstei, a fost, de la un capăt la altul, impregnată de interesul pentru cultură, pentru binele țării zdruncinate de regimul comunist încă în fașă, de dificultățile personale pe care le implica această schimbare de paradigmă politică.

Cel de-al doilea dialog pe paliere, cu titlul generic *O vară de noiembrie (Un été de novembre)*, este înregistrat la Sibiu, în anul 2000, cu ocazia unei vizite a Elenei Daniello în casa Ancăi

[1] **Anca Sîrghie**, *Lucian Blaga et sa dernière muse*. Version française, avec annotations supplémentaires par Sorina Șerbănescu. Préface par Ovidiu Drima. Postface par Antonia Bodea. Sibiu, Techno Media, 2020. (*Lucian Blaga și ultima lui muză*. Versiune în limba franceză, cu adnotări suplimentare de Sorina Șerbănescu. Prefață, Ovidiu Drima. Postfață, Antonia Bodea).

Sîrghie. Sunt evocate momente ale trecutului din care reiese înainte de toate faptul că Elena Daniello fusese conștientă de geniul lui Lucian Blaga și de importanța ascunderii și păstrării cu grijă a manuscriselor sale, ajungând uneori până la copierea lor. Principiul de bază al acestei relații, enunțat de Lucian Blaga însuși, era „Orice dragoste care duce la creație își dobândește legitimitatea" (p. 73). Sunt evocate vacanțele „mai mult sau mai puțin lungi" la Gura Râului (comună devenită mai târziu refugiu pentru vacanțele de creație) din anii1945–1946, când Universitatea din Cluj se refugiase la Sibiu în urma Dictatului de la Viena. Rememorările aduc în prim-plan lumea transilvăneană ce păstra un echilibru între etnii până la evenimentul din 1940 care a dat totul peste cap. Alte întoarceri în timp marchează integritatea intelectuală și morală a Elenei Daniello, femeia aceasta pe bună dreptate văzută ca ultima muză a lui Lucian Blaga și plecată dintre noi în anul 2010, la vârsta de 99 de ani.

Ultimul dialog pe paliere, bazat pe lecturi și cele două dialoguri care îl preced, este imaginar. Este datat decembrie 2014 și îl are ca partener pe Lucian Blaga însuși. Pentru a susține dialogul, cartea din care au fost extrase majoritatea citatelor-răspunsuri ale filosofului este *Luntrea lui Caron*.

Volumul acesta vine cu o documentație amplă și pasionată a autoarei, cu o capacitate de a face conexiuni între mărturiile directe și erudiție, cu înclinația de a trăi istoria literaturii prin întâlniri cu autorii sau cu cei care le-au fost apropiați. Prin cartea sa, redescoperim mai ales lumea de după cel de-al Doilea Război Mondial, lume generatoare de multe îngrijorări, dar care purta deopotrivă semnul înaltei culturi, al calității autentice. Este vorba despre un document interesant care se poate constitui în instrument de cercetare.

Se cuvine să salutăm, de asemenea, munca meritorie de traducere a acestei cărți care, în versiunea originală, a fost recompensată, în anul 2015, cu Premiul „Octavian Goga" venit din partea Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Sibiu.

„Detalii referitoare la creația blagiană prin mărturia doamnei Elena Daniello, cea care devenise muza lui Lucian Blaga pentru mai bine de zece ani, către sfârșitul vieții sale."

John William Godward (1861–1922), *Erato și lira sa*

Cronică literară

POLICIERUL ÎNTRE SUSPANS ȘI COMPLEXITATEA VIEȚII

Ana Dobre

Insomniile unui prinț valah [1] și *Asasinat la Cracovia* [2], două romane ale **Elizei Roha** apărute în colecția „Jurnalul cărților esențiale" a Editurii Hoffman, pot alcătui un diptic, întrucât există o legătură subiacentă care le unește, fără a le suprapune complet.

Ceea ce le unește este concentrarea pe fapte, pe poveste, pe comportamentul personajelor aflate, dincolo de intriga de *policier*, în căutarea unui sens al vieții. Și doctorul Vlad Ionescu din *Insomniile unui prinț valah*, și Americanul, moștenitorul lui Paul Lagarge, din *Asasinat la Cracovia*, parcurg un drum asemănător printre meandrele vieții. Vlad Ionescu crede că are în sângele său un strop de sânge albastru, la care se adaugă o noblețe înnăscută, motiv pentru care este supranumit Prințul valah. În final, descendența aristocratică se dovedește iluzorie, o mistiflcare, adevărata mamă dovedindu-se a fi Cocoșata, un fel de Pena Corcodușa *sui-generis*, dacă integrăm romanul într-o dimensiune balcanică.

Narațiunea curge firesc în *Insomniile unui prinț valah*, într-o cronologie realistă a faptelor, cu scurte retrospective, care, prin analepsă, aduc indicii clarificatoare asupra personajelor. Un fir de proză polițistă este sugerat de la început prin împrejurările suspecte ale morții Bunicii.

De la momentul inițial, al așteptării de către Bunica a unui oaspete misterios pentru care ea pregătește, la modul aristocratic, un ceai, deși fastul sărbătorilor de iarnă i-ar fi impus o altfel de masă, evoluția ulterioară a evenimentelor beneficiază de o tehnică subtilă a suspansului asociată cu procedeul amânării. Cititorul avid de poveste va parcurge, incitat de acest promițător debut, pagină cu pagină, pentru a afla dezlegarea misterului.

Între timp, analepsa pune în evidență biografia de *picaro* a lui Vlad Ionescu, întorcând evenimentele până în momentul auroral al copilăriei. Naratorul omniscient lasă personajul sub valul amintirilor, astfel că firul vieții sale se derulează în concordanță cu meandrele memoriei involuntare. Eliza Roha se folosește de strategia naratorului care știe mai puțin decât personajul, lăsând ca derularea faptelor epice să urmeze o logică a interferării ficțiunii cu nonficțiunea, a poveștii cu viața. În scenariul vieții sale, Vlad Ionescu este actor, martor, personaj reflector, nu și regizorul destinului. El pare a ilustra motivul omului ca jucărie a sorții.

Vlad Ionescu pornește în viață cu o mistificare, o poveste inventată de o femeie, Cocoșata, care se răzbună pe realitate, încercând să o stăpânească prin poveste. Ea îl crește, sădindu-i în minte ideea că este fiul unei prințese românce și al unui ofițer german, în trecere prin țară, fapt plauzibil, întâmplarea fiind plasată pe fundalul confuz, haotic al celui de-al Doilea Război Mondial. Iată un motiv interesant într-o proză gen policier: istoria creatoare de mit, un mit personal, menit a o înfrumusețea, înnobila.

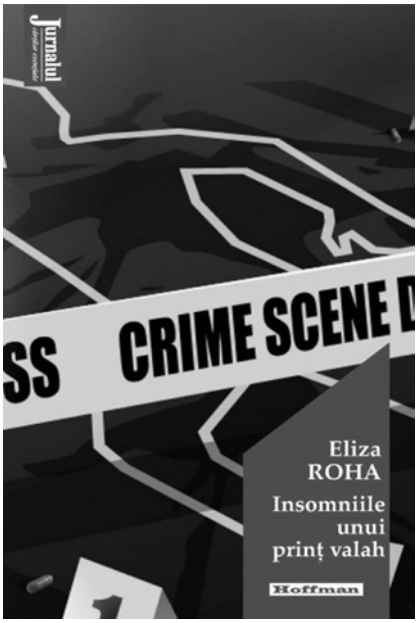

[1] **Eliza Roha**, *Insomniile unui prinț valah*, Caracal, Editura Hoffman, 2020.

[2] **Eliza Roha**, *Asasinat la Cracovia*, ediția a II-a, Caracal, Editura Hoffman, 2020. Ediția I în 2009.

Părinții fantaști s-ar fi prăpădit de tineri, ambii, iar ea, Cocoșata, și-ar fi luat sarcina creșterii și educației lui. În viața copilului apare, la momentul potrivit pentru educația lui princiară, domnul Vasile, care se va dovedi, la momentul devoalării adevărului, tatăl său biologic. Are, astfel, șansa de a se educa într-o școală cu predare în limba germană, alături de cele două fiice, în fapt, surorile sale. Întâmplarea este menită a-i întreține iluzia princiară.

Tehnica amânării soluționării misterului legat de moartea Bunicii țese povestea și întreține curiozitatea lectorului. Abia la pagina 77, naratorul oferă un indiciu, după ce lăsase falsa impresie că uitase soluționarea suspansului…, indiciu referitor la moartea Bunicii și strecoară ideea crimei. Este momentul în care pe Vlad Ionescu îl „fulgeră licărul briliantelor unui inel aidoma cu cel dispărut al Bunicii". E un mod de a sugera cum, subliminal, în mintea lui se instalează faptul inadmisibil prin rațiune de moment.

Revelațiile lui Vlad Ionescu au, însă, în structura scenariului, un rol secundar. Cea care reface povestea lui Vlad Ionescu, secvență cu secvență, este Fericica, polițista care anchetează împrejurările morții Bunicii. Ea descoperă biografia plebee a Prințului valah. În fapt, el se dovedește a fi fiul Cocoșatei și al lui Vasile. Ar fi trebuit ca această descoperire să încheie povestea din Germania, însă ea continuă, veridicitatea și verosimilitatea bazându-se pe asemănarea fizică a lui Vlad cu Klaus.

Narațiunea realizată de Eliza Roha este o *narațiune dantelă*, cu tot felul de episoade colaterale, întoarceri, clarificări pentru ca epicul să realizeze coerența interioară a faptelor, necesară pentru a da impresia complexității vieții.

Rolul de motor al acțiunii îl are enigmatica Gretta, care-l subjugă pe Vlad, un fel de Don Juan la acel moment, și-l anexează, aducându-l în cercul strâmt al căsniciei. Misterioasa Gretta se dovedește a alcătui un trio al crimei, întrucât, în poveste, se perindă trei Gretta: adevărata Gretta, a cărei identitate este uzurpată de „gurista", ulterior asasinată, și de chimista schizofrenică. Falsa Gretta, chimista, uzurpând locul autenticei Gretta, o internează în locul ei într-o clinică de psihiatrie. Falsa Gretta, chimista, este și criminala care o asasinase pe Bunica folosind o otravă pregătită de ea.

Motivul *insomniilor*, pus chiar în titlul romanului, este, de asemenea, creator de suspans. Repetat de șase ori (pp. 171, 175, 180, 217, 220, 221) întreține misterul și induce o notă de psihologism, creând sugestia unui realism psihologic. Astfel, proza cu intrigă polițistă se intersectează cu procedeele prozei realiste, ceea ce constituie contribuția scriitoarei Eliza Roha la formula romanului polițist.

Același profil de *picaro* îl are, în *Asasinat la Cracovia*, Americanul. Narațiunea se constituie pe o schemă asemănătoare, constând în crearea și întreținerea abilă a suspansului. Accentuată este, acum, însă, dimensiunea de *policier*.

Titlul, *Asasinat la Cracovia*, dincolo de extrateritorializarea locului acțiunii, lărgește cadrul epicului, legând România de Europa, prin sugestia relațiilor interumane și instituționale. Toposul Cracovia apare numit doar de patru ori (pp. 160, 168, 202, 205), fiind locul unde este asasinat Paul Lagarge, moștenitorul, alături de American, al imperiului Lagarge. Intriga este extrem de complicată, un adevărat ghem al necunoscutelor cu noduri multe, complicându-se în ramificațiile anchetei și ale personajelor implicate.

Eliza Roha creează acum portretul unui detectiv, Tudor Valerian, zis Junior, care ar putea deveni Hercule Poirot-ul său. Modul în care-și ascultă intuiția, își recrutează colaboratorii – Emil, Aurelia, Silvia, fac din el un detectiv sagace, capabil să deznoade ițele încâlcite ale faptelor.

Povestea polițistă este dublată și de povestea vieții lui Tudor Valerian, relevând căutarea unui sens al vieții, aflat, ca un premiu cu care îl gratuleaază destinul, spre apusul vieții. Tudor Valerian descoperă, asemenea lui Victor Petrini, că iubirea, care mișcă lumi și stele, este sensul vieții, în afara ei, viața omului aflându-se sub semnul deșertăciunii și al zădărniciei.

Plusul de psihologism, de atmosferă epică, evidentă în tendința de a realiza veritabile tablouri realiste de epocă, timidele investigații psihologice o individualizează pe Eliza Roha între scriitoarele de proză integrabilă în genul *policier*. Ea integrează investigațiile detectiviste în angrenajul complex al vieții, fără a decupa doar falia anchetei. Dubla identitate a personajelor – ipostaza umană și cea profesională, de detectiv, îmbogățește personajele, adăugând inteligenței sugestia omenescului, a vulnerabilității.

Insomniile unui prinț valah și *Asasinat la Cracovia* își au locul lor în creația Elizei Roha, relevând potențialul inepuizabil al resurselor de imaginație creatoare de oameni și de viață.

”Ceea ce unește cele două romane ale Elizei Roha este concentrarea pe fapte, pe poveste, pe comportamentul personajelor aflate, dincolo de intriga de policier, în căutarea unui sens al vieții. Și doctorul Vlad Ionescu din «Insomniile unui prinț valah», și Americanul, moștenitorul lui Paul Lagarge, din «Asasinat la Cracovia», parcurg un drum asemănător printre meandrele vieții. Vlad Ionescu crede că are în sângele său un strop de sânge albastru, la care se adaugă o noblețe înnăscută, motiv pentru care este supranumit Prințul valah. În final, descendența aristocratică se dovedește iluzorie, o mistiflcare, adevărata mamă dovedindu-se a fi Cocoșata, un fel de Pena Corcodușa sui-generis, dacă integrăm romanul într-o dimensiune balcanică.”

Cronică literară

UN TUMULT EXISTENȚIAL

Christian Tămaș

Scriitor, orientalist, doctor în filosofie, traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor din România
Consilier pentru Ştiinţe Umaniste, International Biographical Centre, Cambridge (Marea Britanie)

Volumul de poeme în proză al **Ionelei Diaconu Ablai**, *Femeia lua forma frontului* [1], ilustrat într-o manieră remarcabilă de promițătoarea graficiană Ella Danciu, este cel de-al doilea al tinerei și talentatei scriitoare petroșenene, după *Țipătul lăncii*, apărut în anul 2018 la aceeași editură.

În consonanță stilistică cu primul volum, cartea de față oferă cititorului un discurs straniu ce se insinuează prin meandrele unui suprarealism aproape pictural care șochează dincolo de cuvinte, constituind un poliptic aparent lipsit de unitate, dar care dă la iveală un întreg periplu afectiv-existențial, jalonat de idei, reflecții și imagini atomizate ce modelează relația dintre spațiul și timpul personal al autoarei. Un timp și un spațiu care se întâlnesc deconcertant, purtându-ne pe meleaguri interioare, populate de zei orientali (*Apus de soare peste Babilon*), de imami și muezini (*Cum a trăit un imam fără Varosha*), de catedrale „cu sunete gotice" (*Răgazul din inima ireversibilului*), dar și de călugări și de sfinți „soldați" (*Despre foc*) sau „cu păcatele împrăștiate pe scări" (*Cuvintele se odihnesc pe scări*), de marinari și cântăreți din duduk, de Șeherezade și Șahryari (*Vară arabă*). De multe ori, imaginile devin luxuriante, metaforele abundă, explodând sub ochii noștri și transformând sensurile în „depeșe criptate", în „mesaje scrise aidoma unor incantații", la prima vedere greu de descoperit:

„Cu grație,

Zeița Ișstar se plimbă printre ghirlande de tăceri. Numai ea-și dezmiardă curtezanele în invocarea celor făgăduiți. Prin oglinzi de safir și bărbați, le dezvăluie numărul sacru al erosului.

La ridicarea lunii,

Trupul adulmecă adorația și-o depune ofrandă la picioarele altor începuturi goale.

Prin renunțare,

Gândurile sunt cioplite în mânerele cuțitelor înfipte-n porți telurice.

Doar din capriciu,

Pământul Babilonului e arat de țipetele porților smulse de Ișstar. Veșmintele-i cad în reverențe de lacăte vii.

La sfârșit de zi,

Ochii ard amanții umiliți de iubirea inutilă, sub soarele la fel de inutil." *(Apus de soare peste Babilon)*

Alteori, ca pe un palimpsest răzuit, acestea se estompează, până la transparență, iar sensurile reapar:

„În orice formă de destin, el citește aceleași cărți,

În fiecare stare, el își corectează realitatea,

Iubește femeia care îi descântă fruntea brăzdată de creații.

Poate că el pictează regrete sub formă de chei, doar să închidă.

Poate că încremenește ploaia și sloiul de gheață e un pumnal, de dinainte de mistral, mai înainte de tragerea obloanelor.

În Antescriptum artistul izbește șevaletul, își frânge gândurile sub ploaia de chei, femeia îi sărută corpul rănit. Și tot ea îl acoperă cu cel mai mare regret al ei.

[1] **Ionela Diaconu Ablai**, *Femeia lua forma frontului*, cuvânt-înainte: Magda Cârneci. Iași, Editura Ars Longa, 2021.

Încăperile se multiplică egal cu numărul de idei refuzate. O refacere a Turnului Babel din greșeli și sine însuși, o continuitate bolnăvicioasă a unui univers abandonat.
La Postscriptum artistul nu știe ce să adauge, o fi chiar moartea lui un semn miraculos de punctuație." *(Artistul)*

Elaborate, cu nuanțe livrești, cele patruzeci și cinci de poeme în proză ale Ionelei Diaconu Ablai nu pot fi citite într-o cheie obișnuită. Strecurându-se printre metafore mânuite cu abilitate, idei și senzații se înlănțuie paradoxal, dând la iveală un tumult interior al marilor căutări existențiale, al semnelor de întrebare, și constituind aproape un parcurs inițiatic al celui care încearcă să se definească pe sine și să-și stabilească locul într-o lume exterioară extenuantă și deseori contradictorie, construită pe necesități utilitariste și lipsită de idealuri și de valori reale.

„În consonanță stilistică cu primul volum, «Femeia lua forma frontului» de Ionela Diaconu Ablai oferă cititorului un discurs straniu ce se insinuează prin meandrele unui suprarealism aproape pictural care șochează dincolo de cuvinte."

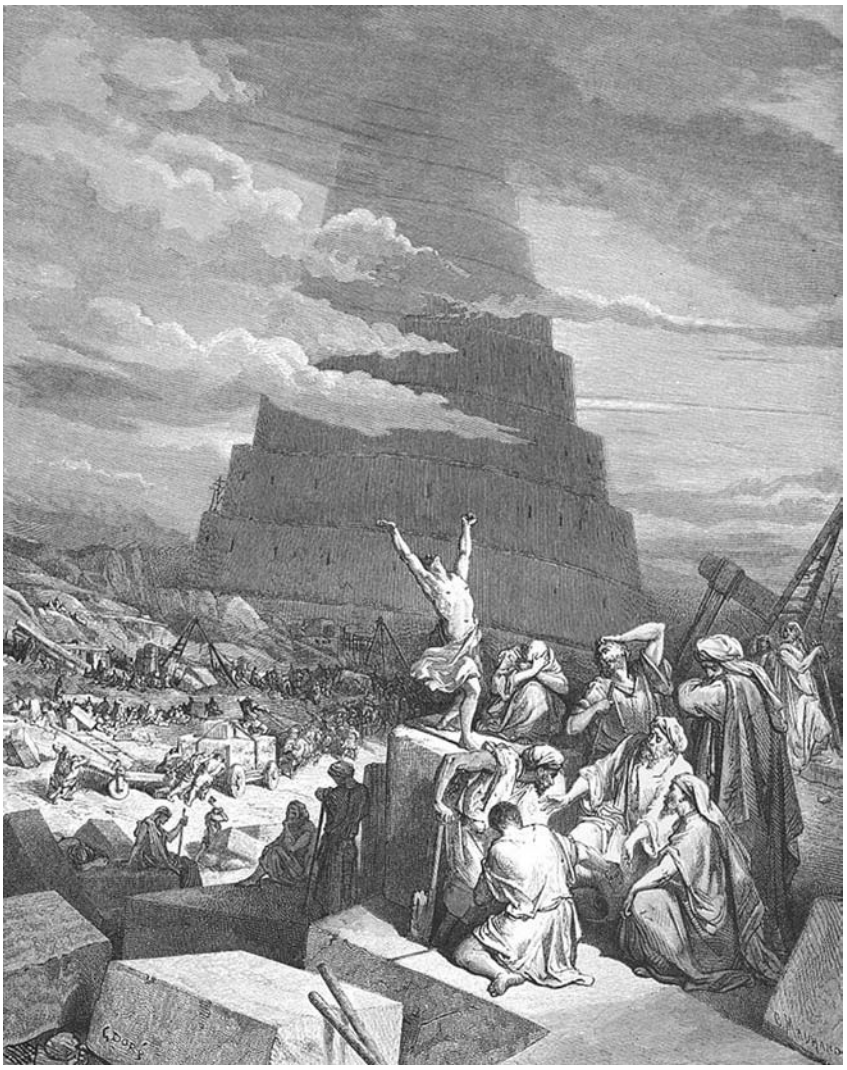

Gustav Doré, *Turnul Babel*, din seria de gravuri, ilustrații la Biblie, 1866

Note de lectură

UN ACTOR, UN FILM, O CARTE / O REVISTĂ CÂT O LUME

Veronica Pavel Lerner

Poetă, prozatoare, Canada

„Rămășițele zilei" de Kazuo Ishiguro

Antony Hopkins este unul din marii actori ai cinematografiei actuale. Recent premiat cu un Oscar pentru impresionantul film *The father* – ocazie cu care artistul a mărturisit că actoria e un simplu meșteșug care, lui, i se pare extrem de simplu – actorul a interpretat, de-a lungul anilor, multe și diferite roluri.

Mie mi-a rămas – ca referință – rolul pe care l-a jucat în filmul ***The remains of the day*** (1993), ecranizare a romanului cu același nume al scriitorului englez de origine japoneză **Kazuo Ishiguro**, laureat al premiului Nobel în 1997. M-a încântat într-atât încât m-a făcut să asociez imaginea generală de *majordom* figurii și personalității lui.

Nu de mult, cineva mi-a împrumutat romanul după care a fost făcut celebrul film cu Anthony Hopkins și Eva Thompson – în traducere românească pe a cărui copertă este chiar afișul filmului.

Filmul a fost nominalizat, la vremea respectivă, pentru opt premii Oscar și atât povestea, cât și, mai ales, realizarea ei cinematografică au făcut ca, în 1999, prestigioasa instituție britanică British Film Institute să claseze filmul pe locul 64 din cele 100 considerate ca cele mai bune filme ale secolului XX.

De obicei, ordinea în care cunoașterea unui film și a unei cărți se succed este mai întâi lectura cărții și apoi vizionarea filmului. La mine, de data aceasta, a fost invers. Știam pe de rost aproape toate scenele filmului și poate că nici nu m-aș fi încumetat să citesc cartea dacă prietenul care mi-a împrumutat-o nu mi-ar fi declarat, textual, „filmul nu e nimic pe lângă carte". Și, cu toate că nu sunt de acord cu afirmația, trebuie să recunosc meritele deosebite ale cărții *Rămășițele zilei* (Editura Polirom, 2017), în excelenta tălmăcire a lui Radu Paraschivescu.

Apărut în Anglia în 1989, romanul a primit în același an prestigiosul Booker Prize, iar Julian Barnes (scriitor englez, n. 1946) afirmă despre carte că „se sprijină ferm pe rafinamentul narativ și dozajul impecabil al unui autor cu adevărat impresionant".

La începutul lecturii am fost puțin dezorientată, structura romanului fiind diferită de a filmului. Romanul este scris la persoana întâi, majordomul este cel care își povestește istoria. Evident, mie Antony Hopkins mi se adresa direct și ca imagine, și ca voce.

A citi o carte în care personajul care povestește are o imagine și o voce anume, cea a unui actor de mare calibru pe care eu l-am plasat definitiv în acel rol, devine un exercițiu mai mult decât emoționant. Iar la acesta se adaugă senzația – inevitabilă, cred, datorită scrierii la persoana întâi – de a-l asculta în direct chiar pe autor.

Desigur, am rămas la personajul poveștii și am revăzut totul cu ochii cu care văzusem filmul. Dar n-am putut să nu fiu copleșită de extraordinarul talent al autorului, care a scris și cu umorul, dar

și cu subtilitatea specifică autorilor englezi. Kazuo Ishiguro avea numai doi ani când a emigrat cu părinții în Anglia, deci a avut timp să dobândească, cu anii, *o personalitate britanică*. Dar ce personalitate, ce talent, ce acuratețe în descrieri și dialoguri!

Nu știu dacă romanul întrece filmul, dar pot afirma cu tărie că ambele au lăsat urme adânci în mine și că niciuna dintre variante nu e mai prejos decât cealaltă.

Am înțeles, cu această ocazie, că generalizările nu sunt întotdeauna potrivite și că o carte, citită chiar și după vizionarea filmului inspirat de ea, poate rezona adânc în sufletul iubitorului de frumos.

O revistă cât o lume

„Ceea ce mă impresionează cu adevărat este o carte care, după ce ai terminat-o de citit, te face să-ți dorești ca autorul ei să fi fost un minunat prieten de-al tău, pe care să-l fi putut suna oricând îți doreai." – J. D. Salinger

Revista **Leviathan**, nr. 3/2021 are peste 200 de pagini format mare, echivalentul unei cărți de peste 400 de pagini. O carte diferită de toate cărțile lumii dintr-o revistă diferită de toate revistele lumii. Și, cum notele de față se referă la lectura cărților, îmi permit să scriu câteva cuvinte și despre această apariție fermecătoare, palpitantă și ieșită din comun, cu format de revistă, dar dimensiune de carte.

Deși este de admirat faptul că, la un asemenea număr de materiale, toate sunt atrăgătoare, nu dimensiunea revistei iese cel mai mult în evidență. Cât despre materiale, ele sunt nu numai atrăgătoare, palpitante și frumos prezentate, sunt și impecabile din punct de vedere al calității. E o lume întreagă cuprinsă în poeme, proze, eseuri, traduceri, interviuri, epigrame, piese de teatru, în critica muzicală, în absolut tot.

Este evident că nu voi analiza aici textele, deși fiecare în parte ar merita-o din plin. Și nici nu voi menționa cât de bine sunt ele aranjate, pe categorii, în secțiuni în care fiecare autor își are un loc special. Nu mă voi opri nici la admirabilele traduceri din limba română în alte limbi și viceversa. Nu. S-ar putea presupune că orice revistă culturală cuprinde asemenea traduceri.

Și atunci, ce anume m-a determinat să scriu câteva cuvinte despre această minune de revistă, care ocupă deja, după numai trei ani de la apariție, un loc important în peisajul cultural românesc? Iată motivele:

• Revista găzduiește textele a 50 de autori, în afara celor 3 persoane din redacție.

• Materialele sunt prezentate în 29 de secțiuni diferite, iar una dintre ele, „Voci din diaspora" publică interviuri cu personalități românești din emigrație și cronica unei cărți de interviuri cu români din Diaspora.

• Selecția textelor este riguroasă, iar plasarea la sfârșitul fiecărui articol – cu litere cu corp mai mare – a unui citat semnificativ din el dă un surplus de eleganță prezentărilor.

• Grija pentru cititor se simte la fiecare pas, atât prin poziționarea textelor cât și prin comentariile justificative.

• Este o revistă vie, care transmite emoții. Mi s-a părut, la un moment dat, citind-o, că sunt parte dintr-o piesă de teatru radiofonic, unde personajele vorbesc fără să fie văzute, iar cititorul (deci și eu) devine personaj al piesei jucate.

• Redacția revistei prezintă cea de-a 25-a ediție a Festivalului Internațional „George Enescu" cu o enumerare care conține, printre altele, numele oaspeților. O simplă listă. Dar cum e scrisă! Se spune că un actor bun poate face să vibreze spectatorii citind chiar și o simplă carte de telefon. Aș spune ca în același fel, *harul* acestei simple enumerări emoționează!

• Și, cum bine se știe, *harului* trebuie să i se alăture *munca*, iar în revista *Leviathan*, cele două elemente se combină perfect.

Cinste celor trei redactori și autorilor care, cuceriți de farmecul revistei, oferă cu bucurie o oază de liniște și seninătate în vremurile tulburi pe care le trăim astăzi.

Mississauga, Ontario, Canada

„A citi o carte în care personajul care povestește are o imagine și o voce anume, cea a unui actor de mare calibru pe care eu l-am plasat definitiv în acel rol, devine un exercițiu mai mult decât emoționant. Iar la acesta se adaugă senzația – inevitabilă, cred, datorită scrierii la persoana întâi – de a-l asculta în direct chiar pe autor."

Cartea de publicistică

„LA CURTEA LUI URMUZ” O INVITAȚIE LA DOCUMENTARE ȘI REFLECȚIE

Milena Munteanu

Scriitoare, Canada
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din Romania

Cele două volume ale cărții *La curtea lui Urmuz* (apărute la Editura Ars Docendi a Universității din București, în 2020, respectiv 2021) mi-au fost trimise de însuși autorul lor, **Acad. dr. Gheorghe Păun**, redactor-șef al revistei „Curtea de la Argeș”. Le-am primit după ce am citit un articol de întâmpinare pe portalul **Leviathan.ro**, care semnala apariția celui de-al doilea volum, o colecție de texte, „eseuri populare”, într-un stil relaxat, care aduc în prim-plan o mare varietate de subiecte. Apoi, mi-a atras atenția un alt articol apărut recent, semnat de d-na Pușa Roth, intitulat *Fascinantul Urmuz*. Interesant, atât articolul despre Urmuz, cât și cel menționat anterior, pe care le recomand călduros.

Încurajată din toate părțile și având în vedere că începea weekend-ul, am purces pe drumul descoperirii prin lectură, pentru a înțelege mai bine această fascinație.

Titlul volumului *La curtea lui Urmuz* este, desigur, o parafrază, o referire la Curtea de Argeș, locul de naștere al lui Demetru Dem. Demetrescu-Buzău (Urmuz, așa cum fusese botezat de nașul său spiritual, Tudor Arghezi), precursor al suprarealismului, fiind considerat de către Eugène Ionesco drept „unul dintre profeții dislocării formelor sociale” și un „premergător al revoltei literare universale” („Les Lettres Nouvelles”, 1965). El este „unul dintre marii scriitori români al secolului XX, care n-a renunţat niciodată la dorinţa de a scrie literatură, nici n-a încetat să-şi pună întrebări despre adevăratul sens al literaturii [...], reprezentând un punct de trecere aproape obligatoriu pentru mulţi scriitori avangardişti ce au dat mărturie după el” [1].

După o lectură a volumelor primite de la domnul academician Păun, am fost încântată să remarc claritatea exprimărilor, relevanța argumentelor, precum și curiozitatea autorului. Oare ce se mai vede la orizont? Ce idei vor schimba lumea? Ce ne va oferi viitorul? Cartea e un instrument de detecție a

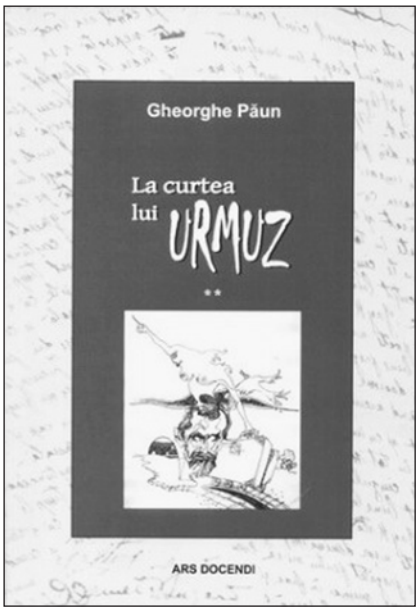

semnificației, o descifrare a direcțiilor generale, a curenților subterani ce devin *mainstream* (asta, ca să mă exprim și eu în același spirit leneș al anglicizării limbii române, semnalat în mod critic de dl. academician Păun).

Temele nu sunt doar actuale, ci și *emergente (trending)*, expunând uneori puncte de vedere extrem de sensibile, nevralgice chiar, legate de dezbateri curente care se află în plină desfășurare la nivel global. Una dintre temele abordate repetat este legată de *Corectitudinea politică*. Extrem de interesante sunt observațiile pe această temă ca urmare a întâlnirilor periodice ce au loc în cadrul Școlii Munk de Afaceri Internaționale și Politici Publice a Universității din Toronto, prezentate cu obiectivitate de către autor. Acum, că îți plac sau nu pozițiile adoptate, care deseori transpar din comentarii, depinde de convingerile individuale ale fiecăruia. Cred însă că ni-

[1] **Giovanni Rotiroti**, *„Când soarele ajunge la solstițiu”. Urmuz și scriitorii de avangardă din exil*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2020.

meni nu poate contesta bogăția de informație. Între tradiție și modernism, autorul își exprimă îngrijorarea în privința fragilității societății moderne, prezentând perspective atât științifice cât și artistice, abordate în registre foarte diferite, de la seriozitate, gravitate, la ușoară ironie, până la umor. Este o încercare de clarificare, atât de necesară perioadei pe care o traversăm.

Autorul nu este genul care să urmeze direcții impuse sau să ia în serios slogane. Pentru domnia-sa e imperios necesar să poată înțelege, să ajungă în mod rațional la propriile răspunsuri. Cartea e o invitație la documentare și reflecție.

Faptul că anumite întrebări și paradoxuri sunt aduse la suprafață, în conștiința cititorului, ajută la cristalizarea unor noi înțelegeri. E important ca din noianul de teme (de la unele de actualitate, în derulare, cum e inteligența artificială, la altele perene, cum ar fi lingvistica) să fie selectate cele care au șansa să se așeze pe direcții spre viitor, având un impact important asupra lumii noastre.

Acad. dr. Gheorghe Păun pare să folosească o metodă științifică în orice: în felul cum își culege informația, în logica folosită, în spiritul critic, în folosirea aparatului matematic dar, mai ales, în găsirea înțelesului și utilității demersului științific, printr-o atitudine lucidă și angaja(n)tă de care trebuie să beneficieze societatea, văzută ca vulnerabilă, amenințată, ba chiar și compromisă sub anumite aspecte. Este o tentativă de a inspira cititorii să acționeze responsabil, pentru a asigura mersul susținut înainte. De asemenea, autorul crede în educarea și responsibilizarea tinerei generații (faimosul citat al lui Simion Mehedinți despre rolul tineretului e repetat în carte). *Parantează închisă*..., ultimul text din al doilea volum, este o invitație de a înțelege realitățile cotidiene, de a întreba spre ce ne îndreptăm și de a gândi responsabil despre/pentru viitor.

La curtea lui Urmuz este rezultatul acestor căutări, grație erudiției științifice și literare ale autorului, al ochiului deprins cu analiza detaliată, pentru a înțelege semnificația temelor abordate, totul dublat de interesul pentru temele care sunt relevante tuturor. Este, în ultimă instanță, o incursiune în lumea enciclopedică a autorului. O lentilă orientată spre temele de actualitate, o carte ce face referiri explicite la alți gânditori ai timpului nostru, oferind recomandări de lectură care aduc perspective suplimentare spre o înțelegere a subiectelor propuse. Este, cred, o invitație făcută cititorului de a se întreba, de a ajunge la propriile concluzii, în speranța modelării pozitive, constructive, etice și responsabile a viitorului comun.

Toronto, Canada

„Temele din volumele «La curtea lui Urmuz» de Acad. dr. Gheorghe Păun nu sunt doar actuale, ci și emergente (trending), expunând uneori puncte de vedere extrem de sensibile, nevralgice chiar, legate de dezbateri curente care se află în plină desfășurare la nivel global. Una dintre temele abordate repetat este legată de Corectitudinea politică.”

Roman

PRIMĂVARA EXILULUI

fragment

Nicolae Sirius

Poet, prozator, dramaturg
Wendouree, Australia
Membru al Uniunii Scriitorilor
din Australia

Capitolul I

Într-una din zilele lui ’88, când Australia era într-o mare fierbere pentru a aniversa ceea ce a crezut că trebuie aniversat, risipind bani pe nimicuri dar alocând în același timp sume fantastice pentru lucruri de artă, Enil stătea acasă încercând să învețe limba locală chiar dacă cineva, câteva zile mai devreme, îi spusese că se plănuiește ca Down Under să fie încorporată în noua structură geopolitică a Asiei. Cum, însă, în Down Under e uneori atât de cald că simți cum nori subțiri de aer rotesc arzând până soarele începe să dispară la orizont tăcut, Enil se pare că nu putea să se concentreze, simțind, din ce în ce mai mult, cum gândurile încep să-l poarte într-o altă lume: o lume a subconștientului. Ce-a văzut și auzit în acea lume s-a prins să descrie într-o epistolă pe care i-a trimis-o prințesei Madina.

„Tu știi, a început Enil, că noi n-am fi avut cum să-l fi întâlnit pe Sisif. În lumea subconștientului, însă, pe care încerc s-o descriu acum, căci am avut norocul s-o cunosc, noi eram deja cunoscuți. Sisif susținea că el e singurul care recunoaște că e pedepsit de zei. Și că, de altfel, toți am fi pedepsiți de zei, doar că nu vrem să recunoaștem. Eu spuneam nu numai că nu sunt pedepsit de zei, dar că tot ce îmi doresc mai mult e să-i am pe zei servitori în palatul meu. Tu spuneai că nu există zei.

În tot acest timp, în care noi discutam, a apărut Hristos. S-a apropiat de noi încet, și ne-a spus pe un ton plin de candoare că ar vrea să ne recite câteva versuri: «Cei care își cară trecutul cu ei – a început El – poposind din când în când în locuri pe care le doresc ca adăpost, dar care nu fac nimic altceva decât să le mărească rănile și să-i îndemne spre alte pribegii, se opresc în cele din urmă într-un loc de care ar fi trebuit mai din vreme să știe că nu e al lor». Acesta-i un fragment din *Primăvara exilului*, am spus aproape șoptit, în timp ce Hristos a făcut semnul crucii, arătând insistent cu mâna-l înspre El, înspre Sisif – care ținea din greu stânca pe care doar ce o urcase pe vârful dealului –, înspre tine Madina, și înspre mine. Căci așa și eram așezați: în formă de cruce. Hristos la bază, Sisif în partea de sus a crucii, tu în dreapta, iar eu în stânga.

Noi așteptam acum ca Hristos să ne spună și de ce a recitat acele versuri, dar El a plecat. Sisif uitând parcă de pedeapsa zeilor, pe care el spunea că trebuie s-o ispășească, imediat ce-a văzut că Hristos a plecat, a lăsat stânca să se rostogolească la vale și L-a urmat. Tu nici cel puțin nu ți-ai întors privirea spre mine. Ajungând la numai un pas înapoi, în partea dreaptă a lui Hristos, i-ai făcut un semn lui Sisif, care era la un pas înapoi în partea stângă a lui Hristos. Atunci mi s-a părut că sunt ca o parte de cruce, abandonat. Și se pare c-am stat așa o lungă perioadă de timp, fiindcă atunci când m-am uitat în jur, încercând parcă să mă trezesc ca dintr-un vis, aproape că n-am mai recunoscut nimic. Într-un târziu l-am văzut pe Amems, iar la picioarele lui, poate nu-ți vine să crezi, era acum stânca pe care o abandonase Sisif. Timpul, spre surprinderea mea, se-ntorcea cu tot ce ascunsese cândva.
A fost de-ajuns ca Amems doar un semn cu mâna să facă și un imperiu de sclavi, nu știu de unde, a apărut în fața lui. «Vreau – a cerut el, arătând în același timp spre stânca aceea pe care aproape că n-o puteai cuprinde cu privirea – ca din această stâncă să-mi faceți o piramidă».

Sclavii păreau niște jerpeliți în toată regula. Dar când au pus mâna pe stâncă mai c-au aruncat-o în sus ca pe-o minge. Au despicat-o în bucăți, măsurate repede după un plan anume – și în timp ce

lucrau foarte atenți, unul din ei, ce părea că-i coordonatorul acelei lucrări, a strigat: «Sarcofagul trebuie să fie așezat în locul cel mai secret al piramidei».

Amems, de cum a auzit acel lucru, s-a arătat bucuros și-a început să țopăie în jur. Sclavii zâmbeau cu un înțeles anume, după care, au început să se buzunărească între ei – și cum găseau ceva, imediat făceau un semn ciudat spre Lună. M-au buzunărit și pe mine. Deși nici n-am știut când. Doar am văzut că poemele pe care voiam să ți le trimit circulau acum din mână-n mână. Amems a observat acest lucru, a cerut să i se înmâneze poemele, le-a citit și, fără să mai stea pe gânduri, a spus scurt că sunt ale lui. Imediat a comandat o corabie cu pânze și-a cerut ca un număr de sclavi să reprezinte valurile, un alt număr de sclavi să reprezinte curenții submarini, pe când elita credincioșilor să reprezinte vântul și să-i pornească neasemuit de repede corabia în larg. De cum corabia a pornit în larg, Amems a început să mângâie o vâslă crezând că ești tu. Mulțimea țipa: «Trăiască iubirea faraonului tată!»

Ce ciudățenii!, mi-am zis și-am intrat într-o crâșmă. După ce am băut o bere, îl văd pe crâșmar că se scuză că i-a venit rândul să fie val și că trebuie să ajungă cât mai repede sub corabia faraonului. A fost atât de grăbit bietul crâșmar încât a uitat crâșma deschisă, ceea ce, de ce să nu fiu sincer, m-a bucurat enorm și i-am dorit în gândul meu să-l poarte pe faraon cât mai departe. Dar cum se pot transforma acești sclavi în valuri, curenți submarini sau vânt… mă tot întrebam. Însă, și mai mare mi-a fost mirarea când am ieșit din crâșmă văzând corabia faraonului plutind deasupra de ape, învăluită într-o lumină albăstrie, în timp ce acei jerpeliți, cum i-am numit puțin mai devreme, coordonau acum cea mai deosebită formă de inițiere pe care-o văzusem vreodată. Cine să fie acești inițiați care joacă rolul de sclavi?, mă frământam. Și în timp ce eram în acea lume a subconștientului, având marea șansă să văd până-n adâncul celui mai misterios imperiu stins demult, a sunat telefonul. O femeie cu glasul pițigăiat, de cum am răspuns, a început să se destăinuie că în acea zi oferise guguștiuci fierți în lapte, ouă umplute cu busuioc, carne de miel friptă pe jăratic de pene de curcan și plăcintă de mere păstrate o noapte în răcoare lunară. Supărarea ei, însă, nu venea din faptul că oferise, ci din motiv că familia careia îi oferise acele delicatețuri, tradiționale de altfel la noi în țară, o suspectase că ar fi vrut s-o otrăvească.

N-am vrut să-mi spun părerea pentru că mă gândeam că la mijloc s-ar putea să fie mai mult poveste decât adevăr, dar nici pe ea n-a deranjat-o acel lucru, continuând pe un ton din care se putea înțelege că se simte mai bine să-și destăinuie și amăgirile dar și împlinirile unor relații de dragoste pe care doar ce le avuse într-o călătorie în apropiere de Capul Bunei Speranțe. Ce m-a fascinat îndeosebi din acea destăinuire, pe care nici nu știu de ce mi-o făcea, fusese cuvintele de amor pe care i le rostise un june. Deși mă bufnea râsul, m-am reținut să-mi spun părerea și ea a început să devină curioasă de ce tac. A făcut o pauză, pe care-o simțeam ca pe-un îndemn pe care mi-l oferise de a spune ceva, dar văzând că nu mă încumet, iar s-a prins să mai spună câteva trăznăi. Când am crezut că tot ce-a avut de spus e aproape de sfârșit, interlocutoarea mea a scos un țipăt asurzitor. Nu știam ce-ar fi putut fi la mijloc, fiindcă ea a scăpat receptorul din mână.

Am spus de câteva ori, repede: Alo!... Alo!... Alo!, cu intenția de a o face să-mi răspundă să văd ce s-a întâmplat, dar nu auzeam decât receptorul lovindu-se de perete într-un ritm ciudat. A mai durat puțin și când liniștea a devenit, aș putea să spun, profundă, iar s-a auzit un țipăt dar acum puțin cam sugrumat: «Mor!»

Am înlemnit. Am încercat să vorbesc la telefon, întrebând-o ce s-a întâmplat, când aud lovituri ușoare în ușa de la intrare de la apartamentul ei și-o voce de femeie cerându-i să deschidă: «Ce s-a mai întâmplat? », întreabă respectiva.

«Ce să se întâmple..., îi răspunde interlocutoarea mea, m-a ținut un poet de vorbă la telefon și uite... mi-a dat laptele-n foc ».

Nu știu dacă trecuseră mai mult de două minute de când mă așezasem mai comod pe fotoliu, căutând să răsfoiesc câteva însemnări din jurnalul căpitanului Philip, de pe vremea când debarcase cu deținuții în Australia, încercând în același timp să uit ceea ce mai devreme auzisem, că deodată aud telefonul din nou sunând. Doamne, mi-am zis, am un respect aparte pentru Bell, c-a inventat telefonul, dar de-o vreme mie acest aparat parcă nu-mi prea poartă noroc. Oricum, am ridicat receptorul și, deși nu mi-am dorit, am recunoscut o voce cu ondulații de bariton de provincie. Probabil că n-ai cum să bănuiești cine era, dar trebuie să-ți spun: Patroneasa Malorca!, căreia femeia ce-mi dăduse telefon mai din vreme îi oferise guguștiuci fierți în lapte, ouă umplute cu busuioc, carne de miel friptă pe jăratic de pene de curcan și plăcintă de mere păstrată o noapte în răcoare lunară.

Am răspuns printr-o formă de salut obișnuită și am făcut o pauză ca persoana care vrea să-mi spună ceva să aibă timpul cuvenit de a începe. Parcă aud și acum cum a început patroneasa să-mi vorbească: «Mă, poete, vrei să mănânci niște guguștiuci fierți în lapte?»

Nu știu dacă patroneasa a vrut să mai adauge ceva dar, fără să mai încerc dantelăria vreunei forme de mulțumire, am spus un «Da!», scurt, ca-n armată. Nu de alta, dar m-am simțit nu numai onorat să răspund unei astfel de invitații, dar chiar încântat să degust asemenea delicatețuri.

«Bun!», te așteptăm la cină, a adăugat patroneasa.

Într-o fugă ajung la colțul străzii Dowling, pe care locuiam, spre a cumpăra de la Her Majesty o sticlă de vin, apoi un buchet de flori de la Milk – barul din colț, și m-am aruncat în tramvaiul 8, mergând până în centrul orașului, unde am coborât și-am luat-o printre pomii înalți și umbroși până am intrat în grădina patronesei. Deschid portița de la terasă, urc scările exterioare ce duc la intrarea principală, dar parcă cineva îmi spunea că ceva nu-i în regulă. Dar ce anume să nu fie în regulă, și de ce?, mă tot întrebam. Presimțiri de genul acesta mai avusesem și, din contră, lucrurile au mers mai bine decât m-aș fi așteptat. Așa că m-am încurajat și, odată ajuns la ușă, am bătut încet și-am așteptat ca cineva să deschidă. Văzând că nu deschide nimeni, m-am gândit că n-am bătut destul de tare și trag cât pot de clopoțelul pe care-l are agățat deasupra ușii. Aștept... dar nimic. O fi dormind, îmi zic, și-a lăsat vorbă servitoarelor să nu deschidă nimănui înainte de opt, că aceea e ora ei preferată pentru masa de seară. Eu, e drept, ajunsesem ceva mai devreme. Pun mâna pe clopoțelul de deasupra ușii din nou și-aproape să rămân cu el în mână. Dar din nou liniște. Zăpușeala mă moleșise de tot. Și iar presimțiri că ceva va fi în neregulă.

Mi-a trecut prin cap atunci că patroneasa a vrut să facă o glumă proastă și mă dojeneam c-am cumpărat florile și sticla de vin. Hai, cu vinul mai aveam o scăpare că-l beam, dar cu florile... Mă umfla și râsul, într-un fel, imaginându-mă coborând scările vilei cum aș fi coborât în infern, mâncând flori și bând vin.

Și în timp ce într-adevăr coboram scările, aud o ușă deschizându-se și, în același timp, patroneasa întrebând mirată: «Ce faci, poete, pleci?»

«Plec, doamnă», i-am răspuns cu vocea mai mult decât joasă. Dar m-a prins o amețeală cumplită din cauza foamei, încât am văzut-o pe patroneasă călare pe un cal alb, înspumat, trâgându-și sabia din teacă și strunind calul, a intrat în casă, unde trei servitoare dormeau pe podeaua proaspăt lustruită. Cum au auzit calul galopând, servitoarele au sărit în picioare deschizând două uși care dădeau într-o curte enormă unde calul s-a prins să alerge, fornăind. E greu să-ți explic cum și de unde au apărut sumedenie de animale pe care patroneasa le decapita în fuga calului.

Tulburat de această scenă, cred c-am mișcat puțin capul de parcă m-aș fi ferit de tăișul săbiei.

«Iată cum dă din cap...», o aud pe patroneasă: «Hai, dragă, vino în casă... Unde vrei să pleci?»

Intru, dar nici bine nu m-am așezat pe un scaun, c-o aud din nou, dar acum pe un ton plăcut: «Vrei să citești câteva poezii până o să pregătească Erendira masa?»

«Citesc, doamnă. O să citesc», am spus, încercând să zâmbesc în timp ce mi-am aruncat privirea pe titlul primei poezii, citindu-l încet: *Ironie pentru propria mea desfătare.*

«Am văzut că te-a surprins când am pronunțat numele fiicei mele».

«N-am știut c-aveți o fată...», i-am spus aproape scuzându-mă.

«Mă rog», a îngăimat patroneasa. Erendira nu-i ca oricare altă fată».

N-am zis nimic, dar mă gândeam că vrea să spună că Erendira a studiat cu profesori aleși, că știe mai multe limbi străine, că poate cânta la câteva instrumente muzicale etc. Dar nu, nu despre asta era vorba.

«O să-ți spun un secret», mi-a șoptit patroneasa, deși nu era nimeni în jur.

O fi fată din flori, m-am gândit. Dar să nu las impresia că aș fi foarte curios, n-am zis nimic până când și-a întors privirea. Atunci m-am prins din nou să citesc. Patroneasa, însă, părea nelămurită. Și m-a întrerupt din nou.

«Ascultă! Secretul e secret!, a accentuat ea. Ți-l spun după ce mănânci că văd că nu te simți prea bine. Ți-o fi foame și eu în loc să te întâmpin cu masa pregătită, te-am rugat să-mi citești…» Dar se vede că ceva o frământa, că i-ar mi-a șoptit: «Știi povestea cu Márquez, nu?»

Care poveste cu Márquez?, mă gândeam. Ce-o vrea să spună?

Patroneasa a văzut c-am rămas pe gânduri, fără să pot intui ce-ar fi vrut să-mi mărturisească, s-a ridicat de pe fotoliu încet, s-a îndreaptat spre camera alăturată, a invitat-o pe Erendira, m-a prezentat și s-a așezat din nou pe fotoliu.

Erendira m-a privit atent, lăsând să se vadă o ușoară notă de repulsie. M-am prefăcut că nu observ, nu pentru că era așa de frumoasă încât, la fel ca îndrăgostitul, aș fi fost în stare să-i iert toate păcatele, dar era pentru prima dată când o vedeam și nu știam cum ar fi mai bine să procedez. Poate gestul ei, în cele din urmă, a exprimat o nevinovăție. Sau poate doar mi s-a părut, m-am gândit, fiindcă și lucrul acesta ar fi fost posibil. Dar tot ce-am remarcat atunci în mod deosebit au fost ochii ei negri, profunzi. Ce semănau mai degrabă cu acele ape din largul câmpiei unde în verile secetoase, când vântul nu mișcă nici cel puțin o frunză, ele rămân neclintite, reflectând cerul, de parcă ar fi o oglindă.

Erendira a observat că ceva mă atrage și mi-a zâmbit. Ciudățenia mare e că tocmai atunci am crezut că văd în ochii ei, bărbat lângă bărbat, prinși ca într-o plasă de păianjen pe care ea o croșetase în jurul lor.

«Ce zici, poete? – m-a întrebat patroneasa pe un ton din care se putea desprinde o undă de milă – un copănel de guguștiuc fiert în lapte te-ar pune pe picioare, că văd că te-ai c-am pierdut; nici glas să citești câteva poezii parcă nu mai ai». După care s-a ridicat de pe fotoliu, făcând un semn discret. Erendira s-a apropiat de ea și am dedus din convorbirea lor șoptită că patroneasa i-ar fi sugerat să ceară servitoarelor să aranjeze masa mai repede. După care s-a întors spre mine și m-a întreabat pe un ton aproape prietenesc: «Nici pe sora Erendirei n-o știi?»

«Nu! Nici n-am știut c-aveți două fete», m-am scuzat.

«Credeam că te-ai interesat și-ai aflat».

Și în timp ce-a spus acest lucru s-a îndreptat spre bucătărie de unde a început mai întâi să se audă zgomot de tacâmuri, acompaniat din când în când, ca o notă distinctă, de vocea patronesei. Deodată s-a făcut liniște și mă așteptam să apară cineva cu mâncărurile și să le pună pe masă. Dar, nu, patroneasa parcă descriind un lucru ce-o surprinsese total, a întrebat-o pe Erendira: «Ce face Poetul, nu mai citește…?».

Erenidra a zis ceva… probabil că n-ar mai fi trebuit să citesc fiindcă nu mai era nimeni în jur.

Căldura era înfiorătoare. Iar în casă nici un fel de ventilație, pentru că patroneasa e sensibilă la orice fel de curent. Și în timp ce mă frământam să nu mă prindă amețeala din nou, o văd pe Erendira că apare în fața ușii de parcă ar fi vrut să dezerteze de undeva. Și-a șters cu dosul palmei broboanele de transpirație, a intrat fără chef din nou în bucătărie, ca după puțin să apară în urma patronesei, acompaniate de două servitoare ținând bine de toartele unei crătiți enorme. Au așezat-o încet pe masă, dar din ea nu se vedea decât capul unui guguștiuc.

«Să-ți spun, poete – începe patroneasa, de parcă s-ar fi lamentat – n-am mâncat niciodată fără să iau o gură de tărie mai întâi. E un fel de etichetă pentru mine. Și astăzi am ceva special. O băutură pe care vreau s-o degustăm împreună.»

«Vă mulțumesc!», i-am spus politicos."

Wendouree, Australia

„Tu știi, a început Enil, că noi n-am fi avut cum să-l fi întâlnit pe Sisif. În lumea subconștientului, însă, pe care încerc s-o descriu acum, căci am avut norocul s-o cunosc, noi eram deja cunoscuți. Sisif susținea că el e singurul care recunoaște că e pedepsit de zei. Și că, de altfel, toți am fi pedepsiți de zei, doar că nu vrem să recunoaștem."

Roman

NICI TU NU TE-AI SCHIMBAT

fragmente

Aceste texte – posibile capitole dintr-un roman pentru adolescenți și adulți care se simt tineri (***Nici tu nu te-ai schimbat***, titlu provizoriu) – aparțin membrilor **Grupului catehetic „Credință fără granițe”**.

Ideea cărții s-a născut în cadrul **Proiectului „Credință fără granițe”** care se desfășoară în contextul declarării anului 2021 ca *Anul omagial al pastorației românilor din afara granițelor României,* de către Sectorul Teologic-Educațional al Patriarhiei Române. Proiectul își propune desfășurarea unor activități catehetice cu caracter educațional și cultural-artistic derulate în comun de grupe de copii și tineri din țară și străinătate.

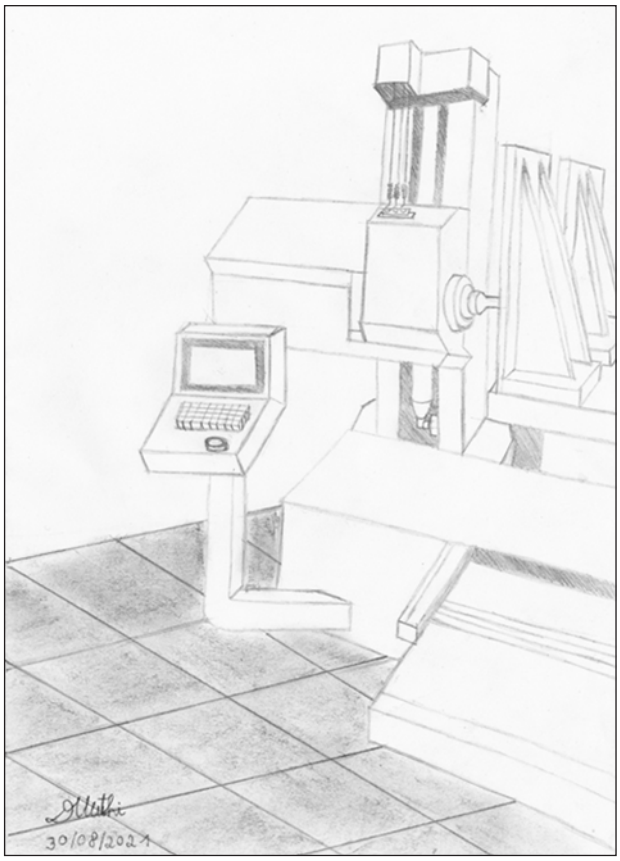

Dorel Adrian Muthi, *Uzinaj cu comandă numerică*

Activitățile proiectului nostru se desfășoară prin reunirea a două grupe catehetice:

1. Grupul catehetic al Centrului de tineret „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din Moniom, România, coordonatori: Pr. Mihai Ciucur și prof. Georgiana Ciucur.

2. Grupul catehetic „Sf. Ioan Gură de Aur” din Vedrin – Namur, Belgia, coordonator: profesor Ovidiu Gligu.

Proiectul nostru este organizat, de asemenea, cu sprijinul Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului” din Vedrin – Namur din Belgia.

Obiectivele propuse sunt: păstrarea și transmiterea elementelor de credință, limbă și neam, a tradițiilor ortodoxe, a obiceiurilor și a valorilor morale atât pentru tinerii din țară, cât și pentru cei din Diaspora. Ne dorim, de asemenea, un schimb de experiență între copiii și tinerii români din cele două țări, subliniindu-se diferențele între modalitățile de trăire a credinței ortodoxe și sistemele educaționale din cele două țări.

Având în vedere contextul sanitar în care ne aflăm, activitățile proiectului se desfășoară deocamdată online, cu posibilitatea ca, în funcție de ridicarea restricțiilor aflate în vigoare, cele două grupuri catehetice participante să se reunească, fie în România, fie în Belgia.

Pentru desfășurarea proiectului și evidențierea activităților derulate, au fost create pagina de Facebook și canalul Youtube: *Credință Fără Granițe – Foi Sans Frontiere*.

https://www.facebook.com/credintafaragranite.ro.be

https://www.youtube.com/channel/UC-MX_X6dAjeQi4HE8z5WZvw

Autori: Ovidiu Gligu, profesor de Religie Ortodoxă, Liège, Belgia

Letizia Timofte, 16 ani, elevă la Institutul Saint-Laurent, Marche, Belgia

Desene: Dorel Adrian Muthi, anul al III-lea , Université Libre de Bruxelles.

Capitolul 4
Peripeții la uzină

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, noiembrie 2016

Astăzi treaba merge mult mai bine ca ieri. Acum e ok, stăpânesc programarea mașinii, am reușit să citesc în liniște manualele, ieri pe o bancă într-un parc. Culmea, a fost și o vreme frumoasă, chiar călduță până spre seară; deși se spune că în Belgia plouă aproape tot timpul toamna. Am dormit în toaleta aceea de plastic, cum am putut, cam cu genunchii la gură. A fost tare frig noaptea, m-am gândit să mă îmbrac cu hainele cele bune din rucsac, peste hainele mele, dar mi-a părut rău să le șifonez. Măriuța mi le-a călcat așa frumos acasă, mi-a spus: „Să le îmbraci când vei semna contractul!".

Cred că mâine sau cel târziu poimâine voi semna contractul, sunt șanse foarte mari. Abia aștept să mă reîntorc acasă, măcar pentru câteva zile, om vedea apoi ce-o fi. Aici, practic, nu vorbesc cu nimeni, 24 din 24, așa mi-e de urât... Doar un coleg tare zâmbăreț, Michel, a venit ieri să-mi spună amabil *„Ça va?!"* [1]. Am schimbat câteva vorbe cu el, când a aflat că vin din România, m-a întrebat dacă e în Uniunea Sovietică. „Nu, nu, de altfel nici nu mai există Uniunea Sovietică, s-a desființat demult" – i-am spus. *„Mais non* [2], monsieur Neliù, nu s-a desființat, doar că l-au omorât pe țar și acum îi conduce unul Putin, un bărbat foarte frumos, l-am văzut într-un videoclip cum trecea călare printr-o apă, e super tipul!". Îmi venea să-i mai spun că mă tem să nu-l văd călare și prin Moldova noastră, dar m-am abținut și-am încheiat discuția, căci șeful – monsieur Lambert – se mai plimbă prin hală și se uită urât.

Azi-dimineață mi-a dat să fac niște piese mai complicate, dar treaba merge foarte bine, mașina frezează din plin, miroase a șpan și a lichid de răcire-ungere. Colegul Michel vine iar pe la mine, e tot numai zâmbet, pare un om vesel și optimist.

– *Ça va*, Neliù?

– *Ça va*, Michel, mă bucur să te revăd! Îmi place la tine că ești tot timpul *gay* [3]...

– Ooo! Ce repede ai înțeles, deci nu te deranjează, nu?

– Ups! Michel, m-am exprimat greșit, scuze, voiam să spun că îmi place că ești tot timpul vesel, pari așa... optimist.

– Ai dreptate, Neliù, par. Încerc să par, dar numai eu știu ce e în inima mea; persoana iubită tocmai m-a părăsit... așa mi se întâmplă mereu, pentru că pun prea mult suflet. Cred că sunt prea naiv, prea ușor mă atașez de cine nu trebuie. Am auzit că oamenii din Est sunt altfel, mai sentimentali, mai călduroși decât cei de aici...

– Nuu...

– Ce zici, Neliù, vrei să-ți aduc o cafea?, mă întreabă Michel și mă cuprinde cu brațul peste umeri.

Cum eu nu sunt prea înalt, nu-mi place deloc când cineva mă ia sub radical, ba chiar încep să mă enervez. Mă scutur și mă dau în lateral, privind încruntat. Mă gândesc cum ar reacționa unchiul Costache – care e ditamai namila de om – în situația asta, îmi imaginez că i-ar zice „Dispari vierme!" și l-ar împinge cu palmele în piept de l-ar da peste cap. Dar eu nu pot să fac asta, nu e stilul meu, așa că îi spun cu frumosul:

– Dispari râmă, că-ți dau una de faci *merde dispersée* [4]!

Lui Michel nu îi vine să creadă, ezită puțin, apoi vine spre mine amenințător.

– Vezi că am făcut box în tinerețe!, îi spun lui Michel și iau o poziție de autoapărare, cu pumnul stâng încordat la nivelul figurii și dreptul la piept. Și cum cea mai bună apărare e atacul, fac și eu un pas hotărât spre el.

Cred că l-am speriat puțin, că se duce direct la biroul șefului. Deci am scăpat de el, Doamne-ajută!

– Monsieur Neliù – vine Lambert și mă cheamă – vă aștept la mine în birou, trebuie să vorbim urgent ceva!

Lambert e roșu de supărare, se rotește pe scaunul său și îmi spune:

– Inadmisibil! Așa ceva e inadmisibil! Nu știu cum e la voi în România, dar aici e democrație. Toleranță zero! Nu admitem nicio ofensă adusă minorităților

[1] Merge?! (fr.).

[2] Dar nu (fr.).

[3] Cuvântul corect era *gai*, care înseamnă *vesel*, dar Nelu a pronunțat greșit.

[4] Expresie pleonastică, dificil de tradus.

speciale, nicio discriminare! La noi în uzină nu acceptăm asemenea probleme! Dacă Michel pleacă, suntem pierduți! Îmi pare rău, mi-ați făcut o impresie bună ieri, dar așa nu putem continua cu dumneavoastră! M-ați înțeles?!

– Nu, monsieur Lambert, nu înțeleg! Ce am zis așa grav? Ce ofensă? E o neînțelegere!

– Ce-ați spuus?!! Ați ironizat minoritățile speciale! L-ați umilit pe Michel, v-ați amuzat pe seama problemelor lui… digestive!

– Nu, nicidecum, vă rog, ascultați-mă, e o confuzie din cauză că nu stăpânesc bine franceza. Ce i-am zis eu nu are nicio legătură cu minoritățile. Permiteți, căutați pe google-translator, vă reproduc în română ce am vrut să-i spun, să vedeți că nu are nicio conotație…

Domnul Lambert vrea să-și ia iphone-ul, dar apoi se răzgândește și apasă pe un buton de la telefonul fix de pe birou.

– Căutați-l pe Lang, să vină imediat la mine în birou!

În câteva clipe apare un om înalt și bine făcut, cam la șaizeci de ani, blond-grizonat, cu un aer foarte distins, deși e îmbrăcat în salopetă de muncitor, ca noi toți.

– Monsieur Lang, vorbiți limba română?, îl întreabă Lambert.

– Înțeleg puțin… De ce, vă rog?

– Repetați ce i-ați spus lui Michel!, zice Lambert către mine, foarte tăios. Dar echivalentul în limba română! Fiți atent: în hală totul e filmat și înregistrat!

– I-am zis: „Lasă-mă-n pace că, dacă-ți dau una, faci pe tine împrăștiat!”.

Domnul Lang începe să râdă copios.

– Poți să-mi traduci?, întreabă Lambert.

– Da, i-a zis să-l lase-n pace că el nu se teme de nimeni.

– Sigur? Doar atât? Nu e nimic jignitor?

– Nu! E o expresie românească lăudăroasă, dar nu ofensatoare; aveți cuvântul meu!

– Bine! Mulțumesc, puteți pleca!, îi spune Lambert. Apoi se întoarce spre mine:

– Dacă se mai întâmplă o dată așa ceva, sunteți licențiat imediat! Ați înțeles: aici e democrație! Toleranță zero la hărțuiri!

Îi mulțumesc mult și ies spășit din birou. Cred că ușor-ușor încep să învăț cum e cu democrația pe-aici…

*

Pe hol mă așteaptă domnul Lang. Mă întreabă în română:

– Ce faci, măi băiete, cauți necazuri din prima zi?!

– Vă mulțumesc enorm de mult, m-ați salvat! Eu sunt Nelu! Văd că aveți mare trecere la belgieni, domnule…

– Lang, Iohan Lang, îmi pare bine! Am vrut să te ajut, eu sunt aici de peste treizeci de ani. Am venit prin căsătorie, încă de pe timpul lui Ceașcă, eh, alte vremuri… Dar te previn: să nu te mai legi de Michel, că ăștia sunt ținuți la mare cinste la noi, sunt ca niște zei. Dacă face o sesizare oficială, se poate ajunge până la desființarea uzinei… Ai înțeles?

– 'nțeles! O, ce bine dacă o să am un coleg român!

– Eu nu sunt român, eu sunt din Transilvania.

– Bine, dar nu există țara Transilvania…

– Pentru colegii noștri există! Și te rog să rămână așa, să nu te apuci să dai lecții de geografie dacă te-angajează aici! Ne-am înțeles, Nelule?

– Da, sigur, niciodată nu voi uita că m-ați ajutat! Dumneavoastră ce credeți, mă vor angaja?

– Dar e o problemă: ai unde să locuiești?

– Normal… că nu. Dar voi închiria o locuință după ce semnez contractul, o să vin cu familia în Belgia, am două fete.

– O, Nelule, ești cam naiv! E un cerc vicios aici: ca să fii angajat, trebuie să ai locuință, iar ca să te ia în chirie, orice belgian pretinde să-ți vadă contractul de angajare. Și, în plus, să-i dai chiria în avans și încă două chirii ca fond de garanție. Nu știai?

– Nu! Vai de noi… deci, n-am nicio șansă…

– Doar dacă ai ceva bani puși de-o parte… Sau ai venit la disperare?

– Maximă disperare! Au fost inundații în România… ni s-a distrus casa.

– Da, am auzit ceva la știri, îmi pare rău…

– Domnule Iohan, cam cât e o chirie la Liège?

– Păi… minim 500 de euro pe lună. Minim…

– Ah! Chiar n-am nicio șansă, o să mă întorc în România, nu știu ce-o fi. S-a terminat!

– Păi cum, Nelu? Nu ești tu om credincios? Văd că porți cruciuliță, trebuie să speri!

– Așa-i, dar ce? Nimic n-are nicio logică…

– Ba are! Ascultă, am să vorbesc cu nevastă-mea, noi avem o casă mică nelocuită, o garsonieră de când a fost fata studentă. Cred că o să fie de acord să v-o închiriem. Dacă vrei, bineînțeles…

– Sigur c-aș vrea… Nu-mi vine să cred, Iohan! Dar… eu n-am bani nici de jumătate de chirie… până la primul salar, dacă ar fi….

– Eh, asta e… O să risc și cu voi, deși am pățit-o foarte urât cu românii ultima dată. Eu te văd om serios, cred că pot avea încredere în cuvântul tău. Ce zici, 500 e bine? Să vorbesc cu nevastă-mea?

– Da, te rog din suflet! Nu știu cum să-ți mulțumesc, Iohan, îmi vine să te îmbrățișez….

– Ei, lasă, stai calm, că poate ne vede Michel. Mai bine du-te la mașina ta că probabil s-a încheiat programul și s-a aprins becul roșu. Și nu-mi mai spune Iohan, aici eu sunt *looan*, doar știi că *haș* nu se pronunță!

Capitolul 5
Căsuța noastră adoptivă

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, decembrie 2016

Dragă Tudor,

Mai înainte de toate te rog să mă ierți că nu ți-am scris până acum. În niciun caz nu am uitat ce ne-am promis când am plecat din România: să ne scriem scrisori și să ne împărtășim toate bucuriile și necazurile. Și așa o să fie! Promit!

Chiar dacă de-acum email-ul și messenger-ul au devenit ca apa și aerul, eu aș vrea mult de tot să ne trimitem scrisorile pe care ni le-am promis ***atunci****. Prin poștă, în plicuri, până când toată cerneala din lume se va termina și ultimele coli de hârtie vor dispărea.*

Îmi cer iertare, știu că e o scuză care sună foarte banal dar, crede-mă, până acum atâtea s-au învârtit în capul meu că n-am găsit un strop de timp ca să-ți scriu. Deși știam adresa ta de la unchiul Costache, dânsul ne-a spus că v-ați mutat la Reșița... Abia acum reușesc, în sfârșit, căci a venit vacanța de Crăciun; aici i se spune mai sec: vacanța de iarnă.

De când am plecat, în viața noastră s-au schimbat atâtea, nici nu știu cu ce să încep...

Tata lucrează la uzină, aici, la Liège, mama e casnică deocamdată, eu și Nati suntem la școală, în limba franceză... totul e atât de ciudat.

Noi locuim în chirie, la un coleg de la tata de la lucru. Când am plecat din țară, tata zicea că o să stăm într-o garsonieră, dar nu e chiar o garsonieră, e apartament cu o cameră.

Aici, la noi, la belgieni adică, cuvântul „cameră" se folosește doar pentru piesa care e dormitor, în cazul nostru e la etaj. Tot la etaj este și baia. Iar la parter e o piesă spațioasă, salonul, cum zic ei, și o bucătărie mare. Belgienii au de obicei încă o „cameră" în care mănâncă: „salle à manger". Dar noi nu avem, de fapt am avea, dar e unită cu bucătăria.

Așa că eu cu Nati avem camera noastră aici, jos, iar mama și tata au dormitorul de la etaj. Deci noi dormim în salon, asta e de neconceput pentru belgieni, dar pe mine chiar nu mă deranjează. Mai neplăcut e că la parter nu există niciun hol, se intră de-afară direct în salon, și din salon în bucătărie. Curte, bineînțeles că nu avem, aici, la oraș, curțile sunt rare și foarte mici.

Ceva interesant: încă din prima săptămână au venit două polițiste, să vadă cum stăm. S-au uitat chiar și în dulapul nostru, să vadă dacă eu și Nati avem hainele frumos aranjate. Au comentat că suntem prea multe persoane în prea puțini metri pătrați. Tata le-a explicat cum a fost cu inundațiile din România și le-a promis că în șase luni de zile o să ne mutăm într-un apartament mai mare. Până la urmă polițistele de cartier ne-au acceptat așa, dar maximum pentru un an, cât avem și contractul de închiriere. Cred că le-a plăcut că tata vorbește foarte bine franceza și că și noi ne descurcăm binișor. Și că era curat în casă, și-n dulap, iar pe dulap tata a pus poza regelui Filip. Da, poate știai, Belgia e un mic regat; eu n-am știut până să venim aici. Când ia salariul, tata e bucuros și îi spune mamei: „Măriucă, iar mi-o dat Filip niște bani!" De fapt e un salariu bun, cam de zece ori mai mare decât era în România. Dar și cheltuielile sunt mai mari...

Despre școală, Tudor, ar fi enorm de multe de spus, o să le las în mare pentru scrisoarea viitoare. Dar, pe scurt: ne-am înscris la o școală bună, se numește Athénée Royal de Liège, deocamdată ne este destul de greu, mai ales din cauza limbii, dar și fiindcă noi am apărut pe la mijlocul trimestrului. Nati e în clasa întâi, iar eu... tot în clasa întâi! Nu e o glumă, Tudor, doar că eu sunt în clasa 1 secundar. Aici e o altă ciudățenie... Nu sunt trei cicluri ca în România: primar, gimnazial și liceal; ci doar două cicluri: primar (durează șase ani) și secundar (durează încă șase ani). Deci clasa mea, 1 secundar, este echivalentul clasei a 7-a de la voi. Asta e...

De colegii de la școală nu am reușit să mă apropii prea mult, deocamdată. Bine că sunt copiii de la mănăstire. A, da... ce mănăstire?

Incredibil, dar adevărat, avem aici o mănăstire ortodoxă, nu departe de noi, la vreo 50 de km, mergem în fiecare duminică acolo cu mama și tata. În fiecare duminică, imaginează-ți! Nici în România nu mergeam așa des la biserică. O să îți tot povestesc despre asta, e o lume aparte... Suntem multe familii, vreo 40 poate, majoritatea români, și am început să ne împrietenim între noi. După slujbă măicuțele ne oferă o ciorbă, stăm la mese în curte sau în trapeza mare, că acum e frig afară, și vorbim, povestim, toți oamenii sunt buni. Noi, copiii, avem o poieniță cu brazi unde ne jucăm sau ne plimbăm. Maica stareță și părintele arhimandrit sunt iubitori și atenți la toți. Avem și program de catehează, pentru copiii mari (cam de 6–12 ani) – separat, și pentru adolescenți – separat. Copiii mici, cei până în 6 ani, au o altă sală a lor.

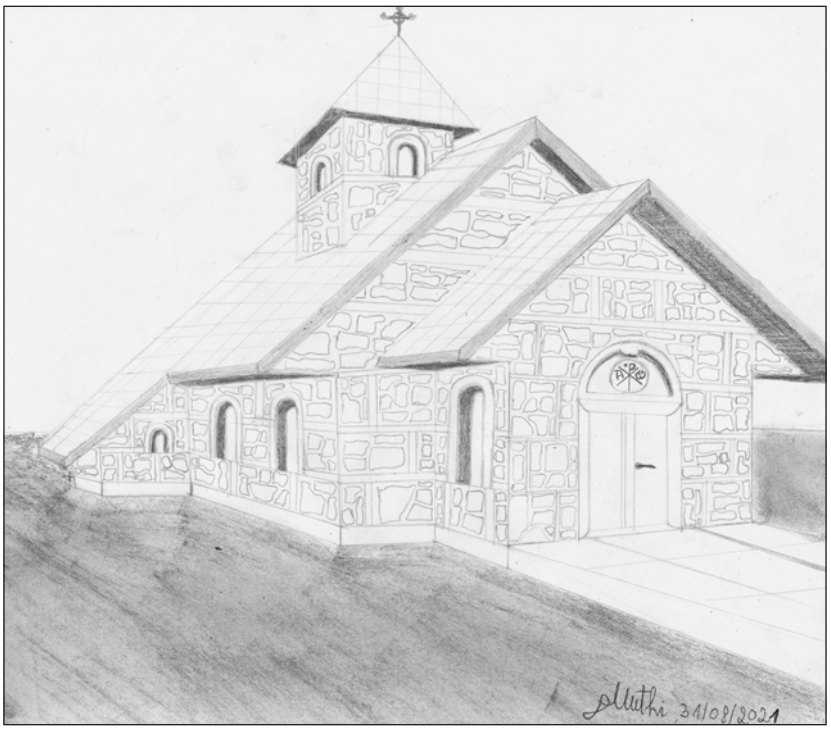

Biserica mănăstirii Vedrin – Namur, desen de Dorel Adrian Muthi

Noi, copiii adolescenți, suntem cam puțini, dar copiii „mari", printre care-i și Nati, sunt foarte mulți. Fac diverse activități, vând lucrușoare făcute de ei și-i ajută pe copiii necăjiți din România. Dar și-au cumpărat și jocuri pentru ei. La mănăstire, ca și la școală, când se joacă între ei, copiii folosesc doar limba franceză, toți, chiar și cei din familii pur românești (adică nu familii mixte).

Nati e foarte încântată, s-a împrietenit cu o fetiță de vârsta ei, Karina, care e născută aici în Belgia, dar vorbește binișor și româna. Mama Karinei este chiar doamna Olivia, profesoara care se ocupă de cateheza copiilor mari. Iar tatăl ei este îndrumătorul nostru de la catehează, al adolescenților. Și cum crezi că îl cheamă? Probă de fantezie: domnul Oliviu, așa îl cheamă. Mie mi se pare amuzantă coincidența lor de prenume, soț și soție, amândoi profesori de religie.

Acum îl așteptăm pe Moș Crăciun, repetăm colinde, o să avem un mic spectacol la mănăstire. E o perioadă frumoasă, chiar dacă aici nu ninge aproape niciodată.

Mai voiam să îți spun ceva. O ții minte pe prietena mea Elena?! Fata care venea în vacanțe la bunicii ei, cei cu casa aia mare din Deal? Ei bine, și ea locuiește tot la Liège. Când eram în țară țineam legătura cu ea prin messenger. Dar e ceva bizar, de vreo trei luni nu-mi mai răspunde, nu știu cum să dau de ea... Poate că părinții ei să-i fi interzis accesul la calculator pentru o perioadă, nu știu?!

Ok! Cred că ți-am scris enorm; deși e prea puțin... Dar, hai, să mai las și pentru data viitoare...

Spune-mi despre tine, Tudor! Cum e noua ta lume? Cum e la Reșița? Nici nu știu, e în județul Hunedoara sau în Turnu-Severin? Pardon, cred că nici nu există județul Turnu-Severin.

Cum ați plecat, cum v-ați instalat, cum e la școala ta? Cum te-ai acomodat?

Te las cu bine, Tudor! Te îmbrățișez cu drag și aștept scrisoarea ta!

Cu drag, Oana

„Incredibil, dar adevărat, avem aici o mănăstire ortodoxă, nu departe de noi, la vreo 50 de km, mergem în fiecare duminică acolo cu mama și tata. În fiecare duminică, imaginează-ți! Nici în România nu mergeam așa des la biserică."

Capitolul 6
Cum am ajuns să iubesc mersul la biserică

Letizia Timofte

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, februarie 2017

Vacanța aceasta de iarnă – în care m-am plictisit atât de mult încât am cântat aproape zilnic *Vive le vent* [1] la pianina noastră veche – a fost „cea mai oribilă" din existența mea.

În primul rând pentru că, desigur, nu mai aveam voie la calculator.

Dar mai ales pentru... – mi-e parcă rușine să-i spun așa – durerea pe care am simțit-o după atâtea speranțe că vom merge totuși în *draga mea Românie*.

Speranță falsă! Nu cred că voi mai avea pe viitor dureri dintr-astea. Fiindcă de acum m-am învățat minte că nu pot să am încredere în tata când spune: „Dacă ești cuminte și asculți de noi, mergem în vacanță la bunica!"

Eram pregătită, am discutat cu tata ziua plecării, mi-am făcut o listă cu lucrurile pe care voiam neapărat să le fac la țară... Nimic... Când am vorbit cu ei sau, mai bine spus, când am asistat la scurtul monolog al mamei, refuzul a fost categoric: „Anul ăsta, nu! Nu-mer-gem-în-Ro-mâ-ni-a!"

N-am vrut să mai vorbesc cu tata, de fapt nici cu mama. Misterul pe care voiam să-l deslușesc l-am lăsat complet baltă. Nici nu mai știu ce expresie a folosit... *că se rupe*... în fine. Și m-am abținut să-i spun mamei, cu ură, că e grasă și că nu-i stau deloc bine hainele. Pe de altă parte mă temeam că poate va deveni obeză.

Așadar, „taina misterului" pe care-am zis odată că-l voi elucida „mâine", mi-a luat de fapt luni și marți de zile. Pardon, voiam să spun: luni și luni de zile. Acum râd mult când îmi dau seama cât de neștiutoare eram.

*

Într-o dimineață înghețată a trebuit să merg la biserică, fără consimțământul meu. Nu știu ce i-a venit mamei, că era o duminică oarecare, iar noi n-am fost nici de Crăciun la biserică. Eu voiam doar să dorm, ca urmare, când am ajuns la mănăstirea de la Vedrin, mama și-a dat seama că rochia mi-era pe dos. Nu văzusem nimic din cauza întunericului; acasă n-aprinsesem becul din cameră că m-ar fi durut ochii prea tare. *Fiasco accompli*, dar remediabil. Bine că avem geamuri fumurii la mașina lui tati.

Slujba a fost de-a dreptul plictisitoare. Interminabilă și *leeentă*. Am ațipit de vreo două ori, a treia oară am adormit de-a binelea pe scaun, spijinindu-mă de spătarul din față, până când lumea s-a dus la miruit. Sigur, m-am trezit din cauză că maicile nu mai cântau; recunosc, nu mă așteptam să aibă niște voci atât de armonioase.

Și, în drum spre trapeză, am văzut o fată care semăna foarte mult cu... Dar nu putea fi ea. Plus că, de mult timp, am observat că majoritatea românilor au ceva prin care se aseamănă. Acel ceva de pe chipul lor m-a ajutat de multe ori să-i recunosc pe unii colegi ca fiind români.

Ciudat, dar chiar și pe autostradă, când ne opream la mâncat, îmi dădeam seama – înainte să aud oamenii vorbind – că erau compatrioți de-ai părinților mei, așa pur și simplu, chiar dacă nu vedeam vreo placă de înmatriculare de România. Odată, eram prin Austria și trebuia să cumpere tata vigneta de Ungaria. El a văzut o altă mașină de Belgia din care se dădeau jos oamenii, și i-a vorbit în română șoferului. „Hai, tata, nu cred că sunt români!", i-am strigat. Și am avut dreptate: erau belgieni din partea flamandă, vorbeau doar olandeză, evitau limba franceză, sau poate chiar n-o știau... Dar divaghez din nou...

Acum, în trapeza mânăstirii, fata era împreună cu altă fetiță blondă, care părea să fie sora ei și mi-am spus că ar putea fi Natalia, alintata de Nati.

– Oana! Tu ești?, am întrebat-o, alergând în urma ei.

Fata s-a întors:

– Bună! Nu, eu sunt Cristina!, mi-a zis dânsa zâmbind.

[1] *Jingle Bells*, cântec de Crăciun.

Vorbeam de o posibilă asemănare mai înainte, dar, văzând-o din față, nu semăna cu Oana deloc. Avea ochi albaștri, Oana îi are maro, aproape negri. Și se vedea pe chipul Cristinei că e mult mai tânără decât mine, deși mă depășea cu un cap în înălțime.

– Oh, îmi pare rău! (Chiar îmi părea rău, căci mi-am făcut speranțe… iar.)

M-am fâstâcit atât de mult încât nici nu voiam să-i mai zic numele meu, m-ar fi reținut drept *Elena Zăpăcita*. Dar totuși m-am prezentat, din politețe.

Am privit-o pe cea care credeam că e Nati – în continuare părea să fie Nati – și-am continuat căutarea mamei mele, convinsă că toți copiii mici seamănă între ei.

Deodată, văd în colțul ochiului o fată într-o rochie lungă alergând spre mine:

– Elena! Știam că ne vom revedea… de când am pornit spre Belgia!

– Stai! Ce…?

Probabil vă închipuiați că aveam să zburd imediat de euforie. Dar mi-a luat ceva timp; încă procesam ce se întâmplase. Până adineaori, nici în viitorul îndepărtat nu mi-aș fi imaginat că s-ar putea să ne întâlnim amândouă aici. Știam că ei au un trai mai modest, nu credeam că e cu putință ca ea să vină în vizită în țara asta.

– Ce „ce”? M-ai uitat deja?, m-a tachinat ea.

Am râs luând-o în brațe. Voiam să o întreb „ce cauți aici?”, dar mă temeam că nu s-ar fi potrivit cu entuziasmul pe care-l simțeam de fapt.

– Am văzut-o pe Nati, mi-am dat seama că trebuia să te văd și pe tine. De-aia te-am și confundat cu…

– Cristina!, a completat ea râzând. E o prietenă de-a noastră, îi place să stea cu Nati, a învățat-o să facă brățări din mărgele.

Apoi Oana mi-a povestit pe larg despre cum au venit în Belgia și despre nenorocirea prin care trecuseră. Nu era ceva ce a făcut *„la une”* la noi, la știri, dar totuși auzisem despre inundațiile din zonă, de la mama și tata.

Dintr-un motiv sau altul nu prea mi-a păsat, știam că mamaia e bine și credeam că tot satul a scăpat cu bine. Chiar m-am simțit agasată când am auzit de la mama: „Ce bine de noi că apa n-a ajuns pe deal la mamaia, nu știu cum aș fi suportat să văd casa cea nouă distrusă. Atâția ani de muncă printre străini, era cât pe-aci să pierdem tot… Vai, ce șansă am avut!”

Adevărul este că de peste zece ani de zile, practic de când mă știu, părinții mei construiesc o casă nouă lângă căsuța lui mamaie. O adevărată vilă, acum e aproape gata, dar mie nu îmi place. Prea e perfectă, prea e totul ca în revistă, parcă nici nu e o casă de locuit, ci o instituție. Dar mama o adoră, e sufletul ei. De fapt, mie îmi place doar în poze; le arătasem colegelor câteva fotografii, să mă mai laud și eu. Însă am încetat când mi-au cerut să vină s-o vadă și ele: uitasem să precizez că noi încă nu locuim în ea și că acea casă nici nu este în Belgia! Sau, poate anume le-am făcut să creadă altceva… În fine, până la urmă „bine că n-a căzut drobul de sare pe copil”, cum zicea mamaia. Dânsa mi-a spus toate poveștile pe care le știu. Și mi le amintesc, chiar dacă uneori nu înțeleg sensul celor povestite. Poate și pentru că nu stăpânesc limba română. Câteodată se întâmplă că treptat înțeleg, cu întârziere. Dar iarăși divaghez…

La un moment dat Oana m-a întrebat, din senin, dacă voi avea o surioară sau un frățior. Cred că s-a speriat de expresia mea facială, când m-am mirat de ideea ei trăsnită… dar, mai ales, de iluminarea mea de după, când am realizat că asta era explicația pentru burta oribilă a mamei. Desigur, știam și eu, odată, despre cum vine barza, dar am uitat. La fel cum se uită prima formulă chimică de la școală…

Apoi am fost împreună la cateheza pentru adolescenți, într-o sală de lângă trapeza mare. Cum domnul Oliviu nu prea are voce muzicală, a venit și doamna Olivia. Ne-au dat la fiecare niște foi cu cântecele pentru Paști, pe care să le învățăm pe de rost. Și m-am bucurat că piesa mea preferată avea partituri: puteam să o cânt și la pian.

Nu ca să mă laud, dar unii zic că am o voce frumoasă, chiar mulți o zic. Și mi-a plăcut mult să cânt cu ceilalți copii – adică, pardon, adolescenți. Nici nu mai țin minte de când n-am mai cântat în românește…

M-am bucurat atât de mult încât am negociat cu genitorii mei că dacă, și doar dacă, o să mă înscrie la solfegiu și pian, o să fiu cea mai atentă fată din școală, chiar și la ora de religie.

Și, vorbind de părinții mei, în România ei abia se salutau cu părinții Oanei. Dar acum văd că sunt mari prieteni, se plimbă prin curtea mănăstirii, povestesc și râd împreună. Asta mă bucură și mă miră. Chiar îmi amintesc că odată am auzit-o pe mama spunându-i bunicii că nu e bine să mă lase să mă joc cu copiii din familii sărace. Dar în sat pe-atunci toți copiii erau săraci, încă nu începuseră și ceilalți oameni să plece la muncă în străinătate.

Însă acum tati și cu nenea Nelu beau câte un pahar de vin – a adus cineva de pomană că a fost un parastas – în amintirea profesoarei lor de franceză, iar eu descopăr uimită că de fapt ei au fost colegi de liceu, dar nu de clasă.

*

A fost ceva deosebit, atunci, la mânăstire. Am stat mult după liturghie, venise și părintele și am ascultat amuzată și interesată conversația adulților. Am reținut multe, o să vă

spun altă dată despre ce s-a vorbit. Apoi Oana m-a dus la magazinul bisericesc și ne-am uitat la cărți și la... accesorii, sau nu știu cum să le numesc.

– Uite, ce fainã-i brățara asta! Hai să ne luăm la fel, Oana!

– Hai!

– Cât costă două brățări din astea?, am întrebat-o pe maica de la pangar.

– Drăguțelor, astea sunt metaniere. Sau, mai simplu, metanii...

Ne-a arătat cum să le folosim și pentru că am reușit amândouă să spunem pe de rost *Rugăciunea inimii*, pe care abia o auzisem, maica ne-a dăruit metanierele cu cruciuliță roșie drept premiu.

Ne-am bucurat mult, i-am mulțumit și le-am arătat mamelor ce am primit, absolut meritat. Părintele era acolo și a zis că vrea să vadă dacă într-adevăr știm rugăciunea. După primele două cuvinte ne-am încurcat și am râs toți, dar după aceea ne-am revenit și am zis-o amândouă corect: „Doamne Iisuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne pe noi păcătoșii!". Și am spus-o la plural, de parcă am fi fost o singură inimă.

Pot să spun că după ziua aceea viața mea este mult mai fericită. Simt că se apropie Paștele – *Les Pâques*. Nu mai sunt posomorâtă că n-am fost în România s-o văd pe mamaia. Ba chiar s-ar putea să vină ea aici, să stea cu Flavius, viitorul meu frățior. Și să mă conducă pe mine până la stația de autobuz dimineața. Deocamdată mă duce tati cu mașina la școală, dar e vorba că s-ar putea să meargă undeva, în deplasare, cu serviciul, în altă țară.

Oana e o fată minunată, are un suflet de aur, însă relația dintre noi nu mai este ca pe vremea când ne jucam cu casa de păpuși. Eu sunt aceeași fată cu capul în nori, dar ea parcă e nu știu cum, mai înțeleaptă, mai matură, parcă mă simt mult mai mică decât ea. Cu ea am putut sta de vorbă când a apărut o nouă schimbare în viața mea. Am fost foarte speriată în acea zi, era cât pe-aci să leșin. „De-acum ești adolescentă, fata mea! Ai grijă să nu ne faci probleme! Că dacă ne faci de râs, nu mai ai ce căuta în casa noastră!", mi-a spus mama. *Evident* că n-am înțeles nimic, dar nici n-am cutezat să pun întrebări. Am cerut de la Oana mai multe *détails techniques* și m-am liniștit. Ce bine e să ai o prietenă cu un an mai mare!

Cum spuneam, de la o vreme viața mea este mult mai fericită, dar a apărut și un mic, minuscul norișor. În ultimul timp parcă tata este tot mai neatent cu mine și cu mama, mai ales cu mama. Am auzit-o când vorbea cu mamaia la telefon, că se teme să nu apară iar „problema aia". Mi-amintesc, când eram mică, în România, tata a mai avut „problema aia". Mama era la muncă în Franța, iar eu am rămas la sat cu tata și mamaia dar, de fapt, tata lipsea aproape zilnic de acasă. Mamaia era foarte necăjită și plângea când vorbea cu mama la telefon, încerca să se ascundă de mine, dar mi-am dat seama. Apoi mama s-a întors și lucrurile au reintrat în normal. Cred că de-atunci părinții mei nici n-au mai plecat decât împreună la muncă în străinătate.

Acum au posturi foarte bune, în sfârșit, au reușit amândoi să intre *în sistem*, cum zice mama. De obicei se întorc seara de la Bruxelles, până vin ei, eu stau singură. Acum mi-e mai ușor, că vorbesc cu Oana sau scriu în jurnal... de lecții și de școală n-am niciun chef. Dar chiar nu suport serile când tati intră pe ușă, mă pupă pe frunte, își ia laptopul și se duce imediat în biroul lui, să mai lucreze puțin pentru *Comisie*. Am fost curioasă ce înseamnă această *Comisie* și am aflat câte ceva. Dar despre asta o să vă vorbesc altădată.

„În drum spre trapeză, am văzut o fată care semăna foarte mult cu... Dar nu putea fi ea. Plus că, de mult timp, am observat că majoritatea românilor au ceva prin care se aseamănă. Acel ceva de pe chipul lor m-a ajutat de multe ori să-i recunosc pe unii colegi ca fiind români."

Roman

SĂPTĂMÂNA ÎN CARE SUFLETUL A ÎNVĂȚAT SĂ PLÂNGĂ

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă
Spania

Ceață ca în filmele de groază. Se întindea peste toate insulele. Razele soarelui păreau niște tentacule imense ieșind și intrând printre norii închiși. Se gândi că este o binecuvântare cerească să stea aici înaintea iernii și nu în satul ei colorat și gălăgios când era soare, tăcut și morbid când ploua, unde oamenii cântau despre mare ca cei de aici despre luna plină, ceva frumos, îndepărtat, străin, dar ceva care nu te lăsa în pace. Undeva jos, la poalele munților, era marea. Auzise de ea la școală, un deal mai departe de satul lor, văzuse chiar și niște reviste aduse de Francisco, profesorul de geografie, marea albastră cât vezi cu ochii, nisip ce semăna cu zahărul, femei tinere și frumoase cum nu-și putea închipui că așa ceva există în țara ei, pentru că pentru ea țara era Pueblito, casa lor săracă, vecinii și familiile înrudite, pădurea verde, înaltă, periculoasă, sandalele verișoarei Juanita, găinile, cățeii și pisicile și rochiile Gabrielei, cealaltă verișoară, iar aceste femei tinere fotografiate în fața mării păreau ireale. Un pescăruș începu să țipe, alții se aruncară după el în apă, precis erau destui pești înaintea stufului, se gândi, fiecare își caută cum poate peștele de fiecare zi. O pufni râsul. Ea îl găsise pe Diego. De fapt era Dieter, fiul unor emigranți din Rostock, inginer, blond, înalt, arogant și tandru când era beat, Dieter care între ei era Diego și între ai lui era altul, absolut altul.

– De ce râzi?, întrebă Olga.

– Mă gândeam la Diego.

– De ce l-ai părăsit?

– Și tu de ce l-ai părăsit, amiga?

Urmă un moment de tăcere. Se auzeau numai valurile lovindu-se de un pietroi îngropat pe jumătate în nisip.

– Știai?

– De mult.

– Și de ce ai tăcut atâția ani?

– Nu era important pentru mine.

Din nou, tăcere. Rar trecea cineva pe aici. În stufăriș te mâncau țânțarii. Iar mai jos, după tavernă, se lungeau la soare turiștii străini, bătrâni grași, mai întotdeauna beți, beau bere și râdeau tare că le dansau burțile duble peste pantalonii de baie. Pentru ei erau toate zilele la fel, veselie de carnaval cu miros de bere și vin alb.

– Cine ți-a spus?

– Marga. Erai preferata ei.

– Eu?

– Din cauza sângelui. Amândoi nemți… Știa că ești rusoaică?

– Bănuia. Accentul.

– Eu am avut un ciobănesc german și am dreptul să fiu nemțoaică.

– Ești rea. Fiecare își face drumul.

Se gândi că Olga avea dreptate. Diego fusese drumul ei. Ea nu venea din Rusia, nici măcar un amărât de câine nu avea, nici părul blond și ochii albaștri. Ea avea șapte ani de școală, venea din Pueblito, avea părul negru, pielea închisă și ochii ca tăciunii. În Pueblito nu cursese niciodată sânge nemțesc din copacii de cauciuc.

– Tu ai vrut să vii aici, zise Olga, cu sau fără el, dar aici.

– Da.

N-avea niciun rost să mintă. Exact asta visase. Câțiva ani buni. Mai precis, din momentul în care văzuse femeile alea în revista profesorului. Își aduce perfect aminte cum trecuse fotografia din mână în mână, ca ceva magic, un moment pe care nu-l poți pierde, pentru că șansa o ai numai acum, mâine poate veni un tsunami și marea ia tot nisipul, și femeile cu el, și tu continui să stai printre găini în Pueblito până la sfârșitul zilelor tale.

– Sunt desene?, întrebase unul dintre deștepții clasei.

– Nu, răspunse profesorul, sunt turiste europene.

Pe furiș, fiecare se uită la culoarea pielii lui. Stăteau toți cu mâinile pe bănci și, la fel ca și ea, toți își închipuiau ce frumos este să fii alb, blond și cu ochi albaștri ca cerul. Și fiecare își ținu o clipă respirația așteptând ca profesorul să mai spună ceva, dar el tăcea adunându-și revistele.

– Ei vin să vadă munții și marea noastră, zise până la urmă, iar noi mergem acolo să descoperim lumea lor.

– Ați fost acolo?, întrebară fetele din față, lumea aia trebuie să fie ca raiul.

– Nu, nu am fost niciodată în lumea lor.

Le venea să plângă. Parcă cineva deschisese o ușă spre necunoscutul interzis, îi lăsase pe toți să arunce o scurtă privire, apoi cu toată forța închisese ușa la loc, spulberând până și fârâmiturile colorate din raiul de peste ocean.

– Eu am să merg acolo, gândi cu voce tare, într-o zi am să merg acolo.

Toată clasa clocotea de râs.

– Cu zece găini și trei capre nu ajungi nici până în oraș, zise deșteptul clasei, visează Erika Vilas, visează.

Și acum simțea cum îi curgeau lacrimile fierbinți în poală.

– Și tu de ce ai venit?, o întrebă pe Olga.

Visul se spulberase. Pueblito era pe undeva departe. Aici pielea ei era atractivă, ochii ei de tăciune erau admirați, ba unele femei mureau de invidie când ea începea să râdă, pentru că râsul ei era natural, era bucuria fetei desculțe ce visa marea.

– Noi am avut norocul să emigrăm și să ne recunoască prin declarațiile vecinilor. Tot satul este în Germania.

– Și eu am avut noroc cu Diego.

– L-ai iubit?

– Nu.

– Nici eu. Parcă era un robot. Nu avea suflet.

Privi intens valurile. Se încrețeau înainte să ajungă la țărm. Se întrebă dacă are destul suflet pentru lumea asta. Știa să mintă perfect. Era un atribut al tribului. Știa să ardă, să urle, să cânte ca păsările, dar nu știa să plângă cu sufletul. Nimeni nu știa. Mortul se bocea câteva ceasuri. Apoi se aruncau toți în viață. Trăiau. Supraviețuiau. Iubeau. Revistele profesorului Fernando au fost o capcană. Fericirea era acolo, în Pueblito, nu aici. Aici numai nebunii erau profunzi. Iar ea nu era nebună.

– Ce simți când vezi marea?

– Nimic. Am ajuns unde visam. Restul nu mai are importanță.

Olga se ridică, intră în valurile mărunte făcând un cerc cu degetele în aer. Insulele mai pluteau în ceață. În special una, indiferent din ce unghi o privea, părea că se ridicase din apă și stătea ca o farfurie zburătoare în fața ei. Oamenii ziceau că este insula miracolelor, unele din ele nu prea fericite, dacă un miracol este dedicat numai fericirii, dar uneori și moartea poate fi un miracol, dacă dincolo de ea întâlnești lumina. Olga se prostea în apă, în vreme ce ea încerca să-și destrame toate gândurile. Era nefericită.

– Va fi o toamnă lungă, zise, ștergându-și lacrimile pe furiș, se simte în aer.

Murcia, Spania

„Ceață ca în filmele de groază. Se întindea peste toate insulele. Razele soarelui păreau niște tentacule imense ieșind și intrând printre norii închiși. Se gândi că este o binecuvântare cerească să stea aici înaintea iernii și nu în satul ei colorat și gălăgios când era soare, tăcut și morbid când ploua...”

Carnet de scriitor

CU OCHII LARG DESCHIȘI

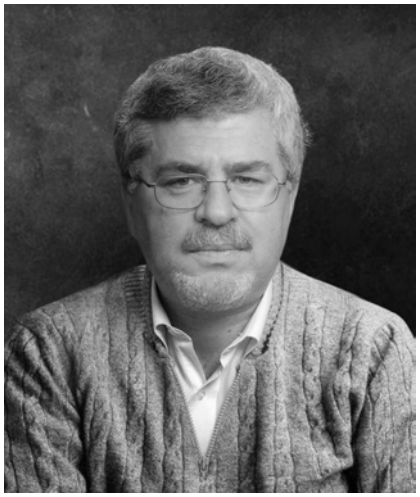

Ionuț Cristache

Prozator, ziarist, profesor

Viața în două povești de toamnă…

Prima… O dimineață de octombrie, răcoare matinală, străzi pustii, case vechi și adormite în urbea mea istorică și drumul de fiecare zi spre liceul în care mă așteaptă adolescenți adormiți și atacați de vremurile incerte pe care le trăiesc… Ca și noi, dascălii lor… Chiar așa scrie un prieten: „Spaima de somn/ un pui de pasăre/ sălbatică/ în mână de om”.

Și pentru că discreția este denumirea politicoasă a ipocriziei, vreau să vă povestesc câte ceva despre viață pur și simplu. De foarte mulți ani, la fiecare început de zi fac același drum, îngândurat sau mai fericit, spre școala mea în care am închis peste 40 de ani de meserie. Întâlnesc cam aceeași oameni, câinii sunt prezenți la fiecare poartă, pe care o măsor cu priviri matinale, și ei tot așa, mai veseli sau mai triști. Îi salut cu somnoroasă prietenie și aleg cu grijă bordurile măcinate de vremuri, prin care mă împiedic adesea, cu nevoia de a ocoli trotuarele pline de mașini. Oamenii? Îi știu pe toți, la colțul străzii e doamna micuță, plină de viață, vorbește cu roșiile ei înalte și uscate, cu trandafirii trecuți dincolo de gardul pe care-l vopsește în fiecare primăvară. Dar, mai este? De câteva săptămâni n-a mai apărut, iar zilele trecute, pe un anunț colorat scria „casă de vânzare”… E o liniște apăsătoare pe trotuarul mărginit de poarta ei mică, verde, sprijinită cu o sârmă ruginită…

La următorul colț de stradă, tânăra familie prosperă, cu mașini mai multe înșirate pe asfalt, se ceartă cu puștii adormiți, cărați spre școlile lor, au instrumente pe roți burdușite cu manuale și caiete și tot felul de „auxiliare didactice”, cel mic întreabă plictisit „de ce a trebuit să înceapă școala”, dar mama nu are timp să-i răspundă, trântind la repezeală ușa mare a bolidului metalizat. Mai scapă în afară, pe stradă, cuvinte scurte și arțăgoase. Pe străzile vechi ale orașului meu, casele părăsite de oamenii pe care-i știam sunt tot mai multe. Vorba trubadurului, „din trei în trei sicrie, o pneumonie…” Câtă tristețe e în curțile năpădite de bălării uriașe și câtă liniște este în pereții caselor prăbușite în praf și pânze mari de viețuitoare lipicioase…

În poarta deschisă de la vechiul palat al copiilor mă așteaptă, ca în fiecare dimineață, *Lupușor*, a îmbătrânit și el, ca și mine, i-a albit botul, prinde delicat biscuitul pe care i-l scot din buzunar și cred că mă ceartă puțin, ar trebui să mai schimb oferta matinală. Ies pe strada mare, văd figurile cunoscute, ale unor oameni grăbiți să ajungă la munca lor de fiecare zi. La următorul colț de lume zace adormită și plină de cuvinte colorate vechea covrigărie, a dispărut de mult mirosul care ieșea prin geamul deschis, falimentul afacerilor mici a ajuns „material didactic” pentru orele mele de economie. De pe ulițele înguste apar elevii mei, navetiștii, la fel de aburiți de răcoarea toamnei, ca și profu lor. În curând, nu-i așa, dimineața mea va începe cu… *el*. Știți cum se spune, singurul merit pentru că a ajuns împărat este că a fost primul născut!

În cancelaria mea, ca o nacelă de balon gata de decolare, cad spre parchet câteva cuvinte dintr-un spectacol de altădată, plin de ispitiri tunătoare. Vecinul meu, un prieten actor la teatrul cel nou din orașul vegheat de Turnul Chindiei, șoptea din mijlocul scenei: „Aș fi putut fi legat de o coloană de piatră a templului păgân, alături de tine. Răspunzând la țipetele tale cu vaietul meu și durerile noastre s-ar fi contopit, sufletele noastre s-ar fi amestecat. Dar n-a fost să fie așa, iartă-mă, Ammonaria… Primăvara n-o să se mai întoarcă niciodată.”

A doua poveste, tot de toamnă târzie… E despre o mocofancă. E stranie, de la un timp, nevoia teribilă de comunicare, pe care o întâlnim peste tot și în orice clipă a istoriei noastre îmbălsămate de azi. Așadar, să vă spun ceva despre o *mocofancă, mocârțană, mojică, grosolană, moacă, mârlancă, țopârlancă* etc. Și, tot așa, un *el*… Pentru că vremurile mă

încurcau să mai conduc biata mea „limuzină” prin jungla din Capitală, am mers cu microbuzul, într-o „expediție părintească” spre Bucureștiul cel de toată *firea*. Pe atunci… În mașină era liniște, un șofer tânăr și politicos a răspuns la salutul meu normal (ceea ce nu se întâmplă mereu), era un miros de haine curate și de oameni îngrijiți, ca să zic așa. Când să plecăm, pe locul din stânga mea s-a așezat ea, *mocofanca*. Am văzut-o coborând dintr-o hărăbaie cu volanul pe dreapta, trântind nervoasă ușa cu arome și culori de Tamisa. A urcat iritată în microbuz, evident că n-a salutat, dar a întrebat din vârful buzelor, în cascadă: „Mai stăm mult, plecăm acum, cât e biletul, ai să-mi dai restul?” Pe toate le-a înșirat sictirită și s-a trântit alături de mine, mi-au sărit ochelarii de pe nas, de la energia plină de pudră colorată a duduii.

De fapt, nimic nu-l încurcă mai tare pe un mocofan decât integritatea simplă și neprefăcută a altuia. În fine, plecăm… Și-a înfipt telefonul în ureche și a început să strige, aproape: „Ți-am spus că ești un tâmpit, mă trimiți cu jegul ăsta de mașină, ce, nu puteai să mă duci tu? Ești un ofticos, zdrăngăne chestia asta din toate încheieturile…” Vă asigur că nu zdrăngănea, drumul nostru curgea lin, de parcă n-am fi fost în România. Bine, vor veni vremuri grele atunci când se va umple șoseaua cu tirurile de la noua fabrică de frigidere!

Duduia, *mocofanca*, i-a dat mai departe, până aproape de Capitală nu i-a tăcut glasul metalic, care intra adânc în urechile tovarășilor de călătorie. „Și pute, a zis tare, doar știi că am o alergie, puteai să mă duci tu, nesimțitule!” N-am îndrăznit să-i spun *oarece*, zbura spre mine praful uscat de pe gâtul înfășurat cu lanțuri mici, iar peste pieptul ei generos atârna o cruce aurie, zbătându-se către umerii aproape dezgoliți ai nemulțumitei domnișoare.

La ieșirea dintr-un sat, aproape de destinație, o voce groasă din spatele nostru a rostit domol: „Bre, domn șofer, dă-o pe asta jos, să se parfumeze prin porumb, poate calcă în ceva pe acolo!” Un râs amestecat s-a izbit de ferestrele microbuzului, iar duduia a încheiat repede convorbirea îndelungată, a dat să-și întoarcă privirea cruntă spre purtătorul vesel de mesaj, dar s-a răzgândit brusc. Era preocupată să găsească ceva prin geanta sclipicioasă de pe genunchi.

Un proverb zice să-ți numeri dinții după ce te-a sărutat un *mocofan*. Altul, *mocofanul* tânăr și nebun, leagă-l de gard și dă-i fân. Duduii chinuite din microbuz, dar nu numai ei, parcă i-aș mai spune că atunci când te grăbești, dai de toți proștii, iar când nu te grăbești, ești printre ei…

Aceste două mici povești de toamnă au și ceva în comun. Un om nu va zări niciodată un curcubeu, dacă s-ar uita în jos sau, cum zicea bunicul meu, un sac gol va sta cu greu în picioare. Demnitatea, cred eu, este o condiție banală a unui om. De nereparat este, în viață, numai greșeala de a te lăsa strivit de ticăloșia celor din jurul tău. Există o replică celebră, în piesa de teatru a unui mare dramaturg, după care nimeni nu te poate face să te simți inferior fără consimțământul tău. Totuși, de cele mai multe ori trebuie să-ți meargă mintea ca să înțelegi că ești prost. Și avem argumente precise la acest sfârșit de an, la dreapta, la stânga, peste tot… Și mai cred că o să-mi dați dreptate dacă vă reamintesc că defectul oamenilor mici este tupeul. Un scriitor zicea chiar că lenea este mama viciilor, dar, fiind o mamă, trebuie respectată. Sfârâitorilor de pe ecrane, ce credeți despre proverbul chinezesc de mai jos? Când ai zece pași de făcut, nouă pași sunt jumătatea drumului.

„Un proverb zice să-ți numeri dinții după ce te-a sărutat un mocofan. Altul, mocofanul tânăr și nebun, leagă-l de gard și dă-i fân. Duduii chinuite din microbuz, dar nu numai ei, parcă i-aș mai spune că atunci când te grăbești, dai de toți proștii, iar când nu te grăbești, ești printre ei…”

Carnet de scriitor

TRANSFIGURARE

Livia Ciupercă

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Dorul se hrănește-n vis, iar visul – în dor.

E posibil?

Depinde cât știm să hrănim dorul și cât putem să ne înfășurăm în mantia visului.

Din magma celor două trăiri, unice și de neconfundat, deși ele conlucrează la nivel ideatic, perfect, putem proiecta un imaginar unic.

Și gândul călătorește, nestingherit, către Cel care a creat un copil unic. Copilul cu o singură aripă.

Da, da. Ați auzit bine.

Se zice că trăia, cândva, în țara dorului și-a visului etern, un copilaș care nu s-a născut cu două mâini, ca noi toți, ci doar cu o aripă.

Și după mulți-mulți ani, copilașul a rămas neschimbat, însă brațul-aripă transforma în decor de vis... tot ceea ce atingea.

O încântare. Totul în juru-i căpăta aspect de poveste divină.

Minți luminate s-au apropiat de-acel loc miraculos – pentru a analiza misterul. De-atunci, pare-se, conexiunea mână-aripă.

În timp ce în simbolistica mâinii recunoaștem pulsațiile umanului întru iubire binecuvântată, aripa poate dobândi forța atotcuprinderii mai presus de imaginarul nostru. Câtă subtilitate!

Antonimia triumfă.

Mâna acționează lăuntric, aripa se transfigurează.

Mâna ocrotește sau, din nefericire, respinge, în timp ce aripa dobândește atribute demiurgice.

Mâna invocă, aripa explorează.

Mâna creează, aripa dansează-n libertate.

Și, oricât ne-am strădui, între o singură mână și o singură aripă nu vom reuși, în veci de veci, să încrustăm semnul egalității.

Deși... ar trebui să recunoaștem că... și mâna, și aripa au același dor divin – cel al jertfelniciei.

Pentru copilul cu o singură aripă, ritmul existențial înseamnă învăluitor vis, proiecție a divinului pe pânza slăvitului dor.

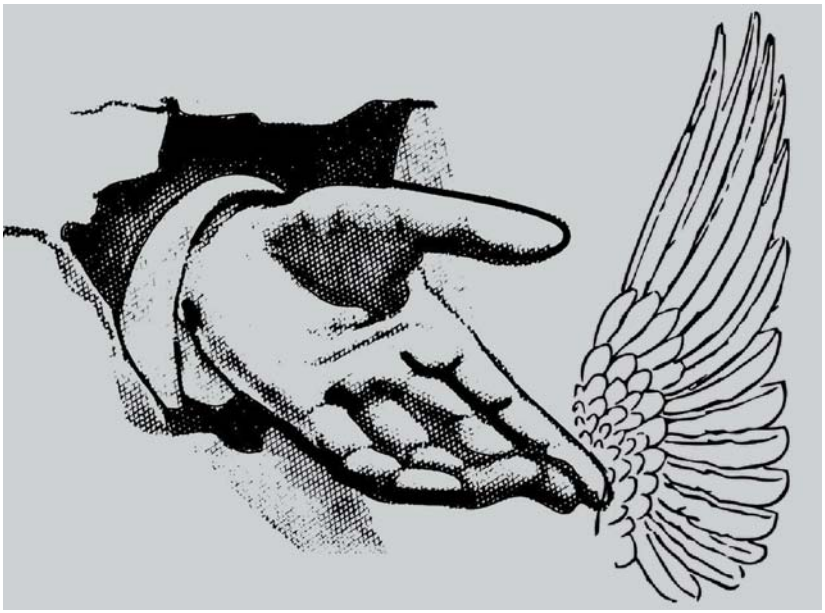

„Mâna invocă, aripa explorează.
Mâna creează,
aripa dansează-n libertate.”

Leviathan, Anul IV, Nr. 4 (13), octombrie–decembrie 2021

Eseu

SPECTACOLUL STRĂZII

Dan Caragea

Nicolas Poussin, *Răpirea sabinelor*

Străbătând străzile și privindu-i pe trecători, lăsând ca ochii să zburde liberi în căutarea frumosului uman, înțelegem că manifestările estetice ale corpurilor aflate în mișcare sau în repaus se înscriu într-o ramă istorică determinată, în care colectivitatea idealizează și suscită plăcerea publică. Este vorba de un spectacol unic și spontan, de o (auto) reprezentație stradală, ca exercițiu ce poate conduce spre receptarea operei de artă și care se întemeiază, de altfel, ca orice trăire estetică a frumuseții corpului, pe o erotică când mai camuflată, când mai ostentativ expusă.

Surprins în acea fugară scrutare stradală, corpul este însuși obiectul plăcerii, indiferent de gradul ei de manifestare: de la dorința frustă, la contemplare, de la nevoia de posesie, la fantasmatica inepuizabilă a reprezentării scenice a împlinirii dorințelor, căci a dori o altă ființă este, în sine, o trăire răscolitoare, dramatică. Chiar dacă debutul este tandru, cu gesturi pline de candoare, coitul este imaginat ca un act pasional, dezlănțuit, sugerând undeva, în mentalul profund, violul. O astfel de scenă clasică, arhetipală poate, are loc în *Răpirea sabinelor* de Nicolas Poussin, 1634–1635.

Arta nu poate altera condiția de obiect a corpului și nici nu poate stăvili manifestarea dorinței, oricât ne-ar cere-o educația și morala represivă, dar îi poate suspenda mișcarea, poate „încremeni" timpul și spațiul reprezentației, introducând statismul ca pe o condiție *sine qua non*. Astfel, transfigurarea artistică și oprirea în timp și spațiu („frumusețea de arhivă") produc în subiect cadrul limitat și nemișcat al sublimării. Repausul este momentul ce succedă creației, așa cum Dumnezeu a făcut în a șaptea zi. Acesta este timpul contemplației, al înălțării estetice și, cum spuneam, al sublimării pulsiunilor.

Se naște atunci o nedumerire legitimă: oare fotografia (captarea cea mai la îndemână) unei trecătoare oarecare sau a unei tinere prostituate nu este și ea, prin instantaneu, tot o obiectualitate statică și atemporală? Confruntată cu o asemenea alternativă, arta va încerca să surprindă frumosul (adică satisfacerea estetică) într-un interval de posturi care să excludă, pe de o parte, banalul, iar, pe de alta, pornografia, fără a-și putea însă decide cu fermitate limitele restrictive. Perceperea corpului uman, cu precădere a celui feminin, ca frumos, este cea dintâi și cea mai importantă condiție a trăirii adevăratei experiențe artistice.

De câte ori nu s-a spus despre o femeie frumoasă că este ca o „cadră", ca un tablou. Mai limpede: o operă de artă vie. Firește că afirmarea unei astfel de frumuseți nu amăgește doar temporalitatea, ci se revendică dintr-un model colectiv preexistent, dintr-un arhetip estetic pe care îl purtăm în minte, dar care se poate modifica cu vremea după împrejurări, vârstă și experiențe personale. Pe de altă parte, plăcerea atingerii trupului unei femei nu se poate asemăna nici cu jocul cu o păpușă gonflabilă, nici cu mângâierea unei statui, fie ea a lui Bernini sau Rodin, a cărei atingere are totuși netezimea rece și tumulară a bronzului sau a marmurei.

Ceea ce secole de-a rândul a fost reprezentat prin nudul sculptural tinde să echivaleze azi, în spațiul stradal, cu trupul însuși, tot mai dezvăluit, „înveșmântat" în propria-i piele. În spectacolul străzii, corpul este actorul nevoii de satisfacere

libidinală. De aceea, expunerea ultrasenzuală este menită să concentreze asupra-i întregul imperiu al simțirilor privitorilor. Estetica triumfă, fără îndoială, în erotica publică. Nu poate exista nicio altă explicație pentru a justifica, prin diverse ținute, dezvelirea parțială a sânilor sau a feselor. Chiar și lenjeria intimă a atins îngustimea minimală a „firului de ață", ceea ce ne arată că plăcerea de a arăta întrece cu mult pe aceea de a ascunde. Trupul revelat doar în intimitate este azi un bun public, expus poligamic.

Oricum, femeia tânără protagonizează în spațiul stradal cotidian, ca și în spațiul mai intim al unei cafenele sau ceainării, un spectacol cu un singur actor, în regia fantasmelor masculinului care, în felul acesta, își satisface vizual dorințele carnale.

Există însă uneori o pierdere subită a interesului bărbatului în gestiunea satisfacției: frumusețea femeii pare că se „epuizează" și nu știm dacă acest consum este efectul imaginației ori al lipsei acesteia, sau, poate, mai curând, al faptului că frumusețea a fost „recunoscută", „clasificată" și „arhivată" prin coincidența cu unul din stereotipurile de reprezentare ale dorinței erotice din imaginarul masculin. Or, în acest caz, taxonomia pare a atenua sau stinge dorința, la fel ca în situațiile de supraexpunere a corpului în spațiul domestic sau pe o plajă cu nudiști. Laura, frumusețea unică și statornică în mintea poetului Petrarca este azi de neconceput. Tinerele se îmbracă la fel, se machiază la fel, se vopsesc la fel, au trăsături la fel, astfel că frumusețea pare a prolifera odată cu nimfele care apar de pretutindeni. Lumea de azi tinde spre o frumusețe stereotipată, ignorând cât de repede se satisfac dorințele privitorilor și cât de puțin atractivă este o astfel de soluție. În lumea cu mii de Venus de bulevard, spectacolul străzii tinde să se vulgarizeze, să se degradeze în câteva decenii.

Întregul protest feminist din ultimele decenii împotriva reprezentării obiectuale a corpului feminin este inutil și lipsit de temei. Corpul nostru este și va fi întotdeauna obiect, pentru că altfel nu îl putem dărui Celuilalt. De aceea, îl îngrijim, îl îmbrăcăm și îl ornamentăm. Dar trupul nu este doar obiect, ci și acel concret uman care resimte toate învățările și care face posibile toate experiențele emoționale. Trupescul nu are sens în afara sufletescului care îl „animă", fiind inseparabil de afectivitate (așa cum este inseparabil de cognitiv, când afirmă subiectul), și pe care o învață pas cu pas, vârstă cu vârstă, revelând-o mereu, cu nebănuită prospețime.

Ca sentiment, relație sau comportament, iubirea nu poate fi gândită fără recunoașterea obiectualității corpului. A iubi înseamnă a-ți oferi corpul satisfacerii plăcerilor Celuilalt, fără a ignora, totuși, că acesta îți aparține, dar putând cu bucurie să-l „abandonezi". Aceasta este, în esență, dăruirea.

Prostituția exclude totdeauna iubirea din relație, dar menține satisfacerea celui care plătește. În acest caz, nu poate fi vorba de reciprocitate, ci de autosatisfacție cu un trup care se oferă, contra cost, alienat și oarecum absent sufletește.

Ce se întâmplă însă în cazul așa-zisului „sex întâmplător", al aventurii, al atracției pur sexuale care astăzi pare a fi antidotul monotoniei existențiale? Ca și în cazul prostituției, scenografia satisfacerii plăcerii are o conotație stradală („femeie de pe stradă", „a agăța în club"), de spațiu public, care potențează dorința. Și totuși, acest consum face imposibilă reflecția, meditația și reveria pe care le simțim în iubire ca pe o plasă („mreajă") din care nu se poate scăpa. „Sexul întâmplător" scoate din joc conținutul afectiv al sentimentelor, lăsând pe scenă doar dorința instinctuală, în manifestările sale stereotipate și nevrotice.

Revenind la dăruirea trupului nostru unei ființe dragi, deducem că pentru a identifica plăcerea erotică este nevoie ca trupul Celuilalt să fie resimțit ca izvor al plăcerii. Eu nu simt, așadar, doar trupul meu și trupul dăruit al Celuilalt, ci și puntea nevăzută a dorinței care le unește și le prinde în mreaja miraculoasă a dragostei.

*Capitol din eseul **Despre corp și frumusețe în viață și în arte**, în curs de apariție la Editura Leviathan, în ediție electronică pe site-ul editurii (https://editura.leviathan.ro/) și în ediție tipărită*

„Străbătând străzile și privindu-i pe trecători, lăsând ca ochii să zburde liberi în căutarea frumosului uman, înțelegem că manifestările estetice ale corpurilor aflate în mișcare sau în repaus se înscriu într-o ramă istorică determinată, în care colectivitatea idealizează și suscită plăcerea publică."

Eseu

DIN ELUCUBRAȚIILE DRESORULUI DE BERZE

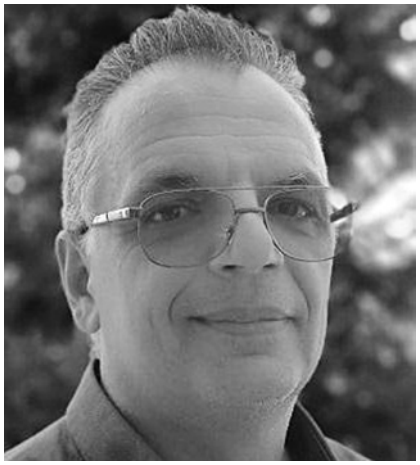

Șerban Mihai Georgescu

Ziarist, eseist, poet

Nu există pentru un om o cale mai sigură de a pierde contactul cu (ceea ce vechii egipteni numeau) „inima ascunsă" a semenului său decât abordarea coerentă, sistematică, cu „metodă" a unui subiect sau altul. Înclin să cred că „rigoarea profesională", „seriozitatea" și toate celelalte principii aplicate în activitățile lor „responsabile" de părinți, profesori, academicieni, oameni de știință, politicieni etc. nu au ca scop final decât ștergerea, atrofierea, eliminarea definitivă a inimii ascunse a omului… Se înverșunează de milenii împotriva ei și nu reușesc să o nimicească… Pentru că răsare din nou, cu fiecare nou-născut…

Cred că una din cauzele profunde ale tuturor bolilor civilizației moderne o reprezintă ideea sclerotică potrivit căreia copilul și adolescentul sunt oameni incompleți (neisprăviți?), în timp ce adultul cu burtă, spaime și obsesii ar fi isprăvitul, desăvârșitul, absolut abilitat de a dicta și impune regulile vieții… Se omite, se eludează, se desconsideră – prin inerție și hipnoză colectivă – că singurul obstacol în calea reinstaurării Paradisului (așa cum o spune cât se poate de limpede Cioran) este *setea de răzbunare* a adultului, sete care de fapt este adevăratul stăpân al existenței sale moderne:

– răzbunare față de Dumnezeu pentru alungarea din Paradis;

– față de (propriul) copil – pentru pierderea propriei copilării;

– față de soț/soție – pentru pierderea sensului iubirii;

– față de Natură – pentru frigul și spaima îndurate în caverne;

– față de orice și oricine – în afara propriului Sine.

Când îi strigă copilului său „Trezește-te la realitate!", este evident că adultul se referă la realitatea lui, a adultului: „Trezește-te în realitatea mea odată!" ar fi traducerea corectă a îndemnului parental. Această evidență este nu doar dovada că în afara realității adultului există și alte realități, ci și a îngustimii, micimii acestei realități în comparație cu imensitățile din care copilul provine și unde este mereu binevenit.

Ceea ce a pățit Petru atunci când s-a îndoit că poate merge pe apă este exact ceea ce se întâmplă coiotului din serialul de desene animate *Road Runner*, care, la capătul urmăririi delirante, mai face câțiva pași (bunicei) deasupra prăpastiei, privește cu ochi măriți de spaimă spre hău, apoi spre spectatori și abia apoi cade în gol. Cât timp ești inconștient, ești mântuit. Abia după ce îți vii „în fire" te prăbușești.

Însă la realitatea din care copilul provine (și în care încearcă să se mențină, în ciuda intervenției părintești) adultul nu poate ajunge prin Logică, ci prin Intuiție.

Ceea ce se întâmplă extrem de rar, căci, așa cum spune Dalí: „Intuiția pură, dată afară pe rând din casele științelor particulare, a sfârșit prin a deveni în zilele noastre Prostituția pură, căci o vedem cum își dezvăluie ultimele ei farmece și ultimele ei agitații în casa de toleranță a lumii artistice și literare".

Liderilor, formatorilor de opinie, artiștilor și intelectualilor moderni li se pune cu obstinație pe masă (iar majoritatea lor o înghit cu evlavie și apoi o regurgitează în fața discipolilor așteptând răbdători ca aceștia să o înghită la rândul lor), încontinuu și fără nici un scrupul, de ani și ani de zile, aceeași și aceeași academică și diversionistă „supă de estetică abstractă, care de fapt este mai rea chiar și decît supele cu tăiței răcite și îngrozitor de sordide ale neotomismului, de care nu vor să se apropie nici chiar pisicile cele mai convulsiv înfometate", după cum spune, coincidență sau nu, același Salvador Dalí.

Apelurile deznădăjduite ale tuturor proorocilor din istorie (*Treziți-vă!*) – pe care nimeni nu le-a băgat și nimeni nu le va băga vreodată în seamă din punct de vedere instituțional, se bazează pe spiritul exact contrar celui care te-nghiontește să-i strigi copilului tău „Trezește-te la realitate!". Nu la „realitate" vrea Dumnezeu să ne trezim, ci la cu totul altceva…

*

Vox populi nu prea e *Vox dei*. „Căci gândurile Mele nu sunt gândurile voastre, iar căile Mele nu sunt căile voastre" (zice Domnul).

„Când îi strigă copilului său «Trezește-te la realitate!», este evident că adultul se referă la realitatea lui, a adultului: «Trezește-te în realitatea mea odată!» ar fi traducerea corectă a îndemnului parental."

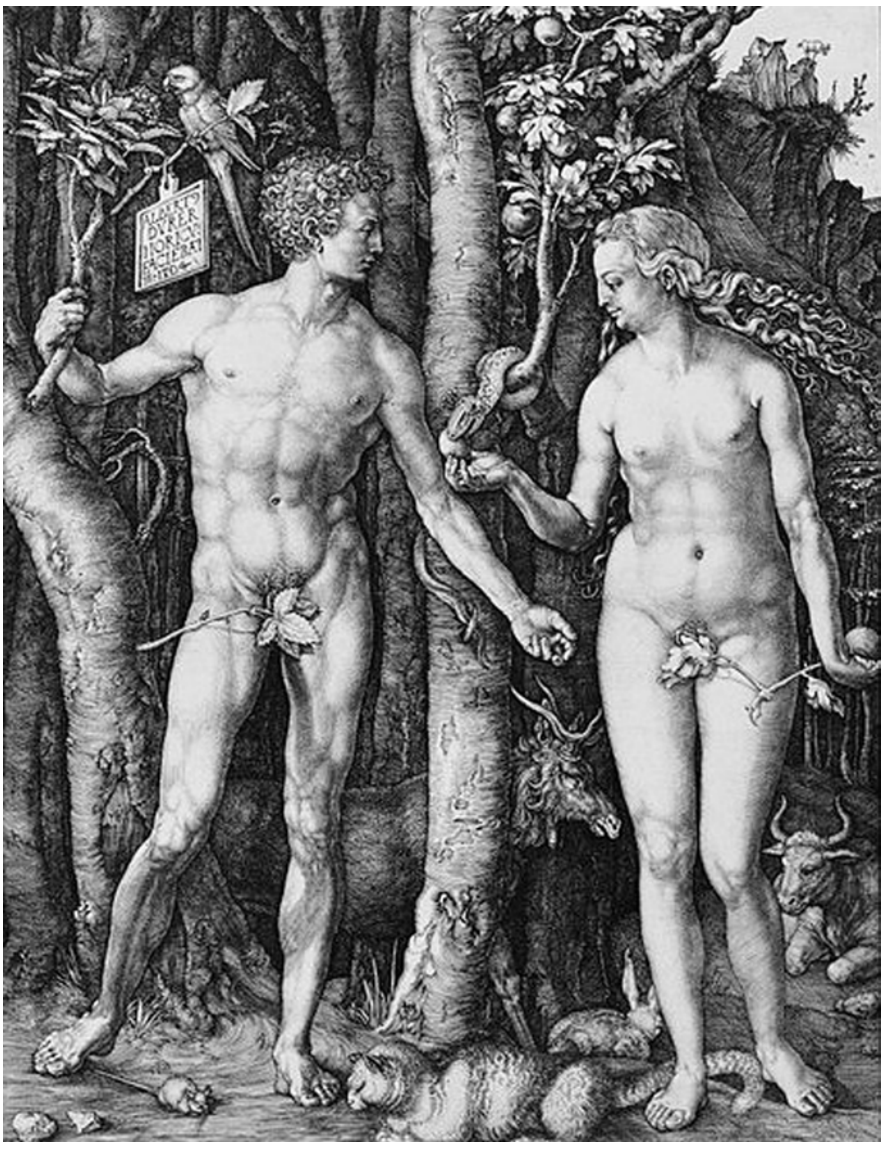

Albrecht Dürer, *Adam și Eva,* gravură, 1504, The Morgan Library & Museum, New York, SUA

Teatru

COPILUL CUVÂNT

Pușa Roth

Dramaturg, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

***Personajele**:*

El: la vârste diferite
Ea: la vârste diferite
Copilul 1
Copilul 2

Scena 1

Se aude un cântec de leagăn (eventual Mozart, reducție pian, fragment).
Pe un ecran din spatele scenei apare genericul, apoi culori calde,
cu desene de copii.
Într-o parte a scenei, un fel de coșuleț pentru copii cu două păpuși,
care vor fi mânuite de artiști (păpuși diferite: bebeluși, copii).
Pe scenă doi tineri, bărbat – femeie își dăruiesc baloane pe care scrie:
Eu sunt copilul cuvânt!

El: Începutul cântecului de lebădă! *(Râde.)*
Ea: Începutul cântecului de lebădă! *(Râde.)*

Baloane verzi (speranță), albe (puritatea sufletească), roșii (iubirea) etc.
Baloanele sunt inscripționate în funcție de culoare.
Se aud: gânguritul unui copil, chicotele copilului, râsul.
În brațele actorilor sunt păpuși ca niște bebeluși. Cei doi, cu mișcări tandre,
iau păpușile și se învârt prin scenă. Muzică.

El *(silabisește cu păpușa în mână)*: Ti-ne-re-țea cu-vân-tu-lui!
Ea *(silabisește cu păpușa în mână)*: Iu-bi-rea!
El *(leagănă păpușa-copil)*: Copii!
Ea: Așa începe viața!

Se aud: gânguritul unui copil, chicotele copilului, râsul.
Amândoi, cu păpușile-copil, cântă un cântec de leagăn:
Nani, nani copil-dor/ Nani, nani îngeraș/ Dormi în pace,/
Somn ușor!/ Nani, nani puișor!
Lumina se stinge ușor.

Scena 2

Încet, păpușile sunt ridicate și așezate pe jos. Jucării. Lumina se stinge ușor, iar păpușile sunt schimbate. Joc de lumini, apare pe ecran soarele, un glas de copil care râde. Lumină lină, muzică în surdină, pe ecran flori de primăvară, copaci.

El *(privind la ecran)*: Tinerețea lumii…

Ea: Și noi suntem Lumea! Privește cerul, pământul, noi… voi…

Copilul 1: Mama!

Copilul 2: Tata!

Copiii: Mama, tata, fa-mi-li-e… cuvinte…

Ea *(fericită)*: Ce frumoase sunt aceste cuvinte spuse de copii! Cuvinte pe scena vieții…

El *(mulțumit)*: Draga mea, am dat viață cuvintelor prin copiii noștri. Suntem acum o familie mare.

Ea *(fericită)*: Dragul meu, iubirea face minuni! Noi și copiii noștri vom învăța cuvinte noi, cuvinte pe care nu le-am mai simțit până acum. Pentru că sunt numai ale noastre… S-au născut din noi… pentru noi. Și pentru voi!

El *(fericit)*: Voi sunteți fericirea! Voi sunteți viața mea. Noi doi, un cuplu, apoi copiii. Suntem o familie…

Ea *(dansând)*: Suntem o familie, suntem toate literele lumii, suntem o multitudine de sentimente, suntem raiul nostru construit pe vise comune, suntem doi și cu doi… și cu doi… și cu doi…

Muzică, lumini, dans.

Scena 3

Cei doi la maturitate. Fiecare pe un fotoliu. Pe ecran, imagini de toamnă frumoasă. Muzică în surdină.

El: Eu sunt o inimă? Doar o inimă? Eu și cu tine, tu, Eva mea de început de lume, suntem două inimi într-o inimă mare. Câtă iubire poate cuprinde o inimă mare? Eu și ea, Adam și Eva, altă întrupare, alte destine… Cine a inventat cuvântul lumină? Nu are importanță, dar ce minunat este! Lumină, soare, bucurie, viață trăită profund. Cât de plin de sensuri este dicționarul vieții! Nici nu știu când au trecut atâtea primăveri și tot atâtea veri! Suntem încă tineri…

Ea: Și copiii? Ei sunt rodul nostru. Sunt copiii răsăritului de soare. Acum începe zborul lor prin viață. Precum păsările cerului. Ei sunt copacii tineri. Viguroși, cu rădăcini puternice. Exact ca și noi. Învață alfabetul iubirii. Fiecare copil al nostru a devenit „noi” cu altcineva. Vor învăța ca și noi toate cuvintele vieții. Iar noi suntem iar doi, noi doi.

El: Ascultă, iubita mea, ascultă toamna noastră! (*Se aude o muzică în surdină. Se ridică, El o prinde de mână și amândoi se plimbă.*)

Ea: Parcă suntem la primul sărut, la prima întâlnire, deși primăverile noastre au devenit toamne, alt anotimp al vieții… Am ajuns la maturitatea cuvântului, am ajuns „noi”, iarăși noi, fără să putem opri timpul. Suntem acum copiii apusului de soare… Tâmplele noastre trădează drumul, urcușul… Viața… o fugă nebună… Ce nebănuit dansează viața cu noi…

Se aude vântul, se schimbă imaginea, e toamnă târzie. Cad frunze, plouă. Cei doi la fereastră.

El: Se aude… toamna… Aceasta este toamna noastră… Cuvintele noastre împletite cu vise… la fereastra vieții.

Ea *(speriată)*: Viața este o fugă continuă… De ce oare fugim? Fugim spre final? Aș vrea să rămânem în toamna noastră… E posibil să rămânem în toamna noastră? *(Pauză.)* Până la urmă viața e iluzie, e fericire și durere sau e un dans până la nota finală?

El: Notă finală? *(Încet.)* Poate fi azi, mâine, poate va mai fi. *(Tare.)* Ascultă, iubito, ascultă! Am scris un poem al toamnei noastre!

Muzică.

El și **Ea** *(recită, ținându-se de mână): Dansul nocturn al viței de vie/ străbate visele mele./ Ochii se scaldă/ în nebănuita toamnă,/ Vântul,/ ca niște mâini uriașe,/ adună frunzele, una câte una,/ apoi le lasă să plutească./ Trebuie să auzi/ sunetul vântului printre frunze.*

Muzică, schimbare de decor. El e în scenă, ea intră încet.

Scena 4

El și Ea, doi bătrâni. Ea la fereastră, El în fotoliu. Imagini de iarnă.

Ea: Suntem atât de singuri! Copiii, nepoții sunt departe. O fi sunat telefonul?

El *(voce stinsă într-un fotoliu)*: Am ațipit puțin. Am privit pe fereastră la fulgii de nea și m-am gândit la iarna vieții. Oare câți ani au trecut de când… Anii nu mai au importanță. Ce putem număra cu ei?

Ea *(cu lacrimi în glas, mișcându-se încet prin casă)*: Numărăm anotimpurile noastre, toate cuvintele cu care am alcătuit povestea noastră, numărăm viața, tu, Adamul meu!

El: Eu și cu tine… da… noi cu cerul nostru… Acum suntem ca la început, dar începutul acesta duce spre sfârșit… *(Ea, reacție.)* În toți acești ani, într-o viață, am uitat de final. De ce oare am uitat?

Ea *(mângâindu-l pe păr)*: Tu ești lumea mea, eu fără tine nu am să știu să trăiesc. Ce cuvinte ar putea exprima atâta durere? Noi doi vom pleca de mână, amândoi… Plecăm spre raiul promis… de mână… amândoi… *(Plânge.)*

Muzică, schimbare decor.

Scena 5

Ea pe un fotoliu. Pe ecran, imagini cu siluete singure mergând încet pe aleile unui parc, iarna.

Ea *(resemnată)*: Am învățat un cuvânt nou: singurătate. El a plecat. Eu sunt singură. Îl aștept. Îl mai aștept? Peste iernile mele s-a așezat o altă iarnă, cu spaimele ei, cu durerile ei, cu albul ei, cu tristețile ei. Iarna mea, cea din urmă speranță, se frânge sub greutatea gândului obosit. Am rămas doar cu visul meu, am rămas în urma mea, am rămas umbră.

Muzică, schimbare de decor.

Scena 6

Muzică. Pe ecran apar secvențe din toată piesa, ca un remember. Femeia îmbrăcată într-o rochie neagră, vaporoasă, merge încet, se oprește lângă păpuși, le mângâie, privește spre ecran, zâmbește, se așază pe un scaun în lateralul scenei. De pe ecran dispar încet cuvintele (începutul cântecului de lebădă, silabă, copii, familie, iubire etc.). Pe ecran, ploaie într-un peisaj de toamnă, muzică. Lumina se schimbă și devine albastră ca înserarea.

Ea *(mergând pe scenă)*: Copii, familie, iubire, maturitate, bătrânețe, singurătate. Atât de repede au trecut toate! Parcă a fost un vis! Începutul cântecului de lebădă! Doamne! Îmi amintesc cu atâta bucurie! Câtă dragoste! Apoi familia! Fiecare a plecat pe drumul său! Apoi pe drumul fără întoarcere! O iluzie? Poate! A fost puțin? O viață de om e puțin? *(Șoptit.)* Viața începe cu lacrimă și se termină cu lacrimă. Am trăit o vreme sub cupola

cuvântului magic: iubire. Credeam că o să dureze veșnic. Am fost egoistă? Poate! Am fost puțin inconștientă? Poate! Am vrut să ignor cuvintele de final? *(Pauză.)* Sigur. De ce? Fiindcă mi se părea că lumea e a mea. Am crezut că merit totul și nu m-am gândit la ziua de mâine. Sau poate m-am gândit? Prea mult, prea puțin? Cuvintele mele frumoase, zilele mele luminoase… într-o zi… totul s-a sfârșit… Brusc. N-am știut. N-am știut? Am rămas fără cuvinte. Ca la început? Nu, pentru că nu am mai avut unde să privesc. Nu mai există mâine decât pentru mine. Era începutul singurătății… Sau al nesiguranței? Oare voi învăța aceste cuvinte?… Singurătate… Nesiguranță… Tristețe… Disperare… Împăcare. *(Mânioasă.)* Nu-mi place, nu pot să le învăț. Nu vreau! *(Plânge.)* Trebuie să învăț. Trebuie să mă împac… Trebuie să accept… De acum încolo vom merge împreună la drum. Cât a mai rămas. Eu și cuvintele mele… Am scris o poezie. Uitasem. Am scris-o, eram revoltată, eram speriată, eram altcineva care tânjea după mine cea de ieri. Ieri se mai întoarce? Cum să se mai întoarcă? Viața e doar o părere? E o iluzie?… E doar un vis?… Am scris o poezie. S-o mai citesc? De ce nu! Această poezie e viața mea. Am rezumat-o în câteva cuvinte. *(Silabisește)*. Că-te-va cu-vin-te! *(Muzică.)* Atât! Mi s-a părut.

El *(voce din off)*: Câteva cuvinte? O viață! Mâine nu mai este, dar a rămas visul, au rămas cuvintele zidite în noi, de noi… Eu am plecat și ți-am lăsat o moștenire de suflet: alfabetul iubirii, tu ai rămas să-l păstrezi.

Ea: Ești tu, cel plecat? Ești tu sau e doar iluzie? Mi s-a părut?

El *(voce din off)*: Da, poate că e iluzie, poate că ți s-a părut!

Muzică.

Ea: Ascultă, iubitul meu, de când ai plecat… Oare ai plecat? Am scris ceva, așa, ca o concluzie… Vrei să-ți spun? *(Se uită peste tot)*. Chiar dacă nu te văd, am să spun…

El *(voce din off)*: Te ascult, iubita mea! De aceea am venit…

Ea *(încet)*: *Mi-am pierdut rimele/ între răsărit și apus/ mi-am pierdut cântecul/ undeva, între sud și nord?/ Pe mine nu m-am căutat./ Știu că sunt undeva,/ într-o margine de vis.*

El *(voce din off)*: Da, poate că viața e doar un noian de vise.

Muzică.

Ea: Mi s-a părut? Nu știu, chiar nu știu… Cred că mi s-a părut! Mi s-a părut că viața e vis! Dragule, de data asta merg cu tine.

El *(voce din off)*: Da, iubita mea… undeva… într-o margine de vis!

Muzică de final. Se stinge lumina. Iese ușor din scenă.

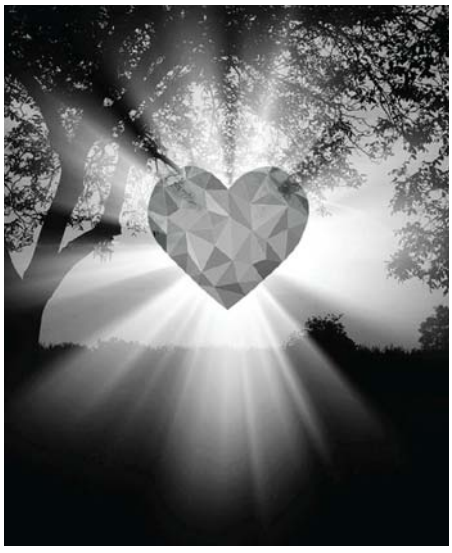

”El: Eu sunt o inimă? Doar o inimă? Eu și cu tine, tu, Eva mea de început de lume, suntem două inimi într-o inimă mare. Câtă iubire poate cuprinde o inimă mare? Eu și ea, Adam și Eva, altă întrupare, alte destine… Cine a inventat cuvântul lumină?”

Cronicar de teatru

CRONICAR – CRITIC – PROFESOR DE ESTETICĂ

Gheorghe Miletineanu

Regizor, profesor, critic de teatru

De-a lungul timpului am împărtășit cititorilor mei părerile mele despre mai multe profesiuni și funcțiuni teatrale. Cred că acum e momentul să pun pe hârtie câteva gânduri despre rosturile muncii de cronicar teatral și despre semnificațiile mai îndepărtate ale acestei munci.

Se înțelege cumva de la sine că un cronicar trebuie să dea seamă cu regularitate despre tot ce e nou în viața teatrală a orașului, a țării, a lumii în care trăiește. Trebuie să fie „la zi", ca să-i poată ține „la zi" pe cititorii lui. Sunt cronicari care-și scriu însemnările critice în noaptea care urmează serii în care au văzut un spectacol; dacă întârzie fie și numai cu 24 de ore, e ca și cum ar scrie despre vremuri demult apuse...

Critica pe care un asemenea foarte conștiincios cronicar o scrie pare ca o notă pe care un profesor i-o pune unui elev pentru un extemporal... Cam așa cred că se citeau odinioară cronicile lui Jean Jacques Gautier în ziarul „Le Figaro", cronici care se puteau oricând rezuma fie în propoziția „Duceți-vă neapărat să vedeți spectacolul ăsta!", fie în propoziția „Evitați spectacolul ăsta cu orice preț!"

În România, cronicile lui Radu Popescu semănau întrucâtva cu cele evocate mai sus, chiar dacă se întâmpla adesea să am opinii diferite de cele ale temutului cronicar, la care găseam adesea confirmarea – prin contrast – a ideilor mele.

Cronica este, evident, o formă a criticii de teatru, atâta doar că într-o cronică autorul ei nu e ținut să-și expună amănunțit convingerile estetice; acestea însă apar implicit în ceea ce scrie el. Dacă citești câteva articole ale cronicarului, poți de-acum să formulezi și singur principiile estetice după care se conduce el, fie că acestea coincid cu ale tale, fie că nu. O cronică sau chiar două-trei pot să nu fie suficiente ca să poți rezuma estetica teatrală susținută de cronicar, dar după cinci-șase articole, știi exact pe ce platformă de principii estetice se situează acesta. Cu alte cuvinte, în cronicarul deținător de rubrică permanentă se impune treptat, dincolo de părerea lui despre spectacolul văzut aseară, criticul care promovează – sau combate – o anumită concepție despre teatru. După trei articole ale lui Valentin Silvestru puteai ști deja – dincolo de simpatiile și antipatiile personale ale criticului, de obicei foarte lesne de observat, fiindcă acesta nu se ostenea să și le ascundă – ce soi de teatru încurajează criticul și ce soi de teatru respinge.

Prin urmare, cronicarul nu este doar un „dom' profesor care pune note și le trece în catalog", el trebuie să explice de ce a pus o anumită notă, de ce a promovat anumiți elevi, iar pe alții i-a trântit la examen... De fapt, argumentarea notei e mult mai importantă decât nota în sine. Și pentru elev, și pentru părinții acestuia, și pentru diversele instanțe pedagogice din învățământ. Dar trebuie să subliniez apăsat că nu e vorba aici de a *justifica* nota, ci de a o *argumenta* – nu e deloc același lucru, chiar dacă poate să pară așa. Un bun cronicar nu se poate mulțumi să afirme că un anumit spectacol e admirabil sau că nu-i decât un spanac; un bun cronicar e obligat să explice de ce un anumit spectacol i s-a părut admirabil, deși mulți spectatori au plecat din sală la pauză, și de ce un alt anumit spectacol i s-a părut un spanac, chiar dacă la sfârșit sala s-a dezlănțuit în ovații. Iar prin aceste lămuriri cronicarul autentic își familiarizează cititorii – chiar fără să-și declare această intenție – cu criteriile estetice potrivit cărora s-a cristalizat opinia lui. Și e foarte de dorit să facă asta cu rafinamentele unui pedagog versat, fără a-și constrânge cititorii să-și însușească, să adopte idei la care acești cititori poate că nu aderă în mod spontan, ci dimpotrivă.

Nu cred să existe undeva vreun cronicar, măcar unul singur, care să nu nutrească ambiția de a fi obiectiv; necazul e că pentru obiectivitate, atunci când e vorba de descifrarea și de aprecierea faptelor de artă, nu există nici unita-

Furtuna de William Shakespeare, actul I, scena 1, gravură de Benjamin Smith după tabloul lui George Romney, publicată de Jonh Boydell în *Shakespeare Gallery*, sfârșitul secolului al XVIII-lea

te de măsură și nici aparate de măsurat; nu există unitate de măsură și nu există aparat de măsurat nici în materie de gust, nici pentru bun-gust și nici pentru prost-gust. Cronicarul poate încerca să-și formuleze cu oarecare exactitate criteriile proprii – în mod inevitabil personale și subiective – în aceste gingașe domenii; asta poate, eventual, să-l asigure pe cititor de buna-credință a cronicarului, dar nu reprezintă câtuși de puțin o garanție de obiectivitate. Contextul aproape că-mi cere să pun termenul *obiectivitate* între ghilimele…

Și-atunci care sunt instrumentele, sculele de care dispune un cronicar ca să producă cititorilor lui impresia că el, cronicarul, e obiectiv? Există, totuși, cel puțin un procedeu – destul de eficace – la care cronicarul poate recurge, cu autentică noblețe, pentru ca să-și „păcălească" cititorii: procedeul este descrierea pe cât posibil mai meticuloasă și mai exactă a spectacolului văzut… Chiar și după o asemenea descriere, încă mai rămâne în cronică o marjă destul de largă pentru *interpretarea* detaliilor descrise: nu toți spectatorii le văd și le înțeleg la fel, iar un cronicar priceput poate să sugereze cititorilor săi că e înțelept să-și însușească interpretarea pe care o propune el, cronicarul, criticul de specialitate avizat.

În aceste condiții, articolele unui bun cronicar, puse cap la cap și tipărite într-un volum, se transformă dintr-o suită de articole de critică teatrală „la zi" într-un veritabil îndreptar de estetică teatrală și pot să impună opiniei publice un anumit concept de adevăr scenic, pot să-i impună o anumită credință privitoare la arta teatrului, să-l facă partizanul unor anumite convingeri estetice. Criticul-cronicar, cronicarul-critic de teatru devine astfel dascăl de estetică, propovăduitor al unei anumite estetici teatrale, apostol al acesteia.

Așa stau lucrurile fără nici o îndoială, dar criticul-cronicar e sănătos să nu-și facă prea multe iluzii și să nu se înfumureze: oricât de puternică poate ajunge influența lui asupra opiniei publice, această influență rămâne limitată…

Tel Aviv, Israel

„Cronica este, evident, o formă a criticii de teatru, atâta doar că într-o cronică autorul ei nu e ținut să-și expună amănunțit convingerile estetice; acestea însă apar implicit în ceea ce scrie el."

Trecutul prezent

BUNĂ DIMINEAȚA, COPILĂRIE!

Rudy Roth

Poet, ziarist, grafician,
cercetător român,
doctor în științe politice
Palma de Mallorca, Spania

Bună dimineața, copilărie!... Îmi aduc aminte de tine... De genunchii tăi zdreliți, de zâmbetele care inundau efervescent lumea din jur, de curiozitatea ta care te purta mereu prin cele mai întunecoase cotloane din podul bunicilor. Îmi aduc aminte de tine perfect. Parcă ne-am despărțit ieri...

Bună dimineața, copilărie!... Să știi că nu te-am uitat. De altfel, nici nu aveam cum. Pentru că nicio cireașă din universul cunoscut n-a avut gustul acelor cireșe pe care le furam, tu, eu și ceilalți copii din vecini, din curtea lu' nea Ilie. Pentru că nicio altă floare de câmp n-a mai mirosit aidoma florilor de câmp din care noi doi împleteam coronițe, cu o meticulozitate aproape ritualică, cât era ziua de lungă. Și nicio pâine n-a mai fost vreodată la fel de gustoasă și de aromată ca pâinea coaptă în țestul din curtea bunicii...

Bună dimineața, copilărie!... Spune-mi, tu îți mai aduci, oare, aminte de mine? Vezi tu în *eul* meu de azi ceva din *eul* meu de odinioară?

Încearcă, măcar. Știu că e greu. Uneori îmi este greu chiar și mie. Încearcă, te rog, să vezi dincolo de ridurile care mi-au acoperit chipul, de tâmplele-mi încărunțite, de tristețea fiecărui răsărit. Viața, oamenii, iubirea... și-au lăsat amprenta pe chipul meu. Încearcă să vezi dincolo de umerii mei gârboviți, dincolo de neliniști, dincolo de tăceri. Sunt tot eu...

Știu, cred, simt... că undeva în mine mai există acel copil cu părul bălai cu care alergai cât era ziua de lungă. Acel copil tăcut cu care meșteream bărcuțe de hârtie și adăposturi pentru iepuri. Acel copil cu care mergeai să culegi ciuperci după ploaie. Sau împreună cu care duceai caprele să pască. Sau cu care citeai iarna la gura sobei... Privește-mă mai bine! *Of, de ce îmi taci? Chiar nu îți mai aduci aminte de mine?*

PÂINE ȘI CIOBURI DE TERRACOTTA

Copilăria mea conștientă a început într-o zi friguroasă de iarnă. Știu cu exactitate că era joi, pentru că-n acea zi, bucătăria bunicilor era învăluită în aroma fadă a pâinii *„de cumpărat”*. Iar, în epoca neo-stalinismului mioritic, camionul de pâine ajungea în sat doar joia. O zi care avea mai târziu să rivalizeze cu sărbătorile imprimate cu roșu în calendarul de pe perete. Și nu pentru că pâinea *„de cumpărat”* avea valențe de ambrozie pe bază de drojdie și făină. Din contră. Era fadă, aerată și, de cele mai multe ori, plină de impurități. Doar că gustul de hârtie umedă și textura lipicioasă reprezentau o schimbare în universul imobil al panificației rurale. Iar eu, aidoma tuturor ceilalți copii din sat, aveam să dezvolt un soi de fascinație bolnăvicioasă pentru junk-food-ul regimului.

În fine, până să ajung în acea situație, eram deocamdată în bucătăria bunicilor, puțin înainte de momentul epifaniei mele hibernale. Epifanie care a avut la bază revelația focului din soba de *terracotta* cu plită de fontă și cuptor. Iar mai apoi căldura și mirosul pătrunzător de cetină arsă, degajate de vreascurile aruncate în foc de mâinile noduroase ale bunicii. Toate acestea erau pentru mine dovada clară că magia din cărțile cu povești este reală. Chiar și după multă vreme, când acumulasem ceva cunoștințe vis-à-vis de combustie, soba de *terracotta* rămăsese portaul meu către fascinația copilăriei. Poate că și de asta, de fiecare dată când ajungeam acolo, în adolescență, simțeam nevoia organică de a-mi lipi spatele de ea.

În această bucătărie de iarnă aveau să mă prindă ani la rând iernile petrecute în casa bunicilor. Acolo, la lumina lămpii

cu gaz sau a unei lumânări aveam să descopăr fascinația cărților, aveam să-mi scriu primele propoziții sau să-mi schițez primele gânduri. Acolo, cu spatele lipit de sobă, aveam să visez pentru prima oară la casa mea cu imense ferestre franțuzești. Tot acolo aveam să proiectez imaginar șeminee. Acolo aveam să gust pentru ultima oară o bucată de pâine făcută de bunica. Și tot acolo, cu spatele lipit de plăcile fierbinți de *terracotta* aveam să închid ochii și să o văd, pentru prima dată, pe Ea. Și tot de atunci, să încep, să o caut în toate femeile…

Dar, au trecut anii. Iar timpul și-a lăsat amprenta pe bucătăria de iarnă a bunicilor și, cumva, și pe sufletul meu. Între timp, o centrală termică modernă a luat locul sobei de *terracotta*. Nici măcar camioanele de pâine nu mai vin acum de la București, ci din altă parte. Doar icoana continuă să troneze în același loc, aproape neschimbată. Chipurile familiare ale pruncului Iisus și Maicii Domnului sunt singurele lucruri care mă mențin într-o conexiune temporară cu iernile copilăriei.

Nu știu de ce, dar am senzația că, dacă aș închide ochii, m-aș putea reîntâlni cu copilul din mine. Acel copil care mușca fericit dintr-un *codru de pâine* ca și cum ar fi fost cea mai sofisticată delicatesă. Acel copil care încă știa să viseze. Acel copil care credea în magia ascunsă în spatele unor plăci de *terracotta*.

„Bună dimineața,
copilărie!… Îmi aduc
aminte de tine…
De genunchii tăi zdreliți,
de zâmbetele care inundau
efervescent lumea din jur,
de curiozitatea ta
care te purta mereu
prin cele mai întunecoase
cotloane din podul bunicilor.
Îmi aduc aminte
de tine perfect.
Parcă ne-am despărțit ieri…”

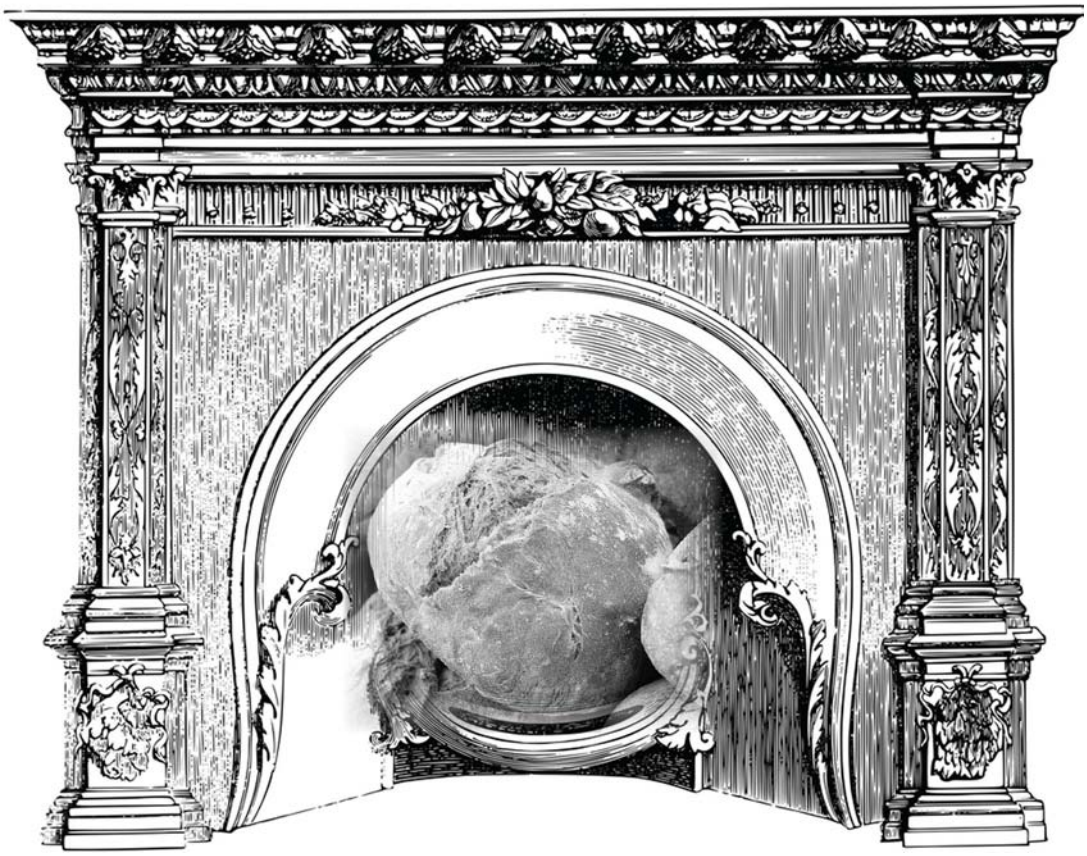

Proză scurtă

RÂNZA DE TECUCI, MOTANUL SPUTNIK ȘI RĂZBOIUL HIBRID

Fotografie de Kadir Incesu, 2018

Valentin Busuioc

Poet, prozator, dramaturg
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Locuiesc într-un bloc de 10 etaje, cu două scări, A și 2, numerotate după cum au fost date în folosință, prima, scara 2, înainte de Revoluția din ’89, repartizată subofițerilor și maiștrilor militari, iar cealaltă, a ofițerilor, la o lună după aceea.

Dacă la început pe scara noastră locuiau numai militari, acum aproape toți sunt doctori. Spun aproape, fiindcă sunt și excepții: la parter, unde familia de medici militari a rămas la fel, niciunul nu s-a înscris la doctorat, au trecut în rezervă și și-au deschis propriul cabinet (ea practică acupunctura dimineața, iar el face tatuaje seara); la etajul 10, unde locuiește familia colonelului Melcu, comandantul batalionului de sprijin logistic real și rapid, doctor în științe militare, însă cu soția tot colonel, rămasă simplu medic, iar la etajul 9, unde maiorul de informații a renunțat la doctoratul în litere de la Mizil și și-a făcut o firmă de pază și investigații specifice. În rest, toți sunt fie doctori în științe militare, fie în cele politice, sociale și chiar administrative.

Dacă nu știi cu cine ai de-a face, cum a fost cazul unui amărât de comis-voiajor, care și-a găsit sâmbăta trecută să ne viziteze tocmai în ziua în care liftul nu funcționează, atunci se poate spune că nu ai nimerit pe scara care trebuie…

În sfârșit, nu despre aceste nesemnificative amănunte vreau să vă povestesc, ci despre ce s-a întâmplat tocmai în ziua în care comis-voiajorul a fost dus pe targă, pe scări, la cea mai apropiată unitate de acordare a primului ajutor. Iar aceasta s-a nimerit să fie chiar subunitatea de pompieri de alături…

Ei bine, spre seara aceleiași zile, soții Melcu – născuți amândoi în aceeași zi, a 60-a a anului, dar ani, anotimpuri și luni diferite, adică el, Robert, anul 1966, ultima zi a lunii februarie, iar ea, Roberta, anul următor, în prima zi a primei luni de primăvară – tocmai se întorceau precipitat de la mama soacră a domnului colonel…

Dânsul fusese anunțat telegrafic, prin intermediul poliției locale călare din Roșiori, să se prezinte urgent la unitate. Când au aflat, le-a crescut amândurora tensiunea, dar mama soacră i-a liniștit imediat cu două palme aplicate militărește. Le-a spus să fie bărbați, că or să urce ei scările, încet-încet, asigurându-i totodată că îi va aștepta cu aceeași dispoziție și data viitoare, când le va oferi și celelalte borcane de compot, gemuri și tradiționalul sac de cartofi roz, din ăia ecologici, de care nu se găsesc la București…

Când au ajuns la bloc, au tras adânc aer în piept, l-au expirat ușor, la indicațiile făcute cu mâna prin aer de doamna Melcu, au numărat în limba engleză până la zece, la indicațiile lui și, încărcați de sacoșe, au intrat în scara blocului…

Asigurându-se că nu îi vede nimeni, și-au făcut cruce și, etaj după etaj, au început să urce…

După nici un sfert de ceas, au ajuns la etajul 9. Au pus iar sacoșele jos și s-au odihnit, stând în fund pe scări. Atunci, ca printr-o minune, una dintre vecine a ieșit din apartament, a încuiat ușa și a chemat liftul. Apoi, văzându-i, i-a salutat…

Desigur, i-a întrebat de ce sunt transpirați și de ce respiră așa greu, dar până să primească răspunsul, le-a spus: „A, nu știți, că doar nu aveați cum… I s-a făcut rău unui băiat care vindea tigăi, un comis-voiajor, cum li se mai zice acum, și au venit pompierii să-l ia cu targa, că știți că sâmbăta nu funcționează liftul… Au făcut ăia un scandal monstruos și administratora, de frica vreunei amenzi, l-a pornit iar… Că doar nu era să le spună și lor despre superstițiile noastre, cum că sâmbăta sunt trei ceasuri rele, mai ales

de când sectoristul ăla a rămas blocat în lift toată noaptea de revelion și, de claustrofob ce era, s-a deranjat la stomac, că nu ne-a mai trecut pragul niciun colindător de atunci”…

Apoi a venit liftul. Au intrat în el, că la cât erau de obosiți, ar fi fost culmea să mai urce un etaj cu atâtea bagaje…

Liftul a coborât la parter, căci vecina, fiind mai iute de mână, a apăsat prima, dar când să pornească iar spre etajul 10, așa cum primise comanda, nu a mai făcut-o…

Atunci, familia Melcu a scos rând pe rând sacoșele și sacul de cartofi roz și, după ce au respirat adânc și au numărat în ordine inversă de la zece la unu, tot în limba engleză, au început un nou urcuș…

Obosiți fiind, dar și deshidratați, s-au oprit la fiecare etaj, au băut tot laptele acru de la mama soacră, însă, pentru a potoli setea, de la etajul cinci încolo au început să mănânce și câte un măr…

După cel de-al treilea măr au simțit nevoia să crească ritmul…

La etajul nouă au abandonat bagajele și, ținându-se cu mâna de burtă, s-au tras unul pe altul până la ușa apartamentului, descuind cu mare grabă și intrând fiecare în câte-o baie, aproape lovind pisica ce le stătea în cale, ce dădea fericită din coadă că îi vede, dar necăjită că niciunul nu o bagă în seamă…

După un minut, din baia lui, colonelul Melcu i-a strigat soției: „Auzi, cred că motanul nu a mâncat nimic în astea trei zile, cât am fost plecați, că nisipul e tot curat”…

„I-o fi fost dor de noi, cine știe”, i-a răspuns soția, oftând…

Mai târziu, au ieșit amândoi din băi, proaspăt spălați și îmbrăcați în halate, s-au jucat cu motanul Sputnik, apoi și-au amintit de sacoșe…

O, nu vă faceți griji, le-au recuperat pe toate, că doar nu era să se fure doctorii între ei și nici vreun hoț nu era nebun să le care atâtea etaje, pe scări…

Apoi au sunat-o pe mama ei, i-au spus că au ajuns cu bine, că totul e în regulă, ba chiar și liftul, minune mare, a funcționat…

După care au căutat să-și vindece stomacurile…

Așa și-au adus aminte de pielițele de rânză de pui primite de la mama lui, de la Tecuci, care sunt cele mai bune atunci când ești deranjat la stomac, asta desigur o știe orice medic, nu doar țăranii neștiutori de carte… Însă, când le-au căutat, nu mai era niciuna, doar un rest stătea la marginea fotoliului…

Sputnik le mâncase pe toate o sută, motiv pentru care colonelul iar l-a aruncat pe fereastră, acesta prinzându-se însă la fel de bine, ca și înainte de a-și căpăta numele, de crengile plopului…

Apoi s-au luat în brațe, plângând unul pe umărul celuilalt…

Însă cel mai greu îi era lui – urma să plece cu batalionul într-o nouă misiune externă, iar Sputnik îi mâncase toate rațiile de rânză, ceea ce era foarte grav, mai ales că în primele zile, odată cu schimbarea climei, a stresului și a hranei, soldații se deranjau cu toții la stomac…

Iar talibanii atâta așteptau, că doar ei, neavând armament modern și instrucție specifică, apelau la tot felul la tehnici primitive, specifice războiului hibrid, împrăștiind din timp prin statele țintă animale de casă anume dresate, blânde la privire, dar care acționează pe furiș, când ți-e lumea mai dragă și când ești cel mai expus…

DUMNEZEU NE IUBEȘTE. ȘI ALLAH, LA FEL

Luni, 04. 04. a. c., ora 13.13, doamna notar M.C., grăbindu-se să ajungă la coaforul de fițe din Dorobanți, de unde ce tocmai fusese sunată că cineva renunțase la programarea de la ora 14.00, a traversat prin loc nepermis, chiar prin mijlocul drumului, moment în care tocul cui de 12 centimetri al pantofului stâng a intrat în macaz, unde a și rămas, schimbând sensul de mers al tramvaiului 1 înspre Depoul Iancu de Hunedoara.

Câteva secunde mai târziu, un tramvai de pe linia 1, cu numărul de înmatriculare B123, care ieșea cu viteză din Pasajul Victoria și se îndrepta spre Șoseaua Ștefan cel Mare, a virat brusc la stânga, lovind un autoturism neînmatriculat, care circula regulamentar…

Zgomotul frânelor și izbitura s-au auzit până la blocul meu, aflat la trei kilometri distanță…

În acel moment, vecina de la etajul doi, Mărioara, treizeci și trei de ani, studii superioare, două facultăți, dar un singur masterat, fără ocupație, obsedată de curățenie, tocmai termina de spălat ultimul geam de la dormitor. Seara urma să-l primească la cină pe cel care credea că o să-i fie alesul din urmă…

Și tot atunci, un guguștiuc autohton, familia *Columbidae*, ordinul *Columbiformes*, speriat de sunetul auzit, dar și fiindcă nu a văzut geamul proaspăt curățat, a virat brusc și s-a izbit cu putere de fereastra Mărioarei, căzând în fața scării de bloc…

Zece minute mai târziu, în timp ce Mărioara, având în mână o piele de căprioară, ștergea cu o soluție ecologică urma lăsată de guguștiuc, soacra mea, care tocmai sosise în București pentru o operație banală, trecea supărată prin dreptul tramvaiului implicat în accidentul pomenit mai sus…

Circulația deja fusese blocată… Niciun taxi nu o mai putea ajuta să ajungă la timp, nici măcar cel din care abia coborâse…

Fix în același timp, nevestei mele, în timp ce venea pe jos spre casă, pentru a o aștepta pe mama soacră în fața blocului, i-a trecut prin minte, fără niciun motiv aparent, să meargă pe marginea trotuarului, cât mai departe de blocuri. Această teamă i-a venit brusc, fără nicio legătură cu ceea ce s-a întâmplat acum doi ani, când un sinucigaș a sărit de la etajul cinci pe un jandarm ce patrula pe Calea Rahovei, în vederea păstrării ordinii și liniștii publice…

Evident, pentru eroismul dovedit, jandarmul a fost avansat post-mortem…

Atunci, nevastă-mea, privind spre etajele superioare, nu a văzut groapa din asfalt și a căzut, lovindu-se ușor…

Până acasă a mers șchiopătând, vorbind la telefon cu maică-sa și explicându-i că o să întârzie puțin. Lucru pe care l-a făcut și mama soacră, spunându-i despre accident…

Fără nicio legătură cu toate acestea, Mohammed, un palestinian de aproape 40 de ani, medicul stomatolog de la cabinetul de profil de la parter, necăsătorit, obsedat de curățenie, îmbrăcat la patru ace, a ieșit grăbit din bloc, privindu-și satisfăcut pantofii noi de lac. În ei a văzut cerul senin, dar și pe Mărioara, care devenea tot mai mare… Atunci, simțind că este voința divină, a mai apucat să spună în gând: „Mulțumesc, Allah!” și a deschis larg brațele…

Neștiind toate astea, când am ajuns acasă, am privit-o pe nevastă-mea cu mare uimire, fiindcă purta și ea blugi din ăia care sunt acum la modă, rupți în genunchi… Dar am văzut-o și pe femeia de serviciu cum spăla cu detergent în fața blocului niște urme de sânge, care erau prea mari pentru a fi de la un singur genunchi… Fiind mai atent, i-am văzut soției și câteva fire de păr alb, așa că am întrebat-o dacă s-a programat la coafor… Mi-a spus că a fost programată, dar a renunțat în ultima clipă, având în vedere că medicul a anunțat-o să o cheme pe mama soacră cu o zi mai devreme pentru operație…

Apoi am stat de vorbă cu ofițerii criminaliști…

De la ei am aflat că Mărioara arăta foarte bine, dar a fost dusă la spital pentru investigații suplimentare…

Mohammed era rănit, dar stabil hemodinamic, ceea ce m-a liniștit, simțind că e de bine…

În salvarea care i-a dus la spital, privindu-l tot timpul în ochi, Mărioara i-a curățat lui Mohammed, cu pielea de căprioară, pantofii de lac.

Atunci, doamna doctor de pe ambulanță le-a spus amândurora: „Dumnezeu vă iubește! Sunteți salvați!”. La care stomatologul, zâmbind, a adăugat: „Și Allah, la fel!”…

Măseaua de minte a soacrei mele trebuie să mai aștepte puțin, până când Mohammed o să-și scoată ghipsul de la ambele mâini, pentru a-și pune un inel de logodnă…

„Locuiesc într-un bloc de 10 etaje, cu două scări, A și 2, numerotate după cum au fost date în folosință, prima, scara 2, înainte de Revoluția din ’89, repartizată subofițerilor și maiștrilor militari, iar cealaltă, a ofițerilor, la o lună după aceea. Dacă la început pe scara noastră locuiau numai militari, acum aproape toți sunt doctori.”

Proză scurtă

REVENIM DUPĂ O SCURTĂ PAUZĂ PUBLICITARĂ

Claudiu Neacșu

Prozator

Televizorul instalat în camera de la parterul vilei funcționa de obicei până aproape de miezul nopții. În fața televizorului se afla un fotoliu vechi de cel puțin douăzeci de ani. Însă pe ocupantul zilnic al fotoliului nu îl deranja acest aspect.

Bărbatul trecut de vârsta de treizeci de ani, dar având trăsăturile chipului mult mai îmbătrânite, de parcă ar fi împlinit cel puțin cincizeci și nouă de ani, voia doar să fie adus în fiecare dimineață pe fotoliul jerpelit, apoi să înceapă să guste fericirea de a vedea cum televizorul este alimentat cu curent electric. Dintr-un obiect tăcut, televizorul devenea dintr-o dată plin de viață. Iar asta se întâmpla printr-o singură apăsare de buton.

După plăcerea micului dejun, pentru Davor urma plăcerea lungă a unei zile de privit la televizor. În fiecare dimineață, mâinile dibace și puternice ale lui Lauren îl ajutau pe Davor să se instaleze confortabil în fotoliu. Aceleași mâini îi așezau la picioare papucii din pluș. Pe măsuța din dreapta fotoliului, Lauren avea întotdeauna grijă să aducă bidonul cu apă plată, bidon din care Davor avea să bea pe parcursul zilei, ori de câte ori simțea nevoia.

Ziua de vizionare la televizor se prelungea până aproape de miezul nopții, când Lauren venea încetișor lângă fotoliu, închidea televizorul, apoi îl ducea pe Davor în dormitorul său de la etaj. Acest ritual se repeta la fiecare douăzeci și patru de ore.

Într-o dimineață însorită de sâmbătă, Lauren își îndeplini obligația și rutina de a-l duce pe Davor în fața televizorului. Luă telecomanda de pe măsuța din dreapta lui Davor și selectă programul local, cu știri, interviuri și reportaje din orașul Hillford.

Lauren știa că acesta este singurul program pe care Davor îl vizionează fără încetare. Nu înțelegea de ce Davor nu preferă, de exemplu, un program cu desene animate. Sau unul cu filme. Sau unul cu sport. Nici Francisca, soția lui Lauren, nu înțelegea asta. Însă cei doi soți nu își mai băteau capul cu această chestiune. Lauren și Francisca erau mulțumiți că Davor stă toată ziua calm în fața televizorului, savurând programul care transmitea numai reportaje, interviuri și știri din orașul în care ei locuiau.

Cu pasiunea lui Davor pentru vizionarea programului unic la televizor se obișnuise și Leda, fiica soților care locuiau în această casă de la periferia orașului Hillford. Leda avea vârsta de zece ani. Însă, uneori, ea se oprea foarte serioasă lângă fotoliul pe care stătea Davor, întrebându-se ce anume găsește el așa de interesant la programul acela de televiziune. Ea nu putea să priceapă ce poate fi atractiv la interviurile acelea care păreau nesfârșite. Încercase o singură dată să mute pe un canal cu muzică, însă protestele vehemente ale lui Davor au convins-o că este bine să nu mai încerce niciodată așa ceva. Ea avea televizorul din camera ei, așa că Davor nu avea decât să afle totul despre orașul Hillford, doar de la televizor.

Sunetul soneriei de la intrarea în casă îl smulse pe Lauren de lângă fotoliul lui Davor. Lauren ajunse la ușă, o deschise și îi zâmbi imediat lui Jamison, un tânăr de douăzeci și opt de ani, bine bronzat, care și el zâmbea foarte relaxat.

– Intră, îi zise Lauren lui Jamison. Eu și Francisca suntem aproape gata.

Jamison trecu pragul și zise:

– Dar Leda? Ea nu merge cu noi?

– Ba da, zise Lauren. Sigur că merge. Francisca o pregătește și pe ea. Apropo, Leda mă întreba aseară dacă la tine vor fi și alți copii. Ea nu s-ar simți în largul ei dacă ar sta numai printre adulți.

Jamison zise:

– Bineînțeles că vor fi și alți copii. Asta le-am spus tuturor invitaților, să îi aducă pe copii. E un loc de joacă în apropierea curții în care vom sta.

– E perfect, zise Lauren. Acum le putem aștepta liniștiți pe fete. După ce ele sunt gata, vor coborî. Nu cred că mai durează mult. Până atunci, hai, ia loc pe canapeaua asta de aici.

– Mulțumesc, spuse Jamison îndreptându-se spre canapeaua pe care îl invitase Lauren. Dar… scuze… Cine e domnul?

Jamison arătă discret cu privirea spre Davor.

– A, da, zise Lauren. Trebuia să îți spun. Stai să vin mai aproape de tine.

Lauren veni chiar lângă Jamison, pe canapea, apoi spuse foarte încet, aproape în șoaptă:

– El este Davor, vărul soției mele. Știi, Davor are, din nefericire, un handicap. Nu poate să meargă. Iar mintea lui… nu e tocmai așa cum ar trebui…

– Aha, zise Jamison. Adică el e bolnav.

– Cam așa. El ne aude, ne vede și poate înțelege ce îi spunem. Însă nu poate să interacționeze cu cei din jur.

– Înțeleg. Are autism.

– Oarecum. Diagnosticul e altul. Dar ce mai contează diagnosticul? Noi trebuie să avem grijă de el, de când părinții lui s-au prăpădit. Norocul nostru este că nu ne chinuie prea mult. Dimineața el mănâncă foarte bine la micul dejun. De masa de prânz nu mai are nevoie. Tocmai la cină mai mănâncă ceva, apoi doarme dus toată noaptea. În timpul zilei este foarte ușor pentru noi. El stă cu orele în fața televizorului. Nu contează dacă îl lăsăm singur în casă, toată ziua. Dacă i-am fixat la televizor programul lui preferat, așa îl găsim, în fața televizorului.

– Nu știu ce să zic… Chiar e aiurea.

– Noi ne-am obișnuit. Nu înțelegem de ce vrea el numai programul ăla local de televiziune. Dar ce mai contează asta? Important e să fim noi cât mai liniștiți.

– Dar ce program urmărește el la televizor?

– Ceva cu știri și cu tot felul de evenimente din orașul nostru. Îl captivează imaginile din Hillford. Chiar și acum se întâmplă asta. După cum vezi, el nu ne bagă în seamă. Parcă nici nu existăm. A, gata, au venit fetele.

Francisca și Leda coborâră de la etaj și ajunseră în camera în care le așteptau Lauren și Jamison. Amândouă era îmbrăcate sport și pregătite pentru o zi de relaxare. Jamison se ridică de pe canapea. La fel făcu și Lauren, care se grăbi să facă prezentările.

– Ea este Francisca, soția mea. Iar ea este Leda, fiica mea.

– Încântat, spuse Jamison.

– El este vărul meu ceva mai îndepărtat, Jamison. După așa de mulți ani, uite că s-a hotărât să se întoarcă în orașul în care a copilărit. Tot aici și-a deschis și afacerea asta cu pensiunea. Cum spuneai că se numește?

Jamison zise:

– Pensiunea Amenity.

Francisca spuse:

– Stai puțin, dar eu cred că am auzit în urmă cu câteva zile despre pensiunea Amenity. Mai exact, o prietenă mi-a povestit despre ea. Nu cumva e și o reclamă la televizor?

– Da, spuse Jamison. La postul local de televiziune. Amenity este pentru tine…

– Locul în care mereu găsești numai bine…

– Exact. Aș fi vrut să am mai mulți bani pentru publicitate.

– Nu-i nimic, zise Lauren. Ceva reclamă îți vom face și noi, după ce vizităm pensiunea.

– Eu, zise Jamison, sper din tot sufletul să vă placă.

– Păi, zise Francisca, dacă ne-am cunoscut, eu spun să mergem.

– Da, mergem, spuse Lauren. Dar mai întâi să vorbesc puțin cu Davor.

– Nicio problemă, zise Jamison. Eu pot să aștept.

Lauren merse într-un loc din care îi putea vorbi lui Davor în așa fel încât să nu îl deranjeze de la privitul său la televizor. Îi spuse:

– Davor, eu cu Francisca și Leda plecăm azi într-o mică vacanță, de doar o zi. Vărul meu, Jamison, are o pensiune superbă și am vrea să o vizităm. Dar tu ai aici tot ce-ți trebuie. Pe măsuță este apa. Televizorul este deschis la programul tău. Noi ne întoarcem diseară, așa că fii liniștit.

Davor dădu din cap, în semn că a înțeles totul perfect. După aproape două minute, el era singur în casă, fericit că în jurul său nu mai există niciun zgomot care să îi abată mintea de la bucuria de a privi fără oprire emisiunile postului local de televiziune. Întinse mâna după bidonul cu apă și își domoli imediat setea.

Exact în acel moment, pe ecranul televizorului apărură cuvintele „Breaking News". Davor puse rapid bidonul pe măsuță și miji ochii, în culmea fericirii. Se înclină instinctiv spre televizor, de parcă asta l-ar fi ajutat să vadă mai clar ceea ce se întâmpla pe ecranul din sticlă.

„Stimați telespectatori, întrerupem programul nostru, pentru câteva momente. Avem o știre de ultimă oră. La marginea orașului Hillford se poate vedea acum un nor uriaș. Norul crește continuu, iar specialiștii în meteorologie spun că asupra orașului Hillford se va abate foarte curând o furtună uriașă. Vom reveni cu noutăți."

Davor, după ce auzi știrea, bătu fericit din palme. Pentru el, ziua pornise bine și devenea din ce în ce mai interesantă.

„Și acum, o scurtă pauză publicitară."

Davor jubila și bătea din palme. Ar fi vrut să poată merge, să ia televizorul în brațe și să danseze cu el. Însă nu putea să facă asta, așa că se mulțumi să privească plin de patos la filmulețul publicitar de doar treizeci de secunde.

„Orașul Hillford este acum atracția principală a tuturor turiștilor. Pentru o vacanță de vis, vizitați Hillford!"

Chipul lui Davor era numai un zâmbet. Satisfacția lui crescu după ce văzu că începe emisiunea cu prezentatorul său favorit, Caden Cole, un tânăr blond, foarte frumos și deosebit de inteligent. La emisiunea de azi era invitat Emerson Bradley, vedeta zilei, sportiv de performanță.

„Bine ai venit, Emerson!”, zise Caden.

„Vă mulțumesc pentru invitație!”, zise Emerson, un atlet înalt, cu un corp suplu, perfect construit.

„Te-ai întors de la Olimpiadă, Emerson. Însă nu te-ai întors oricum, ci ai adus cu tine și câteva medalii de aur. Felicitări!”

„Mulțumesc! Îi sunt recunoscător lui Alan Gibson, antrenorul meu. De asemenea, țin să amintesc despre condițiile excelente de antrenament pe care le-am avut pe stadionul Sparks, în minunatul nostru oraș Hillford.”

Davor simți că îi este iar sete. Întinse mâna după paharul de apă, fără să își dezlipească privirea de pe ecranul televizorului, unde vedea cum atletul Emerson răspunde amabil și răbdător întrebărilor pe care Caden i le punea.

După ce primi prin cască încă un mesaj, Caden spuse:

„Avem iar un Breaking News, dragi telespectatori.”

Ochii lui Davor se făcură din nou mari și extrem de atenți.

„Breaking News! Norul uriaș care s-a format azi la marginea orașului Hillford a devenit mult mai mare și s-a transformat într-o furtună care a devastat stadionul Sparks. După cum vedeți, frumosul stadion al orașului Hillford este acum o ruină, din păcate. Vom reveni cu noutăți.”

Ecranul televizorului era împărțit acum în două porțiuni. În prima porțiune, cea mai mare, Davor vedea cum Emerson răspunde mai departe întrebărilor lui Caden. În a doua porțiune, mai mică, Davor vedea fascinat cum violența uraganului devasta stadionul Sparks. Bănci smulse de pe locurile lor și aruncate peste iarba stadionului. Gardul rupt în bucăți. Imagini apocaliptice, care pe Davor îl aduceau pe culmile încântării.

Caden era atent la programul pe care trebuia să îl respecte în timpul emisiunii.

„Dragi telespectatori, urmează o scurtă pauză publicitară. Revenim.”

Din cauza bucuriei, Davor începu să se zgâlțâie în fotoliul său. Pauza publicitară era distracția lui favorită. Ajunse în extaz mai ales după ce auzi vocea care însoțea cele câteva secunde de publicitate.

„Stadionul Sparks este pentru oamenii care au un țel. Orașul Hillford se mândrește cu stadionul Sparks. Aici se formează viitorii campioni.”

După terminarea pauzei publicitare, entuziasmul lui Davor mai scăzu. Însă Davor era în continuare foarte atent la cuvintele lui Caden, după ce acesta reveni pe ecranul televizorului.

„Așadar, Emerson, tu îi încurajezi pe toți tinerii din orașul Hillford să practice cel puțin un sport.”

„Exact. Sportul înseamnă un corp armonios și, de asemenea, sănătate.”

„Dragi telespectatori, îmi cer scuze, dar avem din nou un Breaking News.”

Chipul lui Davor se înviora brusc.

„Breaking News! Uraganul care a luat cu asalt orașul Hillford a crescut și a ajuns la fabrica de mobilă, celebra fabrică de la care pleacă în toată țara mobila Maylet, un brand de mare succes. Avem chiar acum imagini în direct de la fața locului. Toți muncitorii au fost evacuați din fabrică. Forța nemiloasă a uraganului a distrus cea mai mare parte din fabrică. Mobila Maylet, depozitată și pregătită pentru a fi expediată către cumpărători, a fost pur și simplu spulberată. Practic, am putea spune că fabrica Maylet nu mai există. Cei care doresc să cumpere de acum înainte mobilă Maylet, nu mai au ce să cumpere. Natura își arată puterea. Îngrozitor este faptul că în fabrica Maylet munceau cei mai mulți locuitori adulți ai orașului Hillford. Acum, fabrica fiind distrusă, acești oameni rămân pe drumuri, șomeri, fără perspective de a-și găsi un alt loc de muncă. Vom reveni cu noutăți.”

„Dragi telespectatori, eu sunt Caden Cole. Am revenit la emisiunea noastră, alături de campionul Emerson Bradley.”

Davor, dându-și seama că amorțise în fotoliu, începu să se foiască și se opri după ce găsi o poziție ceva mai confortabilă. Îl ascultă răbdător pe Emerson, care povestea despre anii în care se antrena din greu pentru Olimpiadă.

La un moment dat, Caden zise:

„Dragi telespectatori, revenim după o scurtă pauză publicitară.”

Davor bătu energic din palme. Fericirea îi umplea din nou sufletul. Reclama începuse.

„Mobila Maylet, acum pentru casa ta! Stil, performanță, frumusețe! Căminul tău va fi perfect numai cu mobilă Maylat!”

După terminarea pauzei publicitare, Caden era din nou prezent pe ecran, menținându-și zâmbetul profesional. Îi ceru lui Emerson să spună câteva cuvinte pentru admiratorii săi. Emerson apucă să spună cinci propoziții, când Caden îl întrerupse.

„Îmi pare rău, dragi telespectatori, dar avem iar un Breaking News.”

Davor scoase un râset plin de poftă.

„Breaking News! Uraganul neașteptat a cuprins aproape tot orașul Hillford. Pe străzi este haos. Foarte multe automobile au fost distruse. Și ne-au sosit chiar acum imagini de la pensiunea Amenity. Pentru locuitorii orașului Hillford, pensiunea Amenity este un punct de maximă atracție. Sau, mă rog, era… După cum vedeți, pensiunea Amenity este acum distrusă în întregime. Furia uraganului a măturat totul aici, producând pagube mai ales în curtea în care mulți oameni veniseră la picnic. Chiar lângă mine se află unul dintre cei pe care apa i-a blocat aici…”

Davor se aplecă spre înainte, cât putu el de mult. Pe ecranul televizorului tocmai îl văzuse pe Lauren, care, aflat lângă reporter, începu să vorbească disperat spre camera de luat vederi:

„Davor, să stai liniștit! Aici e urgie! Știu că mă vezi acum la televizor, dar voi ajunge curând acasă."

Davor începu să se hlizească, arătând cu degetul spre televizor. Caden reveni pe ecran, cu Emerson lângă el, în studioul din care emisiunea se transmitea în direct.

„Acum să continuăm emisiunea noastră. Alături de mine se află Emerson Brandley, un mare campion…"

Davor simți din nou nevoia de a bea câțiva stropi de apă. În timp ce îl asculta pe Emerson povestind ceva despre sacrificiile celor care se dedică sportului și performanței, întinse mâna după bidon și își potoli setea.

„Întrerupem pentru scurt timp emisiunea. Revenim după o mică pauză publicitară."

Davor se învioră subit. Abia aștepta să savureze clipele magice de publicitate.

„Amenity este pentru tine/ Locul în care mereu găsești numai bine… Oamenii din orașul Hillford se pot bucura de o adevărată oază de liniște, calm și desfătare, numai la pensiunea Amenity. Vino și tu la Amenity!"

Pauza publicitară se încheie, iar Davor începu să râdă cu lacrimi.

„Am revenit, dragi telespectatori. Oaspetele emisiunii noastre este Emerson Bradley, un mare campion și un model pe care am putea să îl urmăm noi toți… Un moment, avem din nou un Breaking News…"

Lui Davor îi dădură iar lacrimile din cauza fericirii. Nu mai putea să râdă, având energia secată. Însă extazul îl urmărea la fiecare întrerupere a emisiunii.

„Breaking News! Uraganul face ravagii în orașul Hillford. Furia naturii se îndreaptă chiar acum spre televiziunea locală din Hillford, adică exact acolo de unde se transmite emisiunea lui Caden Cole, avându-l ca invitat pe marele campion la atletism Emerson Bradley. Echipele speciale de intervenție deja au început să acționeze. Însă, din ceea ce putem să ne dăm seama, uraganul va avea o putere așa de mare, încât va distruge aproape complet clădirea televiziunii locale din orașul Hillford. Trebuie urgent ca toți oamenii aflați în clădirea televiziunii să fie evacuați. Vom reveni cu noi informații."

Pe ecranul televizorului apăru din nou imaginea studioului în care se aflau Caden și Emerson.

„Și iată că ne-am întors la emisiunea noastră. Prezența ta aici, dragă Emerson, este o reală plăcere pentru mine, dar și pentru telespectatorii noștri. Aș vrea să ne spui acum câteva cuvinte despre planurile tale de viitor… Stai puțin… Se întâmplă ceva…"

Un tehnician aflat pe platou veni lângă Caden și începu să îi vorbească foarte aproape de ureche. Pe măsură ce tehnicianul vorbea, Caden se schimba la față, până când o îngrijorare acută îi marca chipul. Tehnicianul ieși apoi din platou. Caden îi făcu semn cu mâna lui Emerson că totul va fi în regulă, apoi spuse către camera de luat vederi:

„Dragi telespectatori, îmi cer scuze pentru întreruperea emisiunii. Vom lua o scurtă pauză. Televiziunea noastră din asta trăiește, din publicitate. Așadar, revenim după o scurtă pauză publicitară."

Davor jubila și bătea cu frenezie din palme. Tocmai începea reclama la televizor. Nu îl interesa furtuna care trimitea cantități uriașe de apă în geamurile ferestrelor casei. El voia pur și simplu să simtă bucuria vizionării reclamei.

După exact unsprezece secunde, Davor încremeni. Consternarea îi înnegură chipul. Ecranul televizorului se umpluse brusc cu un alb plin de puncte negre. Apoi, după alte cinci secunde, ecranul televizorului deveni negru.

Davor își pierdu răbdarea. El voia ca televizorul să repornească, iar pe ecran să ruleze reclama foarte plăcută. Numai că nu se întâmpla așa. Davor deveni trist, din ce în ce mai trist. Rămase încremenit în fotoliu. În minte îi răsunau mereu cuvintele care ceva mai devreme îi stârneau beatitudinea adusă la cele mai înalte cote:

„Revenim după o scurtă pauză publicitară…"

***

Doctorul Baxter era emoționat. Iată că sosise momentul despărțirii, după ani de zile.

Davor îi întinse mâna vindecătorului său și îi spuse:

– Să știți că, oriunde voi merge, îmi voi aminti despre acești ani interesanți petrecuți aici. Știu că, orice aș face, nu am cum să vă răsplătesc cu adevărat eforturile.

– Nu e nevoie, zise doctorul Baxter. Răsplata mea este să știu că tu te-ai vindecat complet și că vei avea o viață normală. Clinica noastră va fi mai bogată. Da, s-a îmbogățit cu multe informații despre un veritabil miracol medical. Tu ești acest miracol.

– Fără eforturile dumneavoastră, eu aș fi fost și azi o „legumă", stând toată ziua în fotoliu și amuzându-mă prostește în fața televizorului. Vă voi menționa în cartea la care lucrez acum. Meritați asta. Niciun miracol nu apare de la sine. Totul are o cauză.

– Felicitări, Davor! Eu chiar sunt mândru că unul dintre pacienții mei scrie o carte. Îți doresc mult succes!

Davor ieși din biroul medicului și merse în camera sa, unde, în fața calculatorului, începu să mai scrie ceva la cartea lui, înainte de a părăsi pentru totdeauna spitalul.

„Oameni buni, dacă citiți această carte, înseamnă că mai există speranță. Autorul ei era cândva o epavă, o adevărată povară pentru cei din jur. Acum el a înțeles că soarta oricând poate să ia o întorsătură neașteptată.

Pentru mine, marea schimbare a început în momentele în care priveam reclame la televizor, țintuit în fotoliu. Vreau să vă transmit ceva ce ar trebui să țineți minte toată viața.

Vă înspăimântă cumva știrile despre criza economică, despre vremurile grele care vor veni, despre falimentul firmelor, despre schimbările climatice, despre șomaj și creșterea prețurilor, despre sărăcie și lipsa banilor? Eu vă spun să vă liniștiți. Dacă vedeți că reclamele (la televizor și oriunde în altă parte) NU lipsesc și NU scad în cantitate, înseamnă că totul e în regulă. EXISTĂ BANI! Totul merge bine. Totul merge minunat de bine.

Pentru ca acele reclame să fie prezente, cineva plătește vagoane de bani, sume colosale. Iar sumele acelea uriașe înseamnă bogăție. Ce sărăcie? Ce catastrofe? Ce falimente? Ce criză? Aiurea! Vă agasează reclamele? Înseamnă că totul merge ca pe roate. Banii circulă. Sume imense sunt vărsate în câteva secunde de publicitate. Banii mulți, mulți, mulți se plimbă peste tot. Televiziunile, în calupurile lor publicitare așa de enervante, înghit ca niște balauri grămezi astronomice de bani.

Dacă unele emisiuni pe care le vedeți la televizor vă dau impresia că lumea se duce de râpă, dar pauzele publicitare întrerup acele emisiuni, fiți convinși că lumea NU se duce de râpă. Dacă sunt bani pentru reclame, puteți dormi liniștiți.

Iată când este cazul să intrați în panică: atunci când nu vă vor mai enerva niciun fel de reclame, nicăieri.

Rugați-vă să NU dispară reclamele! Publicitatea se hrănește cu tone de bani. Iar tonele de bani înseamnă prosperitate.

Dacă dispare publicitatea, e clar că au dispărut vagoanele pline cu bani, adică a dispărut și prosperitatea. Fără bani,

reclama moare! Bucurați-vă de fiecare dată când vedeți reclame! Bucurați-vă că există totuși munți de bani, pe undeva, nu contează unde. Important este să existe munții de bani. Echilibrul și compensarea se pot produce oricând. Totul este să ne înconjoare fluviile de bani.

Așadar, dragi cititori, fiți fericiți de fiecare dată când auziți pe cineva că revine după o scurtă pauză publicitară, chiar dacă acel cineva parcă ține morțiș să vă bage în sperieți cu tot felul de chestii alarmiste. Dacă urmează pauza publicitară, totul va fi bine…"

„Davor jubila și bătea cu frenezie din palme. Tocmai începea reclama la televizor. Nu îl interesa furtuna care trimitea cantități uriașe de apă în geamurile ferestrelor casei. El voia pur și simplu să simtă bucuria vizionării reclamei."

Proză scurtă

OCTOGON

Mircea Bodnariu

Prozator

Telemah

În care se spune că aș fi Stephen Dedalus și vrea să se arate că până și un geniu poate fi o lichea.

Ce zi norocoasă. Și când te gândești că începuse prost, mă îngrozeam că o voi petrece toată în compania nătărăilor. De fapt, așa am și petrecut-o, numai că am întâlnit nătărăul potrivit la momentul potrivit.

În zori, până să plec de acasă (i se poate spune „acasă" unui adăpost mizer și temporar?), a trebuit să suport ironiile prostești ale lui Buck. Apoi, la școală, răbdarea mi-a fost pusă din greu la încercare atât de elevi, cât și de director. Niște nătărăi cu toții. Ce-i drept, am luat leafa, câțiva gologani acolo, mai mult prilej de îngrijorare: cum să mă feresc de „prietenii" care se vor repezi să smulgă ceva de la mine, ce datorii să plătesc mai întâi, cum să-mi drămuiesc banii ca să-mi mai rămână ceva pentru femeile din cartierul roșu (unde n-am mai mers demult și se cam simte)? Apoi a fost panarama de la Biblioteca Națională. Ăia nătărăi, și încă cum, cu ifose, nu așa. Cică ei sunt intelectualii dublinezi care reprezintă renașterea națională irlandeză. Rahat! Fac ceva pe concepțiile lor, irealism, idealism bigot și ineficient. I-am lăsat cu gurile căscate când au aflat interpretarea făcută de mine lui Hamlet. Guri căscate dar pline de ironii răutăcioase. Înseamnă că ceea ce le-am spus i-a cam ars.

Norocul zilei de ieri, întâlnirea cu domnul Bloom. Un dobitoc ușor de dus de nas, de prostit. Ăstuia dacă îi ciripește cineva ceva ce el nu pricepe, crede că are de-a face cu un geniu. Și apoi să vezi trai. Când ai mâncat ultima dată? Ieri. Atunci hai cu mine. M-a dus la un birt, m-a îndestulat, mi-a dat să beau. Ai bani? Nu. Cu ce-am mai avut mi-am împrumutat prietenii. Bine, ține aici. Ai unde dormi? Nu. Atunci vii la mine acasă. M-am dus. M-a așezat lângă focul din șemineu, mi-a dat o cană cu cacao caldă. Lenjeria intimă a nevesti-si atârna pe o sfoară deasupra focului. Asta mi-a stârnit pofte. Îmi venea așa ca și cum m-aș fi așteptat să mă întrebe „de când nu ai mai fost la femei?". I-aș fi răspuns „de mult" și speram ca generozitatea lui... În schimb el m-a întrebat: de când nu ai mai făcut baie? Am dat din umeri, sincer, nici eu nu mai știam. Poți face la mine. Am dat din cap vehement a nu. A, înțeleg, a zis, *incompatibilitatea apei cu imprevizibila originalitate a geniului*. I-am împuiat capul cu tot felul de teorii, mă urmărea plin de încântare, îmi sorbea cuvintele. Trebuia să-i întăresc convingerea că are de a face cu un geniu, că nu adunase de pe drumuri un coate-goale. Ciudat lucru, pe când vorbeam așa, mi-a fulgerat prin minte că domnul Bloom ar fi Ulise tocmai întors în Itaca, iar eu, fiul lui, Telemah. Poate pentru că citisem de curând Odiseea, alt motiv nu văd.

Când m-a dus la culcare, mi-a făcut semn cu un deget la buze, șșș... și cu altul spre prima ușă: acolo doarme nevastă-mea, e foarte obosită, a avut azi concert. Pe mine m-a culcat în camera următoare, a fiică-si, zicea că-i plecată de acasă de mult timp. Apoi el s-a retras într-o altă încăpere. Nu puteam să adorm. Eram sătul, n-aveam grija zilei de mâine căci îmi zornăiau monedele primite de la Bloom prin buzunare, dar imaginea lenjeriei nevesti-si pusă la uscat deasupra șemineului nu-mi dădea pace. Mă întrebam: dacă fiică-sa ar fi fost acasă, ar fi mers generozitatea lui atât de departe ca să mă culce tot în camera ei, cu ea în pat? Am ieșit pe hol. Din camera lui Bloom se auzeau sforăituri, din cea a consoartei lui o respirație de om adormit. Am intrat, apoi m-am băgat în pat alături de ea. M-a simțit și m-a îmbrățișat. O, Blazes, te-ai întors? Ești sigur că nu te-a simțit Leopold? Leopold era Bloom, dar cine o fi fost Blazes? Nu era timp de întrebări, m-am înfipt în ea, era o minunăție de femeie cu forme pline, robuste. Nu mi-a mai zis Blazes, cred că pricepuse ceva, dar se făcea că nu, după cum gemea, înțelegeam că

nevoia mea îndelung reprimată și acum dezlănțuită asupra ei îi era pe plac. E cert că am lăsat-o cel puțin tot atât de mulțumită cât am fost eu.

M-am întors în camera fiicei lui Bloom, nu-mi mai păsa că ea nu este acolo, m-am întins și am adormit imediat. M-am trezit în zori. Mi-am amintit ce făcusem și m-am speriat. Cum o să dau ochii cu Bloom?, sunt totuși un băiat cu bun-simț, mai ales când mă paște un pericol. Așa că am întins-o de acolo nu înainte de a-i lăsa protectorului meu un bilet în care îi mulțumeam pentru generozitatea și ospitalitatea lui și îi explicam de ce o pornisem atât de matinal: așa cum îi stă bine unui geniu, inspirația coborâse peste mine în timpul nopții și trebuia să fug ca să pun pe hârtie ceea ce-mi șoptise ea. N-am uitat să-mi exprim regretul că nu i-am cunoscut soția și să-l rog ca, chiar și așa, fără să fi făcut cunoștință cu ea, să-i transmită omagiile mele. Omagii pe care le merita cu vârf și îndesat, dar evident că asta n-am mai pus în bilet.

Nenăscutul

„...mai fericit... am găsit pe cel ce nu s-a născut încă, fiindcă n-a văzut toate relele cari se petrec sub soare." – Ecleziastul

Mult timp nu am vrut să mă nasc. Mă gândeam că este o treabă care nu are rost. De ce să stai nouă luni înghesuit într-un sac, tot mai înghesuit, să treci prin momentul periculos și traumatizant al ieșirii din el, ca să dai de o lume neprimitoare, să trăiești într-un mediu agresiv, să te lupți mereu pentru supraviețuire? Nu, îmi spuneam, îmi este mult prea bine aici, așa nenăscut cum sunt.

Și mai era ceva care mă făcea să amân mereu înscrierea mea pe lista celor trimiși la naștere. Chiar nu puteam înțelege de ce atât de mulți, mai toți, se străduiau să ajungă pe listă și, dacă s-ar fi putut, cât mai în față. Ei chiar nu erau conștienți de faptul că a merge la naștere echivalează cu a merge la moarte? Oare ce-i atrăgea cu atâta forță, ce promisiune îi orbea? Să fi fost plăcerile vieții, frumusețea culorilor și a sunetelor, gustul și mirosul mâncării, mângâierile în dragoste, aurul, măreția, puterea? Să fie toate acestea o lumină atât de puternică încât să-i atragă spre ea așa cum fluturii de noapte sunt atrași de flacăra care-i va arde?

În cele din urmă m-am născut și eu. Nu m-a obligat nimeni, puteam să n-o fac, dar curiozitatea de a vedea lumea, de a trăi viața a crescut tot mai mult, până a devenit insuportabilă. Am trecut cu bine de perioada de claustrare în sac, am pășit cu dreptul în lume, poate și cu un dram de noroc. Anii au trecut și acum mă întreb dacă am făcut bine, dacă într-adevăr a meritat să mă nasc. Este adevărat, în viață există multe plăceri, numai că în spatele lor stau adesea suferințe care uneori sunt greu de îndurat. Dar cea mai mare păcăleală pe care am luat-o a fost aceea că pentru a trăi nu este destul să te naști o singură dată, trebuie să te naști mereu, să te transformi tot timpul dintr-un om în alt om și pentru asta este nevoie, cel mai adesea, să fii tenace, să te lupți. Or eu, care nici prima dată nu m-am prea repezit ca să mă nasc...

Am știut dintotdeauna că, dacă te naști, nu poți scăpa de moarte. Acum nu mă tem atât de ea, cât de faptul că, atunci când va veni să mă ia, tot nenăscut mă va găsi.

O steluță

Astă-noapte au căzut stele pe pământ și toată lumea s-a repezit să le adune. Se spera ca măcar acum să se întâmple o minune, o mântuire adevărată. Ca întotdeauna, cei mai puternici adunau cât mai multe din stelele cele mari, împingându-i în lături pe neputincioși. Eu, fie că nu m-am dumirit de la început ce se întâmplă și am venit mai târziu la adunat de stele, fie că am fost mai nevolnic, nu am mai avut ce aduna și m-am mulțumit cu o steluță nebăgată de nimeni în seamă ori poate azvârlită cu dispreț.

Și acum ce să fac cu ea? Iată, toți umblă împodobiți cu stele, părul lor, umerii, pieptul, brațele, toate le strălucesc în întunericul nopții. Am vrut s-o azvârl, așa cum poate o mai făcuse cineva, dar nu știu cum mi-a venit să mi-o lipesc în frunte. Atunci s-a întâmplat o minune adevărată, o mântuire pentru mine: steluța disprețuită a început să strălucească intens, cu mult mai puternic decât cele mai mari stele pe care alții le culeseseră. Mai mult decât atât, eram singurul care avea stea în frunte. Cât de mândru mă plimbam printre cei care, pălindu-le strălucirea propriilor stele, mă priveau cu invidie!

Captivitate

Mergeam pe Cale liniștit, când privirile mi-au fost atrase de o strălucire albastră. Curiozitatea m-a îndemnat să mă abat din drum. M-am apropiat tot mai mult, era o planetă mică și atât de frumoasă! Pe măsură ce înaintam, apăreau și alte culori, nu numai albastrul acela diafan în care, din nebăgare de seamă, m-am scufundat. Am simțit că o forță puternică mă înhață și mă trage spre suprafața multicoloră a planetei. Căzusem într-o capcană.

Am fost imediat înlănțuit și pus la muncă. Mi s-au dat unelte: picioare ca să mă pot deplasa de la un punct de lucru la altul, mâini ca să manevrez materia, creier ca să gândesc ceea ce fac și să devin tot mai eficient.

Trăiesc de mulți ani în captivitate. M-am obișnuit, cu timpul te obișnuiești cu toate. Zi de zi muncesc din greu, dacă nu o fac, primesc bice în burtă. Echipamentul care mi s-a dat a început să se rablagească – altfel nu-mi explic durerile de spate, de picioare și de cap – și nimeni nu are de gând să mi-l schimbe.

Uneori seara, răpus de oboseală, mă întind pe pământ cu fața la cer. Pe bolta neagră strălucesc miliarde de luminițe. Știu foarte bine ce sunt, în drumul meu am trecut pe lângă multe dintre ele. Îmi văd și drumul, văd limpede cât am parcurs din Cale și cât mai aveam de mers. O, Cale!, cât mi-e de dor de tine, tu care te-ai născut din prea plinul sânului unei zeițe, din stropii de lapte împrăștiați prin univers.

Ceva îmi spune că în curând voi fi eliberat, că-mi voi putea continua drumul.

O fărâmă de divinitate

Din când în când văd la televizor imagini din spitalele de copii. Nu mă impresionează numai suferința lor de zi cu zi, pericolul ca boala să-i răpună, ci și cruzimea cu care li se fură copilăria. Atunci mă simt extrem de vinovat. Ar trebui să am curajul să mă înalț până la cer și să răpesc o fărâmă de divinitate, s-o aduc pe pământ și s-o dăruiesc mamelor îndurerate ca să-și aline, să-și salveze copiii. Sunt vinovat că nu sunt atât de curajos încât să înfrunt riscul de a fi pedepsit așa cum Prometeu a fost pedepsit pentru că a furat focul și l-a dăruit oamenilor.

Dacă eu mă simt atât de vinovat pentru că nu am curajul să fur din cer o fărâmă de divinitate care ar putea salva copiii lumii și liniști mamele lor îndurerate, cât de vinovat ar trebui să fie cel care posedă din plin divinitate?

Labirintul

Când am fost împins în labirint, mi s-a spus să merg cu încredere pentru că în mod sigur voi găsi ieșirea. Să fie una singură?, m-am întrebat.

Am pornit, nu aveam încotro. Credeam că, dacă voi merge cu hotărâre și, la fiecare bifurcație (trifurcație sau…), voi alege judicios calea de urmat, atunci, în scurt timp voi găsi ieșirea. Mergeam sprinten străbătând culoar după culoar, treceam de fiecare intersecție cu convingerea că am făcut alegerea cea bună și că, foarte curând, îmi voi putea anunța victoria.

Astăzi sunt tot în labirint, am pierdut noțiunea timpului, oare de când umblu năuc, mereu sperând nici eu nu mai știu ce? Mă văd uneori oglindit în câte un perete lucios, nu mă mai recunosc, am barba mare și părul lung, amândouă albe, parcă aș fi un moșneag. Sau poate chiar sunt, cine mai știe, de-abia mă mai târăsc. Și nici nu-mi mai doresc să ies, tot umblând așa, am aflat ce mă așteaptă la ieșire.

Dacă aș fi știut de la început ce este viața, mă ocupam de altceva.

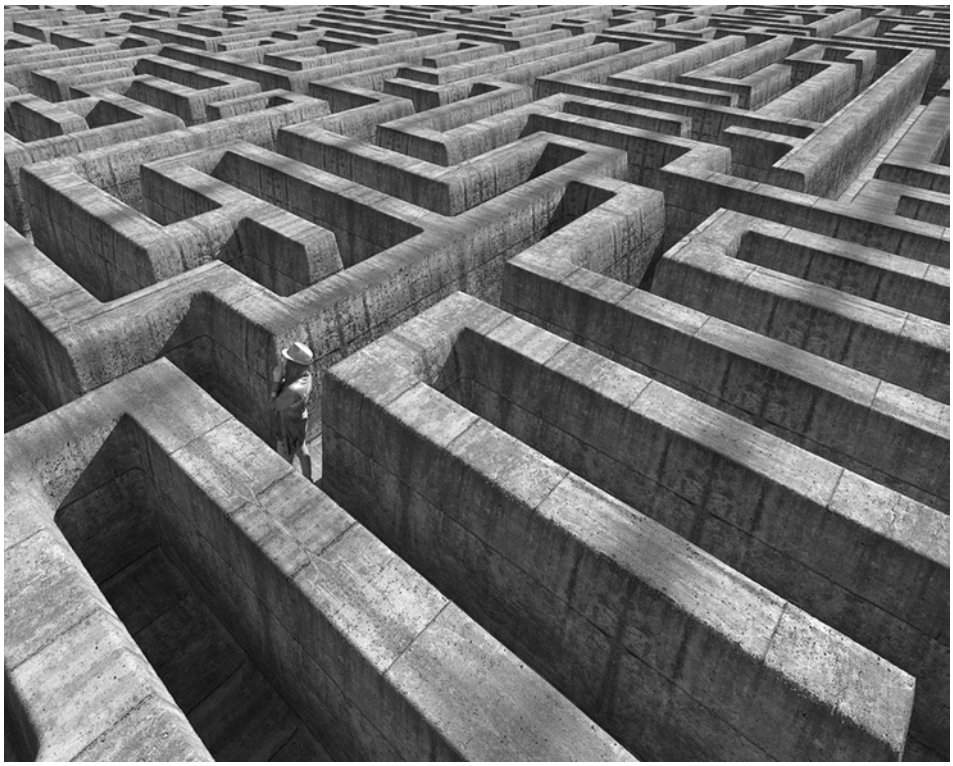

O zi senină

Câteodată, cineva îmi urează să am o zi senină. Nu mi-a plăcut niciodată această urare. În primul rând, ce mare scofală, sunt atâtea zile senine. Și apoi, dacă ar fi fost să fie o zi senină, n-ar fi fost numai pentru mine, ar fi fost pentru toată gloata și mie niciodată nu mi-a plăcut să merg în rând cu turma. Unde mai pui că însuși urătorul ar fi beneficiat de seninătatea acelei zile și atunci mă întreb: nu cumva urarea și-o făcuse sieși?

Eu nu cred că este atât de grozav să fie o zi senină. Vara poate fi mult prea cald într-o astfel de zi, iar în timpul iernii gerul devine de multe ori mușcător în absența norilor. Ca să nu mai spun că în perioadele de secetă îmi vine să dau cu seninătatea de pământ când aud pe la radio sau televizor o deșteaptă de crainică fandosindu-se și spunând „vestea bună este că astăzi va fi senin în toată țara". Mi se face greață.

Dar poate că nu este vorba de seninătatea meteorologică, ci de cea spirituală. Adică de liniștea sufletului meu. Nu știu însă de ce ar trebui să fiu atât de liniștit, de lipsit de frământare spirituală, de ce ar trebui să mă scufund într-un fel de moarte termică a simțămintelor. De ce? Ca să nu mai gândesc, să nu mai sper, să mi se atrofieze spiritul critic și să-mi sucombe creativitatea? Poate chiar asta dorește cel care-mi face urarea.

Așa că, dragii mei, să nu-mi urați niciodată „O zi senină!", nu ați face decât să mă scoateți din sărite.

Cu toate acestea, uneori îmi doresc foarte mult să am o zi senină.

Mândrie

Sunt foarte mândru că m-am născut pe Terra. Nu-i puțin lucru și, oricum, un noroc. Ce-ar fi fost să mă fi născut pe Marte ori pe Venus? N-aș fi fost decât un amărât de marțian împotmolit în nisipuri roșii sau un biet venusian năucit de veșnicele furtuni. Ca să nu mai vorbesc de Lună, vai de mine!, ce rușine mi-ar fi fost, un lunatic este o ființă cu cetățenie incertă, nici măcar nu trăiește pe o planetă, a trăi pe un satelit e ca și cum ai locui într-un teritoriu acaparat de un vecin mai puternic. Mai rău de așa nu poate fi decât să viețuiești în lumea a treia, adică pe una din planetele care au mai rămas, ars de soare pe Mercur ori înghețat bocnă în ținuturile de la Jupiter încolo. Mai rău nu se poate, ziceam, dar totdeauna se poate mai rău decât un anumit rău, așa că a trăi pe vreun satelit al uneia din planetele din lumea a treia trebuie să fie înfricoșător, nici nu vreau să mă gândesc.

Să revenim la mândria mea. Este întru totul justificată. Terra este nu numai singura planetă albastră și verde din sistemul nostru solar, dar este și cea mai puternică. Adică noi, pământenii, suntem cei mai puternici, i-am înrobit pe toți, am trimis nave spațiale care i-au subjugat, le-au impus legile noastre, obiceiurile, limba și cultura noastră, până și filmele noastre. Și, desigur, democrația noastră. Dacă nu implementează ca lumea sistemul nostru democratic, e vai de pielea lor, punem imediat bâta pe ei. Desigur că i-am jefuit de toate bogățiile, dar tocmai de aceea trebuie să aibă democrație, ca să creadă că este democratic să se întâmple așa.

Problema noastră constă în aceea că, prin această superioritate a noastră, ne-am bătut singuri cuie în talpă. Ăia de pe toate planetele sunt ei sărăntoci, dar nu chiar așa de proști. Au reușit să ne fure tehnologia construirii de nave cosmice și să facă și ei unele, de proastă calitate, ce-i drept, dar tot se aventurează cu ele spre Terra. Nu vor să ne atace, în nici un caz, sunt prea prăpădiți pentru asta, vor să imigreze pe planeta noastră. Nici vorbă să-i acceptăm, suntem și așa prea mulți. Pentru că vrem să părem umanitari, preferăm să le gonim navele decât să le distrugem. Ce se întâmplă cu cei goniți nu ne interesează, nu-i treaba noastră, n-au decât să se rătăcească prin spațiu sau să moară de foame pe drumul de întoarcere. Nu-i vina noastră, noi i-am avertizat cât se poate de civilizat să se ducă dracului de aici. Dar dacă vreo navă nu vrea să țină cont de avertizările noastre, dacă se încăpățânează să se apropie de Terra, atunci lăsăm la o parte umanitarismul și civilizația și vai de mama lor!

Va să zică, e minunat să trăiești pe Terra, tot sistemul solar ne invidiază, toți ar dori să vină aici. Numai că, se știe, vulpea care nu ajunge la struguri zice că sunt acri. Așa se explică cum de circulă de la o planetă la alta șoapte de cârcotași, cică Terra nu este chiar așa o grozăvie, că, de fapt, este o planetă șubredă care și-ar putea găsi sfârșitul în orice moment dacă vreun asteroid mai hotărât s-ar izbi de ea ori dacă adâncurile ei fluide ar țâșni la suprafață înecând totul într-o mare incandescentă. Ba chiar gurile rele, pline de otrava secretată de ciudă, spun că nici viața pe Terra nu este chiar o minunăție pentru că e locuită de neghiobi care se omoară între ei și se întrec cu entuziasm în a-și distruge propria planetă îngropând-o în gunoaie. Vorbe de invidioși mizerabili!

Închei afirmând cu tărie că sunt mândru că am avut norocul să mă nasc pe Terra, sunt mândru că trăiesc pe această planetă minunată, sunt mândru că planeta noastră este liderul sistemului solar. Ce mai, îmi pleznește pieptul de mândrie.

„Astă-noapte au căzut stele pe pământ și toată lumea s-a repezit să le adune. Se spera ca măcar acum să se întâmple o minune, o mântuire adevărată. Ca întotdeauna, cei mai puternici adunau cât mai multe din stelele cele mari, împingându-i în lături pe neputincioși. Eu, fie că nu m-am dumirit de la început ce se întâmplă și am venit mai târziu la adunat de stele, fie că am fost mai nevolnic, nu am mai avut ce aduna și m-am mulțumit cu o steluță nebăgată de nimeni în seamă ori poate azvârlită cu dispreț.”

Proză scurtă

TEST DE AFECTIVITATE

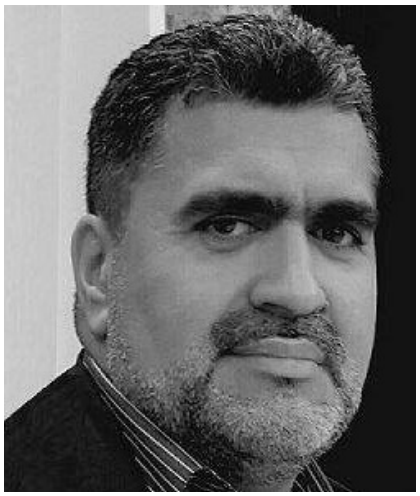

Radu Comșa

Prozator

În cameră era întuneric. Dar un întuneric diferit, inervat de o rețea densă de capilare de lumină strecurată prin perdelele subțiri. O lumină venită din ninsoarea deasă de afară, mată, uniformă, care mă lăsa să ghicesc contururile obiectelor din jurul meu.

Le vedeam ca pe niște pete în obscuritate. Rochii și bluze așezate pe scaune, atârnate de spătare înalte și drepte, spânzurate pe ușile șifonierului. În lungul rafturilor unor etajere construite în grosimea pereților se ghiceau cotoare întunecate de cărți desenându-și stins litere de aur. Litere de nume de oameni, oameni morți, poate oameni vii. Îi simțeam privindu-mă muți dintre coperți, distanți și reprobatori deopotrivă. Pe o etajeră aflată chiar deasupra biroului mic sta un bol scund cu forme largi. În pântecul lui de lut pietrificat în arderea unui cuptor anonim era o grămăjoară de argint. Bijuterii vechi, eteroclite. Ghiceam acolo cercei, inele și brățări, efigii cu regine dispărute și simboluri păgâne, zodii așezate în discuri și spirale, cruciulițe cu Hristoși transfigurați, vedeam lănțișoare curse peste marginea vasului în pârâiașe înghețate. Argintul făcea să joace deasupra lui întunericul în irizații palide de alb și violet, își trimitea în aerul încăperii mirosul de piele de femeie pe care-l luase în timp și pe care îl păstra încă.

Întunericul se înroșea în dreptul ușii unei sobe care își trimitea căldura într-un glob secționat sever de liniaritatea neîndurătoare a zidurilor și plafonului.

Zgomote de stradă îndepărtate și înăbușite de fereastra înghețată pătrundeau în cameră, cădeau greoi de pe pervaz, șopteau istovite împrăștiindu-se pe covor. Umbre despuiate și slabe se scurgeau neauzit pe pereți, picurau de pe colțurile mobilelor, se cerneau tăcut din tavan, se adunau în băltoace oarbe.

Mă așezasem pe podea cu spatele sprijinit de patul masiv, cu palmele așezate de o parte și de alta. Picioarele mele goale și degetele mâinilor se topeau în întuneric.

Și totul a devenit incertitudine.

*

Alte zgomote veneau din casă. Neclare, totuși nu nebuloase, aveau înțeles precis. O ușă deschisă, pași pe parchet, altă ușă. Apa curgând. Apa oprită. Un obiect din sticlă lovit clinchetind ca prin vată. Apa curgând din nou. Undeva se auzea trosnind sec lemnul care ardea și am auzit chiar zgomotul uscat ca un foșnet al unei bucăți de tăciune căzând, în propria flacără arzândă. Ușă deschisă și închisă. Pași. Se îndepărtau. O fereastră aflată la o mie de mile marine trântită cu zgomot și un sertar de pe alt continent smucit destul cât să se audă tacâmurile aflate acolo zăngănind. Altă ușă sau poate aceeași. Pași opriți.

Un obiect era așezat cu zgomot sec la locul lui. Poate unul din albumele grele, răsfoit distrat de un musafir în momentele când petrecerea lâncezește, când mâncarea și băuturile și-au pierdut gustul lor firesc. Momentele acelea decorate cu platouri și resturi de aperitive, cu pahare în care lucește complice un deget de alcool tare, cu alte pahare pe jumătate pline cu apă și vin, multe și împrăștiate încât nimeni nu mai știe care al cui a fost, cu cești de cafea uitate pe colțuri de mobilier unde în nici un caz nu ar fi trebuit să stea și cupe de șampanie abandonată, fără viață. Din nou pași. Mici, aproape șovăitori.

Și totul a devenit așteptare.

*

Am știut că e în pragul ușii și că ar vrea să spună ceva. N-a spus. Am tăcut stupid, aproape înverșunat. După câteva secunde am întors capul către silueta aflată în spatele umărului meu stâng. Fără să atingă marginea patului, dintr-o singură mișcare, ea s-a strecurat sub cearșafurile albăstrite de noapte,

aproape fără să le miște. Își lăsă pletele brune să-i curgă pe pernă. Am întors capul spre fereastra decupată ultramarin lăptos în negru.

„Ai de gând să rămâi acolo toată noaptea?"

Și glasul ei îmi păru străin.

„Mai e puțin până în zori."

Am gândit, dar nu am spus nimic.

M-am ridicat și cu picioarele înghețate am pășit pe covorul subțire. Textura lui aproape aspră îmi făcea bine. M-am lipit de fereastră. Dincolo de ea frigul năștea năluci din abur înghețat și pulbere de zăpadă, din gheața înțepenită pe crengi și ceața fulgilor închegați în cerul coborât. Mi-am dat seama că s-a întors spre mine și că ochii mari în care licărea mereu mirarea se umpluseră definitiv de semne de întrebare și că numai șuvițele de păr căzute peste sprâncene și pleoape nu lăsau semnele acelea curbate neliniștitor să vină peste mine. Îmi aminteam mirarea aceasta, un pic curioasă, un pic amuzată, și în ea semnele de întrebare licărind. Gustul lor care rămânea în mine cu zilele.

Și totul a fost dorință.

*

Am tras de pe mine cămașa și am lăsat-o să cadă acolo, lângă fereastră. Din doi pași am fost lângă pat și când am ajuns acolo, jeans-ii mei au căzut și ei, iar catarama grea a centurii a bubuit înfundat pe porțiunea îngustă de parchet neacoperită de covor.

Am tras de cearșaful care îmbrăca pilota subțire, l-am ridicat și m-am strecurat în spațiul deja cald, în care aerul prinsese miros de femeie. Am lăsat pânza colorată de noapte să cadă peste mine. Timpul se oprise. I-am atins fața cu degetele, mi-am îngropat ochii și buzele în părul ei și totul a fost cum fusese cândva.

„Îți vine să crezi?"
„Nu, dar nu mă... Nu vreau să mă gândesc."

Și îmi veneau în ochi lucruri crezute definitiv duse. Flori răvășite de toamnă, ploaia în parc, zăpada căzând peste copaci și bănci înghețate, ca acum, nu ca acum, mai calm, mai leneș, întâlniri sub castanul din colțul străzii, pahare în bistrouri minuscule din care ea gusta doar pentru a le afla gustul.

Telefoane în miez de noapte și așteptări înfrigurate, îndoieli și întrebări, bucurii și senzații la limita dintre lumea reală și lumile de dincolo de ea. Toate acestea veniseră înapoi.

Am apropiat-o de mine, i-am mângâiat părul și i-am atins umerii și șoldurile, și i-am strivit sânii de pieptul meu. I-am căutat gura care ardea și am sărutat-o lung. Îi simțeam buzele uscate, atât de plin desenate, cu pielița lor mereu crăpată, cu gustul lor inconfundabil. Ea respira gâfâit în urechea mea și șoptea cuvinte neinteligibile. Timpul scurs între noi nu se mai simțea. S-a ghemuit în mine murmurând, am închis ochii și prin mine a trecut o senzație limpede care redesena timpul și spațiul. Percepeam lucrurile acut și extracorporal, de parcă aș fi fost deasupra scenei. A fost doar o clipă. Am ridicat pleoapele năpădit de dorință. Ochii ei ardeau că în febră.

„Poate nu e bine. Am vrut, dar..."

Nu era timp de cuvinte și pielea a lucit perlat în lumina cearșafului aruncat. Sânii rotunzi ca fructele Evei se profilau precis, fosforescenți, în întunericul de dincolo de miezul nopții. Pulpele lungi s-au zbătut scurt. Buze fremătând, ochi închiși și sprâncene încruntate, plete acoperind perna, degete cu unghii lungi lăsând dâre albe pe pielea mea, coapse strânse spasmodic, degete încleștate adunând lenjeria, spate încordat, gâtul prin pielea căruia se simțeau pulsând vene și artere, pântec arzând și-apoi ochi deschiși căutând avid, înghițind imaginile.

„Mi-a fost dor de tine!", se auzea.

Și nu știam cine spunea asta. Eu sau ea. Amândoi.

Fugeam amândoi prin lungi coridoare albastre însoțiți de explozii tăcute și lumini în argintiu arzător. Mână în mână, ochi în ochi, cu mirosul și gustul făcute una, febrili,

alergând spre mai mult, mai adânc, mai fierbinte. Fluvii de emoție violentă curgeau măturând orice unitate de măsură, se acumulau inundând orizonturile, erupeau din ele în forme suple, turnuri care atingeau cerul, ca apoi să se prăbușească spărgând lacurile sclipitoare în care se oglindeau, umplând tot pământul cu cioburi de cristal.

Și totul a fost simțire.

*

Orele curseseră și lumina se strecurase în casă fără să anunțe pe nimeni, desenând cu degete muiate în lapte contururi și volume. Rama întunecată a unui mic tablou, ancadramentul baroc al unui ceas de porțelan, marginea lăcuită a micii mese de scris. Irealul cotidian când ziua se îngână cu noaptea.

Ea își așezase capul pe pieptul meu, jos, în dreptul inimii. A vorbit cu obrazul lipit de mine.

„Mă gândeam la ce ai spus aseară. Cred că ai dreptate."

Era ceva important, poate. Doar că eu spusesem o grămadă de lucruri seara de dinainte.

„Ce am spus?"

„Nici nu mai ții minte?!?

Doar în capul meu întrebarea sunase a nefirească nedumerire?

„Spuneai că opusul viciului nu e virtutea, ci libertatea. Și că de aceea, în fond, un om nu-i e obligat cu nimic altui om, chiar dacă i se dăruiește la un moment dat. Orice ar însemna această dăruire."

Am tăcut și ea a continuat.

„O femeie nu-i e obligată cu nimic unui bărbat, asta ai vrut să zici, nu-i așa? Oricare femeie, fiecare femeie."

O certitudine. Voce pe jumătate, dar limpede. O femeie. Ea. Regretam că nu realizasem ce dorise să îmi amintesc. Dacă eu însumi aș fi repetat fraza pe care o spusesem aseară lucrurile erau mult mai simple, mesajul ar fi venit chiar de la mine. Nu doar timpul trecuse și se acumulase între noi. Odată cu timpul, o lume se așezase altfel. Iar noi eram alții.

„Da, așa e. Nicio obligație, firește."

Prin ninsoare, ziua creștea în pătratul ferestrei. Lumina ei albă și concretă câștigase o bătălie cu final anunțat. Noaptea fugea disperată să își ascundă dorințele și visele lascive prin funduri de păduri de unde, mai târziu, ar fi putut renaște în aceeași complicitate. Visul de noapte, ce plutise deasupra noastră, subțiat de suflul zilei, se volatilizase fără niciun suspin.

„Ai dreptate. Fiecare..."

N-am mai continuat. Cuvintele își jucaseră rolul. Hainele mele așteptau reci și căzute pe covor.

Și tot restul a fost tăcere.

*

La ușă îmi încheiam haina și-mi ridicam gulerul.

„Ești supărat?"

Nu eram și ea m-a sărutat cu sărutul cald, lung, dar nu prea lung și vânzător al trecerii mele depline în lumea de dincolo de ea.

Am ieșit și în fața casei m-am gândit unde vreau să merg. Nu voiam sa merg nicăieri. Era frig, îl simțeam plăcut pe frunte, pe obraji și pe buze. Ningea aspru, rotit. Trotuare, alei și grădini se troieneau gros. În lumina felinarelor galbene încă aprinse, proiectate palid de cerul alb, fulgi înghețați roiau demenți căzând necontenit și implacabil pe pământ.

Și totul a devenit alb și detașat.

Mergeam pe marginea drumului și zăpada proaspătă cu miros de ger se așeza pe creștetul și umerii mei.

Octombrie 2021

„Fugeam amândoi prin lungi coridoare albastre însoțiți de explozii tăcute și lumini în argintiu arzător."

Proză scurtă

POVESTIRI

Răzvan Nicula

Prozator, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Cea care dansează cu focul

Sunt momente în care îmi imaginez o lume populată de coșmaruri, una întunecată și incandescentă, care poate induce frică și deziluzie. Este populată de giganți la care îți este și teamă să te uiți, din calea cărora este mai bine să te ferești dacă vrei să scapi nevătămat. Întunericul acelei lumi este sfâșiat de flăcări care ard uneori mocnit, alteori cu turbare, cu zgomot dens și puternic, ca o amenințare proferată la adresa oricui îndrăznește să intre în peisajul dezolant. Stăpânul acelei lumi inspiră și mai multă teamă, un monstru înfricoșător care se hrănește din suferința altora, care caută să o provoace sub orice formă, cu orice ocazie, hotărât să tulbure cerul și să-i dea culoarea întunecimilor. Unii spuneau că din scânteile focului s-au născut stelele, cometele și planetele, dar în lumea pe care mi-o imaginez eu, la care mă gândesc deseori, nu este loc nici de visare, nici de inocență. Focurile acelea pot arde, giganții pot strivi, iar stăpânitorul tărâmului ar avea puterea să dezintegreze spiritul oricărei ființe umane.

Nici nu mai țin minte de când mă însoțește imaginea ei, ca o amintire greu de purtat pe umeri, ca o teamă nedefinită. Mi se pare uneori că face parte din mine, deși dacă o privesc atunci când sunt mângâiată de razele soarelui, adăpostită în lumina strălucitoare a zilei, mi se pare că aș fi pășit pe acele tărâmuri într-o altă viață. Una de care am uitat, de care m-am vindecat, pe care am lăsat-o să-mi întărească puterile deși mă rănea. Asta simt despre mine, că aș fi trăit mai multe vieți, nu una, sau că viața mea pământească, deși una, este compusă din părți distincte, pe care le separ cu un zid de netrecut. De prima, cea pe care oamenii o numesc copilărie și o declară ca fiind lipsită de griji, mă simt ruptă, parcă nici nu ar fi fost a mea. Îmi spun că am pierdut-o, că m-am pierdut eu de ea, deși a rămas în mine copilul care are puterea să râdă și să se bucure, să se entuziasmeze și să devină exuberant, să vrea să se joace și să o și facă.

De ce simt așa, că mi-am pierdut copilăria dar nu și copilul din mine, îmi spun de multe ori mie, ca un fel de justificare și de susținere pentru omul care am devenit. Trebuie să își tragă și el forțele de undeva, din propria ființă, din propria minte, din propriul suflet. De multe ori, și din momentul în care am hotărât să mă reconstruiesc, pentru că nu vreau să mă pierd definitiv. Atunci când am privit în mine și mi-am dat seama ce am de făcut, am avut de ales – să-mi găsesc puterea pentru asemenea luptă sau să renunț. Rămăsese însă în mine un instinct de supraviețuire și o iubire pe care am decis să mi-o ofer singură, pe care să simt că o am față de mine, pentru a-mi ghida pașii înspre viitor. Mi-am interzis renunțarea. Am hotărât că nu vreau să mă așez jos ca un călător prea obosit de drum, ca un idealist căruia îi este prea greu să-și urmărească idealurile. Am decis că nu vreau să fiu o scânteie care să se stingă fără să dea naștere altui lucru decât întunericului. Așa că am ales lumina. Am ales să o las să mi se strecoare printre gene și de acolo să se răspândească sub forma veseliei. Mi-am permis să nu uit să râd, și în dese rânduri râsul mi se înalță spre cer, străpungând aerul, dovedindu-mi puterea de a-mi urma calea spre fericire. Uit, vreau să uit de puterea distructivă a focului din lumea care am refuzat să rămână a mea, și voi alimenta puterea altui foc, constructiv, pe care să-l folosesc așa cum trebuie, să-l fac să-mi încălzească sufletul, să-l las să mă îmbrățișeze, să devină flacără incandescentă care să consume tot ce nu mai vreau să simt, tot ce nu merit să împovăreze. Să-mi usuce lacrimile în timp ce mă cuprinde tot mai mult, ca pe un mit care renaște singur, ca o pasăre Phoenix revenită la viață din propria cenușă, într-o viață în care să îmi placă cine sunt, să mă iubesc și să fiu mândră de ceea ce am devenit.

Ce am devenit?, m-aș întreba cu zâmbetul pe buze, neștiind ce să-mi răspund mai întâi, pentru că ar fi foarte multe lucruri bune de spus. Mi-aș da puțin timp de gândire întorcându-mi privirea spre interior și apoi, zâmbind, aș recunoaște că nu sunt numai personajul propriei mele povești, ci o poveste întreagă. Una care merită spusă și primită de sufletele altor oameni ca o dovadă că miturile și legendele nu sunt nici pierdute, nici uitate, nici înfrânte. Da, m-aș putea asemui păsării Phoenix, mai ales atunci când cenușa din care am renăscut și de care nu am mai avut nevoie pentru crearea omului mai bun care am devenit, a fost risipită de vânturi. Dar m-aș putea asemui, în aceeași măsură, unui foc care încălzește fără să ardă, care își ridică spre cer flăcările jucăușe fără să provoace răni sau dezastre. Sau, și mai bine, m-aș asemui acelei păsări de foc despre care se spune că se hrănește cu mere de aur, căpătând atâta putere încât o singură pană de-a ei poate lumina o cameră întreagă. Acea pasăre magică din pliscul căreia, atunci când începe să cânte, cad pietre prețioase. Iar trilul ei îi însănătoșește pe cei bolnavi și le redă vederea celor orbi. Asta aș fi, o pasăre de foc care își reînvață cântul pentru a-și reda vederea limpezită de urmele suferințelor și pentru a se vindeca definitiv și complet, întâi și-ntâi, pe sine însăși.

Închisoarea datornicilor

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi, nu s-ar povesti. A fost odată, peste mări și țări, un regat îndepărtat de lumea oamenilor, tocmai ca să nu existe în el nici tristețe, nici suferință, nici durere, nici nefericire, nici lacrimi. Regatul acela era stăpânit de un rege bun și iubitor, care avea o fiică, o prințesă al cărei nume nu mi-l mai amintesc. Dar știu că era cea mai fericită prințesă din univers și din fericirea ei se hrăneau și supușii ei, și animalele care-i populau regatul. Și păsările, și copacii, și frunzele, și firele de iarbă. Până și norii. Până și soarele. Până și zeii. Contrar obiceiurilor din alte lumi, până și cerul și locuitorii lui ascultau de prințesă și se supuneau dorințelor ei. Era iubită de toți pentru că împreună cu tatăl său domnea cu dreptate peste tot și peste toate, împărțind tuturor din fericirea și din sufletul ei.

Mi-ar plăcea foarte mult ca acesta să fie începutul poveștii mele, să spun că eu însămi sunt prințesa și că am trăit vreme îndelungată în acel regat minunat. Să o continui spunându-vă, asigurându-vă, că pe acele tărâmuri nu s-a întâmplat nimic rău, că nu au existat furtuni devastatoare, nici războaie, că fericirea a dăinuit mii de ani. Că sufletul nu mi-a fost călcat în picioare. Aș vrea să vă spun povestea aceasta chiar dacă nu aș fi eu prințesa, ci doar un locuitor născut în acele locuri. Nu o voi face, însă, pentru că adevărul poveștii mele este altul. M-am născut într-o închisoare. Cred că zidurile i-au fost ridicate încă de când am scâncit prima oară. Le-am văzut mult mai târziu, dar știu că am trăit în ea toată viața, spunându-mi-se că acolo este rostul meu, acolo este menirea mea, între zidurile ei groase și cenușii, apăsătoare, înalte până la cer, făcute din pietre ascuțite care taie mâinile celui care încearcă să le dărâme. Din câte am înțeles, nu este o închisoare oarecare. Se numește Închisoarea datornicilor. Vă mai amintiți că acum câteva sute de ani datornicii erau aruncați în închisoare dacă nu-și plăteau datoriile? Pe mine soarta m-a aruncat în ea încă dinainte să mă nasc. De aceea m-am născut aici, în închisoarea datornicilor, ca să fiu mereu animată de spectrul datoriei, al îndeplinirii ei, să-i port greutatea pe umeri și tristețea în ochi. În închisoarea aceasta mi-a fost sufocată libertatea, aruncată și ea într-o temniță scundă, îngustă, întunecoasă, fără ferestre prin care să intre măcar o rază de lumină. Singura formă de libertate pe care o am este să mă plimb prin curtea interioară privind cerul plumburiu care uneori cred că începe să plângă înduioșat de povestea mea, și să visez. Să visez la fericire, la tărâmul acela în care sclipește soarele, în care nu mai strivește nimeni și nimic, în care pot fi liberă și-mi pot zvânta obrajii. Visez la acel tărâm pentru că am obosit să sufăr. Am obosit să le strig gardienilor mei nedreptatea pe care mi-o fac. Am obosit să-mi fie dor de oameni care să-mi dărâme zidurile captivității. Am obosit să nu fiu capabilă să îmi părăsesc trecutul. Am obosit să plâng. Acum văd limpede toate acestea. Toată oboseala care s-a strâns în mine și încearcă să-mi facă toate celelalte voci să tacă. Dar este una care îmi șoptește în fiecare zi că până și în asemenea stare, oricât de frântă m-aș simți, sunt încă puternică. Îmi spune că de modul în care reușesc să mă recompun deși mă simt sfărâmată în mii de cioburi, ar trebui să fiu mândră. Și mă mai îndeamnă: „Nu te opri, nu te opri". Îndemnul a devenit mai puternic dintr-o zi când, din unul din ziduri, am văzut că lipsește o piatră. M-am apropiat și am privit curioasă locul acela. Era o slăbiciune a zidului. A întregii închisori. Poate fusese provocată de îndoiala mea: de ce trebuie să plătesc eu datoriile pe care alții mi le-au aruncat pe umeri? De ce trebuie să accept captivitatea și să renunț la mine și la libertatea mea doar pentru că acțiunile lor, toate chitanțele pe care mi le flutură în fața ochilor cerându-mi să le plătesc cu suflet, mă storc de puteri și mă fac să mă simt neajutorată?

Am început să sap la baza acelui zid, am început să sap cu tot mai multă îndârjire și nerăbdare, pentru că, pe măsură ce înaintez, văd tot mai multă lumină. Îmi presimt eliberarea, dar vreau să o simt. Vreau să o am. Vreau să mă vindec de greutatea cu care îmi apasă în spate zidurile închisorii mele. Vreau să vă

spun că toți avem povești pe care nu le vom spune vreodată. Eu nu vă pot spune basmul acelei prințese mereu fericite. Din fericire, însă, nu este de spus nici vreun basm al unei prizoniere care nu s-a eliberat niciodată. Pentru că în povestea mea, așa cum știu că mi-o voi face, pot spune că închisoarea mea se năruie, că zidurile i se clatină în fața certitudinii că nu datorez nimic celor care s-au transformat în creditorii mei. Îmi datorez doar mie. Să-mi fac închisoarea să dispară, să-i dărâm complet zidurile, să pot privi nestingherită pe cerul unei nopți senine și în loc de datorii, să încep să îmi număr stelele.

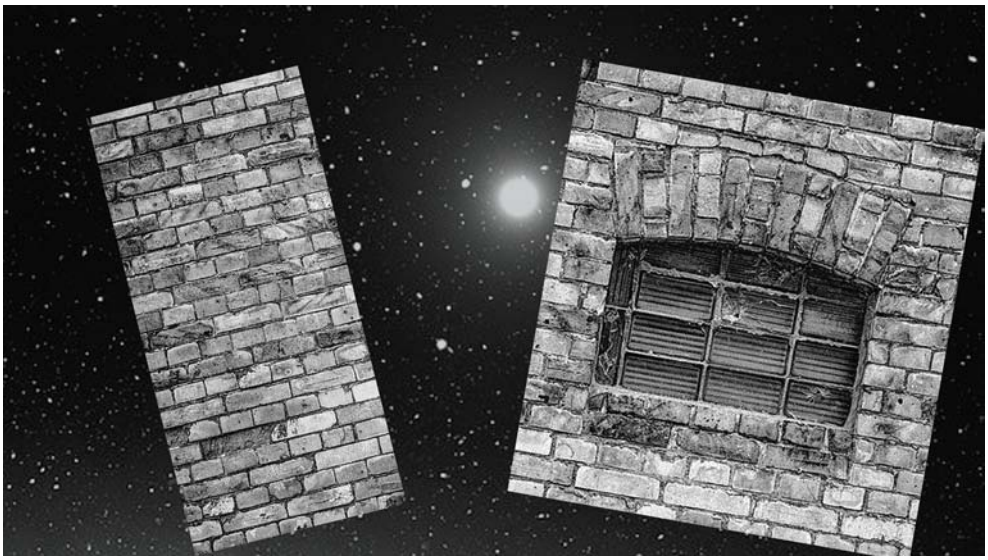

Umbra

În materie de povești, sunt mulți cei care declară că cel mai greu este începutul. Eu nu cred asta. Povestea mea a început, veți spune, ca a oricăruia dintre noi. Mai întâi am deschis ochii, am scâncit, am învățat primele cuvinte, apoi tot mai multe. Am învățat să definesc ceea ce vedeam în jurul meu, tot ce înțelegeam din ce mă înconjura, din frumusețea acestei planete pe care unii o numesc un leagăn al vieții. Când eram copil, am crezut că mă voi bucura mereu de strălucirea incandescentă a soarelui, de verdele răspândit pe câmpii, pe dealuri și în păduri în care credeam că nu există pericole. De fapt, să fiu sincer, nu credeam că există vreun pericol care să mă amenințe, cuvintele pe care le învățasem la început mi se părea că mă pot apăra de orice. Ce poate fi greu în acest început?! Am învățat mai târziu să fac analogii, să îmi asemui, de exemplu, furiile unor furtuni care pot să mătură totul în cale, liniștea feței calme a unui lac, netulburate de lovitura vreunei pietre… A unei pietre. Asta îmi amintește de ceva ce am învățat mult mai târziu. De exemplu, că în vechime oamenii erau arătați cu degetul și loviți cu piatra. De aceea am refuzat să mă împietresc vreodată, pentru că nu am vrut să lovesc pe nimeni, nu am vrut să produc suferințe, mi-am dorit doar să fiu lăsat în pace să mă bucur. Să mă bucur de frumosul pe care îl pot vedea în jur și de libertatea care să nu fie împovărată de privirile mustrătoare ale altora. De fapt, nici de mustrările lor, nici de dorințele lor în raport cu mine, nici de rugămințile și de încercările lor de a mă înduioșa. Cred că de aici începe să fie povestea mea diferită de a altora. Pentru mine, unele rugămînți echivalau cu interdicția, iar încercările de a mă înduioșa îmi mutau pe umeri întreaga greutate a munților. Și cuvintele pe care învățasem să le echivalez au început să se schimbe, să capete valențe noi, dar, mai ales, să aducă poveri pe care mi se părea că nu mai pot să le duc. Atunci am decis să fug. Fuga – pentru un asemenea cuvânt îmi era greu să găsesc un echivalent. Poate depărtare sau îndepărtare. O vreme, fugii mele i-am spus eliberare, dar s-a prelungit prea mult și oricât am încercat, nu am reușit nicio clipă să o simt având gust de libertate. Mai degrabă unul sălciu, amar, de care nu știam cum să scap oricât de departe m-ar fi dus pașii. Fuga mi-a devenit pentru o vreme mod de viață. O mimam ca hotărâre, deși în realitate era nehotărâre, de fapt, nestăpânire. Știu că nu mă stăpâneam pe mine. Îmi schimba mereu deciziile, îmi ardea călcâiele cu dor de ducă, îmi schimba sufletul fără să-mi dau seama ce mai vreau de la mine sau ce nu mai vreau. În momentele de liniște, privind retrospectiv, aș echivala fuga cu o umbră. Una care îmi luase în stăpânire seninul cerului și îl întuneca, dându-mi impresia că îl va impregna cu noapte eternă. Dar în necuprinsul unei asemenea nopți nu poate exista viață. Și pentru că fără lumină nu poate exista viață, am

decis că deși au trecut miliarde de ani de la prima scânteie, nu îi voi permite să se stingă. Nu cu mine. Nu în mine. Primul lucru pe care l-am realizat a fost că încercând să îmi salvez sufletul de întuneric, m-am regăsit pe mine. Rămăsesem capabil să zâmbesc și să râd, să nu mă las strivit de remușcări, să fiu stăpânul propriei mele vieți. Îmi trebuia doar curajul să îmi înfrunt beznele. Și umbra. Umbra care mă urmărea mereu, ca spectrul unui dragon pe care în basme vitejii l-ar fi învins de dragul unui final fericit. Eu nu trebuia s-o învinge, trebuia doar s-o înfrunt, să nu-i mai permit să-mi facă soarele să pălească, nici să-mi întunece cerul sau privirea. Mai degrabă trebuia să mă învinge pe mine. Să învinge slăbiciunea din mine, cea care mă făcea de fiecare dată să cedez la rugăminți, la plăsmuiri mincinoase, la acțiuni care mă înduplecaseră, în trecut, să renunț la ceea ce sunt. Mi-am amintit că toți luptătorii, încă din vremea civilizațiilor incipiente, practicau lupta cu propria umbră. Dar spre deosebire de ei, cărora umbra le era aliat de nădejde, pe a mea trebuia să mi-o smulg de sub călcâie. Știam că nu era aliatul meu, dimpotrivă, mi se transforma în dușman. Nu era deloc una obișnuită, una care să ia forma trupului meu atunci când, în plimbări nocturne, s-ar fi lățit în fața mea sau în spatele meu, ocrotitoare, la lumina slabă a felinarelor. Am zis-o, mi-am zis-o multă vreme, era umbra care îmi înghițea lumea pentru care mă născusem. Îmi înghițea lumea, mă deposeda de ea, mă deposeda de mine și mă alunga pe cărări pe care nu îmi mai doream să pășesc vreodată. Am hotărât să o privesc altfel. M-am hotărât să-i ignor profețiile, să i le resping și să o privesc altfel. Îmi devenise sfinx. Sfinxul acela mitologic cu gheare de leu, cu cap de femeie și cu aripi de vultur care, dacă nu i se dă răspunsul corect la o ghicitoare, nu mai lasă din oameni decât oasele. Am hotărât să-mi fac curaj și m-am întrebat care i-ar fi ghicitoarea. Am trăit momentul de cumpănă. I-am simțit încărcătura. În minte nu mai rămăsese decât strigătul pe care îl risipisem pe toate drumurile pe care le străbătusem: „Nu vreau să fiu strivit! Vreau să fiu eu!" Și mi-am amintit, soluția a venit rapid, tot din antichitate. O snoavă spune că un înțelept, pe când stătea întins la soare, a fost vizitat de un împărat războinic. Asemenea sfinxului meu, dar fără a rosti vreo ghicitoare, împăratul spuse: „Cere-mi orice vrei tu". Dacă ați putea vedea cât de larg zâmbesc, cât de liber mă simt! Știu că nu mai trebuie să fac altceva decât să răspund asemenea înțeleptului: „Nu-mi fă umbră".

*Din volumul în pregătire **Pe urmele pașilor mei**, povestiri terapeutice*

„În momentele de liniște, privind retrospectiv, aș echivala fuga cu o umbră. Una care îmi luase în stăpânire seninul cerului și îl întuneca, dându-mi impresia că îl va impregna cu noapte eternă."

Proză scurtă

NANI

Lică Barbu

Prozator
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

De multe ori, când mă privesc în oglindă am un sentiment ciudat. Evit să-mi admir trăsăturile și încerc să văd dincolo de mine, punându-mi o întrebare care se tot repetă ca un ecou: Cine sunt eu?... Cine sunt eu?

Aceste gânduri o frământau zilnic pe Ioana de câte ori pleca dimineața de acasă. Drumul ducea spre piață, peste un pod care traversa un râu. La piață avea o tarabă închiriată pe care își expunea marfa spre vânzare. Vindea lenjerie de damă și de bărbați, dar și ce-i cădea în mână de la „furnizori" clandestini.

Ioana trăia o dramă pe care o ducea de ani de zile, ca pe o cruce. În urmă cu 15 ani, când urma cursurile unui liceu din apropiere, tot venitul familiei provenea din vânzarea unor produse industriale la o tarabă în Piața Mare. De mica afacere se ocupa tatăl ei. Mama suferea de o boală rară și nu avea voie să facă efort și nici să iasă din casă. Medicamentele costau enorm și, pentru că erau bani puțini, cumpărau pe cele mai ieftine din rețetă și acelea pe jumătate.

Ioana se ocupa de tot ce era nevoie în casă. Lipsea uneori de la cursuri, iar cu situația la învățătură nu stătea prea bine. Dirigintele clasei și conducerea școlii știau situația familiei și o ajutau cu meditații, cu ajutorul unor colegi de clasă.

Ioana se simțea umilită și neputincioasă. Avea forță să-și continue studiile, să fie printre cei mai buni. Drama din familie o copleșea. Plângea spontan trăind speranțe deșarte.

Lacrimile nu o ajutau cu nimic. Părea că trăiește un coșmar de neoprit. Și când credea că mai rău nu se poate, mama Ioanei s-a prăpădit, cu toate ajutoarele pe care le primea de la o organizație caritabilă. Aceeași organizație i-a ajutat financiar și cu înmormântarea.

Ioana era complet paralizată de situație. Nu mai plângea. Era într-un punct critic al depresiei. La orice pas vedea un dezastru și în minte îi încolțise ideea suicidului.

Mai mult, tatăl ei începuse să bea. Cu ce scotea din vânzări, bea zilnic.Venea acasă beat și fără bani. O bătea pe Ioana fără motiv, iar pe Ioana nu avea cine să o apere. Nici nu se mai întreba de ce. Pumnii în cap îi zdruncinau mintea și existența.

Cu mintea prinsă în umbrele suferințelor, Ioana a înțeles că tatăl ei voia să o domine ca pe o sclavă a nimicului din el.

Lupta era inegală. Ioana era captivă sufletește. Avea puterea să-l învingă, dar în ea se dădea acea luptă între respectul față de tatăl ei și orgoliul de femeie care nu accepta un contact sexual forțat cu propriul părinte.

Aceste scene violente se terminau pe jos, lângă patul Ioanei, unde tatăl ei cădea vlăguit de băutură și adormea fără să știe ce a încercat să facă.

Într-o dimineață, Ioana, obosită, s-a trezit cu bestia peste ea. Nu a avut nicio putere de a se apăra. Tatăl ei era puternic și a imobilizat-o pe nepregătite. Ioana a fost violată.

Lacrimile reci cădeau pe perna care-i ținea loc de martoră a mișeliei unui părinte fără discernământ.

Nu l-a reclamat la Poliție și nici nu avea la cine să se plângă. Rude nu avea în acel oraș, iar bunicii din partea mamei erau în celălalt capăt al țării. Și ei cu necazurile lor. Nu voia să le amărască bătrânețile.

Ioana era prizoniera unei tragedii fără putință de a se salva. Dormea cu cuțitul sub pernă, amenințându-și tatăl că e în stare de orice.

Singurul suflet care îi oferea alinare era Nani, un motan de pe stradă pe care Ioana l-a adoptat.

Nani torcea cu ea în pat și la fiecare zgomot de dincolo de ușă sărea miorlăind, trezindu-și stăpâna. Nani o apăra, parcă, știind pericolul de care se temea Ioana.

De câte ori venea de la cursuri, Ioana îl găsea pe Nani pe stradă, alungat din casă de tatăl ei.

Lupta era evidentă. Nici nu-i mai spunea „tată". „Domnule" era singurul apelativ.

Teama că Ioana ar putea să-l denunțe la Poliție, dar și frica de cuțitul pregătit împotriva oricărei agresiuni, i-au mai calmat pornirile sexuale.

Doar așa Ioana a reușit, prin lupta ei, să-și continue cursurile la liceu și să ia bacalaureatul cu o medie mare. Un succes placat cu multe suferințe.

Dimineață, a plecat să vadă rezultatul de la bacalaureat afișat la panoul de la liceu. Fericită de realizarea ei, Ioana a zburat spre casă să împartă fericirea cu cineva. Cu cine?

La poarta casei unde locuia erau pompierii, o ambulanță și Poliția.

Tatăl ei a ars într-un incendiu stârnit de la o țigară pe care o fuma dimineața în pat. Mahmur, a adormit din nou și-a luat foc. Așa au constatat pompierii. Din cauza arsurilor grave, a decedat. Ioana a trebuit să dea câteva declarații. Nimic nu o mai șoca.

Curios era faptul că focul nu s-a exstins în toată casa, doar în camera unde dormea tatăl ei. Ioana se mira de asta și se întreba cine a anunțat urgențele. Vecinii nu știau nimic.

Nani era la poartă nemișcat și o privea pe Ioana cu ochii măriți. Nici nu clipea.

Nani era singurul martor al accidentului și parcă voia să-i mărturisească Ioanei ceva doar de el știut. A închis o clipă ochii și, dintr-o mișcare ușoară a capului, i-a făcut semn Ioanei să-l urmeze.

Nani a condus-o pe Ioana în curtea din spate unde era o magazie cu de toate. Cu lăbuța lui, miorlăind încet, i-a arătat un dulăpior vechi și scorojit. Ioana a încercat să deschidă ușa dulapului, dar broasca era închisă.

Atunci, uimită, a observat o zgardă la gâtul lui Nani pe care nu o mai văzuse până atunci, iar de zgardă era prinsă o cheiță. Cu ea deschise dulapul. În interior era un borcan cu capac plin cu bani. Nu erau mulți. Printre bancnote era un bilet împăturit.

Ioana nu era surprinsă de bani, ci de misteriosul bilet pe care-l deschise tremurând. Textul era scris cu creionul, stângaci și cu multe greșeli. Era scrisul tatălui ei.

„Dragă Ioana! Iartămă pentru tot ce ți-am făcut! Dacă citești acest bilet înseamnă că eu nu mai sunt. Am plecat la Dumnezeu lângă mama ta ca să mă ierte. Nani știe. Iam arătat eu. Tu ia banii și vezi de viața ta să fii bine și sănătoasă. Iartămă, iartămă, iartămă.

Tata."

– Dumnezeu să te ierte, tată, căci eu nu știu dacă voi reuși vreodată, șopti Ioana, luându-l pe Nani în brațe.

O lacrimă, o singură lacrimă tristă, a picurat lin pe bilet.

Anii au trecut și Ioana se descurca cu afacerea tatălui ei de la piață. Cu profitul din vânzările de pe tarabă, supraviețuia binișor și și-a continuat studiile la o facultate de teatru. A ales teatrul pentru că acolo se regăsea. Intra în alte lumi de la care învăța să trăiască și să uite. Asta voia: să uite!

Și atunci, am plecat în căutarea drumului. Am intrat în sinele meu și am ajuns la malul unei mari întinderi de apă. Cum trec eu dincolo? Cine mă ajută?

Stăteam seara în pat, cu ochii în tavan și mă întrebam: Ce fac mâine?... Nu aveam curajul să trec peste apă. Și a apărut El. El și-atât. Eu eram o Ea. O Ea rătăcită. El, un bărbat ce-mi dăruia Iubire.

Nimic nu mă mai interesa. Așa am trecut apa. Plutind. Când am ajuns pe malul celălalt, am găsit Scena. El a murit într-un accident de mașină pe un pod, peste un râu. De atunci, merg în fiecare zi pe acel pod, dar nu mai plutesc. La celălalt capăt al podului sunt Eu și niciodată nu pot să mă ajung. Podul e aici, pe Scenă. Dintotdeauna.

Aceste gânduri i-au venit în timp și în singurătate. Doar Nani știa.

„El", la care se gândea Ioana, a apărut în viața ei dintr-o dată. În piață. Clienții nu erau de-a valma și Ioana își făcea temele în liniște, în spatele tarabei. La un moment dat, a simțit o privire asupra ei. Când a ridicat capul, doi ochi albaștri o priveau fascinați.

Ioana a rămas paralizată de clipa pe care o aștepta de mult. A roșit toată și, bâlbâindu-se, a încercat să-și facă datoria de comerciant.

– Bună ziua! Doriți ceva?

– Da! Aș dori un sărut scump și dragoste la pachet, dacă aveți, dar în piața asta nu prea văd, veni răspunsul trecătorului prin piață, căutător de vise.

Ioana și-a dat părul de pe ochi, s-a prefăcut că-și aranjează marfa, a zburat o clipă prin nori și a căzut moale pe scaunul de lângă ea. De unde? Ce-i asta? Să fie dragoste?

– Nu avem așa ceva în stoc, spuse Ioana cu un zâmbet pe care nu și-l putea stăpâni.

– Ba da, aveți, stimată domnișoară! Stocul e acolo, în ochii dumneavoastră, pe un drum care duce spre inimă.

Ioana nu mai știa cum o cheamă. Plutea în ea și dincolo de ea. Voia să găsească un răspuns pentru dragostea care se ivise în fața ei, ca niciodată. Ioana descoperise dragostea.

– Dați-mi voie să mă prezint..., se adresă El Ioanei, întinzându-i mâna.

Nu i-a reținut numele. Pentru ea era El, era iubirea pierdută din copilărie, în brațele mamei.

– Îmi pare bine! Ioana, s-a prezentat Ioana atingându-i mâna.

În acel moment, toate simțurile ei erau electrizate de acea atingere. Era totul într-o stare netrăită până atunci. O atingere cât un milion de ani.

El era mult mai în vârstă decât ea, iar Ioana nu i-a cerut niciodată să-și descrie viața. Cine e, de unde vine, unde

locuiește? Erau nimicuri pe care Ioana nu voia să le afle, de teamă că acestea i-ar putea destrăma clipa dragostei apărută atât de brusc în viața ei, după atâtea și atâtea înnorări.

Se întâlneau pe pod, aproape zilnic. Se țineau de mână și își vorbeau prin gânduri.

Atunci a venit și primul sărut. Ioana l-a condus acasă la ea și au făcut dragoste, uniți într-o explozie de dorințe. Nani torcea fericit.

Și când totul se derula ca într-un vis, Ioana a fost vizitată la tarabă de o doamnă care spunea că este asistentă la spital, dându-i o veste tragică. El a murit într-un accident de mașină peste un pod și înainte de a muri a rugat-o să treacă pe la piață și să cumpere un trandafir pentru a-l dărui Ioanei.

Ioana a rămas împietrită. Lacrimile nu-și mai găseau drumul pe obraz. A părăsit taraba în grabă și a fugit pe pod ca să stea de vorbă cu El.

Era acolo, o aștepta de-o veșnicie.

– De ce m-ai părăsit, dragul meu? De ce?

– Ioana, nu te-am părăsit și nu te voi părăsi niciodată. Sunt în tine de milioane de ani, de atunci de când te-am cunoscut, în veșnicia timpului, și în tine voi rămâne pentru totdeauna.

– Știu asta și mai știu că dragostea mea pentru tine va continua acolo, sus, unde iubirea e nemuritoare, unde clipele rămân în noi. Vino, dragul meu, să trecem podul, să ne regăsim la celălalt capăt, liniștiți și fericiți.

– Nu acum, Ioana. Să rămânem prinși în această clipă de dor. Tu, da. Poți trece podul, dar fără mine, altfel mă vei pierde. Dincolo de pod e uitarea.

– Nu-i adevărat! Nu te voi uita niciodată. Hai, dragul meu! Ne așteaptă Nani.

– Ioana, Ioana, Ioana...

Ioana plecase spre celălalt capăt al podului și în urma ei auzea ecoul chemării lui.

Zilnic trecea podul în drumurile ei și stătea cu El într-o clipă de tandrețe presărată cu declarații de iubire, mereu aceleași, ca un fir fără capăt, dar El nu o însoțea mai departe. Clipa lor a rămas în locul primului sărut ca o cupolă iluzorie din care El nu putea ieși.

În fiecare dimineață, Ioana trecea spre piață însoțită de Nani. La trecerea peste pod, Nani se oprea. Dar nu pentru că era bătrân și obosit, ci pentru că-i era teamă de ceva să treacă dincolo. Ceva pe care Ioana îl înțelegea. Nani mieuna tremurat și fugea brusc spre casă.

Seara, când Ioana se întorcea acasă de la cursurile serale ale facultății, Nani o aștepta în același loc, fără să aibă curajul să treacă podul.

Ioana a primit un rol într-o telenovelă de duzină, participând la un concurs de preselecție. Juca rolul unei studente care ziua mergea la cursuri și noaptea se prostitua. Un rol care o întrista. Era mulțumită că mai câștiga un ban pe lângă afacerea ei.

Pe platoul de filmare a cunoscut un om, Sergiu, un actor pensionar care-și întregea astfel veniturile. Avea pensia mică.

Sergiu era un actor diferit de ceilalți. Umplea scena cu vocea lui, impunea respect, iar Ioana, ca niciodată, simțea o atracție ca de copil în căutarea unei liniști familiale. Nu înțelegea de ce. Poate dorința unui tată pe care nu l-a avut niciodată, poate talentul de la care avea ce învăța, poate orice, dar îi era drag. S-au împrietenit și în pauza unei filmări au stat mai mult de vorbă.

– Te văd un pic obosită, Ioana. Nu ai dormit azi-noapte sau ce?

– Alerg toată ziua. Am o tarabă în piață și umblu după marfă. Apoi, cursurile. Și acum, rolul de aici de care nu mă pot lipsi. Înțelegi de ce.

– Îți cunosc suferința, știu tot despre tine și mă gândeam cum să te ajut.

– De unde știi și cum vrei să mă ajuți?

– Știu de la Nani. Într-o zi, când a ieșit să se plimbe hai-hui pe străzi, am ieșit să-l caut și l-ai găsit tu. Nu era o întâmplare, mi-am zis, și l-am lăsat să meargă la tine. Ceva mă îndemna să-l las în grija ta.

– Nu pricep un lucru. Nani e numele pe care i l-am pus eu. Cum de?...

– Nu, nu! Nani este un nume ales de mine. Așa îi spuneam mamei tale care a fost prima mea dragoste. Ne-am iubit foarte mult. Ne-am cunoscut pe un pod unde ne întâlneam zilnic și ne vorbeam prin puterea gândurilor. Două luni de zile am fost plecat în turneu cu teatrul. Când m-am întors, mama ta era însărcinată și căsătorită cu individul care ți-a fost tată. Nu m-am interesat ce și cum s-a întâmplat. Am suferit o decepție de care sufăr și-acum. De aceea nu m-am căsătorit niciodată. Iar tu ai ales numele „Nani" motanului meu fără să vrei. Așa ai simțit.

– Să fie o coincidență?, șopti cu un glas tremurat Ioana rămasă pe gânduri.

– Nu mai contează, Ioana. Contează ceea ce vreau să-ți propun. Am nevoie de un om ca tine și ți-aș mulțumi dacă m-ai lăsa să te ajut. Eu sunt singur și tu ai umple un gol în pustietatea sufletului meu. Am multă experiență în teatru și avem ce discuta zilnic. Aș fi util, asta îmi doresc… Și apoi, mai cunosc și eu pe ici, pe colo anumite persoane din teatru. În ziua de azi ai nevoie de așa ceva, cât ai fi de bun. Vei merge la spectacole și nu la tarabă în piață.

– Nu știu ce să-ți spun. Sunt sigură că Nani m-a trimis la tine. Cum, nu știu. Când toarce parcă îmi spune o poveste dorită într-un adevăr pe care îl tot aștept. M-ai pus pe gânduri și vreau să mă mai consult cu mine. Sau cu Nani, de ce nu?

– Nu trebuie să-mi răspunzi imediat. Gândește-te la situația asta. Dar, mai ales, gândește-te la tine. Ușa mea este deschisă.

– Domnule Sergiu! Intrați în trei minute în platou, se auzi vocea regizorului, prin portavoce.

– Da, sunt gata!, răspunse Sergiu la apelul regizorului și alergă spre platoul de filmare.

În urma lui, Ioana a observat fără să vrea că Sergiu are degetul mic de la mâna dreaptă îndepărtat de celelalte degete. Exact așa avea și ea. A rămas încremenită și un fior i-a străbătut tot corpul.

Nu-i venea să creadă. Totul se învârtea în jurul ei. Respira greoi, aproape de leșin.

Gânduri, speranțe i se învârteau în minte prinse într-un zbor de clipe pe care le aștepta de mii de ani.

Adevărul? Unde-i adevărul? Am zburat și încă mai zbor. Mereu mă lovesc în zbor de un vis, ca de un zid. Nu mă doare, îmi dă puteri… Visul trece curgând prin ochii speranței. Speranța sunt eu, la capătul unui pod unde mă așteaptă cineva drag. O parte din mine este acolo. Mereu am fost acolo. Trebuie să ajung clipa din ceasornicul nemuritor al visului meu. Speranța m-a ajutat și în curând mă voi regăsi. Îți mulțumesc, tată!

Sergiu era pentru Ioana omul care i-a apărut în viață dintr-o altă viață ca o treaptă spre o speranță pe care dorea să devină realitate. Era tatăl ei dintotdeauna.

Cum ar putea fi când nu e nimic de făcut? O gravă plictiseală. Plecăm în lungi căutări, plecăm căutând o viață scopul fiecăruia pe acest Pământ. Și parcă tot nu e de ajuns. Mereu vrem mai mult și căutăm, căutăm… Puțini știu că ceea ce căutăm este în noi. Trebuie doar să deschizi ochii și să întinzi o mână. Ai tot ce-ți trebuie ca să o primești. Iubirea desăvârșește totul. Suferința ta, Ioana, te poate aduce în umbra unui zid pe care nu-l poți trece decât prin iubire. Ea vine tot timpul, e în tine mereu și, pentru tine, e timpul să o primești ca pe o bogăție pe care o aveai, dar nu ai descoperit-o.

Așa „auzea" Ioana în inima ei, gândurile lui Sergiu. Imediat ce a ieșit din platou, a întrebat-o:

– Îți plac ardeii iuți, Ioana?

– Îi ador, tată!

– Să cumperi în drum! Gătesc varză la cuptor. O să miroasă frumos, a familie.

În ziua în care Ioana s-a mutat la Sergiu, Nani a trecut podul și nu s-a mai întors.

„De multe ori,
când mă privesc
în oglindă
am un sentiment ciudat. Evit
să-mi admir trăsăturile
și încerc să văd
dincolo de mine,
punându-mi o întrebare
care se tot repetă
ca un ecou:
Cine sunt eu?… Cine sunt eu?
Aceste gânduri
o frământau zilnic
pe Ioana
de câte ori pleca
dimineața de acasă."

Lumea copilăriei

IZVORUL DE ARGINT

Gina Zaharia

În fiecare noapte, înainte de a răsări luna, se pornea un cântec care răsuna atât de tare încât trezea întreaga suflare din împrejurimi. Asta se întâmpla în Ținutul de Argint, locul unde toate străluceau și se bucurau de o frumusețe fără seamăn. Câmpiile se luau la dans cu dealurile, stâncile cu pădurile, căprioarele cu urșii, păsările cu iepurii și piticii cu zâna codrilor. Și se făcea acolo o hărmălaie de nedescris. Chiar și Moș Căpcăunu se veselea și se lăuda că nimeni nu-l întrece la vânătoare!

Dar cine n-a auzit despre florile argintii? Cât vedeai cu ochii, fluturii se înșirau ca niște salbe pe drum, pitindu-se unul în spatele celuilalt, și tot așa până când apărea vântul și îi împrăștia prin pădure. Acolo era Castelul Regelui de Argint, înconjurat de un pârâu fermecat. Regele avea un fiu care se numea Verban. Prințul s-a arătat încântat de cântecul care umplea ținutul și nu de puține ori adormea lângă izvorul care-și plimba povestea pe sub ferestrele odăii sale. Și visa că glasul acela era al unei fete neasemuit de frumoasă, dar de fiecare dată dispărea înainte de a se sfârși visul. Într-o noapte a văzut un pantof fermecat care strălucea ca luna în paharul cu vin așezat pe masa dinspre răsărit. Spun fermecat, fiindcă strălucea atât de tare, încât și bursucii se opriseră să-l admire, și veverițele erau invidioase că nu se potriveau pe lăbuțele lor.

Dar apa l-a acoperit cu valurile ei argintii și s-a făcut nevăzut. În zadar l-a căutat prințul, în zadar a întrebat toți supușii de existența vreunei zâne prin apropiere. Nimeni nu știa nimic. Din ziua aceea, prințul nu s-a mai dezlipit de lângă izvor. A venit iarna peste pădurea lui, în timp ce dincolo de izvor era primăvară veșnică. Apoi s-au copt merele în livezile uriașe, au plecat fântânile să ude pământul pentru roade, însă prințul era din ce în ce mai trist. Până când, într-o noapte, l-a trezit cântecul unei tinere care poposise pe iarbă. Bucuroasă că își găsise pantoful pierdut, se aplecase să-l încalțe, când a auzit un glas:

– Cine ești tu, fată frumoasă, care ai fermecat întreaga împărăție?

– Eu sunt Donia și merg la mama, sus, în munte, să-i duc mâncare. Dar tu cine ești, străinule?

– Eu sunt stăpânul acestui ținut, prințul Verban. Și arătă cu mâna peste păduri, din care ieșea, triumfător, un castel auriu.

– Dar cine este mama ta de n-am zărit-o până acum?

– Mama mea trăiește într-o peșteră din Munții Străini. Lumea spune că e

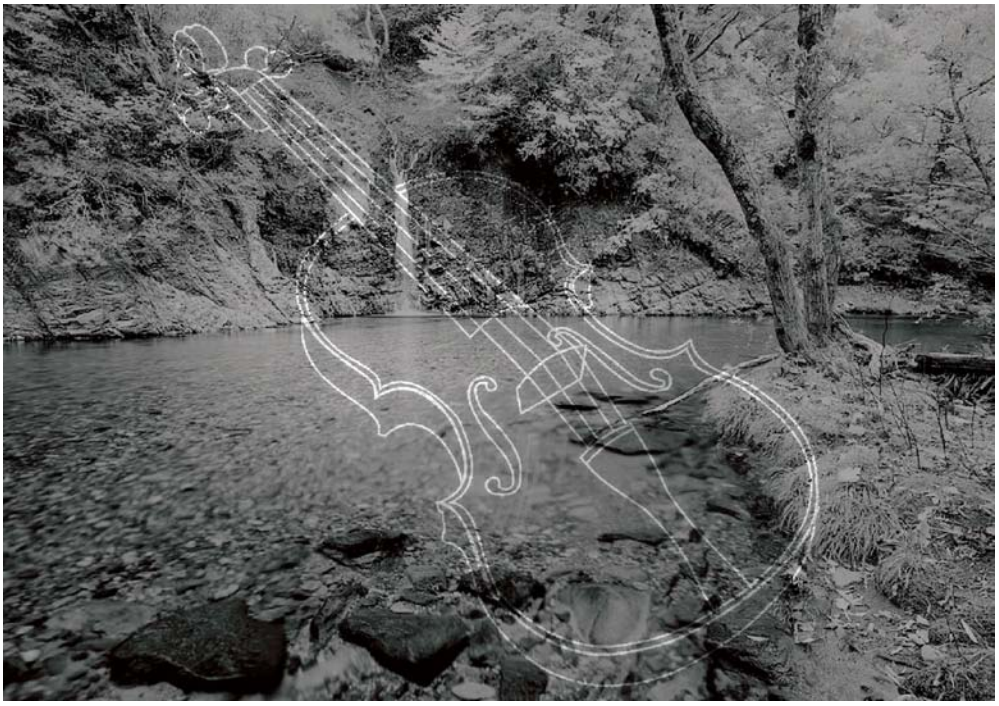

vrăjitoare, dar eu știu că nu este așa. A fost o zână bună, dar Moș Căpcăunu a transformat-o într-o bătrână zbârcită și a închis-o în peșteră.

– Dar care a fost motivul supărării sale?

– Moș Căpcăunu voia s-o ia de soție, iar mama s-a împotrivit. Asta e demult, eu eram o copilă care a văzut totul, pitită după niște tufe de zmeură.

– Vino cu mine, Donia, aș vrea s-o cunosc pe mama ta. Dar mai întâi să trecem pe la coliba Căpcăunului, să-l luăm și pe el cu noi.

Căpcăunul dormea, dar s-a trezit speriat:

– Mărite prinț, ce vânt vă aduce la mine în toiul nopții?

– Căpcăunule, ce știi despre mama Doniei?

– E în munți, asta știu.

– Ai putea să-mi spui cine a dus-o acolo?

Moș Căpcăunu s-a fâstâcit puțin, apoi a recunoscut:

– Eu…

– Atunci tot tu o s-o eliberezi de acest blestem. Altfel te voi închide în Temnița Racilor și nu știu dacă o să-ți placă!

Bătrânul a pornit îndată pe poteci, alergând de rupea pământul. La ușa peșterii se opri. În adâncuri era lumină de parcă strălucea soarele. Iar când au coborât pe rădăcinile de stejar, Zâna Blândeții își arătă chipul neasemuit de frumos:

– Îți mulțumesc, mărite Prinț! Blestemul meu s-a rupt când stăpânul acestui tărâm a trecut pragul rădăcinilor de stejar. Apoi și-a îmbrățișat fiica.

– Tu să dispari, Căpcăunule, i-a ordonat Prințul Verban. Te vei duce în Mlaștina Rușinii, acolo vei petrece restul zilelor. Mulțumește-te că nu te închid aici, în locul ei.

De atunci izvorul n-a încetat să cânte. Chiar și la nunta lor și-a potrivit instrumentele. Iar dacă treceți prin apropiere, opriți-vă o clipă, să ascultați povestea frumoasei Donia și a lui Verban.

*Din volumul **Povești pentru Ilinca**, în curs de apariție la Editura Leviathan*

„În fiecare noapte,
înainte de a răsări luna,
se pornea un cântec
care răsuna în munți și trezea toată suflarea.
Asta se întâmpla
în Ținutul de Argint,
locul în care toate
străluceau și se bucurau
de o frumusețe fără seamăn.”

Lumea copilăriei

Iuliana Dinu

Poetă, prozatoare

Fabule

Vulpea și corbul

Vulpea rătăcea prin codru,
Suferea cumplit de foame,
O porni în zorii zilei,
Să caute de mâncare.

Înălță privirea tristă
Pe un pom din fața sa,
Pe o ramură zărind
Un corb ce se legăna.
Avea-n ciocul său puternic,
O bucată de caș mare:
– Doamne sfinte!, zise vulpea
Văd bine sau visez, oare?
Prietene, frate dragă
Ce măreț ești și vânjos,
Te salut cu mult respect,
Spune-mi cașul e gustos?
Pasărea întoarse capul,
Continua cu legănarea.
– Corbule, măria ta,
N-ai auzit întrebarea?

Neluând-o-n seamă corbul,
Prinse-n gheară cașu-atent,
Sprijinindu-l foarte bine,
Să nu-i pice, evident.
N-a putut uita că vulpea
Cândva rău l-a păcălit,
Lăudându-i glasul dulce
Și ca prostul a crezut.

– Ia te uită!, zise vulpea
Greu se lasă corbul dus,
Îl voi linguși, că merge!

Se gândea privind în sus.
– Pasăre, frumoasă tare
Te invit, cu mine, joacă,
Mișcă-ți ghearele, amice,
Stânga, dreapta, hai încearcă!
– Cunoști bine, voce n-am,
De jucat nu știu o boabă!
– Te-nvăț eu, nu-i o problemă,
Faci doi pași sprinten pe cracă!

Corbul se crezu jignit:
– Ăsta-i joc la tine, oare?
Uite-aici la mine, frate,
Salt piciorul și bat tare!
Bine nu ridică gheara
Corbul ce sta sus pe cracă,
Că scăpă prostuțul, cașul
Lângă vulpe, jos în iarbă.
– Mulțumesc, te las cu bine,
Tare mai eram flămândă,
În genunchi imploram zeii
Rugăciunea-n cer s-ajungă!

Fericită prinse cașul
Vulpea și-o tuli degrabă,
Lasând cu „gura căscată”
Corbul și de astă dată!

Morala

A mai reușit cândva
Vulpea rău să-l păcălească,
Dar nici până astăzi, corbul
N-a-nvățat să se ferească!

Cățelul și rățoiul

Prin curte mergea atent
Lipa, lipa, cătinel,
Un rățoi ce ducea-n spate
Un negruț pui de cățel.

Tare mai era simpatic,
Cocoțat sus pe rățoi,
Cu boticu-ntins pe labe,
Privind leneș, lung spre noi.

Gâște, rațe din ogradă
Se-așezară drept în drum:
– Lasă-l jos și mergi la baltă,
Hai cu noi, rățoi nebun!

– N-aș putea să mă despart
De prietenul meu mic!
– Merg și eu!, zise cățelul,
Înot bine, spun cinstit!
– Ce prostii, mai tacă-ți gura!
Strigă un gâscan posac.
– Veți vedea, că nu vă mint,
Vorbesc drept, adevărat!

Păsările-și luară zborul
Bucuroase înspre lac,
Coborâră rând pe rând
Pe apă pentru scăldat.

A rămas pe mal rățoiul
Sfătuindu-l pe cățel:
– Nu te teme, ia te uită,
Cum plutește-un bobocel!

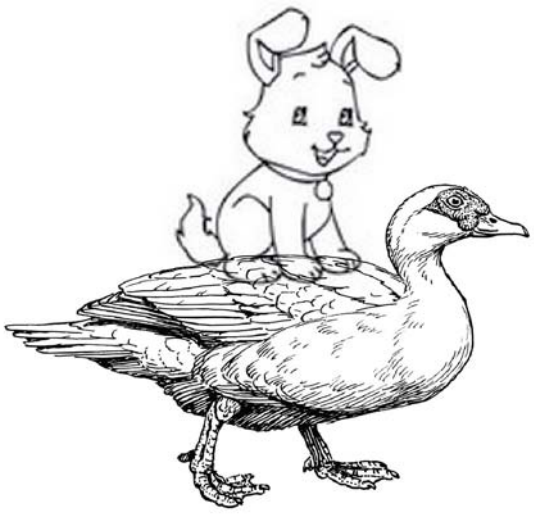

Să arate că-i „puternic”
A sărit în lac cățelul,
Dând din labe hotărât
Să înoate „voinicelul”.

Micuțul striga voios:
– De-acum, sunt în siguranță!
Lângă el zbură rățoiul:
– Hai amice, mai cu viață!

S-au distrat, s-au răcorit,
Apoi au pornit spre casă.
Cățelul gândea în taină:
„Cu amici, viața-i frumoasă!”

Morala

Teama-ți trece și-ți e bine,
Cu prieteni lângă tine.

Ursuleții

Printre ramuri înfrunzite
Primăvara cântă lin,
Veseli, plini de viață aleargă
Doi ursuleți hoinărind.
Fac glume, precum copiii,
Se ascund după copaci,
Joacă „leapșa” năzdrăvanii
Prin pădure, sunt poznași.
Mormăilă, cel mai mare
Vrea de frățior să scape,
Se cațără în copac:
– Să te văd, cum mă prinzi, frate!?
Văzând că e păcălit
Și nu are ce mai face,
Cel micuț strigă plângând:
– Hai coboară, vino-ncoace!
– Nici prin gând, să știi, nu-mi trece,
La tine să mă cobor!
– Înțelege, Mormăilă,
Eu nu pot urca în pom!
Hotărî micuțul urs
Să prindă cu labele
Copacul, ținându-l strâns
Cu-amândouă ghearele.

Mama lor când i-a văzut,
Cât de sus s-au cocoțat,
A-nțeles că pot cădea
Puii ei și a strigat.
– Fiți atenți, copiii mei,
Cătinel, pe trunchi în jos!
– Cum să fac?, zise mezinul
Aș vrea, da-i periculos!
– Haide, frate!, îl impinse
Cu lăbuța Mormăilă
– Nu m-atinge, am să cad,
Tu ești frate-miu de vină!

– Nu vă mai certați, băieți
Vă rog, să vă liniștiți,
Încercați cu mare grijă,
Din copac să coborâți!
Obsevând că le e teamă,
Ursoaica urcă în grabă,
Apucând pe cel micuț
De blăniță-n jos să-l tragă.
Făcând tare pe grozavul
Mormăilă porni-n jos:
– Mamă, vezi ce mare sunt,
Nu ca el, așa fricos!
– Asta nu-i o faptă bună,
Rău m-ai supărat, copile!
Dac-ați fi căzut de-acolo,
Răspunde, ar fi fost bine?

Morala

Ursuleții, dragi copii
Au făcut năzdrăvănii,
Ca ei să nu procedați,
De părinți să ascultați!

Film

DESPRE (IN)FIDELITATE

Alexandru Cazacu

Poet

Anul acesta, pe 12 septembrie s-au împlinit unsprezece ani de când ne-a părăsit regizorul, producătorul, scenaristul și actorul francez **Claude Chabrol** (1930–2010).

După studii de farmacie și literatură, Chabrol realizează aproape cincizeci de filme de lungmetraj, zeci de filme de televiziune și joacă în mai mult de patruzeci de pelicule în decursul unei cariere de peste o jumătate de secol, fiind recompensat cu medalii la Festivalul Internațional de Film de la Locarno (1958), Berlinala (1959), César (1996) și Mostra de Venise (1995). Rămâne însă în conștiința publicului și a criticii de film drept inițiatorul curentului *nouvelle vague* împreună cu Éric Rohmer, Jacques Rivette, Jean-Luc Godard, François Truffaut și, mai ales, considerat un maestru al thrillerului psihologic, fiind un precursor al cinematografului francez modern. Se apreciază că regizorul a fost influențat în principal de scrierile lui Balzac, de pictura lui Magritte și de filmele lui Stanley Kubrick și Alfred Hitchcock. Artist lipsit de vanitate, adesea cu un umor coroziv, a fost mereu de părere că subiectul filmului nu este decât un pretext, iar el, regizorul, doar dirijează actorii pe care dorește să-i simtă liberi și fericiți în fața camerei. Credea că modestia este o forță, fiind mereu preocupat să arate publicului său *„une autre histoire"* decât o pot arăta imaginile. Chabrol a spus mereu că lucrul *„on the set"* este o muncă de arhitect iar filmul, un spațiu virtual locuibil temporar pe durata vizionării acestuia, marea sa miză constând în a face realul accesibil. Acel real unde binele și răul coexistă, iar primul prevalează contrar aparențelor. Puterea de a arăta lucrurile invizibile și, adesea, complexe într-o manieră simplă. Aparenta claritate și limpezime a imaginii folosite în filmele sale încurajează privitorul să reflecteze asupra relației dintre iluzie și realitate. S-a vorbit de un *habitus chabrolian* și de a sa *„regard percent"*, privire pătrunzătoare unde toate gesturile individului devin potențiale confesiuni și emoția se face prin acumulare. Iar acum noua generație de critici, redescoperind cu diverse ocazii filmele sale, remarcă o anumită estetică a opacității dincolo de imaginea oferită în primă instanță. Demn de reținut că regizorul nu judecă și nu urăște personajele sale, multe dintre ele provenind, ca și regizorul, din clasa medie pariziană, unde lupta dintre lumile lor atinge adesea cote tragice.

Unul dintre filmele sale considerat de mulți un *capolavoro* a apărut în 1969 și tratează problema (in)fidelității. *La femme infidèle* aparține ciclului „pompilodian" al regizorului Claude Chabrol. Este vorba de perioada de la sfârșitul anilor șaizeci, cea mai confortabilă economic pentru societatea burgheză, când Franța era condusă de președintele Georges Pompidou. Stéphane Audran (soția de atunci a regizorului) și Michel Bouquet interpretează cuplul Hélène și Charles în acest film hitchcockian, un veritabil studiu al vinovăției, al iubirii și al crimei pasionale. Este prezentată rece și oarecum opac dereglarea progresivă a unei existențe care avea toate premisele unei continuări în același mod. Filmul basculează subtil dintr-o ambianță idilică în una de coșmar, pornind de la angoasa conjugală cea mai devastatoare de care este atinsă o familie: infidelitatea unuia dintre parteneri. Posesiunea, discreția și o anumită rigiditate, componente principale ale stratului social investigat, în speță burghezia, derapează iar panica și gesturile incalificabile devin terenul de luptă al protagoniștilor cu ei înșiși și cu ceilalți. Detalii bizare și comice capătă omogenitate și coerență. Mici fisuri, accelerarea sau decelerarea focalizării, efectul de estompare par toate gata să arate cum ansamblurile, corpusul domestic, pot fi înlocuite cu alte organisme ce iau controlul și o altă natură transformă întregul asemenea fenomenului petrecut în *Metamorfoza* de Kafka. Subiectul filmului este unul în aparență extrem de banal. O familie formată din

Charles, economist de asigurări, Hélène, casnică și fiul lor minor, împreună cu menajera trăiesc într-o confortabilă proprietate din apropierea Parisului. Aici totul este bine ordonat, bine aranjat, atât în spațiile interioare ale casei, în grădina impecabil îngrijită, cât și în timpul organizat exemplar. Membrii familiei se îmbracă elegant și curat chiar și când iau un dejun duminical pe gazonul din fața casei. Se folosesc des formule de politețe, se joacă jocuri la modă iar cel mic este un elev premiant. Totul pare „natural" ca într-o pictură impresionistă, departe de zgomotul orașului iar singurul element exterior ce bruiază *„calmul, liniștea și voluptatea"* sunt evenimentele exogene aduse de mica cutie a televizorului privit cu circumspecție și controlat cu eleganță din butoanele sale frontale. Dar în acest univers închis apare un element neprevăzut, soția îl înșală pe soț cu Victor Pegala (interpretat de Maurice Ronet), nu mai tânăr, ci doar mai lipsit de rutină (un bărbat divorțat, vag scriitor, trăind într-un studio parizian), mai degrabă într-o încercare naivă de a evada din universul domestic oarecum împietrit al propriului ei menaj. Charles intuiește infidelitatea soției sale și cu ajutorul unui detectiv particular află toate detaliile.

Din acest moment acțiunea se precipită. Soțul înșelat îl vizitează pe Victor Pegala în apartamentul său și este frapat de nivelul și, mai ales, cadrul diferit de viață al acestuia. În apartament totul este contrar modului său de viață și al soției sale. Locul unde se consumă adulterul este într-o oarecare dezordine, un loc în care nimic nu este calculat sau previzibil. Eroul trăiește anticiparea unui sfârșit. Locuința lui Pegala pare că vrea să absoarbă și chiar să distrugă haloul aseptic în care trăiește cuplul Chales-Hélène. Soțul înșelat înțelege că nu-și cunoaște soția și că artificialitatea domină în relația dintre ei. Charles îl ucide pe Pegala, lovindu-l cu o statuetă, cu un gest incontrolabil. Cu multă meticuolizate și calm, șterge sângele și amprentele, înfășoară cadavrul într-un cearșaf și, după ce îl pune în portbagajul mașini, îl transportă până la marginea orașului, lângă un lac. Episodul transportului este întrerupt de un accident rutier care blochează portbagajul mașinii unde se află cadavrul, eveniment rutier la care intervine și poliția potențând suspansul filmului. Ajuns cu bine la destinatia dorită, cu același *sang froid*, Charles leagă corpul neînsuflețit de un bolovan și îl aruncă în zona semi-mlăștinoasă a lacului. Întors acasă, intră în rutina cotidiană participând chiar în acea zi la un eveniment al fiului său, împreună cu soția. Toată această reintrare în calmul cotidian este întreruptă de vizita peste câteva zile a unor ofițeri criminaliști ce se interesează de relația lui Hélène cu Pegala. Charles își apără soția confirmând faptul spus de aceasta că se cunosc de la o petrecere (un neadevăr) în care ea a fost împreună cu soțul și nu știe de ce Pegala avea numărul ei de telefon în agendă. Dar ulterior Hélène găsește

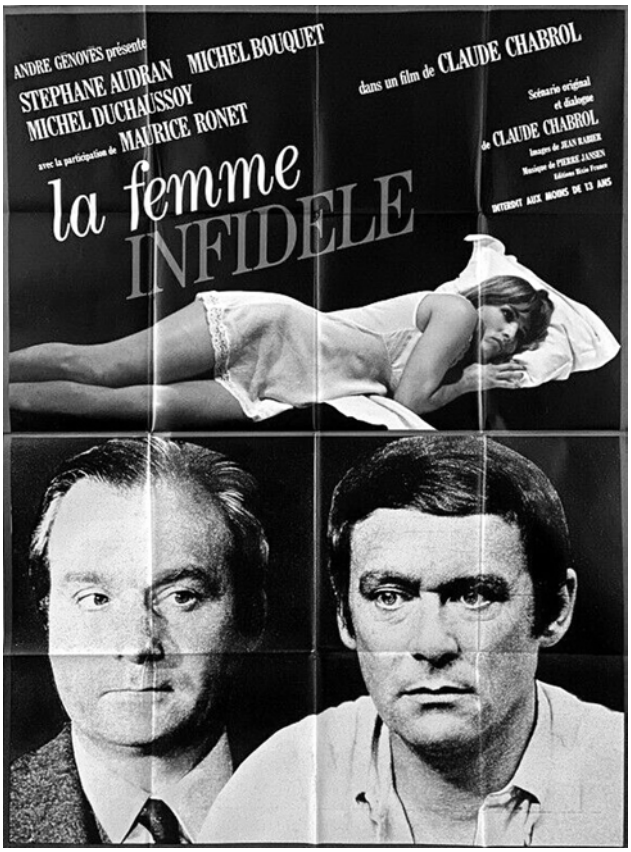
ANDRE GENOVES presente
STEPHANE AUDRAN MICHEL BOUQUET
MICHEL DUCHAUSSOY
avec la participation de MAURICE RONET
dans un film de CLAUDE CHABROL
Scénario original et dialogue de CLAUDE CHABROL
la femme INFIDELE
INTERDIT AUX MOINS DE 13 ANS

în pardesiul lui Charles fotografia amantului ei, rămasă de la detectivul privat, pe care o arde. Încet, încet, realizează crima comisă de Charles, dar, paradoxal, acest fapt o face să se îndrăgostească de soțul ei cum nu fusese niciodată. Se realizează astfel o complicitate datorită unui gest abominabil. În cele din urmă, poliția descoperă desfășurarea evenimentelor (spectatorului nu i se comunică cum se întâmplă asta) și vine să-l rețină pe Charles, oprind mașina la poarta de la intrare. Cei doi soți își mărturisesc în acel moment iubirea, el în mod explicit iar Hélène răspunzându-i tandru și plină de compasiune. Scena ultimă în care Hélène și fiul ei sunt priviți printr-un cadru panoramic ce se apropie și se îndepărtează pe rând ca într-o lungă privire de dragoste a celor doi către Charles, care se predă autorităților, ilustrează cum grădina devine pentru Chabrol un adevărat decor al tragediei burgheze. De altfel, acest final a rămas în istoria cinematografului modern drept unul dintre cele mai inovatoare panoramice, în care zoom-ul alternează cu travellingul depărtat subliniind deznodământul, dar și urmările poveștii pe care cei din sala de cinema și le pot imagina singuri.

Michel Bouquet este remarcabil printr-un joc lipsit de artificii, care, deși sobru din primul până în ultimul moment (în permanență într-un costum devenit parte integrantă a personalității sale), reușește să transmită toate dubiile

și frământările personajului. De notat scena în care Charles șterge urmele de la locul crimei.

Adevărată muză a regizorului, Stéphane Audran, de o frumusețe deopotrivă ireală și iradiantă, e înconjurată de un halou de ambiguitate și mister pe care și le conservă de la început până la final. Cuplul de actori Bouquet-Audran a mai fost folosit de regizor, dar aici cei doi dezvoltă o chimie specială. Jocul lor este marele atu al peliculei, mai bogată în tematică decât s-ar părea, căci aduce în discuție infidelitatea, complicitatea, gelozia, problemele cuplului, ipocrizia.

Multe note particulare aduce regizorul în acest film. Muzica atonală a lui Pierre Jansen perturbă armonia artificială a imaginii, de asemenea, imaginile întrerupte sau vocile aparent venite din trecut induc neliniștea. Chabrol evită precipitarea, preferând mai degrabă repetarea „pavloviană" a unor scene domestice prin care obține efectul dorit.

Ca un omagiu adus lui Claude Chabrol și noului val francez, în 2002, regizorul britanic Adriane Lyne a realizat după *La femme infidèle* un remake, *Unfaithful*, care s-a dovedit un important succes comercial. Cu accentul pus pe senzualitate, a beneficat de aportul actorilor Richard Gere, Olivier Martinez și Diane Lane, ultima făcând aici, probabil, cel mai important rol al carierei ei de până atunci. Filmul este onorabil, însă, cu excepția tensiunii erotice descătușate, oferite de cuplul Martinez-Lane și a manierei în care Diane Lane redă dilema culpă-pasiune a eroinei sale (a și obținut o nominalizare la Premiul Oscar pentru această interpretare), se ridică cu greu la înălțimea originalului.

Lumea de azi ultratehnologizată este prinsă în granițe de altă natură decât cele ale *establishmentului* francez de la sfârșitul anilor șaizeci, prezentat *sine ira et studio* de Chabrol. Regizorul spunea că ar trebui ca etica să includă și morala. Altfel, tot ce considerăm victorie (tehnologică, economică, socială), confort la care se adaugă conformismul și consumerismul, riscă să devină amenințare și chiar pericol iminent. Evenimentele ultimilor ani ne-au confirmat din plin acest fapt. Un motiv în plus să (re)vedem filmele lui Claude Chabrol (nu doar) în septembrie.

„Chabrol a spus mereu că lucrul «on the set» este o muncă de arhitect iar filmul, un spațiu virtual locuibil temporar pe durata vizionării acestuia, marea sa miză constând în a face realul accesibil. Acel real unde binele și răul coexistă, iar primul prevalează contrar aparențelor."

Silogismele culturii

OBIECTIVELE POLITICII CULTURALE DE DUPĂ 1989 (2)

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie

Există și părerea, justificată de altfel, că obiectivele politicii culturale după 1989 în statul român se pot defini după mersul celor mai semnificative instituții culturale contemporane, sprijinite de stat. Aceste instituții sunt într-o ordine aproximativă: Academia Română și institutele sale de cercetare, Universitatea și programele ei analitice, Fundația Culturală Română, Departamentul Informațiilor, Departamentul din MAE pentru legătura cu românii din afara țării, Ministerul Culturii, Ministerul Învățământului, rețeaua Teatrelor Naționale, rețeaua Muzeelor Naționale, rețeaua șantierelor arheologice, rețeaua editurilor de stat etc.

O concepție și un program cultural de lucru care să armonizeze și să dea un sens convergent acestor instituții, nu există. Instituțiile enunțate evoluează paralel, nesincronizat, dezacordat și chiar contradictoriu.

Nici o figură de oarecare însemnătate culturală a noii clase politice („revoluționară" sau „reformatoare") n-a produs o declarație, un apel, un manifest, un program cultural de perspectivă. Revistele la care colaborează unii dintre aceștia arborează – spunea un intervievat – „un elitism internaționalist, de modă și de conjunctură politică, constituindu-se ca factor de continuitate al elitei politice și culturale din anii 1944–1989 și factori de opoziție față de dezvoltarea organică a culturii române cu ale cărei repere sau valori cochetează (Eliade, Cioran, Noica, Vulcănescu) când nu le manipulează de-a dreptul".

Având însă în vedere poate tocmai aceste considerente, Ministerul Culturii elabora la sfârșitul anului 1994 un „Program privind obiectivele strategiei în domeniul culturii, principalele acțiuni și măsurile stabilite pentru îndeplinirea acestora în anul 1995". Astfel, după 4 ani de evaluări propagandistice și în mare parte demagogice se oferă, în sfârșit, un semn de inițiere a politicii culturale de stat.

În ce privește *eventualele diferențe* dintre obiectivele politicii culturale de dinainte de 1989 și ale celor de după 1989, subiecții se dezvăluie la fel de polarizați. Pe de o parte, cei care susțin că diferențele sunt nesemnificative, *aproape zero*, pe de altă parte, cei care susțin o radicală deosebire între obiectivele politicii culturale de dinainte de l989 și obiectivele politicilor culturale de după 1989, *mai ales prin caracteristica lor de a fi liber alese, definite și realizate*.

Se susține că, „teoretic, obiectivele nu au cum să varieze prea mult. Ele sunt explicite sau – cum au fost – disimulate în spatele unor formule generale. Este clar că s-a înlăturat cenzura și că lipsesc ingerințele ideologice. Se manifestă chiar o anumită indiferență binevoitoare față de problemele culturii, asemănătoare cu cea din trecut în sensul motivului – „sunt alte probleme mai importante la ordinea zilei", „să rezolvăm cu economia și se vor găsi și bani pentru cultură". Cultura are nevoie totuși, ca oriunde în lumea civilizată, de o administrație eficientă, corectă și inteligentă și de o veritabilă protecție financiară. Diferența dintre obiectivele culturale anterioare lui 1989 și cele din trecutul apropiat este de atitudine; de la control și subordonare, dublate de asigurarea subzistenței asigurată de obedință, la stima platonică și recomandările de completare a bugetului cultural prin recursul la eventuala generozitate a sponsorilor".

„Deosebirea constă nu atât în ceea ce privește obiectivele cât în modul de a concepe aceste obiective și de a asigura principiul libertății de manifestare a creatorilor. Ce este de semnalat este renunțarea la principiul «angajării politice» a actului de cultură, fundamental înainte de 1989 și impunerea, după 1989, a principiilor autonomiei culturii, primordialității valorii etc."

„A considera anul 1989 ca o rupere de șira spinării în evoluția poporului român este o gravă eroare. Nu cred că trebuie să renunțăm la unele lucruri bune care s-au făcut trecut. De pildă eu nu voi fi niciodată de acord cu batjocorirea Festivalului «Cântarea României»... Că s-au făcut excese, că s-au făcut greșeli, că la un moment dat a existat o tentă nord-coreeană sau chineză, așa este și este regretabil că s-a întâmplat așa, dar să nu uităm că în acest festival s-au descătușat energii. Au fost scoase la lumină niște talente, au fost descoperiți niște rapsozi populari, cântăreți, interpreți de geniu, tezauritori extraordinari... Nu e normal să ne despărțim de trecut înjurând și scuipând", sublinia un intervievat.

Majoritatea celor care au participat la cercetare au considerat că sunt câteva „obiective comune și perene: ridicarea nivelului de cultură, luminarea, înnobilarea umană în spiritul iubirii de țară". Se subliniază, de asemenea că, dacă înainte de 1989 exista un exces de organizare, control și subordonare față de factorul ideologic, după 1990 se poate vorbi de existența difuză a unor reminiscențe de excese similare, care funcționează în virtutea inerției prin reflexele căpătate de-a lungul a decenii de comportament de transpunere în viață a obiectivelor stabilite din afara culturii. Diferența constă în faptul că nu există obiective clar definite și, în consecință, nici alocarea de surse (financiare, umane, materiale) corespunzătoare, improvizația ducând, deseori, la superficialitate.

După 1989 apar și obiective noi de tip *recuperator*. Fundamental, se încearcă eliberarea culturii de prejudecăți, dogme și de determinări politice dar, în esență, obiectivele nu sunt foarte diferite, pentru că:

a) favorizează vechea tendință de minimalizare a valorii culturii naționale, de considerare a ei ca o cultură marginală, periferică și *mică*;

b) permit și încurajează negarea aproape generalizată a realizărilor culturale naționale interne din ultima jumătate de veac;

c) exaltă și promovează creații culturale și artistice ale celor ce au trăit în afara țării, a căror valoare era bine evaluată cu toată atenția și circumspecția necesară;

d) permit manifestarea clară a subiectivismului și arbitrariului în viața și activitatea culturală;

e) cultura populară și tradițiile culturale naționale sunt plasate în conul de umbră al politicii culturale oficiale;

f) este favorizată o scurgere nechibzuită a valorilor culturale naționale în afară, fără ca aceasta să aducă beneficii semnificative promovării și dezvoltării culturii naționale.

Foarte mulți subiecți, însă, consideră că diferențele între obiectivele politicii culturale actuale și cele de dinainte de 1989 sunt, sau ar trebui să fie, fundamentale, pentru că, chiar dacă „Ceaușescu a făcut o politică culturală formal corectă", ea a fost „deformată în fond prin modificarea moștenirii spirituale, prin epurări de valori fundamentale neconvenabile ideologiei comuniste". De altfel, astfel de *exprimări* ideologice au caracterizat orice politică culturală cunoscută până în prezent la noi. Iar diferența așteptată de toți creatorii, de toți oamenii de cultură constă tocmai în a apăra „libertatea deplină de afirmare a creatorului român, nediferențiat și nepersecutat de vreo ideologie". Este clar că ideologia *urmărește* individul uman ca o piază rea sau bună (depinde de interpretare și de ideologie), dar *politica culturală* are, poate, tocmai un rol de *a concilia ideologii*, de a le pune în dialog, nu de a întreține conflicte, pentru *a căuta, a provoca* și *descoperi valoarea*.

Iată deci că, în condițiile în care se pare că s-a trecut de la o extremă la alta, respectiv de la implicare totală la neimplicare, diferențele ar putea fi atât de mari încât comparația să fie imposibilă în termini stricți, cu atât mai mult cu cât există părerea că statul român a avut până 1989 o politică culturală de stat, iar după 1989 statul român nu mai are o politică culturală de stat, în sensul concepției și programului, deși are instituții culturale de stat. Diferența este că perioada anterioară și-a definit obiectivele și le-a impus instituțiilor, iar cea contemporană nu și le definește și nu impune instituțiilor concepții și programe, ci atitudini și soluții aleatorii. Și, în acest context, real și vizibil pentru oricine, după 1990, sofismele curg.

Se afirmă, de asemenea, că „obiectivele sunt deosebite pentru că nu se pot confunda interesele culturale naționale care rămân în general aceleași, cu obiectivele politicii culturale care sunt strâns legate de interesele forței politice aflate la putere", că, după 1989, „cultura nu mai este un instrument, un mijloc în slujba forței politice, a redevenit un scop în sine [...] au fost excluse criteriile politice în aprecierea și valorificarea creației culturale. Discriminările la care mai sunt supuse unele opere culturale, unele valori, unii creatori sau chiar unele instituții se datorează inerției unor funcționari sau ignoranței și nu unei politici guvernamentale". Ar fi interesant de aflat, desigur, cum se poate susține cultura ca *scop în sine*. Mai ales în contextul în care mulți subiecți susțin că „obiectivele actuale sunt deosebite de cele de dinainte de 1989", în măsura în care noul tip de societate promovează un alt model cultural și uman în care libertatea individuală corect definită și corect receptată descătușează energiile creatoare ale fiecărui individ și impune un nou raport individ-colectivitate, modificat în favoarea individului.

Oricum, se apreciază că cel puțin teoretic între obiectivele politicii culturale de dinainte de 1989 și cele ale politicii cul-

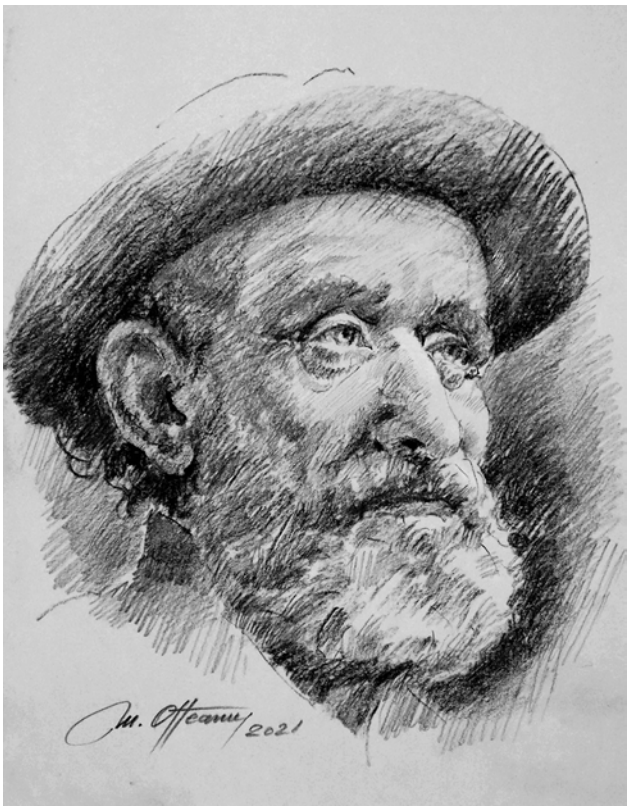

Mihai Olteanu, *Studiu*, creion și cărbune pe hârtie, 2021

turale de după 1989 se conturează cel puțin diferențe semnificative. Astfel că, dacă înainte de 1989 politica culturală era copleșită în primul rând de *centralism și cenzură*, dar avea de-a face și cu un deosebit *apetit* pentru cultură, „după 1989 este vizibilă descentralizarea excesivă, autonomia prea mare care, din păcate a generat anarhie și cheltuieli nejustificate însoțite de reducerea accesului la cultură pentru categoriile de populație afectate de economia de piață (șomeri, vârstnici, tineret) și scăderea interesului general pentru cultură din cauza scăderii fondului de timp liber în cazul populației cu grad mare de ocupare (afaceri etc.) și din cauza dificultăților financiare ale majorității populației".

În esență, deci, obiectivele „se vor diferite pentru că și evoluția socio-politică este diferită. În ce constă diferența, însă, este greu de spus. Cert este că acum situația culturii este mai grea și mai rea decât în regimul trecut, deși nici atunci nu strălucea. Deschiderea noastră spre lume și reînnodarea legăturilor culturale cu marile centre culturale europene și mondiale este unul din marile câștiguri realizate după decembrie 1989". Deci, „deși obiectivele actuale nu par suficient de clar exprimate, se poate constata totuși existența unor deosebiri importante", cum ar fi:

– reactualizarea operelor celor *uitați*, *omiși sau interziși* și valorificarea efortului cultural al diasporei;

– imprimarea unei orientări relativ *stabile* și ofensive împotriva valorilor culturale create în epoca totalitarismului comunist, care sunt fie ignorate, fie respinse;

– eliminarea – este adevărat încă timidă – a complexelor de inferioritate față de cultura europeană;

– o anume tendință, accentuată progresiv, de creare a unor *grupuri de presiune* în cultura care revendică *controlul* creației și mai ales *orientările* în politica culturală. De asemenea se amintește și de o *diferență de mentalitate* și de o încercare de a depăși obsesia amatorismului și a opta pentru profesionalism… desigur discutabil.

Diferența fundamentală dintre obiectivele politicilor culturale se înrădăcinează, după opinia unor subiecți, în tipul de mentalitate caracteristic indivizilor și societății sau modelului propus de societate în ce privește proprietatea. Prin încercarea de a schimba mentalitatea oamenilor, respectiv renunțarea la imperativul refuzului proprietății și instituirea proprietății ca bază a dezvoltării sociale și individuale, s-a provocat o „avalanșă de ură greu de stăpânit care ar impune un prim obiectiv cultural: a ajuta oamenii să se salveze de ură, să redevină altruiști, generoși, încrezători în ei și semenii lor, să redescopere o solidaritate umană de profunzime și nu bazată pe principii ideologice".

Diferența esențială este considerată de alți subiecți a fi trecerea de la „situația de provocare politică la cea de provocare economică. În perioada totalitarismului, cultura română s-a dezvoltat ca răspuns la provocarea politică pentru ca în 1990–1992 să se dezvolte în corelație cu revocările provocării iar din 1993 sub auspiciile provocării economice", susține un intervievat.

Se poate spune în concluzie că, „dacă e vorba de obiective ale politicii de stat, există și o componentă de continuitate, dar și diferențe. Promovarea valorilor culturale naționale a existat și înainte de 1989 mai ales ca reflex la perioada în care s-a luptat împotriva cosmopolitismului, adică după anii 1960. Diferența este că nu se mai primesc directive… și este o diferență esențială". „Nu mai există cenzură în sensul brutal, nu mai există propagandă, iar în raportul stat – cultură s-a trecut de la o latentă ostilitate la indiferență. Nu e vorba de pasiune și interes pentru cultură la nivel central; cultura e privită ca un ornament, un fond neutru, ceva care deocamdată nu merită prea multă atenție".

Se consideră chiar că „nu mai seamănă nimic. Diferența constă în absența obiectivelor. În clipa de față nu mai există un plan. Deși cultura pare că se dezvoltă și acum în România după un plan. Obiectivele, politica culturală devin din explicite implicite. Practic nu putem compara cele două sisteme, susține un intervievat. Era un sistem dirijat, cu perfuzie. Acum s-a scos perfuzia. Să vedem dacă pacientul trăiește sau nu!".

De fapt, dacă prin perfuzie se înțelege finanțare, afirmația poate fi considerată oarecum teribilistă, pentru că statul a rămas încă principalul susținător al culturii. Un adevăr cert este că într-adevăr în momentul de față (după 1989) „nu există obiective propriu-zise; există ici și colo niște reziduuri ale unei propagande puțin modificate. Un exemplu concret: nu cred că președintele UNESCO este un mare poet și totuși s-au găsit bani pentru a fi editat în România. Dar aceste gesturi de tristă amintire care se perpetuează nu pot să țină loc de politică culturală. Dacă cineva ar dori să facă politică culturală, ar trebui să pună la baza ei pluralismul; nu să facă o selecție a valorilor, ci să dea posibilitatea tuturor. Mao a avut într-o vreme de tristă amintire acest slogan pentru revoluția lui culturală: *lăsați o sută de flori să înflorească*. Deci, descătușarea unor energii creatoare și satisfacerea unor nevoi care pot să meargă de la Sandra Brown până la Cioran… Nu aș accepta nici o clipă ca un for oarecare să facă o preselecție a valorilor care ajung pe piață.

În altă ordine de idei și mergând mai adânc, ar trebui să fie politici care să-și extragă rădăcinile dintr-un optimism funciar asupra posibilităților acestui popor. Ceea ce ne lipsește cel mai mult este încrederea în noi înșine… Deci, eu aș vrea o politică culturală care să consolideze conștiința identității, care să spună adevărul și să trimită către forțele care sunt latente și care pot fi mobilizate pentru a ieși din marasm", susține un alt subiect.

Prin analiza răspunsurilor date de subiecți – prezentată succinct – se conturează un adevăr indubitabil: de ideologie și politică nu se poate *scăpa* în cultură. Important este însă ca ideologia și politica să nu împiedice cultura să *trăiască* și să se dezvolte, ci să o sprijine în acest sens. [1]

Bibliografie:

[1] **Cornelia Costin**, *Politicile culturale și calitatea vieții*, Timișoara, Editura de Vest, 1996, pag.153–193.

"Există și părerea, justificată de altfel, că obiectivele politicii culturale după 1989 în statul român se pot defini după mersul celor mai semnificative instituții culturale contemporane, sprijinite de stat."

Nicolae Grigorescu, *Pictor la peisaj*, creion și cerneală cu peniță pe hârtie, 1864

Studiu

MEDIA ȘI PUBLICITATE ÎN POSTMODERNISM

Irina Iosip

Artist plastic, master în Teorii și Practici în Artele Vizuale la Universitatea Națională „George Enescu" din Iași

Filosoful Ludwig Wittgenstein [1] (1889–1951), autorul unor contribuții fundamentale la dezvoltarea logicii moderne și a filosofiei limbajului, enunță în *Caietul albastru*, „teoria jocului de limbaj" aplicabil în estetică, conform căruia înțelesul unui enunț depinde atât de felul în care este folosit acesta, cât și de comunitatea în care este folosit. Așadar, înțelesul nu mai depinde strict de informația cuprinsă în enunț, ci și de modul în care este acesta formulat, intervenind aici utilizarea unei tehnici și a unor reguli de care depinde folosirea corectă a elementelor componente. Acest joc este rezultatul unor obiceiuri, prejudecăți, tradiții din cadrul societății. Privind astfel lucrurile, putem înțelege de ce anumite texte și imagini evocă alte înțelesuri în spații socio-culturale și la momente istorice diferite. Acest limbaj social și temporal specific este asimilat și reprodus în urma unor antrenamente și conform unor reguli impuse nu numai de practică, ci și, în cele din urmă, de legități etice și de morală. Astfel privind lucrurile, putem înțelege de ce tabloul lui Édouard Manet, *Dejunul pe iarbă* a scandalizat comunitatea la vremea respectivă, implicând încălcarea unor norme de morală ale epocii. Același mesaj și în aceeași exprimare vizuală, în contemporaneitate nu mai prezintă aceleași probleme, din contră, se privește cu din ce în ce mai multă indiferență relația de gen, articulându-se, în spațiul globalizat, normalitatea sexului nedefinit și a legăturilor intra-sexuale.

Un alt exemplu, în comunism, utilizarea nudului într-o reprezentare antropomorfă neideologizată nu era posibilă, personajele trebuind să reprezinte omul nou, într-o estetică cosmetizată, conform realismului socialist, pe când, chiar și în România actuală – asimilând obiceiurile occidentale – toate zonele culturale abundă de reprezentări exacerbate ale sexului.

Pe de altă parte, față de momentul expunerii pisoarului lui Marcel Duchamp, în postmodernism, utilizarea ready-made-ului a devenit o practică, elemente de estetică industrială au pătruns în artele vizuale și am în vedere, aici, și domeniul publicității.

Conform legității teoriei lui Wittgenstein, înțelesurile pot fi mereu altele, depinzând de contextul utilizării (societate, spațiu geo-politic, moment etc).

Umberto Eco, urmărind teoriile lui Wittgenstein, evidențiază în *I limiti dell' interpretazione* (1990) faptul că „a spune că un text este, potențial, fără sfârșit nu înseamnă că orice act de interpretare poate avea un scop nobil și binevenit" [2], introducând astfel ideea că unele interpretări por fi „inacceptabile și clamoroase" și că textul impune anumite restricții. Generalizând lucrurile în acest sens, putem interpreta și publicitatea, respectiv meta-mesajele publicitare, care induc anume înțelesuri în mod intenționat pentru a-și atinge scopul final, cel comercial.

În acest limbaj codat special, al publicității, se regăsește și estetica media, care urmărește a comunica un mesaj cu eficiență maximă pentru scopul propus, analizând modul în care sunt structurate imaginile statice și în mișcare. Conceptele esteticii media au în vedere construcția și codificarea textelor și mesajelor. Herbert Zettl analizează cinci elemente estetice principale ale imaginii utilizate în media clasică vizuală (fotografie, televiziune, film, video, presa scrisă etc.) și new media (cyberspațiu): lumina și culoarea, spațiul (bidimensional și tridimensional), mișcarea, timpul și sunetul. Aceste elemente sunt manipulate printr-un limbaj specific, asemănător cu cel comunicațional verbal specific, paralimbajul.

[1] ***, în wilkipedia.org, https://ro.wikipedia.org/wiki/Ludwig_Wittgenstein, accesat în 6 ianuarie 2019.

[2] **D. N. Zaharia**, *Estetica postmodernă*, Iași, Editura Dosoftei, 2008, p. 206–207.

Paralimbajul are următoarele componente: tonul (funcție de intensitatea sentimentelor), rezonanța (gravitatea și înălțimea vocii care pot indica: siguranță sau slăbiciune, nehotărâre), articularea (nedeslușit sau clar, implicând nehotărâre sau relaxare), tempo (viteza articulării care denotă anumite emoții și atitudini, precum: entuziasm, elocvență, convingere sau lent, ezitant, ce indică nesiguranță, sinceritate, profunzime), volum (ridicat, care indică entuziasm, siguranță, agresivitate sau demn de încredere, afecțiune, înțelegere, supunere, lipsa încrederii în sine sau transmiterea unui mesaj lipsit de importanță), ritm (accentuarea unor cuvinte ce dau alt înțeles). Funcție de toate acestea, pot exista înțelesuri diferite sau chiar opuse pentru același text, în aceleași context.

Funcție de lumina clarobscură (direcționată) sau lumina plată (fără umbre, fundaluri luminoase), se obțin efecte dramatice puternice sau se sugerează eficiență și exactitate, imagini curate, energie, vitalitate și veselie.

Unul dintre elementele principale ale imaginii, culoarea, produce asupra publicului, funcție de tip, ton, intensitate, frecvență, amplasare în spațiu, preponderență etc., efecte variate în intensitatea și calitatea emoțiilor. Emoțiile sunt cele care amprentează publicul, dirijându-l spre anumite atitudini și decizii. Totalitatea obiectelor și textelor sunt, astfel, legate în mod automat de ambianța colorată a prezentării acestora.

Culorile calde atrag mult mai mult comparativ cu cele reci, iar juxtapunerea celor două tipuri de culori maximizează impresia. Asocierile lipsite de armonie de culori pot să producă o impresie de agresivitate, violență, iar asocierile armonioase se dovedesc a fi atrăgătoare. Culorile dețin, individual, o acțiune dinamică diversă. O culoare poate să evoce fără ambiguitate un nivel de temperatură, un sentiment, un nivel de plasticitate (moale/dur) [3].

Diferite studii au indicat faptul că percepția persoanelor asupra mediului înconjurător (persoane, obiecte, situații) se realizează în primele 90 de secunde, iar 60% până la 80% din acest proces este datorat culorii.

În utilizarea culorilor se are în vedere atât corelația dintre culori și personalitate, cât și tendințele în modă. S-a arătat, în acest scop, că este o conexiune puternică între preferința pentru o anumită culoare și stările afective, respectiv, atitudinale interne.

[3] **N. B.**: Cele mai obișnuite acțiuni ale culorilor asupra psihicului uman, sunt, de exemplu, pentru roșu: culoare caldă care inspiră vivacitate. Reprezintă o culoare dinamică, neacceptând dominația altei culori. Pentru că este culoarea focului și a sângelui, i se oferă însemnătatea simbolică a iubirii, a dorinței, a orgoliului, însă și a violenței, durității și puterii; pentru orange – una dintre cele mai calde culori: deține un fel de forță hipnotică. Atunci când are și puțin roșu, aceasta oferă un sentiment plăcut, care însă se modifică într-un sentiment de agresivitate pe măsură ce ponderea de roșu se mărește.

În analizarea modurilor de funcționare a reflexului atenției vizuale, s-a descoperit faptul că atenția vizuală este mai sensibil trezită atunci când se ivește mișcarea. Ritmicitatea și frecvența mișcării captează atenția și concentrarea publicului asupra mesajului atingând uneori cote hipnotice.

Amplasarea luminilor, funcție de focalizarea pe anumite zone, respectiv umbrirea altora, precum și intensitatea acestora oferă sensuri și înțelesuri diferite pentru același conținut al imaginilor.

Dintre spațiile bidimensional și tridimensional, ultimul, dar mai ales imaginile la 360º, asigură imersia din ce în ce mai profundă a publicului în mirajul creat de povestea oferită de publicitate.

Toate cele cinci elemente estetice care concură la constituirea unui mesaj publicitar fluid, mixate într-un anumit fel, conform unor studii aprofundate ale specialiștilor din cele mai diverse domenii (artiști plastici, sunetiști, regizori, specialiști în marketing, statisticieni, sociologi, actori, psihologi etc.), prin emoțiile induse publicului, dirijează un consum preferențial, accelerat de produse și servicii, trenduri noi, modele de consum, ierarhii și relații interumane și induce modele comportamentale modelând în cele din urmă societatea în consens cu anumite interese economice. Mesajul publicitar trebuie să îmbrace cele mai atrăgătoare și emoționante forme, făcând exces de simboluri culturale, arhetipuri și mituri care ar putea avea un impact mai mare, în vederea creșterii rapidității și cantității de produse achiziționate.

Cu scopul principal al profitului economic, populația este stimulată să consume, în ciuda lipsei unei nevoi reale, produse cu calități uneori discutabile sau inexistente de la o firmă sau alta. În cazul unor produse similare calitativ și estetic, dar și ca utilitate, se recurge adesea la augmentarea artificială a semnificației pentru populație și a calității anumitor produse provenind de la o firmă în defavoarea alteia. Permisivitatea a devenit atât de mare în unele țări, încât chiar se practică și nominalizarea unei firme concurente (SUA).

Mediatizate prin oricare dintre mediile clasice sau noi, puternic direcționate spre categorii de populație, clasificabile pe vârste, genuri, interese, religie, adeziune politică etc., mesajele produc înțelesuri special gândite pentru fiecare dintre aceste categorii și medii de difuzare, putând reflecta adevăruri, eluda altele sau include mistificări.

Această influență asupra populației, în dauna intereselor acesteia, aduce în discuție etica unor aspecte ale publicității, precum: inducerea și stimularea unor nevoi inexistente, impunerea unor gusturi străine poate de personalitatea sau obiceiurile fiecăruia sau a grupurilor, impunerea necesității sociale de a se alia trendurilor mereu în schimbare sau de a consuma produse sau servicii care nu le satisfac corespunzător

nevoile sau chiar sunt nocive consumului. Tehnicile publicității merg de la persuasiune până la manipulare. În acest context, se pot analiza meta-mesajele ce fac obiectul publicității.

Meta-mesajele (imagini și text) sunt structurate pe două niveluri de semnificație: informația de bază și influențarea unor atitudini și sentimente. Aceeași propoziție comunicată în alt mod, conform paralimbajului adoptat, prin accentuarea unor cuvinte, prin utilizarea unui anumit ton sau ritm, introducerea unor cuvinte (modificatori verbali, de tipul „sigur că", „de obicei", „bineînțeles", „este necesar", „numai", „sigur", „fără îndoială"), schimbă sensul mesajului. Așadar, din punct de vedere al textului, câteva cuvinte ce par inofensive în alt context, o schimbare a ritmului și tonului vorbirii sunt suficiente pentru a alcătui un meta-mesaj.

Iar în privința imaginilor, asemănarea cu paralimbajul constă în utilizarea elementelor componente ale imaginii (și textului), într-o pondere anumită, precum: frecvența schimbării, preponderența, accentuarea sau atenuarea, focalizarea, viteza derulării, jocul cu planurile și luminile sau cu importanța personajelor, mixajul tuturor celor enunțate.

Tot ceea ce intră în spațiul media, artă și non-artă, poate căpăta o dimensiune artistică prin prelucrările sofisticate de ultimă oră ale specialiștilor, care contribuie la dezvoltarea produsului: artiști, operatori, regizori, alături de economiști, oameni de știință, psihologi, sociologi, ingineri etc., dar nu este obligatoriu să fie așa. Multe reclame pot fi adesea asociate kitsch-ului.

Dar, în spațiul mass-mediei scrise sau online, în actul publicistic reprezentarea grafică sau picturală, mai ales în cazurile de conflict politic și social, nu mai pune neapărat problema unui act artistic. În acest caz primează informația, conform scopului artistului, editorului sau revistei care publică. Putem aminti aici artele satirice, în care primează ideea și nu prezentarea estetică. În grafica satirică, un rol important îl are și estetica urâtului (ideologic, antropologic etc.), care, violentând sensibilitatea publicului, reliefează anume înțelesuri.

Dacă se iau în considerare și variabilele date de elementele estetice ale imaginii, se pot remarca posibilitățile hiperbolice de influențare și determinare a populației prin intermediul publicității.

Mediul cel mai utilizat de publicitate, pentru a-și atinge scopul, este mass-media – considerată în contemporaneitate ca fiind cea de a patra putere în stat, față de care societatea a dezvoltat o puternică dependență.

La un moment dat, nu mai au importanță conceptele de frumos/urât, bine/rău și adevăr/minciună. Publicitatea se conjugă cu politicul și economicul, care prin interese speciale depășește de multe ori limitele eticului și ale moralei.

Persistența, frecvența și redundanța produselor publicitare, adaptate tuturor mediilor nu fac apel la rațiune, ci la simțuri și determină obișnuință și dependență, imprimă dorințe și nevoi, obiceiuri și schimbări la nivel emoțional, intelectual și social, creând impresia că totul este posibil, accesibil și necesar.

Atenția publicului contemporan este prinsă în mod hipnotic, în abundența și varietatea de informații imposibil de gestionat de unul singur, în lipsa unei comunicări reale, în practicarea în mod susținut a impersonalului mediu online, în schimbările rapide în context socio-cultural, între real și imaginar – spațiu permeabil cu atât mai mult ficțiunilor incluse în produsele publicitare.

În obsesia consumistă – stimulată de abundența și varietatea de produse cu aceeași utilitate, diferențiate practic prin reclame și nu prin experiența proprie și facilitată uneori de lipsa din viața de zi cu zi a produselor de strică necesitate timp îndelungat – proprie generațiilor mature din România, acumularea a cât mai mult și neapărat imediat oferă populației o satisfacție psihologică greu de obținut în lipsa altor ocupații, de ordin intelectual sau cultural.

În ciuda reglementărilor existente – așa cum mai pot fi ele la ora actuală – și în absența unei etici a publicității, pot fi incluse în produsele publicitare imagini și mesaje subliminale, înfrângând rațiunea și voința publicului consumator (de

exemplu: astfel de practici au fost folosite în termenii activităților paranormale în timpul războiului rece).

Publicitatea, mai ales în perioada post-industrială actuală, accesând cunoștințe din varii domenii, inclusiv științifice și artistice, a devenit un fenomen cuprinzând genuri și niveluri de exprimare spectaculare, proprii industriei de divertisment sau proprii cyberspațiului, în care timpul de transmitere se apropie de zero iar dimensiunea informațională crește exponențial.

Produsele publicitare fac adesea obiectul unei industrii a divertismentului, în care imaginile superfinisate, strălucitoare, asamblate într-o anumită regie, la care se adaugă elementele sonore și coregrafice, oferă publicului impresia, despre obiectul sau evenimentul din reclamă, că ar fi perfect, bun, corect, adecvat, dezirabil, frumos, util. Un spectacol variat și intens, adesea grandios, la care publicul este bucuros să privească și să participe. Așadar, publicitatea înseamnă nu numai comunicare, dar și aspect ludic și seducție.

Dar privind tipul de publicitate, cu scop economic sau nu, se pot recunoaște diferite forme (adesea mixate), ce se diferențiază în cele din urmă prin modul și gradul de sugestie induse publicului. Dintre acestea, reținem pe cele mai susceptibile de a încălca morala și etica privind libertatea de exprimare, de a alege și a de decide, de a avea acces la adevăr, de a putea discerne între bine și rău, adevăr și minciună, de a-și organiza viața după necesități și dorințe reale: publicitatea ce folosește vedete, fetișul sau publicitatea testimonială.

După tonul utilizat, se poate deosebi forma cea mai evident abuzivă: publicitatea agresivă, care folosește fie un ton imperativ, fie o intensitate mare a comunicării. Totuși aceasta poate fi blândă în rezultate comparativ cu cea care insinuează sau manipulează. Principala trăsătură a publicității este ubicuitatea, care face ca indivizii sau consumatorii să nu mai aibă siguranța că deciziile lor sunt întemeiate, bazate pe nevoi reale.

Publicitatea este deci o formă de comunicare în spațiul larg al mass-mediei, comandată, plătită și controlată de un „anunțător", produsă de o organizație comercială, adresată unui public țintă cu scopul de a-i modifica percepția celui ce a făcut comanda în mod favorabil sau preferențial, referitoare la un anume produs sau serviciu, care are sau nu calitățile enunțate. Folosind tehnicile specifice, urmărește psihologia consumatorului, pentru a-l seduce cu anume scop declarat și a-l manipula. Manipularea este o formă de violență non-fizică, zisă și simbolică, dar cu atât mai condamnabilă, cu cât atacă ființa umană la nivelurile sale cele mai sensibile, urmărind obținerea controlului asupra comportamentului, gândirii, sensibilității și exploatarea nevoilor esențiale de existență ale acestuia, fiziologice sau sociale.

În contemporaneitate, frumosul, adevărul și binele sunt în mod repetat reevaluate, în conformitate cu modificările survenite în societate, ca urmare a suveranității politicului și economicului, ceea ce pune încă o dată problema necesității unei etici și a unei moralități cu grad mare de acoperire a situațiilor posibile sau experiențiale.

Dacă în arte, în postmodernism, se observă o pluralitate stilistică și un sincretism al genurilor și mediilor sau tehnicilor, același lucru se observă și în publicitate. Spre deosebire de arte, în publicitate publicul chiar nu este necesar a fi unul cultivat sau specializat pe anumite domenii, din contră. Cu cât nivelul intelectual și cultural este mai redus, cu atât scopul economic propus este mai ușor de atins. Uneori, însă, inventivitatea și

caracterul artistic, respectiv inteligența subscrisă publicității fac obiectul unor delicii intelectuale.

Ca și în arte, în publicitate este speculat apetitul pentru nou, curiozități, spectaculos, distractiv și, în ultimul timp, pentru interacțiune cu publicul.

Știința și tehnologia au un mare aport în realizarea produselor de acest tip, oferind o mare capacitate de adaptabilitate la medii și publicuri diferite, condiții socio-culturale diferite, portabilitate mare, permițând ca, prin modificări și inserări minime, să se obțină importante și rapide modificări de sens al mesajului.

Dacă opera de artă implică un artist sau un grup de artiști, în publicistică opera individuală devine anonimă, un bun de consum ca oricare altul.

Aprecierea estetică a unui produs publicitar se subordonează altor criterii de performanță, dintre care cea ideatică, cea de pătrundere în mass-media sau cea economică. Și în acest domeniu sunt implicate sume uriașe pentru producție și difuzare, dar investiția este mult depășită de beneficii.

Față de arte, care au intenționat perenitatea, cel puțin până în postmodernism, publicitatea vizează timpul prezent sau, cel mult, viitorul cel mai apropiat, de unde și deosebita receptivitate a publicului, care la ora actuală nu-și mai pune prea mult speranțele în viitor. Totul se rezumă la a obține tot acum, pe loc. De aici derivă și caracterul de efemeritate al produsului publicitar. Înțelesurile variind de la individ la individ, grupuri sau societăți, adesea sunt necesare mai multe variante adaptate pentru fiecare caz în parte.

Sunt însă și situații în care globalizarea a unificat obiceiurile și gusturile publicului, astfel încât există personaje-simbol, precum Moș Crăciun, despre care se știe aproape pe tot mapamondul și de a căror notorietate se leagă multe mesaje publicitare.

Imaginea accede mai rapid la înțelegerea umană, înaintea cuvântului, de aceea trebuie să corespundă criteriilor de acceptare contemporane ale comunităților socio-culturale în care solicită recunoaștere, dar să și ofere ceva în plus, cel puțin la nivelul imaginarului, o posibilă schimbare în cadrul societății.

Conform celor de mai sus, se constată că estetica media și, mai ales, cea specifică publicității nu țin cont de conceptele de frumos, adevăr și bine decât într-o mai mică măsură, acestea fiind în mod expres subordonate intereselor financiare (sau politice) ale unor entități private, de tip ONG sau ale statului. Prin aceasta publicitatea se deosebește esențialmente de arte care urmăresc transmiterea unui adevăr propriu autorului sau un adevăr universal.

Dintre toate caracteristicile publicității, caracterul persuasiv și manipulator este cel mai condamnabil din punct de vedere filosofic, etic și moral, fiind nociv individului și societății.

În general, toate teoriile legate de estetica media vizează abordarea sistematică a unor modalități și căi, verificate și controlabile, capabile de a ajuta creatorul să manipuleze publicul. Față de arte, orientate cu deosebire spre un scop obținut prin sugestie subtilă și inefabil, manipularea, pentru obținerea unor avantaje extra-artistice, programează mass-media, societăți și generații întregi spre o gândire exclusiv pragmatică ce se îndepărtează de la esența spirituală a omului. În aceste condiții sunt puse în pericol conceptele de bine, adevăr și frumos. Morala și etica se diluează și subordonează, într-o continuă ascendență, economicului și politicului.

Or, întotdeauna când a predominat interesul material în fenomenul artistic, producțiile artistice au pierdut din calitățile lor estetice percepute în sistem clasic, precum și din caracterul de universalitate.

Pe de altă parte, se are în vedere faptul că granițele au explodat, artele s-au amestecat cu non-artele, totul fiind susceptibil a intra în sfera estetică (teorie controversată), vorbindu-se de o estetizare globală a civilizației. Așadar, există o estetică cu elemente de generalitate care au difuzat în toate domeniile de activitate ale civilizației, o estetică fluidă, ce acaparează noi tehnologii și noi descoperiri științifice, într-o continuă reformulare și adaptare la noile condiții socio-culturale. Acest lucru nu poate fi oprit, dar pierderea identității umane într-o masă amorfă lipsită de esența spirituală, periclitează însăși existența umană așa cum am cunoscut-o noi până acum.

„Persistența, frecvența și redundanța produselor publicitare, adaptate tuturor mediilor nu fac apel la rațiune, ci la simțuri și determină obișnuință și dependență, imprimă dorințe și nevoi, obiceiuri și schimbări la nivel emoțional, intelectual și social, creând impresia că totul este posibil, accesibil și necesar.”

Literatură economică

CREȘTEREA PERFORMANȚEI PRIN OPTIMIZAREA STRUCTURII DE PRODUCȚIE

Marius-Cosmin Vasile

Doctorand A.S.E., Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului, București
Consilier 1A la A.F.I.R. (Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale)

„Problemele nu pot fi rezolvate niciodată cu același mentalitate cu care au fost create." („Probleme kann man niemals mit derselben Denkweise lösen durch die sie entstanden sind") – Albert Einstein

Cap. 1. Performanța economică, definire, concept, măsurare, legături de cauzalitate

Nivelul de cunoaștere al managerului se va îmbogăți continuu cu sprijinul specialiștilor săi, modul de abordare a problemelor ivite în activitatea de producție și managerială se vor completa pozitiv, competent, prin aportul benefic al acestora și prin adăugarea a noi experiențe pozitive. Experiența practică de rezolvare a problemelor apărute sau care pot apărea va determina decidentul în colaborare cu experții săi să adopte continuu prin modul de gândire adecvat situației *de facto* o altă abordare de realizare a unei construcții mentale creative în concordanță cu realitatea din teren.

1.1. Raportul cauzal dintre eficiență și performanța economică

În primul rând, cum este normal, ar trebui să identific corect sensul termenului „cauză". Cauza desemnează: ceva ce determină, provoacă apariția unui fenomen, a unei întâmplări, fenomen care provoacă în condiții determinate apariția altui fenomen [1]. Al doilea termen, „performanța", este definită ca fiind:

a. O realizare deosebit de bună într-un domeniu de activitate practică;

b. Indice calitativ de funcționare (tehnic) sau de randament (al unui motor, sistem tehnic, al unei mașini-unelte etc.).

Această definiție, deși are un caracter general, scoate în evidență faptul că doar cei care au realizări deosebite față de competitori sunt performanți și, prin urmare, nu poate exista decât un număr limitat de performeri. De aceea, performanța este privită în activitatea practico-agrară și în procesul de producție ca fiind o realizare deosebită care iese în evidență prin rezultatul foarte mare (cantitate/calitate/valoare) în condiții care nu sunt întotdeauna propice activității agricole.

„Performanța economică" a apărut ca termen de specialitate după anul 2000, mai ales că a început să fie folosit tot mai mult în economie. De remarcat faptul că termenul ca atare este utilizat tot mai mult în scrierile de specialitate și conținutul său este, în cele mai multe situații, aproape sinonim cu sintagma „eficiența economică".

Performanțele ridicate în producție echivalează cu eficiența atunci când sunt obținute în condițiile unei utilizări raționale a resorturilor: tehnice, logistico-financiare, a cheltuielilor cu munca vie (resursele umane) și a anexelor. Astfel, sporirea producției va fi însoțită de costuri reduse și profituri mari, în creștere. Pe de altă parte „eficiența" luată în cele mai multe cazuri, ca indicator aproape sinonim cu „performanța" apare ca un raport strict matematic, calitativ superior. Eficiența economică [2] este definită ca: eficacitate economică determinată matematic prin raportul dintre veniturile și cheltuielile stabilite pentru o perioadă de timp delimitată. Eficiența economică se conturează în urma comparării efectelor unei acțiuni, cu eforturile necesare producerii ei. În dicționarul de economie politică eficiența este definită ca o expresie a raportului dintre efectele sau rezultatele obținute și efortul sau cheltuiala făcută pentru obținerea lor.

1.2. Raportul direct între performanță (Pf) și productivitatea muncii (W) este direct și practic nu poate exista performanță fără realizarea unei productivități a muncii ridicate cu costuri de producție reduse. Dar voi spune câteva cuvinte despre productivitatea muncii și efectul benefic direct pe care-l reflectă asupra performanței (eficienței).

Creșterea productivității muncii (W) constituie cel mai important factor de sporire a volumului producției, de reducere a costurilor de producție și de creștere a rentabilității și competivității produselor.

Productivitatea muncii este cel mai important indicator sintetic al eficienței unității economice și reflectă eficacitatea acțiunii umane și tehnice în procesul de producție.

În agricultură, productivitatea (W) se manifestă într-un fel aparte în sensul că ea se calculează la un an agricol și se poate exprima astfel:

a. Cantitatea totală de producție (Q) pe an agricol sau cantitatea totală de cultură (K) obținută la o unitate de hectar; W= Q/Sp;

b. Altă formă a productivității (W) vizează: numărul de lucrători permanenți utilizați pe un an agricol; numărul de resursă umană totală, inclusiv sezonieri, utilizați la an agricol per cultură (exemplu practic pe segmentul legumicultură, spre exemplificare culturile de pătlăgele roșii, ardei sau cartofi);

c. Producția totală obținută la ha (Q) în unitate de timp (t); W= Q/T. Aici referirea se face la an agricol, înglobând, bineînțeles, ciclurile de producție care pot fi chiar două.

Exemplu: cultura de salată se recoltează toamna și primăvara, după ele asolamentul liber se cultivă cu pătlăgele roșii sau ardei gras, kapia, gogoșar. După cum se știe, anul agricol are anumite caracteristici specifce, în sensul că pe aceeași unitate agricolă, conform principiului rotației culturilor și exploatării intensive, mai ales la leguminoase, se pot obține două sau chiar trei recolte pe an agricol. Exemplu: mazăre, ceapă, salată pot aparține la cultura 1 și pătlăgelele roșii/varză de toamnă, la culturile 2–3 ș.a.m.d.

d. În genere, în mediul agricol vegetal se realizează o cultură mare vegetală (grâu, porumb, orz, cartof), exemplul inițial, cu 2–3 culturi, fiind întâlnit mai ales în cultura legumicolă: la câmp deschis sau în solarii (salată, ceapă, usturoi verde, apoi cultura 2 cu: pătlăgele roșii sau ardei gras, kapia, gogoșar). Apoi, o altă specificitate în agricultură vizează faptul că unitatea de timp are niște particularități aparte în sensul că timpul alocat unei culturi „da capo al fine" se măsoară în zile-muncă și nu în ore ca în industrie sau ramurile prestatoare de servicii.

e. Numărul de lucrători utilizați pe un an agricol sau numărul de personal angajat folosit pe unitate de suprafață (metri pătrați, arie, hectar). Sunt luați în calcul în mod separat, astfel întâlnim: personalul angajat permanent, cel cu contract limitat și cel sezonier.

În toate cazurile decidentul sau managerul va urmări efectuarea de cheltuieli minime în vederea obținerii unui profit acceptabil, altfel spus: „minimizarea consumului de resurse pe unitatea de efect obținut" [3].

Privite în genere, conceptele de **productivitate și performanță au un raport direct de cauzalitate** și se susțin reciproc. De altfel, în activitatea practică, cele două – performanța și productivitatea ridicată – nu pot funcționa una fără cealaltă. Ele se susțin, se completează și au un raport direct proporțional.

Asupra productivității voi reveni, deoarece este un indicator esențial ce oferă informații utile managerului, apoi aduce informații pe profil decidenților din segmentele: tehnico-logistic, marketing, distribuție, financiar-contabil. În plus, poate oferi specialiștilor și decidenților informații valoroase despre rentabilitatea producției agricole, asolamente benefice anumitor culturi de cereale și leguminoase, precum și date despre bonitatea solului.

Cap. 2. Raportul cauzal productivitate – performanță

2.1. Performanța susținută direct de productivitatea muncii.

Productivitatea și performanța economică sunt strâns legate, prima oferind o creștere economică ce vizează un plus de eficacitate prin:

a. Atingerea rezultatelor economice prevăzute și stabilite cu o cantitate redusă de resurse materiale, tehnice și financiare; atingerea rezultatelor economice prevăzute în fundamentarea strategiilor de creștere economică prin: creșterea lucrărilor agricole pe hectar cultivat ca urmare a utilizării mijloacelor tehnice performante (Mj.th) și generatoare a unor costuri mici la unitatea de suprafață. W= Mj.th / ha; ex: cât execută arătură și alte lucrări agricole cumulate un tractor performant și în cât timp). W= nr. L. ag/ To; W= Sp.ag/M. th;

b. A doua oferă date pozitive despre profitabilitate, despre depășirea obiectivelor strategice sau previzionate managerial și realizarea unui profit;

Aici este vorba despre obținerea unui profit necesar, fiind util refinanțării procesului de producție pentru anul agricol următor, apoi vorbim despre obținerea performanței, care se datorează îndeplinii și depășirii prognozelor emise prin implementarea strategiilor de creștere economică a unității agroeconomice și în mare parte datorate deciziilor managerului care au fost „inspirate" și apoi fundamentate științific prin aportul datelor și informațiilor pe care le-a avut la îndemână.

Performanța economică, în general, reprezintă „nivelul la care un sector de activitate își atinge scopurile sau obiectivele previzionate de către manageri".

„Performanța" este „multi-dimensională, acoperind aspecte legate de profitabilitate, inovare, proiectarea produsului, calitatea şi creşterea" [4]. Performanța rezidă, deci, în eficiența și eficacitatea cu care sunt consumate resursele (efort) şi generează rezultatele (efect) care să-i asigure şi să-i dezvolte sfera de interese. În activitatea practică, performanța capătă forme concrete de manifestare în funcție de segmentele pe care acționează, astfel avem: performanța economică, performanța managerială, performanța investițională, performanța agroalimentară, performanța strategiei implementate, performanța tehnică etc.

Voi discuta despre câteva dintre cele menționate mai sus și care își pot dovedi utilitatea în lucrarea de față. Astfel **performanța managerială** vizează efectul deciziilor și obiectivelor strategice cu profit realizat și obținut prin aportul direct al hatărârilor și deciziilor luate de către manager sau o entitate similară.

Performanța economico-financiară este definită ca fiind „un nivel calitativ superior al activității economico-financiare desfăşurate de agenții economici, care se apreciază cu ajutorul mai multor indicatori, cum sunt:

– cifra de afaceri, rentabilitatea capitalului, productivitatea muncii;

– randamentul capitalului, profitul brut şi cel net;

– rata anuală de înnoire a capitalului.

Exemplu: Eficiența utilizării mijloacelor de producție, creșterea productivității muncii per angajat sau la utilaj folosit pe unitate de suprafață, costurile per unitate de suprafață etc.

Performanța financiară relevă o situație clară și succintă a raportului dintre venituri și cheltuieli, așa cum sunt reliefate în contul de profit și pierdere.

2.2. Legătura cauzală dintre performanță și productivitatea muncii.

Legătura cauzală dintre productivitate (W) și performanță (Pf) poate fi reliefată la nivel general și pe scurt, astfel:

a. Productivitatea (W) reprezintă raportul dintre rezultatele obținute și mijloacele angajate pentru obținerea lor; în cazul culturilor vegetale păioase, productivitatea se percepe prin raportul exprimat dintre producția realizată în unitate de timp, respectiv pe un an agricol (septembrie/ octombrie) semănat și apoi, în luna iulie a anului următor calendaristic, cu operațiunile de recoltat (grâu, orz, secară etc). Productivitatea mai poate fi percepută ca un raport între numărul de hectare arate pe unitate de tractor; creșterea performanței este asigurată printre altele și de o productivitate a muncii ridicată și o eficiență sporită.

b. Productivitatea ridicată atrage după sine o eficiență și o eficacitate pe măsură în raporturi direct proporționale

și denotă ca rezultantă efectul obținut, exprimat prin performanța pozitivă și profitul net;

c. Productivitatea poate fi definită practic ca un raport dintre unitatea de producție totală realizată (Qt) pe muncitor (M) sau pe unitate de tractor (Utr). W= Qt/M sau W= Qt/ Utr .

Nu poate exista performanță fără asigurarea unui profit.

2.3. Măsurarea performanței în actul deciziei manageriale.

Măsurarea performanței oferă date și informații esențiale în vederea fundamentării deciziilor, pentru îmbunatățirea și actualizarea lor în vederea luării celor mai bune hotărâri și decizii la toate nivelelurile: strategic, managerial, operațional sau individual.

De altfel, în genere, se știe că în orice domeniu de activitate decidentul/managerul nu poate lua o decizie esențială fără ca aceasta să poată fi fundamentată pe date și informații veridice și verificabile. Ca proces, măsurarea performanței nu privește doar asocierea datelor cu un obiectiv performant predefinit sau standard.

Măsurarea performanței este, mai degrabă, gândită ca un proces cuprinzător, complex care oferă managerului date și informații de interes despre:

– nivelul de dezvoltare a unității economice, a tuturor culturilor pe an agricol;

– rotația culturilor în funcție de textura solului și condițiile pedoclimatice; avantaje și dezavantaje prin cultivarea soiurilor pretabile condițiilor reale;

– oferirea de soluții în vederea optimizării structurii de producție și nevoilor existente pe piață;

– nivelul de performanță atins în fiecare an și exprimarea studiului comparativ cu nivelurile de performanță atinse în anii precedenți similari cu aceleași condiții pedoclimatice;

– calitatea și distribuția produselor agricole și alimentare, căi benefice și favorizante de valorificare pe piață și cu terți contractori;

Pe fond, decidentul are în atenție:

– optimizarea procesului de producție prin creșterea eficienței, scăderea consumului de carburanți și a cheltuielilor cu resursele tehnico-materiale, financiare și umane;

– o mai bună structurare a culturilor și efectuarea rotației în funcție de condițiile pedoclimatice și de textura solului;

– optimizarea structurii de producție și adoptarea de măsuri benefice în direcția solicitărilor de pe piață, asigurarea unei distribuții sigure și avantajoase, apoi găsirea căilor și modalităților eficiente de valorificare superioară a cerealelor (grâu, secară, orz, orzoaică, ovăz, porumb, sorg, mei și orez), legumelor, oleaginoaselor (semințe de: floarea soarelui, dovleac, migdale, nuc, susan) și, implicit, a produselor agroalimentare și din industria alimentară prelucrătoare.

Cap. 3. Performanța susținută de acțunile de optimizare a structurii de producție

Optimizarea structurii de producție face referire la „creionarea planificată” a culturilor oportune mediului pedoclimatic din arealul unității agricole și obținerea

eficienței superioare prin creșterea performanței agricole. Dimensionarea optimă a exploatațiilor agricole în funcție de specificul zonei, a factorilor pedoclimatici și de bonitatea terenului reprezintă o problemă de maximă importanță pentru buna funcționare a acestora.

3.1. Optimizarea mărimii medii a exploatațiilor agricole are drept scop utilizarea cu maximă eficiență a condițiilor pedoclimatice, economice și sociale de care dispune unitatea agricolă pentru desfășurarea unei activități profitabile. Mărimea optimă este dată de capacitatea de producție a tuturor resurselor umane, financiare, materiale care asigură venituri ridicate la costuri cât mai reduse. Între mărimea și dimensiunea exploataților agricole există relații de condiționare reciprocă.

Acțiunile de valorificare eficientă a producției finale au la bază informații reale din teren și acestea trebuie să cuprindă o informare plauzibilă din piața de desfacere, dacă nu s-a încheiat, în prealabil, un contract ce poate oferi activității de distribuție și vânzare o siguranță mai bună. Problema care se pune în optimizarea corectă este de a determina acea mărime, respectiv dimensiunea exploatației agricole profilate pe cultura plantelor de câmp care determină viabilitatea economică a exploatațiilor agricole în economia de piață și obținerea de profit. O unitate agroeconomică este performantă numai dacă își acoperă cheltuelile de producție și personal, produce profit și asigură o refinanțare a anului agricol următor.

3.2. Legătura de cauzalitate dintre cheltuieli și obținerea performanței.

Aici trebuie subliniat faptul că cheltuielile mai mici pe unitate de suprafață prin obținerea acelorași efecte vor determina o eficiență economică sporită influențând direct nivelul performanței în producție. În această categorie de referință avem de luat în calcul ansamblul cheltuielilor directe care sunt materializate în:

– tratamente, carburanți și uleiuri pentru lucrările agricole, ierbicidat, recoltat, sortat/trionat, depozitat, transport;

– cheltuieli cu munca vie și cu cele neprevăzute, precum și altele anexe, după care, în final, trebuie să se întrevadă un profit, capabil măcar să refinanțeze viitorul an agricol.

Apoi, performanța agricolă are legături de cauzalitate directe cu:

a. Condițiile de mediu și pedoclimatice prielnice și benefice care pot ajuta în mod cert la nivelul creșterii performanței și rentabilitații exploatațiilor agricole;

b. Performanța este strâns legată de executarea la timp a tratamentelor fitosanitare și lucrările de chimizare (norma verificat-admisă de îngrășământ la hectar, de ierbicid, insecticide, fungicide și îngrășământ foliar) și mecanizarea agriculturii, de utilaje agricole performante și efciente; consum de carburant minim; forță de muncă calificată și competentă în domeniile de acțiune tehnică sau în procesele de producție în derulare.

Performanța este întotdeauna legată de unul sau mai multe obiective stabilite prin strategiile de creștere a performanței agricole fundamentate de către entitatea ale cărei valori și indicatori este analizată. Deci, o companie își evaluează performanța pe baza obiectivelor și țintelor stabilite și acceptate intern și nu pe baza acelora folosite de corpuri externe [5].

Performanța poate avea o legatură de cauzalitate directă cu mediul în care se propagă și se realizează. Astfel că utilizarea unui sistem performant de irigații și o solă de calitate poate determina obținerea unor producții foarte mari la hectar.

De exemplu: La cultura cartofului se pot obține recolte de cca. 10-14 tone la hectar, apoi la porumb se pot obține recolte de până la 14 tone la hectar în sistem irigat. Cert este că, cu cât producția realizată la hectar este mai mare, în mod direct proporțional se vor diminua și costurile de producție prilejuite de acțiunile specifice necesare unei anume culturi (arat, discuit, îngrășăminte, procurare sămânță, semănat, erbicidat, achiziții de fungicide, insecticide, îngrășământ foliar, rărit la legume, recoltat, sortat, transport, depozitat, valorificat). Performanța pozitivă este cea care oferă profit și acoperirea cheltuielilor de producție și de resursă umană.

Performanța este răsfrântă în activitatea practică și percepută ca fiind o diferență între realizările de producție obținute la finele anului agricol, cu suma totală a cheltuielilor efectuate (inclusiv cu plata personalului angajat permanent și a celui sezonier).

De menționat că rezultatul performanței va apărea în unitățile agroeconomice și atunci când se obțin producții mari la unitatea de suprafață și de calitate superioară, iar prețul de vânzare pe piață și cel contractat vor fi avantajoase și vor acoperi cheltuielile totale la hectar ocazionate de procesele de producție impuse de perioadele propice (arat, discuit, semănat, îngrășăminte chimice, tratamente insecticido-fungicide etc), plus cheltuielile cu personalul propriu angajat și cu cel de sezonieri.

4.1. Concluzie.

Creșterea performanței este asigurată de oferirea unui raport just între optimizarea structurii de producție, o productivitate a muncii sporită și o eficiența economică ridicată.

Întotdeauna **obținerea unei performanțele ridicate** a rezultat din depășirea obiectivelor și strategiilor previzionate, exprimate printr-o eficiență economică pozitivă, și realizarea profitului. Practic, analizând anul agricol performant observăm că o performanță ridicată este caracterizată de fapt prin:

– valorificarea la maximum a condițiilor pedoclimatice aferente culturilor vizate și a oportunităților manifestate pe o anume piață de desfacere a produselor;

– înzestrarea tehnico-materială performantă și aplicarea cuceririlor științifice în activitatea practică și de dezvoltare a fiecărei culturi agricole, potrivit specificului (influența factorului tehnico material performant);

– realizarea lucrărilor agricole cu costuri reduse la unitatea de suprafață sau per utilaj agricol (tractor, combină, autostivuitoare, camioane pentru transport etc). Aceste caracteristici reliefate, aflate în strânsă dependență cu performanța, denotă de fapt o voință rațională, competență și profesionalism din partea factorilor de conducere și execuție, care adoptă, de fapt, un management rațional-științific, precaut la eventuale riscuri și competent în domeniul aferent.

4.2. Concluzia finală.

Informația economică în contextul globalizării economiilor naționale are un rol esențial în promovarea sa în plan extins, numai că pe segment restrâns – microeconomic – vor prima unitățile economice, instituțiile și companiile din interior cu raporturile existente între ele. Pe această bază putem afirma că microeconomia este aceea care studiază comportamentul unităților economice (consumator, lucrător, firmă) și interpretează comportamentul organizațiilor și indivizilor care se informează, iau decizii și stabilesc strategii în vederea dezvoltării și consolidării organizațiilor. De remarcat este faptul că decidentul (managerul și celelalte scări ierarhice decidente) nu poate lua o decizie sau hotărâre corectă fără a avea la dispoziție un întreg informațional, alcătuit din date și informații trecute și prezente, certe și verificate din cadrul unității agroeconomice. Astfel, managerul poate lua decizii corecte în conformitate cu realitatea din teren și poate evita riscul unor decizii luate în grabă, inprevizibile și neverificate.

De altfel, se spune că **riscul** și **imprevizibilul** își pun amprenta asupra noastră și în viața de zi cu zi și, cu atât mai mult, în relațiile de condiționare reciprocă cheltuieli – rezultat final pentru obținerea eficienței și performanței. Acțiunea de utilizare eficientă a datelor și informațiilor pe care le avem la dispoziție și a celor colectate ulterior, au menirea să asigure și să genereze succesul în rezultatele obținute la o cultură sau alta, la un contract sau altul. Scopul final al conducerii unității agroeconomice este ca prin datele și informațiile pe care le are în posesie, în procesul de decizie, de construcție și, apoi, de implementare în activitatea de producție, să asigurăm o preîntâmpinare și o gestionare preventivă a incertitudinii și riscului de orice natură.

Bibliografie:

[1] *DEX 98*

[2] *Conta.ro/dicționar contabil*

[3] **Românu Ion**, **Vasilescu Ion**, coord. *Mangementul investițiilor*, București, Editura Mărgăritar, 1997, p. 106.

[4] **Sorica Sava**, coord*, Dicționar Macmillan de economie modernă*, București, Editura CODECS, 1999, p. 294.

[5] **Chirilă, Emil**, lect. univ., *Definirea și măsurarea performanței întreprinderilor,* Universitatea Oradea/ Facultatea de Stiințe Economice, 1998, p. 152.

Bibliografie generală:

1. **Românu Ion**, **Vasilescu Ion**, coord. *Mangementul investițiilor*, București, Editura Mărgăritar, 1997, p. 106.

2. **Sorica Sava**, coord*, Dicționar Macmillan de economie modernă*, București, Editura CODECS, 1999.

3. **Niculescu, M.**, *Diagnostic global strategic*, București, Editura Economică, 1997.

4. **Chirilă, Emil**, lect. univ., *Definirea și măsurarea performanței întreprinderilor,* Universitatea Oradea/ Facultatea de Stiințe Economice, 1998.

„Experiența practică de rezolvare a problemelor apărute sau care pot apărea va determina decidentul în colaborare cu experții săi să adopte continuu prin modul de gândire adecvat situației de facto o altă abordare de realizare a unei construcții mentale creative în concordanță cu realitatea din teren."

EDITURA LEVIATHAN

Anul 2021 a însemnat pentru echipa Leviathan debutul **Editurii Leviathan**, parte integrantă a **Asociației Culturale Leviathan**. Cărțile, în condiții grafice deosebite, beneficiază de corectură, redactare după norme academice, în formate diverse și sunt promovate pe portalul special al editurii (**https://editura.leviathan.ro**), pe pagina de Facebook a editurii, pe **portalul leviathan.ro**, dar și pe paginile noastre de Facebook și din alte rețele.

În primele zece luni ale acestui an, la Editura Leviathan au apărut:

• **Radu Comșa, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, 130 p. ISBN 978-606-95136-0-6. Preț: 12 lei, 6 euro.**

„**Radu Comșa** scrie o proză din altă lume (o lume pe care omenirea a pierdut-o recent sau este pe cale de a o pierde definitiv), cu puternice accente nostalgice după o stare de calm și tihnă din care noi, oamenii, am fugit de puțină vreme, dar după care deja tânjim. Caracterul confesiv al discursului, subiectivitatea, transcrierea ca dintr-un jurnal al întâmplărilor, folosirea persoanei întâi încadrează volumul în zona literaturii autenticiste cu priză la real. Discontinuitatea, fragmentarismul însemnărilor, alături de un anacronism voit, transformă un posibil pact autobiografic în proză de cea mai bună calitate. Una care tinde către un idealism poate doar oniric atins, dar niciodată păstrat. Și aici aș aminti personajele feminine, care sunt întotdeauna perfecte: au chipuri de o frumusețe ideală, zâmbete hieratice, trupuri sculpturale, sunt grațioase «ca niște tablouri impresioniste» (apud Costin Tuchilă), se comportă și reacționează conform idealului masculin. Doar că prezența lor este, de fiecare dată, una efemeră." (Ani Bradea, *Cartea cuvintelor-madlenă*, revista „Leviathan", nr. 2 [11], apr.–iun. 2021, p. 105).

„În cele 23 de proze reunite în acest volum, apărut în 2021, care preia titlul prozei omonime, simbolicul prevalează asupra epicului, epicul nefiind decât un pretext pentru construcții alegorico-simbolice. Dominantă este viziunea picturală a unui narator-regizor care așază obiectele în spațiu, oferă roluri, impune reguli de mișcare, de orientare, supus capriciilor inspirației [...]. Tematica și formula narativă au o diversitate prin care autorul pare a face concurență literaturii înseși. *Fata care căuta puncte cardinale* este mai mult un poem în proză. Motivul omului de prisos e inclus în *De ce și-a lăsat Petre P. barbă*; registrul ironiei și al autoironiei este experimentat în *O plimbare cu Hemingway*; *Dimineața unui băiat cuminte* este o replică parodică la cunoscutul film al lui Andrei Blaier, *Dimineților unui băiat cuminte*; *Poarta roșie* e construită pe simbolismul limitei, al deschiderii/închiderii, figurat prin ușa care poate deschide și dezmărgini sau poate împiedica accesul; sentimentului patern i se dă expresie în *Joc de dimineață*; terna iubire, asociată motivului cuplului, apare în *Cea mai frumoasă zi*; nu lipsește inserția fantasticului în real ca în *O cafea neobișnuită, Poveste veche* și chiar *Zboruri de noapte* cu halucinanta mișcare a liliecilor, asemănătoare, ca idee și atmosferă, cu păsările invadatoare ale lui Hitchcock.

Epicul cu simbolurile sale este dublat de adevărate performanțe stilistice. «Și zâmbește în sidef ars», cu inflexiunile sale poetice, ține mai mult de estetism, cu atenția cizelării frazei în sensul obținerii unui maximum de expresivitate. Schițele, momentele surprinse, integrate fie peisajului comunist al perioadei de dinainte de 1989, fie peisajului etern al naturii, pentru a reliefa paralelismul dintre om și natură, au la bază cărămida principală – cuvântul, pe care Radu Comșa îl inventează și-l reinventează pentru a-l face capabil să-l exprime în deplinătatea intențiilor sale artistice." (Ana Dobre, *Povești, momente și schițe*..., București, „Lumina literară și artistică", „Ziarul Lumina," 14 aprilie 2021).

„[...] Aspectul «fizic» al așezării în pagină a acestor flash-uri prozastice m-a trimis cu gândul la o eventuală încercare a lui... Petre P. de a accede, să zicem, în fauknerianul ținut Yoknapatawpha: cu pași mărunți, excesiv de precauți, dar și cu respirația (oarecum) sacadată din pricina, desigur, a unei inerente emoții, ca de la ucenic la maestru. Sau... chiar reținându-și respirația din când în când de parcă ar citi cele 14 povestiri ale recent nobelizatei scriitoare canadiene Alice Munro din volumul *Dragă viață*. Cert este însă că Radu Comșa are capacitatea aceea – la care râvnesc nu puțini autori de proză scurtă – de a crea o atmosferă și-un încadrament factologic, în esența cărora deslușim schița sugerată din câteva linii a unui profil psihologic sui-generis; descrierea contextului în care se află personajul ne duce cu gândul la chiar starea sufletească a acestuia [...]." (Alexandru Sfârlea, *Emoție. Ca un val limpede. Amintire*, „Tribuna", nr. 446, 1–15 aprilie 2021, p. 29).

• **Cornelia Bartels, *Decupaje*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, 176 p. ISBN 978-606-95136-1-3. Preț: 15 lei; 8 euro.**

„Emoționantă întâlnire a Corneliei Bartels cu ea însăși, cu tinerețea și experiențele ei literare, frânte într-o zi doar pentru faptul că a îndrăznit să plece! Din colțul ei de Germanie, a început să depene amintiri, a reînceput să lucreze cu aceeași

bucurie, fiindcă această lume a cuvântului scris este fascinație, este aventura minții, este viață, este emoție!" (Pușa Roth, *Am fost odată ca niciodată, dacă n-aș fi, nu m-aș povesti!,* postfață).

„Simplitatea confesiunii transformă prozele din *Decupaje* în ferestre deschise spre lume. **Corneliei Bartels** i se potrivește mărturisirea lui Nichita Stănescu, pe care, de altfel, autoarea și-o însușește, integrând-o gândurilor proprii: «Tot ce am trăit în zadar s-a făcut zid; tot ce am înțeles s-a făcut fereastră». Înțelegerea devine parte a aventurii cunoașterii în trecerea prin viață. Pentru a cuprinde toate fațetele posibile, Cornelia Bartels îndreaptă ocheanul rememorării spre trecutul viu al amintirilor, transformându-l, prin aducerea timpului considerat pierdut în dimensiunea prezentului trăirii și mărturisirii, în *timp regăsit* în prezentul etern al artei. […]

Eleganța confesiunii, acceptarea senină a trecerii („Au înflorit discret păpădiile, printre garduri și la marginea grădinilor, dar nimeni nu le observă…"), încrederea în valorile dintotdeauna ale omului constituie lumina care însoțește aceste *decupaje*, aducându-le în pragul inimii cititorului, înnobilându-l." (Ana Dobre, *Cuvintele care deschid ferestre spre lume*, revista „Leviathan", nr. 2 [11], apr.–iun. 2021, pp. 108–109).

- ***„Nino Nino" și poveștile copilăriei,* texte și desene ale copiilor din grupul artistic „Nino Nino" din Brăila, din cadrul proiectului „Zâmbetul unește" al Asociației Culturale Leviathan, realizat împreună cu Biblioteca Județeană „Panait Istrati" Brăila, Secția de Împrumut pentru copii. Ludotecă. Prefață și prezentări de Lică Barbu, cuvânt introductiv de Mihaela Doinița Stanciu, postfață de Pușa Roth, 112 p. Coperta: Rudy Roth. ISBN 978-606-95136-2-0. 15 lei; 8 euro.**

- **Pompilius Micu, *Un visător rătăcit în viitor*, proză scurtă, 128 p. ISBN 978-606-95136-3-7. Preț: 15 lei, 8 euro.**

„La granița cu literatura SF, Pompilius Micu ne invită prin anii astrali 2547, 2678, 2744, 2631, 2796, 2722, într-o proză scrisă în ritm alert, cu dialoguri vii și personaje bine conturate, în care, ca într-o oglindă, ne putem recunoaște." (Costin Tuchilă).

- **Gina Zaharia, *Cartea de sub braț*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, referințe critice despre poezia și proza Ginei Zaharia. Coperta: Rudy Roth. 232 p. ISBN 978-606-95136-4-4. Preț: 20 lei, 10 euro.**

„Scurte narațiuni cu subiecte diverse, imagini privilegiate extrase din propria biografie interioară, devenite motive de reflecție și de imaginație epică, portrete alături de povestiri polițiste, în cea mai bună tradiție a speciei. […] Diferite ca formulă și conținut, cele două capitole ale *Cărții de sub braț* vădesc însă unitate stilistică în modul de a conduce discursul narativ și, mai ales, știința de a extrage esențialul pentru a personaliza un cadru sau o lume, un personaj, un – de ce nu? – obiect care poate fi, el însuși, deținător de secrete apte să lanseze un spațiu imaginar. […]" (Costin Tuchilă, *Copilăria din ochiul închis*, prefață).

- **Camelia Cristescu, *Rețete de supraviețuire între solstiții,* poeme, postfață de Costin Tuchilă. Coperta: Rudy Roth. Ilustrații: Arisi, Palma de Malorca, 166 p. ISBN 978-606-95136-5-1. Preț: 20 lei (broșată), 40 lei (cartonată); 10 euro (broșată), 20 euro (cartonată).**

Poeme de dragoste, în care frenezia sentimentală trece prin filtrul unei lucide meditații existențiale. „[…] motivul principal devine, fără îndoială, *timpul* în diferitele lui veșminte metaforice, cu abstractul și concretul lui (*Echinocțiul toamnei*, *Varianta crepusculară*, *Tiempos de locura*, *Fricile Romei*, *Vise*, *Vârstele mele*, *Cu fața spre cer, Nesătui, Dragonul și fluturele*, *Simfonia lui Mozart*, *Probabilități, Joile lumii, Asunto, Estompat* ș.a). […]" (Costin Tuchilă, *Veșmintele timpului*, postfață).

Camelia Cristescu a publicat în 2017 un apreciat roman epistolar, *Anotimpurile sângeroase ale delfinilor* (Editura Ars Longa).

- **Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii,* povestire pentru copii, cu ilustrații de Cristina-Anamaria Paraschiv și prefață de Costin Tuchilă. 116 p. Coperta: Rudy Roth. ISBN 978-606-95136-6-8. Preț: 15 lei; 8 euro.**

„Prozator, umorist, autor de scenete de teatru, brăileanul Lică Barbu excelează în literatura pentru copii, gen dificil în care puțini scriitori reușesc să fie originali și mai ales să-și captiveze cititorul. Se știe că proza pentru copii e cel mai greu de scris când îți propui să nu repeți subiecte cunoscute și formule literare consacrate.

De la prima sa carte de povestiri, *Lumea lui Licuță* (2016), Lică Barbu a surprins printr-un univers literar propriu, construit în jurul personajului pe care l-a inventat și, aș spune, dezvoltat artistic convingător în lunga serie de texte publicate apoi pe portalul Leviathan.ro. Licuță este un personaj autobiografic, este bunicul de astăzi la vârsta copilăriei. […]

În această amplă povestire în cinci capitole, imaginația atât de bogată a scriitorului, abilitatea sa de a-și capta cititorul, dialogul bine condus recreează în mod distinct, personal, universul copilăriei. Personajele, reacțiile lor, comentariile autorului, amănuntele reținute se desprind semnificativ și cu reală satisfacție pentru cititor de stereotipiile prozei pentru copii, inclusiv ale celei fantastice. Din lumea reală, cea încărcată de mitologia dunăreană, Lică Barbu reține ceea ce poate fi perceput prin ochii copilului tocmai pentru a dezvolta vraja unei lumi fantastice proprii, plină de candoare, dar și de culoare: lumea lui Licuță, aptă să se înnoiască literar la fiecare pas." (Costin Tuchilă, *Lumea lui Licuță*, prefață).

• **Eric Alexander Roth, *Vertical Gardens/Grădini verticale*, volum în limba engleză. Text și ilustrații color de Eric Alexander Roth (Palma de Mallorca, Spania). Format 21×21 cm. 36 pagini, ediție cartonată. Coperta: Rudy Roth. ISBN 978-606-95136-7-5. Preț: 30 lei; 15 euro.**

Acest volum este rezultatul unui proiect de cercetare școlară realizat în lunile martie și aprilie 2020. Din cauza restricțiilor impuse de pandemie, toți cei 6,3 milioane de copii sub 14 ani din Spania – mărturisește autorul, atunci în vârstă de 9 ani – au stat acasă timp de 6 săptămâni. Printre ei și Eric Alexander, care a realizat astfel diferențele de temperatură dintre camerele propriei case și a cules informații pentru a veni cu o soluție la problema diferenței de temperatură. Soluția a fost îmbunătățirea confortului termic din interiorul casei sale prin utilizarea vegetației. De aici, ideea de a planta și îngriji o grădină verticală.

Volumul *Vertical Gardens* cuprinde acest concept care poate reprezenta un exemplu de bune practici, o gură de aer pentru aglomerațiile urbane, dar și verdele care poate schimba casa, orașul, viața locuitorilor săi. Desenele autorului sunt exemple concrete, realizabile, astfel ca orașul, casa fiecăruia să devină o grădină, fie ea și verticală.

În curs de apariție:

• **Gina Zaharia, *Povești pentru Ilinca*, literatură pentru copii.** Basme ilustrate, în care teme și structuri universale sunt tratate în manieră originală. **Volum apărut cu sprijinul Primăriei Municipiului Buzău în cadrul proiectului „Șoaptele copilăriei”.**

• **Dan Caragea, *Despre corp și frumusețe în viață și în arte*, eseu**, bogat ilustrat, referitor la frumusețea corpului feminin privit cu ochiul contemporan. Ediție electronică (pdf), color, pe site-ul editurii și ediție tipărită.

• **Pușa Roth, *Aventurile lui UNU*, literatură pentru copii.** Povestea cifrelor, cu ilustrații color, începută atunci când oamenii au avut nevoie să facă ordine în viața lor.

• **Ionuț Cristache, *A doua față*, roman.**

Toți cei care doresc să colaboreze cu Editura Leviathan sau să cumpere cărțile noastre ne pot contacta pe adresele de mail: leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com.

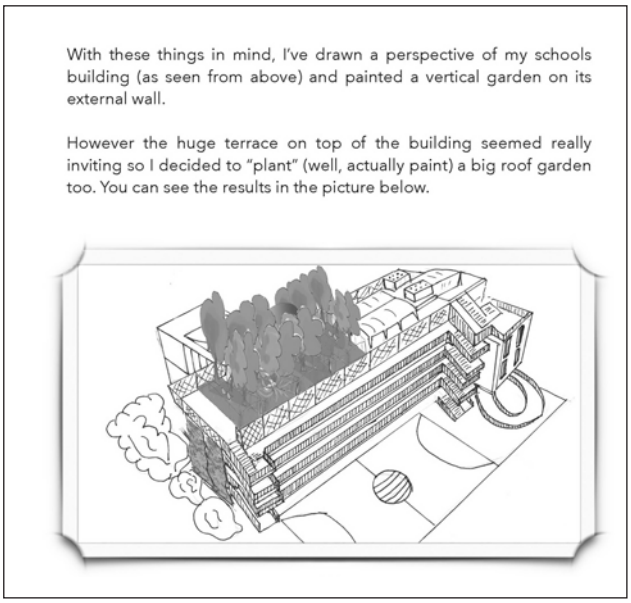
With these things in mind, I've drawn a perspective of my schools building (as seen from above) and painted a vertical garden on its external wall.
However the huge terrace on top of the building seemed really inviting so I decided to "plant" (well, actually paint) a big roof garden too. You can see the results in the picture below.

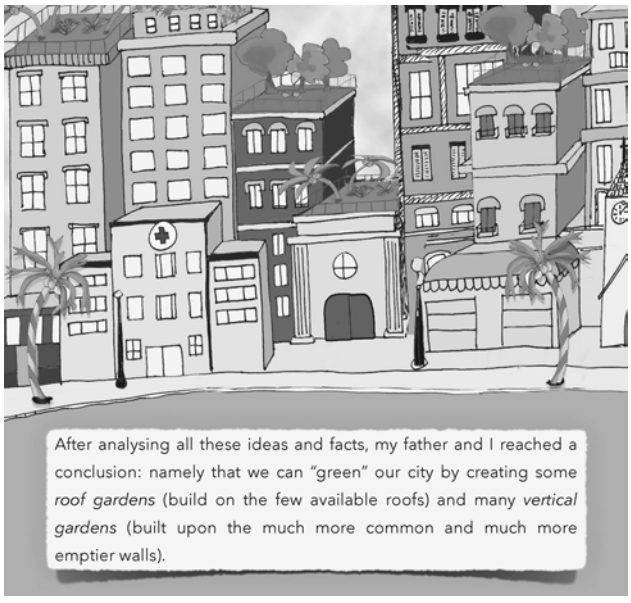
After analysing all these ideas and facts, my father and I reached a conclusion: namely that we can "green" our city by creating some *roof gardens* (build on the few available roofs) and many *vertical gardens* (built upon the much more common and much more emptier walls).

Pagini din *Vertical Gardens* de Eric Alexander Roth

Revista Leviathan

Prețul unui exemplar: 25 lei; 10 euro; 11 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).
Abonamente:
Anul 2022: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele: leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

Urăm cititorilor și colaboratorilor revistei un An Nou fericit! La mulți ani!

EDITURA LEVIATHAN

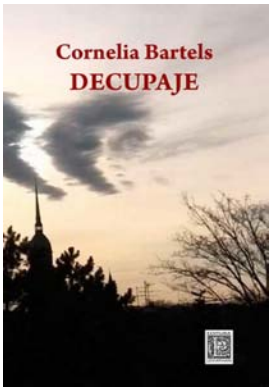

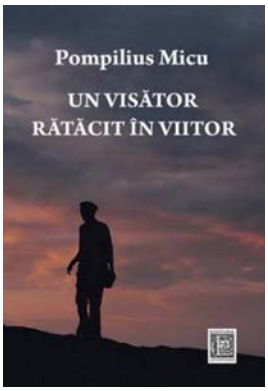

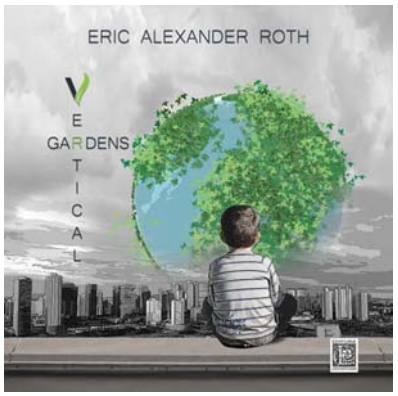

Asociația Culturală Leviathan

LEVIATHAN

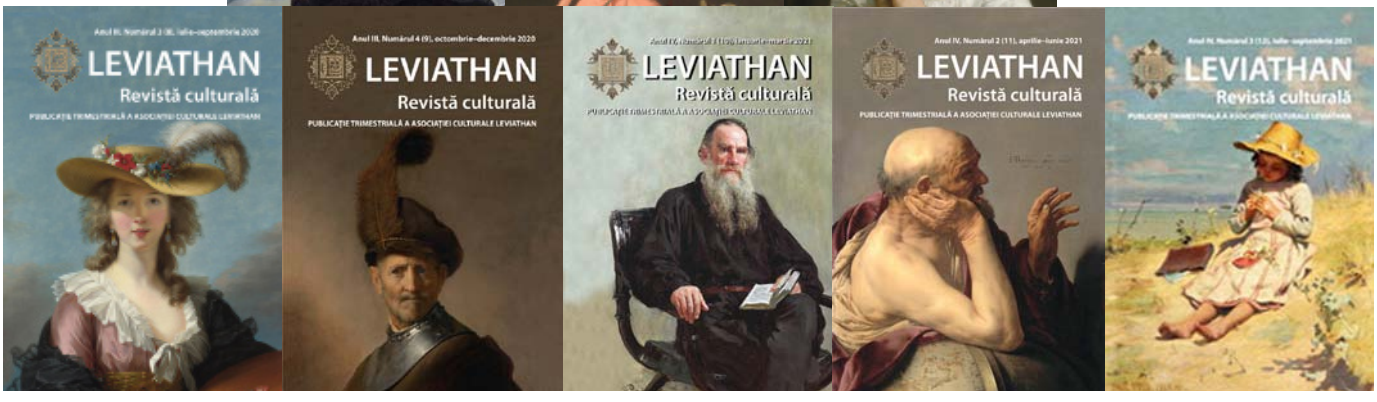

LEVIATHAN

Revistă culturală